MARCI

HIERONYMI VIDÆ CREMONENSIS, ALBÆ EPISCOPI OPERA.

* * *

Quorum catalogum sequens pagella continet.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

LVGDVNI,

APVD ANT. GRYPHIVM.

M. D. LXXXI.

EORVM, QVÆ IN HOC OPERE HABENTVR, CATALOGVS.

M. HIERONYMI VIDÆ CREMONENSIS ALBÆ EPISCOPI,

* * *

Hymni de rebus diuinis nunc primùm editi.

DEO OPT. MAX.

ACCIPE *summe pater, summi fabricator olympi,*
Quæ tibi, quæ nato, quæ amborũ carmina amori
Sacra ferens cecini, cælique Quiritibus olim,
Dum vacat, atq; humiles iuuat altè linquere terras,
Et fortunatas superum percurrere sedes.
Ipse ego, tentatum multis opus ante, camœnas
Vertice ab Aonio duxi Iordanis ad vndas.
Pérque Palæstinos saltus, super ardua sisto
Montis Idumæi, sæpe vnde fauentibus auris
Tollere se, & liquidas mecum iuuat ire per oras,
Et cælum peragrare, adytísque insistere diuûm,
Atque tuos etiam non exhorrescere vultus.
Nulla erat ante via: prærupta, atq; aspera saxa,
Et densi latè obducebant omnia vepres.
Ipse manu validam quatiens vtraque bipennem

Latum limitem ago fruticum cedentibus vmbris.
Iámque aditus datur, atque via licet ire patenti.
Sat ludo, scenæq; datum. Ludicra priorum,
Fictáque sat vacuas tenuerunt carmina mentes.
Nam quis non teneros molli pede lusit amores,
Et nemora, & fontes, atque inter pocula lusus?
Aut quis non diuósque viros in prælia miscet,
Dum validos iuuat arma, tubásq; æquare canẽdo?
Vana superstitio mentitos numina diuos
Iam sileat. pudeat scelerum, quæ plurima cælo
Affingunt. pudeat sedes scelerare beatas
Versibus, & superos probris inuoluere nostris.
Iam pia religio cælo caput extulit, aurea
Luce fugans tenebras, haud falsi numinis index.
Carmina nunc mutanda, nouo nunc ore canendum,
Iámque alias siluas, alios accedere fontes
Edico. iam nunc polluto calle relicto
Hac iter esto. huc Musarum reuocantor alumni.
Hac casti vates in religione manento.
Iam teritur via facta recens, veniúntque vocati
Certatim vates. noua cursu semita feruet.
Quam iuuat interdum vestigia nostra legentes
Cernere nos iuxta iuuenes per amœna vireta
Eductos studio nostro decerpere flores,
Quos capiti imponant plexa sibi quisque corona?
Spero etiam fore, cùm, quæ nos extundimus ipsi
Infabricata, aciéque retusa, vtcunque dolata,
Dum me deficiunt aliis rupta ocia curis,
Dum populos mihi commissos pascóque, regóque,

Olim

Olim aliquis diuis, & Musis carior ipsis
In melius feret, atque impensius arte polibit.
Et quæ vi nostra primo patefacta labore est,
Mollius ille viam solidabit marmore secto
Auro addens etiam decus, & Gangetide gemma,
Vt teneant oculos discrimina mille colorum.
Mî sat erit specimen clari monstrasse laboris,
Vt superet mox ille, vt pulchræ præmia laudis
Prima ferat, primos felix potiatur honores,
Inde alij, atque alij semper melioribus auris.
Hæc quæcunque tamẽ tibi, qualiacunq; sacramus,
Summe pater. cui nam hæc potius de more dicemus
Mortali, in terris qui gratus digna rependat?
Præmia nulla hominũ moror. haud me purpura re-
Vlla mouet: nullos nos supra inhiam⁹ honores. (gũ
Si terrena forent quicquam, aut mortalia cordi,
Sat mihi Tuscorum Medycum persoluit honorum,
Et sat opum, rebus cum maximus alter, & alter
Præesset, præstantésque viros ad digna vocando
Munera ad egregias pretiis accenderet artes.
Nil vltra in terris quæro par regibus ipsis
Contemptu rerum, contemptu diues honorum.
Tu mihi solus ades, mihi tu persoluere solus
Præmia magna, meisque potes subscribere votis,
Nulla licet meritis abs te sint debita nostris
Præmia: tu nisi quæ nobis victoribus offers
Sponte tua bonus, at nil tale merentibus ipsis,
Dum sontes, & adhuc dubia certamus arena.
Nam licet humanæ non spernas munera vocis,

Nil nostri tamen oris eges, laudúmque tuarum
Omnia plena sonant cælo, terráque, maríque.
Siqua mei tamen est ratio tibi habenda laboris,
Quæ tua magna quidẽ in genus indulgẽtia nostrũ
Da pater, extremæ cùm vitæ aduenerit hora, (est,
Te præsente mori, nil me terrentibus vmbris,
Inque tuos animam amplexus effundere ouantem.
Hoc tantum mihi, plura aliis optantibus adde.
HOCCE quid est? vbi sum? quæ mẽtẽ insueta li-
Sollicitat? solito longè mihi pectora maior (bido
Arripuit calor, & labefactis oßibus hæsit,
Insolitóque meas nouus est vapor igne medullas.
Quo rapior? quo vota trahunt? quæ tanta cupido
Seuocat abductam mortali à corpore mentem,
Ignotásque vias latè iubet ire patentis
Aetheris, & liquido mihi sedem figere cælo?
Terra vale, curæq; humiles, hominésque valete.
Nulli audita cano. veterum omnibus obuia vatum
Carmina iamdudum, & mortalia cuncta perosus
Tollor humo, totúsque leuem prope vertor in aurã,
Aëreásque plagas superare, & linquere nubes
Sub pedibus, rapidóque viam coniungere Soli
Dulce mihi, summóque in vertice sistere mundi,
Non iter occurrens nostrum tot motibus aër
Detineat studio spectandi, & quæque legendi.
Nil morer aut ventos, aut sæui fulminis alas,
Nubésque, pluuiásque, niuésque, albásq; pruinas,
Eque coloratis cælestem nubibus arquum
Fæderis antiqui monimentum insigne per æuum.

Omnia

Omnia iam vulgata, meas neq; clara mouentur
Astra vias, non sideribus voluentibus orbes
Instabiles gelidæ quis nescit cornua Lunæ,
Aut quibus indicta est radiantis regia Solis?
Ipse licet Sol alta petat, totiésque profundi
Impositus cæli dorso liquidum æthera tranet,
Ille meis longè inferior tamen euoluet alis.
Altius ipse viam ingredior. quodcunque creatum,
Infra me iacet: alituum gens incola cæli
Ipsa etiam subsunt acies post terga relictæ.
Supra axes mundi, supra mirantur euntem
Sidera, vestigantem ecquid sit originis expers,
Quódq;, vt morte caret, pariter quoq; nesciat ort⁹,
Quod semper fuerit, quod nunquam cœperit esse,
Auctorémque sui se tantum nouerit ipsum,
Cætera cùm penitus fuerint ipso omnia ab vno.
Hoc molimur opus, voti hæc summa ardua nostri.
Ignotum piceáque procul caligine septum
Nubibus in mediis acie deprendere tendo,
Quicquid id est, magnum certè, & mirabile nosco
Numen habere, licet lateat, fugiátque videri,
Quídve sit ignorem, cuncti tamen esse videmus,
Clarius atque suo longè se lumine prodit.
Ac veluti, obiectu nebulæ cùm delitet olim,
Tum nemo potis est obductum cernere Solem,
Non tamen ignorem qua cæli parte prematur
Obsessum iubar, immenso quod lumina mundo
Sic etiam positum, lucémque, diémque ministrat,
Aetheriíque vtcunque ignis traducet imago.

Haud secus id nostros sub sensus ire recusat,
Nec se oculis planè mortalibus explicat vnquam.
Esse tamen scimus, mentísque indagine porrò
Deprensum largo sentimus pectoris haustu
Vndique diffusum, nobísque in viscera lapsum,
Corda mouens intus non missæ murmure vocis,
Sed tacito impulsu, atque potenti numinis aura,
Qua nos vsque mouet. Quo verò id nomine dicam?
Aut nullum, aut prorsus non enarrabile nomen.
Illi nomine enim quid opus discriminis ergo,
Cùm nullis penitus regnet consortibus vnum?
Non animal, non res, non pars, nō fœmina, nō mas,
Quicquid es: ô seu vis, seu mens, seu spiritus ille,
Qui mare, qui terras, qui cælum nomine comples,
Cūcta mouēs, mota amplectēs, amplexa gubernās:
Primò te esse quidem cuncti sentimus, & vnum,
Inde bonum simul experti, verúmque vocamus.
Nec tamen es tantùm, verusq;, vnusq;, bonúsque,
Cætera ceu possunt dici quoque pleraque, sed tu
Ipsum esse, ipsum vnū, verumq;, bonumq; vocaris,
Quæ tamen inter se haud distant diuersa, sed vsq;
Sunt cōnexa adeò, vt penitus sint quatuor vnum.
Nec confusa vno tamen inuoluuntur aceruo,
Singula sed propria ratione, & nomine distant,
Inque vicem secreta suo se munere produnt.
Mira quidem hæc: tibi sed nil est mirabile porrò.
Quod fieri nequit, ipse potes, potes omnia quando.
Nec tibi vis vlla obstat. agis simul omnia. nec te
Est opus ante animo, quod agis, versare sagaci.

Quod

Quod vis id potes, idque simul molimine nullo
Perficis: vsque tuum sanè est opus ipsa voluntas.
Quod loqueris, facis idem, opus & vox editur vnà.
Vt dixti, vt subitò ad verbum emersêre creata
Omnia, & ex nihilo cœpit splendescere mundus.
Tu rerum tu principium, tu terminus idem.
Principium sine principio, sine fonte scatens fons.
Tu tibi principium, tibimet tu terminus ipse.
Incipis abs te, si incipis, in te desinis ipsum.
Incipis iccirco nunquam, non desinis vnquam.
Ceu, se qui sequitur longis anfractibus vsque
Per sua decurrens vestigia labitur annus.
Nec se sponte sua discedens deseret vnquam,
Donec tempus erit, donec qui tempora cœpit,
Finiet idem, instantis origo, & terminus æui,
Cùm volet, haud idem sibi finis, & exitus ipsi.
Non tibi heri, non cras, nō quod fuit, aut erit olim,
Obijcitur, sed nunc, hodiéque haud labitur vnquā.
Quod factum, infectum facis, indictúmque videri.
Quod dictū est, penitúsq; hominū de mēte reuellis.
Quod nunc est, tibi semper erit, nec præterit ætas,
Nec te tempus habet, quæ nobis cunque futura,
Sunt tibi facta, oculísque tuis subiecta. priusquam
Terra patens foret, aut cæli pulcherrimus ordo.
Tunc neq; tempus erat, neq; post, neq; dicier ante.
Omnia solus eras, in te omnia, tunc quoque te nos
Aut cælo dignos, aut certe sontibus vmbris
Transcripsisse ferunt, & iam sua præmia cuique
Pro meritis soluisse, vel vt tua certa voluntas,

Quamuis hinc longo fuimus post tempore creti.
Proinde preces cũ stat nobis tibi fundere, laudés ve,
Ante audis, quàm sint conceptæ in pectore nostro,
Et benefacta hominum, & commissa piacula nosti,
Ante homines dias veniant quàm lucis in oras.
Omnia scis, & cuncta vides. tibi lumina mille,
Mille acies. at parua loquor, tu lumina totus,
Totus & ipse acies, nec quicquam te latet horum
Quæ sunt, quæ fuerunt, quæ sero deinde futura.
Nec tibi opus luce ad visum, neque lumine. tu lux
Ipse tibi, tu cuncta illustrans lumina lumen.
Et latebras quærant mortales turpibus orsis,
Nec metuant oculos incurrere cuncta videntis?
Non vsquam locus vllus, vbi non ipse quiescas,
Omnibus inque locis ades omni tempore præsens
Diditus in parteis omnes. tamen omnis vbique
Integer vsq; manes. nec te regio vlla prehensum,
Conclusúm ve vsquam cohibent loca, liber vbique
Funderis, atque extra nullus te terminus arcet.
Et si quid, mũdus quod nõ circũ ambiat vsquã est,
Id nihil est, nisi tu, tuáque haud finita potestas.
Non oneri tamen es rebus, quibus insitus hæres.
Ipse sedes tibi-met sedes gratissima vbique.
In te vno requies tua. tu te nixus in ipso es
Cuncta tua replens vi. es totus in omnibus vsque
Tactum omnem supra sine vi, motú ve, sitú ve:
Quod si adeo non sit, subito passim omnia casu
Cernere erit ruere, in nihilúmque redacta referri.
Omnia sustentas, procuras omnia, alisq;,

Dum

Dum præsens ades, ipsa tua est præsentia vita,
Omnibus ipsa salus. agis omnia in omnibus, vno
Excepto tamen, ipse mali neq; enim auctor in vllo
Nec potis es sanctã noxæ vlli flectere mentẽ, (es,
Quod cadit in nostros, simul ac te amisimus, ausus,
Cetera semper agis. non te tamen omnia agentem
Exercet labor. at requies tibi summa. tibi alta
Ocia, tranquilláque solutus mente quiescis.
Omnia fers: oneri tamen haud obnoxius vlli es.
Ceu quoque si forte admißis irascere nostris,
Pace tamen tecum frueris, placidáque serenus
Mente sedes. varium sanè, & mutabile quicquam
In te non cadit, aut nostræ inconstantia mentis,
Vtq; nouus nunquam, nunquam veter incipis esse:
Semper idem es, plenusq; tui. procul extera quæq;,
Atque aliena tibi absistunt. quicquid potis esse,
Aut non esse, tibi non congruit. omnia firma
In te sunt, nullos hominum metuentia casus.
Quicquid habes, vnus ditißimus, illud es ipsum,
Et nihil est in te penitus, te præter eundem,
Tuq; tui pars ipse, tui pariter quoque totum es.
Accessus tibi sunt nulli, nullique recessus.
Quicquid habes, tibi fixũ adeò, atq; tenaciter hæ-
Vt nequeat traduci aliò, neq; vertier vnquã. (ret,
Dum luces, lux ipsa quidẽ es: dũ viuis, id ipsum es
Viuere: dum sapis, ipsa adeò sapientia tecum est,
Vt nusquam queat ab sese diuellier ipsa.
Quandoquidem nihil es concreti, aptive secari
In parteis, sed mens purißima corporis exors,

Ipse

Ipse tuis pollens opibus, nihil indigus extra.
Iccirco vsque tibi constas, & sedibus iisdem es,
Nec te operum piget auctorem, nō pœnitet vnquā.
Et siquando opus inceptum non perficis, & te
Subducis, non consilium immutabile vertis,
In melius sed flectis opus. neque enim illa voluntas
Tum, primùm subit: à prima sed origine rerum
Sic fixum stabat menti, immotúmque sedebat.
Nam veluti varios in serta recentia flores
Iungere nos iuuat, & longo contexere tractu,
Atque ita consertos diuum suspendere templis:
Aeternas sic te in seriem connectere causas
Aeternam perhibent, vt firma lege sequatur
Vsque alia ex alia stabilis neque desinat ordo.
Has præter nihil in terris, cœlóve maríve
Euenit: eueniunt præeuntibus omnia causis.
Vt non è nostro cadat vllus vertice crinis
Te sine, non vllæ in siluis ex arbore frondes.
Vnus cunctas moues causarum maxima causa.
Et nihil est Fortuna, nihil quoque denique Casus,
Incertum quodcunque cadat, nisi nomina vana,
Quæ sumus infirmis commenti sensibus ipsi.
Quippe obscura licet sint pleraque, & abdita nobis,
Fit tamē haud quicquam quod nō prouideris antè,
Quàm vasti æthereos mundi procuderis orbes,
Seclorumq; nouus procedere cœperit ordo.
Atque ideo nobis interdum siqua videntur
Facta quidem temerè, & penitus ratione vacare:
Non tamen euersæ te protinus accusamus

Iusti

Iustitiæ, at potius nebulis adſcribimus atris,
Et tenebris, quibus indociles inuoluimur ipſi.
Quis mentẽ abſtruſam, quis numinis alta profundi
Conſilia exploret? latet inſcrutabilis ordo,
Et ſeries longa tegitur conſerta catena.
Ante oculis alti mortalibus abdita ponti
Antra legã, penetrémque imi ſola operta profundi,
Obſeruata vaga tua quàm veſtigia mente,
Occultáſque vias penitus deprehendere poßim.
Vſque lates, gaudéſque nigris obnubilus vmbris,
Nec toto appares vſquam mortalibus ore.
Quas ego non latebras, quas nõ mũdi impiger oras
Nequicquam ſcrutatus, inacceßóſque receſſus
Sæpe adij, dum te per plana, per ardua quæro,
Actus amore tui, flagránſque cupidine vultus,
Nubila quo cæli, tempeſtatéſque ſerenas!
Nam quoniam in terra viſum te ſæpe recenti
Audieram, priſcíſque parentibus ore locutum,
Primùm terram adij, multum ſcitatus ab illa,
Ecquid forte ſuis latitantem viderit antris
Téque, tuóſque adytus, & inobſeruabile porrò
Norit iter: nihil illa meo ſermone mouetur,
Sed circunfuſo ſe oſtendit in aëre tantùm
Pendentem, atque ſuis libratam nixibus offert.
Tum pictos variis prætendit floribus agros,
Tot ſiluas, tot de nullo quoque ſemine plantas,
Pomáque, & haud vno nitidas è germine fruges,
Tempore quæque ſuo vice prouenientia certa,
Tum varias latè diuerſo in corpore vitas,

Alituum, pecudúmq; genus, genus omne ferarum
Quæque suam certo seruantia fœdere formam,
Naturæ & stabili se propagantia lege.
Hoc opus omne tuũ, hæc manuũ monimẽta tuarũ.
Tu sator, atque opifex rerum, atque ipsius origo
Naturæ, si quicquam illa est, nisi nomen inane.
Te tamen haud vllis terrarum partibus vsquam
Aspicio, tua nec coram fas ora tueri,
Nec nisi sese oculis præbent mortalia nostris.
Inde abeo, & quoniam cùm nondum luminis ortu
Clara foret tellus, sed adhuc in nocte lateret,
Fumida suffundens cæcæ caliginis vmbras,
Iam tuus æquoreis innabat spiritus vndis
Luce recens orti perfundens cærula ponti.
Protinus immensi conuertor ad æquora ponti
Vestigans, liquidis ecquis Deus erret in vndis.
Apparet vastus tumidarum gurges aquarum:
Nil nisi pontus adest, variæq; sub æquore formæ,
Monstraq;, deformes phocæ, atque immania cete.
Tótque alij vitreo nitidi sub gurgite pisces,
Qui sese vsque etiam generatim in secla propagãt,
Quadrupedũ vt genus omne, vt vitæ pẽnipotentũ,
Nec minus vndisoni maris admirabile visum est
Ingenium, accessus tot certa lege, recessusq;,
Et modò crescentis falsas superare lacunas
Littora, detecto modò se subducere fundo,
Bisque die id, dum Sol semel vndique circuit orbẽ.
Ista quidem auctorẽ longe super omnia magnum,
Artificem præséque ferunt, vltróque fatentur:

At

At nihil hîc simplex nostris non sensibus haustum,
Subiectúmve oculis video, nil funeris expers,
Necdũ oculos lux illa explet, lux maxima nostros
Lucis inaccessis habitans pulcherrima in oris.
Post hinc digrediẽs volucres quoq; tollor in auras,
Aëreásque plagas, si fors tu spiritus auris
Misceris, gaudésque leues percurrere tractus.
Occurrunt mihi ventorum spirantia flabra,
Nimbiq;, & pluuiæ, atque niues, canæq; pruinæ,
Et ros, concretíque instar salis horrida grando,
Fulguráque, elisisq; corusci è nubibus ignes,
Quæq; mouent humiles audita tonitrua mentes.
Magna quidẽ hæc visu artificẽ testantia magnum.
Nam quis non deus, humana sed stirpe creatus,
Alituúmve etiam superum de gente volucri
Tam varium excudat tãta arte coloribus arquum,
Mortalíve manu opus haud imitabile fulmen?
Parua sed ista tuæ mihi sunt vestigia lucis.
Necdum se mihi vis aurai simplicis illa,
Spiritus ille offert replens nullo omnia tactu.
Nondum te teneo, qua te regione requiram?
Quo sequar? vt perhibent, tibi sedes arduus æther.
Aethera conscendam. quis quæso accommodet alas
Præpetis enanti mihi nunc super astra columbæ?
Astra sequar pennis, puráque in luce quiescam.
Iámque adeo immensi suprema volumina mundi
Intueor propius rapida vertigine volui,
Cetera in obliquum aduerso nitentia motu
Sidera per stabiles orbis, qui voluitur, axes,

Vnde

Vnde dies nocti semper succedit, & vsque
Mensibus exactis in sese voluitur annus,
Vérque suo rediens semper se tempore profert
Post Hiemē, sequiturq; Aestatē Autūnus inhærēs.
Vix oculis propiora fero mortalibus astra.
Admiror lucem, admiror rutilantia longè
Lumina, & inuenti mihi spes accenditur ignis,
Quem cupio, quē dudū inhians toto æthere quæro.
Vt verò ætheræ lucis fontémque, domúmque
Longius aspexi medium inter sidera Solem
Auricomum, & totum radiis vibrantibus aureum,
Lætitia exilui, neque tantum lucis in vllo,
Qui non longè esset supra omnia, credere quibam.
Lux tamen illa expers vitæ, & sine sensibus ignes,
Lux alia de luce, aliis déque ignibus ignis,
Artificémque suum ceu cetera sidera nouit.
Necdum oculis sese præbet nitor aureus ille,
Qui cùm cuncta mouet, non est obnoxius vlli,
Exterius qui se moueat. se conciet ipsum
Spōte sua exoriēs nunquā, vtneq; desinet vnquā.
Restabant vnæ aligeræ toto æthere mentes,
Aethereæ cælestum animæ, vitæq; volucres,
Primorem stipant quæ mentem examine denso
Vsque ministerio intentæ, iussæq; rotatu
Sidera perpetuo torquent voluentia mundi.
Accessi, mediúmque dedi me lætus in agmen.
Hîc choreæ, hîc cantus hilares, thyasiq;, choríque,
Gaudiáque, & læti lusus, hîc omnia læta.
Illum adeo, mihi qui visus præstantior omni

Illor

Illorum è numero sanctum ceu numen adoro.
Inclamant omnes, in primis verba precantis
Ipse arcet, refugítque, humilis cui thura parabam,
Séque deum negat, atque dei vix cernimus ipsi
Instar, ait, simul ad laudes, & carmina lætus
Interrupta redit, cantúsque instaurat, & illud
Sanctius, ac claris longè sublimius astris.
Cum sociis lumen canit indefessus, & vsque,
Læta cohors regem læto clamore salutans,
Sanctus, Sanctus, ait, Sanctus, ter maxime, térque
Optime, quo melius nihil, at nihil omnia præ te.
Tu pater es, tu te fæcunda mente volutans
Ipsummet te totum obiens, intéque reflexus
Concipis ipse tui exemplum, tuæ imaginis instar,
Haud vlli visum, sed inobseruabile prorsum.
Ceu cùm secum aliquid mortales fariter orsi
Concipiunt tacito ante latens in pectore verbum,
Quàm vox aëreas audita edatur in auras.
Sed quod tu tecum mente ingens concipit alta,
Verborũ haud simile est hominũ, dũ corde ꝑmũtur,
Sed sine principio dictu mirabile verbum,
Quod semper fuit, est, & erit sine fine, sine vllo
Interitu æternum, nullóque obnoxius æuo
Fœtus, ab æterno genitus, sine matre parente
Filius, æterno proles æquæua parenti.
Semper es, & nunquam tecum vnicus ipse fuisti,
Quin fuerit tecũ pariter quoque, & vnica proles.
A vobis nunquam alter abest. regnatis vterque
Omnipotẽs, & vterque ingens, immensus vterque,

Et pariter deus, æqualísque potentia vtrique.
Quin & concordes, vósque inter mutua amantes
Communi (nullis opus extricabile verbis)
Afflatu æternum semper spiratis amorem.
Quódque ab vtroque fluit, consorti Spiritus aura
Numen habet, pariterq; Deus quoq; regnat vbiq;
Omnipotens, ceu tu, omnipotens, ceu Filius ipse.
Treis tamen esse Deos si quis putat, auius errat:
Vnum numen idem tribus est, tribus vna voluntas,
Vna eadémque tribus natura, atque vna potestas,
Maiestásque eadẽ, atque Deum ter dicimus vnũ.
Quandoquidem quod tu, sit quãuis alter, & alter,
Haud tamẽ est qui tu, ast alius numeratur vteruis,
Nec natus pater est, nec natus spiritus, aut tu
Alteruter, vestrum sua sunt discrimine certo
Munera cuique: nihil confusum est, inq; volutum,
Tergeminóque Deus polles cumulatus honore.
Te nullus fuit ante Deus, neque post erit vllus.
Vnus es, æterno qui numine cuncta gubernas
Abditus, ingens, omnipotens, ter vbiq; tremẽdus,
Cuncta supercilio quatiens, cuncta igne corusco
Terrificans, cæli superas dum concutis arces.
Hæc memini, atque alia alterni miranda canebãt,
Et mihi sublimem lucem eminus ostendebant,
Lucem admirandam, quam cernunt clarius ipsi,
Cùm sint ætheree, & nullo prope corpore mentes.
Dura quibus tristis præclusa est ianua leti.
At mihi mortali in medio caliginis atræ
Visa est clausa, nigráque procul circundata nocte.

Incer

Incertum poßim nebulosam an dicere lucem,
Lucentémne magis nebulam iubar intus inesse,
Dignosco tamen aurifluis fulgoribus ingens,
Quódque omnem exuperat magno discrimine lucē,
Si quicquam fas supremæ componere luci,
Vnde omnis ceu fonte fluit lux cetera largo.
Terrenam vt superant cælestia lumina lucem,
Cetera vt ingenti concedunt sidera Soli
Lumine, Sólque animos cælestes aureus infra est,
Sic tibi non tantum assurgit lux omnis vbique
Aetheris immensi, tibi sed collata repente
Fit nox & nigra pallens obducitur vmbra.
Inde mihi siquis quandoque eruperit ardens
Per cælum radius, mentíque affulserit ignis,
Præterit, & rutila cæli fugit ocior aura
Quæ cecidit, seu visa polo cecidisse sereno,
Nec blando mihi fas oculos saturare nitore.
Si mihi nunc siquis velamina nubis opacæ
Demat, & exertum penitus det cernere lumen,
Quod colimus, cui thura damus, cui ponimus aras,
Ignotúmque animis cupidis ardemus, & vsque
Flagrantes acri frustra tabescimus igni,
Quóve magis sensu comprendere tendimus, ægrosq;
Altius in cælum visus attollimus, hoc tu
Effugis, aspectúque magis tua subtrahis ora
Nube tegens, piceæq; inuoluis nubis amictu;
Exiguámque tuæ miramur imaginis vmbram.
Ac veluti siquis Solis, Lunæve labores
Deficiente velit paulatim cernere luce,

Non ille arrectos extollat ad æthera vultus.
Verum aut subiectis cælum speculetur in vndis,
Aut vitro lucente, vbi plurima ludit imago.
Sic nobis altum spectantibus ora tueri
Fas nunquam tua, nec veram prope cernere formã
Infirmi nequeunt humani luminis orbes.
Maximus es, nemo quantũ tamen expedit vnquã.
Optimus es, nulli qualem tamen edere fas est.
Credo equidem faciem propius, tuáque ora tueri,
Atq; vti es omnino potis est haud noscere quisquã,
Terrena quàm mole diu membrísque prematur.
Auersum te terga oculis vix cernimus ægris.
Et potius, quid non sis quiuis promere poßit,
Quàm vera valeat penitus te reddere forma,
Quippe tuæ aspicimus tantum vestigia dextræ.
Quicquid habet tell⁹, mare, cælũ, quicquid & æther
Latipatens opus omne tuum: quodcũque videmus,
Sentimúsve, tuum est. nobis hæc reddit imago.
Plurima te in speculo, liquidísq; tuemur in vndis.
Terga tuæ sunt hæc, & posteriora figuræ.
Proinde quis amota te poßit comminus vmbra
Ferre oculis, qualis, quantúsve amplecteris omnia,
Vndique diffusus, nullo de lumine lumen,
Lux nulla de luce, omnis sed lucis origo?
Nemo equidem credo vim tantam luminis absque
Interitu ferat, aut torrentis flumina lucis.
Iccirco te mortales, metuúntque tremúntque,
Séque tuæ cupidos solantur imagine formæ,
Atque etiam ad veros non audent tollere vultus.

Omni

Omnibus es timor, vnde Deum dixisse priores
Te credunt aliqui veræ rationis egentes.
Te vulgus tremat, & mortalis cetera turba,
Sisq; alijs metus, vt libet, ac formidinis horror.
At mihi blãdus amor, mihi sis placidissim⁹ ardor,
Noctes atq; dies toto te pectore versem.
Te sine sit mihi dulce nihil, te pro omnibus optem,
Vnum depeream: totis hunc sensibus æstum
Implicitem: hunc imis exardens ossibus hauriam,
Hoc mihi soluantur flagrantes igne medullæ.
Hos mihi mens vnos semper suspiret amores,
Nunquã operum, nunquã meritorũ oblita tuorum.
Quòd sim, quòd viuã, quòd sensu animóq; capaci
Præditus vtar, vti sanctæ tuæ imaginis instar,
Muneris omne tui est: tibi gratia debita soli,
Cui nunquam dignas potis vllus soluere grates
Pro meritis, licet ille sacræ se destinet aræ
Sponte sua, & sæuos torrendum iactet in ignes.
Sancte veni, neq; te iam aspectu subtrahe nostro.
Lux nulla de luce, vllo haud de lumine lumen,
O nitor exoriens nostræ pulcherrime nocti.
Quo fugis? appare mihi tandem, & nube remota
Exerere, atq; tuo flagrantem refice vultu,
Voxq; meas age nunc primum tua personet aures.
Te semel inspecto vitam haud finire recusem,
Si nequeam insolitam vim lucis ferre profusæ.
Sed potero, atq; operũ patiens amor omnia vincet,
Qui me iam dudum male habet, totisq; medullis
Vrit, tabentíq; animo te suggerit vnum:

Vnum te noctu, te luce vsq; aucupor vnum
Vsq; tui desiderio perfixus amoris.
Ac veluti, ab nemorũ quẽ dudũ algentibus vmbris
Exciuere canes, medióque egere sub æstu
Aequora per longo camporum libera cursu,
Ceruus hians liquidæ fontem memor optat aquai,
Suetus vbi gelida sese perfundere lympha:
Haud aliter fontem mea te sitis arida viuum
Suspirat, cæloq; cadentem demoror imbrem.
Rumpe moras, age, fons viuus, cæli aureus imber
Labere, & aurifluo labris sitientibus amne
Affer opem, arentémq; sitim ros imbrifer exple.
Iandudum desiderio genibúsque solutis
Deficio exanimis, tua dum frustra atria lustro,
Ostiáq; insisto immensam claudentia lucem.
Pande fores: te pande mihi: per te datur vnum
Ad te aditus, túq; ipse tuimet ianua clausa es.
Suscipe me, & validas intranti suffice vires,
Et mihi quicquid opũ, quicquid ve daturus honorũ
Tolle precor, mihi te solum, nudúmq; repende.
Es mihi pro rebus cupido satis omnibus vnus.
Egredere, optatos fulgur velut exere vultus,
Et ferrugineum caliginis aufer amictum,
Lumine Sol oriens rigat vt cæli arua recenti.
Si verò, cùm sis paßim ingens, totus vbique,
Respuis externos sine corpore spiritus haustus,
Atque ipsi verè penitus tibi cerneris vni,
Quòd nihil omnino præ te sit corporis exors.
Quódve loco certis non insit partibus orbis:

Saltem parua tuæ lucis scintilla corusco
Emicet igne, meámq; serenus discute noctem.
Cernere si nequeo, temet sis quantus in ipso,
Quod dabitur, simul orbem acri lustraueris igni:
At saltem, qui sis in rebus, quantus abundes
In nobis, quantúsq; animis cælestibus insis,
Aspiciam, dulciq; tuo fruar eminus ore.
Tantum si mihi non pigeat te ostendere, qualem
Affulsisse ferunt vacuis in saltibus olim
Pastori Isacidæ, soceri dum pasceret agnas
Collucente rubo, flammísq; ardente coruscis,
Cùm tamen illæso frondes cum stirpe virerent,
Aut quale effusum per cornu rasile transit
Lumen, & inclusus transpectu cernitur ignis,
Quãquam ò, sed mea me grauiora piacula tardãt,
Ne te ferre queam, qualem te legifer idem
Palmiferi vidit nimboso in vertice Sinæ
Fulminibus crebris fumanti monte tonantem.
Da mihi te, éque rubo tua vox vtcunq; feratur,
Méq; voca, mea nec quicquam commissa morẽtur,
Si potuit quondam qui téque, tuósq; petebat
Insidijs, sanctum de cælo cernere lumen,
Teq; audire, fuit postquam ad meliora vocatus,
Exutus veterem Paulus cum nomine mentem:
Me quoq; verte. tuũ est misereri, & parcere sẽper
Subiectis, corãq; admissa fatentibus vltrò,
Quos tuus ipse sui gnatus lauit amne cruoris,
Quando operis tibi cura tui, nec deseris vnquam
Quos semel in dias eduxti luminis oras,

Sponte ſua ſibi ni deſint, perdántq; volentes.
Mentibus in noſtris ſemper ſeris aurea recti
Semina, ſi quicquã ingredimur te iudice dignum,
Tu nobis das velle prius, dein ſufficis aptam,
Qua fieri id poßit, vim: nec te ſubtrahis vnquam,
Tramite ni recti male ſuaſi ſponte relicto
Labimur in ſcelus, & votis agitamur iniquis.
Atq; tuam oppoſitis animis auertimur auram.
Tunc fugis, & fœdis abes irreuocabilis orſis.
Nam quãuis hominẽ admoneas, foueáſq;, tegáſq;,
Quodlibet audẽdi eſt tamẽ omnibus æqua poteſtas,
Et nobis laxas noſtri vſq; relinquis habenas,
Iuſtitiæ tantum memores rectíq; pijq;
Eſſe iubes, atq; ipſe coli te præcipis vnum.
Et quamuis mortale genus nil promere poßit
Laude tua dignum, nec quicquam mente capaci
Concipere egregium, neq; enim te pingere veris
Fas cuiquam dictis, ſed inenarrabile numen
Maieſtáſq; tua eſt, noſtras tamen optime laudes
Non refugis, gaudéſq; hominũ pietate benignus.
Quippe tener ſimul emerſit per inania mundus,
Cuncta tuas ora in laudes ſoluêre repente,
Artificémq; agnouit opus, te lucidus æther,
Te ſancti volucres noua gens radiantis olympi,
Et numen ſenſere tuum polus alter, & alter,
Lunáque, Sólq; recens, & ſidera matutina.
Omnia plaudebant, ſupera omnia læta ſonabant;
Et cecinêre nouum tibi carmen veſper & ortus.
Intereà aëreis ſua erat quoq; plurima campis

Lætitia

Lætitia,& toto ſtrepuêre tonitrua cælo.
Continuóq; ignes fulsère in nube coruſci,
Atq; humiles rutila luſtrârunt lampade terras.
Nec vos immenſi mora diſtulit æquora ponti.
Exultaſtis aquæ plauſu,exultaſtis arenæ,
Et caudis nitidi planxiſtis marmora piſces.
Cernere erat,qua cæruleas ſupereminet vndas,
Omniferam dorſo tellurem murmure læto
Intremere,& celeri velut aſſultare chorea.
Necdum quadrupedes guſtarant pabula in aruis,
Nec variæ volucres roſtro ſe paſcere acuto
Aſſuerant : prius omne pecus prius omne volantū,
Reptantúmq; genus mira te laude ferebant,
Et rerum auctorem,ſeruatorémq; canebant.
Ipſe latens,medijsq; in nubibus igne coruſcus
Gaudebas,operíq; tuo ſaber indulgebas,
Qualis,cui creſcit natorum plurima pubes,
Omnes cùm videt inſignes pietate,ſibíq;
Subiectos,pater ille animum labefactus amore
Lætatur ſecum,& tacito ſub pectore geſtit.
Tandem natus homo eſt,cæpítq; animata moueri
Gleba recens,cælóq; arrectos tollere vultus,
Illi præ cunctis animantibus ipſe dediſti
Diuinos altæ mentis diuinitus hauſtus,
Vt nullum in terris propiùs te accedat,& vndis,
Ingenium haud veræ omnino rationis egenum.
Muneris iccirco tanti memor ore canebat,
Et meritas toto ſoluebat pectore grates
Cum conſorte toti incedens per amœna vireta,

Halantésq; tibi flores, & serta legebat:
Felix ô nimiùm, tecum si fœdere pacto
Mansisset dictis, nec turpi iura resoluens
Arsisset voto, vetitiq; cupidine pomi
Séque, suúmq; genus veniens mersisset in æuum,
Omnia suffundens mortis nigrore repente.
Tu tamen ô nostras nimium miserate ruinas
(Suasit amor) demum nos vltrò in pristina reddis,
Nec sinis in tenebris, atáq; voragine volui:
Nam tandem auxilium cælo dimittis ab alto,
Qui reduces noctis nos tantæ euolueret vmbris.
Non tot veridicis olim de vatibus vnum
(Quod poteras) non alitibus de ciuibus vnum,
Qui cæli supera alta colunt, sed munere tali
(Quæ pietas? qui tantus amor?) tuus vnica proles
Fungitur ille, tui vera, atq; simillima imago
Filius, æternum qui tecum viuit, & vnum
Est, & idem tecum, tibi nec diuellitur vnquam.
Nascitur humana sub imagine, nascitur ille
Qui semper fuit, est, & erit, cui sidera parent:
Mortaliq; Deus tegitur sub mole, nec artus
Respuit humanos, nec vitæ incommoda nostræ
Factus homo, mortíq; etiam se subijcit vltrò,
Vt nos æternæ mortis de faucibus haustos
Eriperet, claróq; humiles inferret olympo.
Ille etiam, mundo cùm venerit vltimus æui
Terminus, ante noua quàm flagrent omnia flāma,
Arce tuo missus ad terram descendet ab alta
Aetheris, vt vitas hominúmq;, & crimina discat

Quæsitor, quem non bene vel malefacta latebunt.
Pro meritis statuet pœnas, & præmia cuiq;.
Cùm verò ingenti flamma arserit orbis vbiq;,
Continuo tellure noua, calóq; recenti
Cernere erit lustrata hominum volitare per auras
Corpora clara magis cæli radiantibus astris,
Omniáq; ætherei complere sedilia cæli.
Tu pater in medijs tot millibus æthere summo
Totus collucens, radiísq; micantibus ardens
Longe omnes supra pro maiestate sedebis
Cum nato æquipotente, tuúmq; afflabis amorem
Omnibus, atq; tuo lætos dignabere vultu,
Vnde animis venit alma quies, sine fine voluptas,
Tunc te sicut es, & sine nube videbimus atra,
Et nil iam leuibus speculi debebimus vmbris,
Felices omnes, & conditione beati
Quisq; sua, haud animis tendent optātibus vltra,
Alter & alterius non suspirabit honores.
Omnibus vnus erit iunctis amor, atq; fouebunt
Mutua se, dulcíq; animis ardore liquescent.
Nec se vlli poterunt posthac summittere culpæ,
Vt cæli volucres post prima pericula ciues.
Ter felix sine fine quies, sine fine voluptas.
Tunc neq; erit finis, neq; tempus desinet æuum,
Quódq; est, quódq; olī fuit, & quod deīde sequetur
Vnum erit, immensi requiescent sidera mundi,
Mobilis & circum torqueri desinet orbis.
Ipse etiam cursusq; sui aßiduiq; laboris
Oblitus Sol stabit. iners nihil edet in auras

Terra

Terra parens. nil iam gigni, nil crescere, alive
Cernere erit: nil mutari, nil deniq; obire,
Omnia semper erunt eadem terra, æquora, cælum,
Sideraq; vltrici mundi lustrata fauilla,
Haud infra æthereifulgebunt lumina Solis,
Lumina, quæ solita mundo nunc luce ministrat.
Tunc mage erit longo Sol lucidus interuallo.
Nullus erit nimbus, nullæ toto æthere nubes,
Quæ sese obijciant, & opacum lumen obumbrent.
Otia mundus aget: tu solus gignere prolem
Vnigenam perges fœcundo in secula verbo.
Gignendi nec finis erit, & vterq; beatam
Concordi aflatu semper spirabitis auram,
Sol vti inexhaustum nihil vnquam mittere lumen
Desinit, vsq; noua perfundens omnia luce,
Omnia perpetuo conseruans fota calore.
Vnus cuncta reges. eris omnia in omnibus vnus.
In te vnum conuersi animis flagrantibus omnes,
Mirari, amplectiq; omnes, pascique, fruique,
Aeternúmq; tuas resonabunt omnia laudes.
Salue summa boni, fons veri, lucis origo.
Si quid iustitiæ est nobis, rectique, piique,
Si quicquam virtutis, id omne, id fluminis instar
A te fonte venit recti omnis, cum tibi iuncti
Hæsimus, hãc trahimus tua per cõmercia partem.
Tu pietas, tu iustitia es, tu cetera virtus
Omnis, & in nostras emanas vndiq; mentes:
Tu vigor es rerum, tu vis, tu lucidus ille
Splendor, quo cæli regitur pulcherrimus ordo.

Tu soli radios, tu præbes augmina Lunæ,
Cetéraq; accendis, pacísq; micantia cæli
Sidera luce tua, & totum iubare æthera vestis.
Secula tu reparas semper fugientia mundo
Tempora dispensans, annos, mensésq;, diésque,
Et lucis, noctísq; pares tu diuidis horas.
Atq; orbis velut es sator vnicus, omnium origo,
Sic etiam tu cunctarum concordia rerum,
Tu mundi tu concentus, tu consona Musa
Perpetua in seriem nectens elementa catena,
Suspendísq; grauem telluris in aere molem,
Et suspendis aquas, tot vasti stagna profundi,
Atq; pares orbis lati moderaris habenas.
Omnia solus agis, solus pater omnia curas.
Nec te centimanum dicam tamen. es tibi totus
Ipse manus, totúsq; oculi, digitíq; pedésque,
Brachiáq;, & mundo noua semina sufficis vnus.
Vsq; nouas animas in membra recentia fundis
Humani generis sator indefessus, & orbem
Finibus in cunctis varijs animantibus imples.
Nec sine te it quicquam aëreas in luminis oras.
Per te concipiunt fœcundis imbribus agri,
Semináq; educit dias calor almus in auras.
Gramine conuestis sola: versicoloribus arua
Floribus appingis, pictísq; tapetibus ornas
Semper vere nouo: nec certus rumpitur ordo.
Spicea serta gerens, maturáq; semina curua
Falce legens, alimenta animantibus ingruit æstas.
Rore leui arentes reficis nocte humidus herbas:

Hinc

Hinc varia arboribus pendentia poma coloras,
Et nitidas lentis suspendis vitibus vuas.
Venit hyems niue, & albenti tegis arua pruina,
Tellurémq; gelu premis, & vaga flumina sistis.
Tu quoties libuit, veluti deprompta reclusis
Thesauris profers ventorum immitia flabra
Imbripotens, nimbos, tempestatésq; coërces.
Fulguribus terras, & sæuo fulmine terres.
Omnia mox cæli detecta luce serenas,
Aëreas equitans nubes, latéq; sonoris
Ventorum inuectus pennis caua nubila differs.
Das leges, & iura polo. tibi curia sancti
Aetheris obsequitur, nutúsq; obseruat heriles
Sanctorum chorus alituum. tibi in omnia summum
Imperium: tu rex regum: tibi sceptra, tibi ipsa
Regna accepta ferunt reges, & numen adorant
Accurui, votísq; vocant, metuuntq;, tremúntque,
Atq; humiles vni tibi corda ferocia ponunt.
Insani, tibi qui se frustra opponere signis
Infestis audent, atq; irrita bella lacessunt.
Quãdoquidẽ ceu das, adimis quoq; regna superbis.
Quanta tuæ sit vis, quàm sæua potentia dextræ,
Cælestum volucrum scit quondam maximus ales,
Olim qui roseo ceu Lucifer ore nitebat,
Et matutino præbebat lumina cælo
Cum socijs nunc in tenebris, & nocte profunda
Sontibus infelix æterno carpitur igni
Noctipotens vmbris terror crudelibus, & fax,
Lucifugísq; animas miseras exercet in oris.

Scit

Scit Babylon superas educta turre sub auras
Terrigenas quali disieceris ense gigantes.
Scit Segoris, scítque infelix Asphaltidos vndæ
Accola, quas vrbes subito telluris hiatu
Hauseris, & pluuio gentem deleueris igni
Ausam immane nefas, vim cæli inferre ministris
Aligeris teneræ iuuenum sub imagine formæ.
Tantus agit furor insanos, tam cæca cupido.
Tu pedibus salsas das ire impunè per vndas
Suspensis genti, dum vim fugit hostis, amicæ,
Et mare veliuolum concreta diuidis vnda.
Nec mora, vorticibus pelagi in se deinde reuersis,
Arma inimica, viros, currúsq; sub æquore mergis,
Et duram Aegyptum luctu prosternis amaro.
Quam non vlla prius potuerunt edita cælo
Flectere signa iræ cælestis nuncia monstra.
Tu potes hostiles nullo ariete vertere muros
Ad solum clamorem hominum, sonitúmq; tubarũ.
Tu quoties opus, insolitis terroribus hosti
Aduerso immittis tenebrásq;, metúmq;, fugámq;,
Et conuersa adigis dare terga sequacibus vmbris.
Vox tua terribile est tonitru, tua dextera fulmen.
Tu populum innumerum deserta per inuia vectum
Concreto cæli pauisti rore tot annos.
Tu largum duris è rupibus elicis amnem.
Tu dulces in aquas fontes conuertis amaros.
Tu rerum quandoque vices, & fœdera rumpis,
Et quas fixisti leges, idem ipse refigis.
Hunc precibus validi herois, dum prælia tendit,

Sol cælo stetit immotus, mirantibus astris,
Ceteráq; assiduos requierunt sidera cursus.
Hinc conuersa retro quoq; flumina subsedêre.
Aut subito obsceno manarunt rubra cruore,
Et segnis quadrupes humana voce locuta est.
Olim etiam pluuiam multos innubilus annos
Haud aër dedit, & latices latuêre reposti.
Ante haustum largis delêras imbribus orbem.
Tu cererem exiguam nati conuertere in artus
Diuinos, corpúsq; potes sacrantis ab ore.
Quid mirum, si ferrum etiam natet amne liquenti
Suspensum, nec mole graui subsidat in ima?
Si vim sponte suam dediscat mitior ignis,
Nec pueros cremet in media fornace canentes?
Arida si nitido reuirescens germine virga
Non expectatos det obusto cortice flores?
Per te etiam surdis penitus sæpe auribus orti
Sunt visi claras audire & redde voces.
Nec non capti oculis, & blanda luce carentes
Iucundum cæli potuerunt cernere lumen,
Vt sileam, quos in media iam morte iacentes
Incolumes seruas, nutúq; in pristina reddis.
Quin etiam extinctos, ima & tellure repostos,
Cum libet, amissæ reuocas ad munera vitæ,
Idq; alijs das posse, tuas qui pectore casto
Implorant vires, & sanctum numen adorant.
Nil adeò nostris tam viribus inconcessum,
Quod non eualeat quisquis te pectore toto,
Toto corde colit, totis te sensibus haurit.

Ille etiam auulsos in salsas æquoris vndas
Transferet, ac coget per inania currere monteis.
Ille etiam velut ante oculos ventura videbit
Vaticinans, populisque canet longe ante futura.
Largius ipse homini te sæpe infundis amico,
Cætera de nihilo quem propter cuncta creasti.
Illum etiam demum cæli dignaris honore.
Respice nos bonus, & nodo tibi necte tenaci.
Nos facere id potis est vnum, ac seruare beatos.
Nam quicunque tibi se iunxit, & altius hæret,
Teq; habet, oĩa habet, nulliúsq; indignus vltrà est.
Omnia sunt in te, per te omnia, te omnia ab vno.
Si quid opus, nulli dees, omniáque omnibus vnus
Sufficis, & te, qui sis omnibus omnia, præbes.
Tu vigor es fessis iactatis æquore vasto
Tu portus, tu fons liquidæ sitientibus vndæ.
Tu requies, tu pax animis placidissima nostris.
Tu modus es rerum, mensúsque, & dædala forma,
Metáque, tu pōdus, numerusq; ordóque, decórque,
Tu cunctis communis honos, tu vita, salúsque,
Tu cunctis communis amor, tu plena voluptas
Omnibus, & virtus. abs te sapientia, si qua est
Mortali: tu lex, tu spes certissima, tu lux,
Tu via, tu ratio. desunt mihi carmina, desunt
Verba, tibi quo plura cano, tibi plura canenda
Restant mortali non euoluenda labore.
Non te orbes capiunt, non ampli semita cæli
Ardua, non ratio, non mens, non denique sensus.
Atq; adeò maris immensi tot stagna, tot vndas

Ebibere enitor, totúmque haurire profundum.
Hic mihi si æternum sonet immortalis aheno
Gutture vox, cẽtumq; obeant hæc munera linguæ,
Semináque excudam laudum vsq; abstrusa tuarũ,
Haud equidem exiguã sperem comprẽdere partẽ.
Sint ideo potius tibi nostra silentia laudi.
O decus, ô iubar æternum, inuiolabile lumen.
Summũ vnumq; bonũ, summarũ maxima summa,
Si quid honos, si quid laus, si quid gloria, id omne
Vnus habes, tibi honos, tibi laus, tibi gloria soli.

DEI FILIO, DEO OPT. MAX.

PRincipio ante æui primordia, & ante creata
Oĩa, verbũ erat æternũ, immemorabile verbũ,
Vsq; Deum propter residens, haud numinis expers
Diuiniq; haustus, sed erat quoq; numen idipsum,
Eq; Deo Deus, & verum de numine numen,
Quod Deus æterna produxit origine, nullo
Temporis obsequio se in semet mente reflectens,
Concipiensq; suæ propriũ hinc sibi imaginis instar,
Quo sine nil horum constat, quæcunque creata.
Fons vitæ, fons lucis erat mortalibus ægris.
Lux ea sed tenebris primò radiabat in altis,
Nec claram cæcæ lucem agnouêre tenebræ.
Hùc missus vates, lucem qui proderet almam
Gentibus, & largo lustraret lumine mundum,
Veridicóque rudes prænuncius ore moneret,
Non lux ipse quidem, sed tanti luminis index.
Lux erat ille autem, qui primo lumine semper
Afful

Affulget primas mundi ingredientibus oras.
Non aberat mundo mundi fabricator, at ipsum
Auctorem haud agnouit opus. sed ei obstitit orbis,
Inq; sua aduenientem alij exclusere, neque illum
Admisêre sui: sed quotquot luce recepta
Accepêre, pijs tum primum oblata facultas,
Et monstrata via est, qua cæli surgere ad auras
Possent, séque Deo ceu pignora iungere cara,
Lustrati velut, atque iterum diuinitus ortis.
Nam verbũ omnipotens (agite hîc assurgite dictis
Mortales venerati animis) mirabile verbum
Dilapsum cælo moribundos induit artus,
Factus homo Deus, & nostris habitauit in oris,
Vnde salus omnis nobis est orta sepultis.
Tantáne te pietas miserantem incommoda nostra,
Tantus adegit amor, cæli vt de lumine claro
Te nostris velles vltrò immiscere tenebris,
Cùm sis æterni proles æterna parentis,
Luciferum ante satus roseum? tu Lucifer ipse,
Cæteráque astra tuo tu lumine cuncta serenas,
Qui gigni neque cæpisti, neque desinis vnquam,
Principio semper genitus, gignendus & vsque,
Principium de principio, de fonte oriens fons.
Tu Sol, atque idem splendor de Sole resurgens,
Splendor qui Solem illustras splendoribus ipsum.
Lux de luce micans, clarum de lumine lumen.
Sol, omnis fons iustitiæ, pietatis origo.
Splendor, qui totum illustras splendoribus orbem.
Tu mortale hominum genus ipsa ab origine rerum

Vidisti curas humiles, & vana fouere
Consilia, accuruum terris, cælestium inane.
Huc ideo accesti moribundo corpore septus
Te medium dans inter nos, intérque parentem:
Vt nos erudiens nunquam ante audita moneres,
Arcanis inscripta notis in codice clauso.
Quem septem custodibant adamantina signa.
Hic veterum coram euoluens oracula vatum
Lustrasti nos luce noua, vt concreta videntes,
Atque oculis subiecta, etiam possemus adire
Quæ fugiunt hominum visus, vix peruia menti,
Atque ita nos veheres tua per vestigia ad astra,
Qualis auis, non iam implumes cum sedula natos.
Inuitat, tenditque volatu educere in auras,
Ipsa superuolitat nidum alludentibus alis,
Paulatimque leui se tollit in aëra lapsu.
Non alia humanum genus arte obtusa tot annos
Corda gerens poterat sublimi pectore digna
Concipere, & volucri cælum tramittere mente.
Nam tibi cũcta pater, quæ sunt, quæve ante fuére,
Quæve dehinc ventura, vni detexit, & æqué
Omnia scis, & cuncta vides, videt omnia vt ille,
Te quãuis genuit pater auctor, nõ tamen vnquam
Te fuit ante pater: nunquam non ipse fuisti
Filius æterno soboles æquæua parenti.
Ceu, quamuis longe æternis pereuntia distant,
Splendor ab igne oritur, splendorẽ non tamen ignis
Anteijt, at simul atque ignis tum cœpit oriri,
Ortus item pariter splendor diffulsit ab igni,

Aeternúsque foret pariter, si æternus & ignis.
Nō pater est te maior. habes patris omnia, & in te
Est pater, vt genitore itidem tu semper in ipso es.
Quæq; potest pater, æquè eadē potes omnia ab illo,
Tantum te genuit pater amplius, ipse neque illum
Gignis, nec pater es, sicut neque filius ille.
Tu patris æterni æterna, atque simillima imago,
Tu patris inuicti robur, tu dextera, & ingens
Brachium, inexhaustusq; vigor, virtusq; perennis.
Tu patris æterni es sapientia cuncta videntis.
Qua maria, & terras, cælū, æthera, cuncta creauit.
Nam Deus æthereos cùm mundi excuderet orbes,
Aëreásque plagas conflaret: cúmque liquores,
Et circunfusas laticum suspenderet vndas,
Libraretque suo tellurem pondere nixam,
Inq; vicem validis connecteret omnia vinclis,
Ipse aderas operi indulgens, nutu omnia firmans,
Omnia componens. sine te nihil: omnis vbique
Est per te decor, & rerum pulcherrimus ordo.
Namq; sinu patris ipse aderas noua cuncta creātis
Ante mare, & terras, cæli ante patentia regna,
Ante humiles colles, ante alta cacumina montes,
Fluminaq;, & fontes genitus. prærupta priusquam
Fundamenta graui telluris mole locaret,
Filius extabas ante omnia secula natus,
Amplexúsque patrem æterno deuinctus amore
Gaudebas tecum, torrens vnde illa voluptas
Illa immensa fluit, gaudent qua cuncta creata,
Quæ sensus hominū supra est, super oīa abundans.

Auribus vt nemo hanc, nemo vnquā mente capaci
Hauserit in terris. animas ea sola beatas
Efficit æthereis exemptas corpore in oris,
Vt nihil vlterius quærant, nihil amplius optent.
Tu tamen ô nostros adijsti sponte labores,
Mortaléſque auras hausiſti has noctis in vmbras
Editus, humanóſque puer collectus in artus,
Verus homo, verus pariter Deus, vnus vtrunque
Naſceris, & cæli noſtri non reſpuis oras,
Eq; ſinu patris in terras te deijcis imas
Solis lucis egens, cùm ſis fons lucis, & ipſum
De nihilo extuderis, nulláque è lampade Solem,
Ceteráque illuſtrans cæli ſuccenderis aſtra.
Naſceris, & ſubito aſpectu cælum omne ſerenas
Editus in lucem pura de virginis aluo,
Quæ penitus thalami, tactúſque ignara virilis
Numinis afflantis ſancta concepit ab aura.
Naſceris: in terris pax naſcitur aurea tecum,
Pax omnem ſenſum exuperans, inſueta voluptas.
Naſceris, vt verni ſpecies patefacta diei
Omnia lætitia perfundis, gaudia vbique
Plena feris: mirarorant dulcedine montes
Vndique, mellifluæq; redundant nectare valles
Vndique, felici diſtillant omnia rore.
Nam cælum omne liquens, cælique volubilis orbes
Deſuper inſolitis tunc imbribus irrorarunt,
Et pluuiam nubes felici rore dedère,
Quo tellus imbri, Zephyríſque tepentibus alma
Concepit grauis, & gremio flos ortus aperto

Exeris.

Exeris os, campísque comas diffundis apricis
Circum suaue rubens, & circumfusa coloras
Gramina: diuinos longè rus halat odores.
Tu ros, tu pluuia, éque polo fluis aureus imber.
Expectatus ades tot secula ab omnibus imber.
Candida te excipiunt intactæ vellera lanæ.
Nec tamen excepto maduit lana humida ab imbre.
Porta æterna manet cæli alto in limine clausa,
Per quam aditus nulli penitus fuit orbis ab ortu.
Ipse sed ingrediens soli tibi sponte patentes
Isq; redisq; fores, nec claustra immota resignas,
Quale vitrum radiis penitus Sol transit adactis,
Illæsóque domus subit interiora metallo,
Intimáque illustrans penetralia lumine vestit.
Plurima forte olim serpens tabo, atque venenis
Fontésque, fluuiósque lacúsque infecerat omneis,
Omnes errabat mors paßim infusa per vndas.
Circum victa siti longas effusa iacebant
Per ripas armenta, genus simul omne ferarum,
Nulláque suspectas labris arentibus vndas
Libabat quadrupes, vicináque flumina tantum
Spectabant veritæ cæcum sub gurgite virus.
Ecce ferus ceruo aßimilis, capreæve fugaci
Montis ab aërei decurrens vertice summo
Tramite decliui saltus præteruolat altos.
Iámque fugam per plana tenens ingentia campi
Transmittit spatia, & volucri volat ocyor aura.
Conuertère oculos commota armenta repente
Ad sonitum, atque viam venienti abducta dedêre.

 Ille

Ille lacum ingrediens longo ferit æquora cornu,
Fronte quod in media solum gerit. ilicet omnis
Ad tactum subitis feruoribus æstuat vnda,
Exultantq; vada, spumisq; incanuit amnis.
Nec mora, prosiluêre feræ simul vndiq; in vndas:
Securæq; mali medicatum hausêre liquorem.
Currite montanæ vos, hûc accurrite nymphæ,
Ferte rosas. legite alipedi candentia vestro
Lilia, narcissósque, & purpureos hyacinthos.
Texite odoratas vario de flore coronas,
Atque salutiferum sertis innectite cornu.
Tu noster quadrupes cæli ô lux clara sereni
Vertice ab æthereo, tu nostræ causa salutis
Certa venis, tuáq; omne abigit præsentia virus,
Grex lectarum ouium cæsis custodibus ibat
Omnis Idumæis paßim dispersus in aruis.
In pecus omne feræ grassari impune, fremebant
Hîc illic miseris balatibus omnia circum.
Pastor ab aduerso Carmeli vertice missus
Venisti tu cogere oues, ouiúmque mederi
Vulneribus pius, ingluuiémque inhibere luporum,
Vnius vt tandem pastor foret vnus ouilis
Currite Idumææ vos, hûc properate puellæ.
Visite pastorem nunquam ante hæc secula visum:
Cernite vt incessu grauis, vt spectabilis ore
Egregio, formaq; viros supereminet omneis,
Cuncta Deo similis, vultum, vocemq;, colorémque,
Haud spirans mortale. Dei quantum instar in illo!
Sternite humum venienti, & olentia spargite vbiq;

Graminaq́;, & flores, calathisq́; occurrite plenis.
Et patrio de more nouum date gutture carmen.
Ecquis Idumæo venit ecce è tramite pastor
Transiliens colles, montana cacumina tranans,
Diuini specie iuuenis pulcherrimus oris,
Vndique diuinum iactans de corpore amorem?
Ecquis odorato vt thalamo nouus ecce maritus
Egrediens multo incedit sublimis honore,
Fragranti lætos humeros adopertus amictu,
Atque ipsos blando monteis exurit amore?
Omnia amant iuxta, mitescunt omnia circum.
Currite pastores, pastorem visite amantem.
Currite longinquis reges à finibus orbis.
Dona parate opibus, regúmque inuisite regem.
Sed quid ego aspicio textum illi informe rubore,
Squalentem guttis tunicam? chlamys atra colorem
Insolitum veluti calcata duxit ab vua,
Compreßique pedum macularunt vincla racemi.
Ah tibi quis niueos tam fœde infecit amictus?
Ah tibi quo species euanuit illa repente,
Qua sanctorum animæ in cælo lætantur amorum
Alituum cælestum acies, gens æthere nata?
Túne ille æternæ splendor nitidißime lucis,
Pulcher luce magis, roseo formosior astro,
O cæli iubar, ò oriens, ò Lucifer alme
Lumine cuncta rigans, illustrans omnia luce.
Lucis vbi nunc ille nitor? tun' Phosphorus ille,
Præbebas mundo qui lumina matutinus?
Quem quondam vario rerum ipsa in origine cantu

Laudabant celeres mundi septemplicis orbes,
Laudabant elementa tuum admirata decorem,
Laudabant alternantes & vesper & ortus,
Lunáque Sólque Polóque orientia sidera vtroq;.
Hei mihi Lucifero quantum mutatus ab illo es!
Hei mihi mutato quàm factus decolor ore!
Quàm niger aspectu, quàm deformatus amictu!
Quis te percoxit tantus calor? haud tibi vultus
Sol æstu infuscat: non purpura tinxit amictus.
Longè alius rubor, atque alij infecêre colores.
Solus amor nostri fuit horum causa malorum.
Solus amor fusci fuit idem causa ruboris.
Vnus tu nobis collectas comprimis vuas
Suppositus trabe, mole graui sub pondere iniquo,
Déque tuo expreßi tortu fluxêre liquores,
Et totum quæ vina hilarant dulcedine mundum.
Ast etiam quænam iuuenili in corpore cerno
Vulnera? quàm lata patefactum molle fenestra
Pectus hiat! plantæ quàm dira cuspide fixæ?
Ecce manus ambæ ferro quoque arantur acuto,
Vulnificusq; caput redimitus sentibus horres,
Affixusq; trabi vitam heu quoque denique fundis.
Cui hominum hoc de te licuit scelus? an Deus istis
Vulneribus, mortique etiam succumbit acerbæ?
Ipsi tunc etiam flerunt tua funera montes:
Aspráque saxa tuo doluerunt fissa dolore.
Ipsa parens frugum sese mæstissima tellus
Planxit, & insolito tremuit succussa fragore,
Nec potuit lacrymas sol dißimulare, serenam

Cùm

Cùm ferrugineo faciem velauit amictu.
Ah dolor, admißi nullius conscius insonsque
Occidis, & pœnas aliena ob crimina pendis,
Qui neque cōtraxti proauitam ab origine culpam,
Nec tenui ipse tuum maculasti crimine nomen,
Nos inconcessa decerpsimus arbore poma,
Vnde omnis spes nostra absumpta salusq́; sepulta,
Ipse tuo cunctam soluisti sanguine noxam
Arboris affixus plantas & brachia trunco,
Nostra tua de peste salus, de funere vita
Nostra oritur, lætique tuo languore valemus.
Nanque licet mortale tibi & violabile corpus
Esset, mortali vt matris de sanguine cretum,
Nulla tamen furti obstabant contagia auiti,
Antiquæ ve notæ suberant vestigia nusquam,
Quam generi princeps hominum generator inurēs
Heu genus infelix transmisit in omne nepotum.
Quandoquidē intemerata parēs genitricis in aluo
Ipsa suæ afflanti circundata numine, labem
Vel non admisit, vel protinus eluit omnem.
Tu volucris fœta illa, tuo quæ sanguine natos
Pascis, & admoto terebras tibi pectora rostro.
Agnus eras sacer ille, patri mactandus ad aram
Victima morte obita qui nostra admissa piares,
Abluerésque tuo nos hostia sancta cruore.
Tantæ molis erat nos cœli in regna reponi,
Vnde procul pulsi malesuadi fraude colubri
Sedibus ignotis tot longe errauimus annos,
Pellacis colubri, hamatæ qui agmine caudæ

Magnã etiam superum detraxit ab æthere partẽ.
Vincis io, atque hydro tandem obluctatus acerbo
Infernas penetras sedes, & morte subacta
Viuis adhuc vita meliore, animásque piorum
Carcere perfracto erebi vastator ab vmbris
Eripis, & tecum cæli alto in culmine sistis:
Tu leo promissus magni de sanguine Iudæ
Nasceris ille, malísque venis occurrere nostris.
Vincis io, & magna vi vincula nostra refringis,
Vincula queis sibi nos addictos hostis habebat,
Atque triumphatum compescis viribus orcum.
Quíque modo informi leto sine honore iacebas,
Iam pulcher visu, iam formosissimus ore
Pristina diuini præ te fers signa decoris,
Atq; agis insignẽ repetens supera alta triumphũ.
Qualis vbi exutus senium, niti dúsque iuuenta
Puniceis surgit Phœnix à funêre plumis,
Iámque suos adit Aethiopes, Indósque reuisit.
Circa illum volucres variæ comitantur euntem,
Et vario indulgent cantu, plausúque sequuntur.
Tu lapis, informi primo quem mole iacentem
Proiecêre viri, neque eum inter læuia saxa
Miscuerunt operi, mox ipsa in fronte locatus
Aedibus in summis, qua prominet angulus extra,
Parieti vtrique datus validis compagibus omne
Nectis opus, totáque nites spectabilis arce.
Nec tamen hîc indefensos nos deseris vnquam.
Vsque foues præsens, & amico numine firmas,
Nósque mari in vasto tot tempestatibus arces,

Nec

Nec finis abruptis victa rate obire procellis.
Tu pelagi velut in medio firmissima cautes,
Quã neque cõuellunt venti, neque fluctibus vndæ.
Hac super alta nouæ posuisti mœnia genti,
Quæ totum daret aucta tuis sub legibus orbem.
Hic adeo fessis statio tutissima nautis,
Hûc, quæ sæpe mari in medio nostra ardua puppis
Aestuat insanis ventorum exercita flabris,
Se recipit, temnítque minas, & murmura ponti.
Vsque inuicta silex te sæuis obiicis vndis.
Impetus huc omnis, illisáque frangitur vnda.
Obice quo defensa, licet vi crebra fatiscat,
Tuta tamen ponto nunquam caua mergitur alnus.
Tu nos, olim vt pollicitus, non deseris vnquam:
Tu nos de cælo præsens pascísque, tegísque,
Sufficis æternæ tu nobis pabula vitæ.
Tu noster victus, tu nobis pabulum, & esca,
Tu cælo ros concretus demitteris alto
Suauis, & optatos referens cuique ore sapores.
Tu nobis liquidæ emanas fons viuus aquai.
Flumine ab æthereo semper sitientia labra
Nostra rigas, largúmque in nobis efficis amnem,
Cuius rursus aquæ salit vsque ad sidera cursu
Impetus, & superum lætantem temperat vrbem.
Abs te omnis vis nostra oritur, vigor omnis abũdat
Nostráque siqua tuo firma est in robore virtus:
Tu velut in campis latis vberrima vitis
Brachia protendens, nos ceu qui plurimus inde
Palmes agit sese, laxísque effundit habenis.

Et grauidus circum nitidis exuberat vuis.
Tu fortunati abstrusas thesaurus olympi,
Aurũ vbi cælicorũ, & gẽmæ seruantur, & omnes
Cæli claudis opes ditißimus, atque recludis.
In nos vsque etiam mortales largus inundas.
Huc omnis pleno dimanas copia cornu.
Abs te omnis auri vis, atque opulentia abundat.
Quod semel æterno longe ante exordia rerum
Munere conceßit genitor tibi, conditor orbis,
Semper habes, nec cùm hîc terrenos induis artus,
Amittis quicquam decoris cælestis in æthra.
Non te adeo intactæ claudebant viscera matris
In terris, vt non quoque in æthere luce micares
Idem eadem, æterno genitus sine matre parenti.
Nec minus, ac prius æthereo Deus altus olympo
Regnabas cum patre, licet terráque, maríque,
Errares homines inter mortalia curans,
Verus ibi, hic verus, nec nos ludebat imago,
Et plagis cùm te obiiceres morti obuius vltrò.
In te solus homo sensu tulit aspera morte,
Nec Deus est quicquam lacero tum corpore passus.
Nã diuina quidem, quæ simplex, quæ ve tuentum
Reiicit aspectum complecti nescia sensu,
Cùm natura sibi applicuit mortalia membra,
Naurãq; hominũ, haud maculas cõtraxit ab illis,
Nulláque per talem admisit contagia nexum,
Sed penitus seorsum pura, atque intacta remansit,
Cui nihil omnino terrenæ labis inhæsit.
Dißimiles species naturæ vtriusque repugnant.

Sicut

Sicut vbi immundas Sol lambit lumine fossas,
Tetra vbi proluuies graue olet cœnóque fimóque,
Non tamen effusi radij dum sordibus errant,
Infusas ducunt ea per commercia sordes.
Rursum igitur solito pariter sublimis honore
Regnas, humani præ te fers corporis artus
Amplius, intacta quos traxti è virgine nascens,
Filius omnipotens patris omnipotentis, & hæres.
Sed quod erat mortale olim, & violabile corpus,
Nunc immune necis stellas super emicat omnes,
Præfulgénsque nouo premit ipsum lumine Solem,
Quæq; tuos anima accessit diuinitus artus,
Formari inciperes sanctæ cùm matris in aluo,
Numinis insolito tecum dignatur honore,
Felicésque animas, longe supereminet omneis,
Tecum vnà imperium cæli omnipotentis adepta.
Nāque tibi, quæcunque vsquam potis esse, potestas
Omnis vbique data est cælo, terráque maríque,
Omnia vt æterna ditione in secula frenes.
Insuper insigni es genitoris munere adeptus
Præclarum, & dictis non enarrabile nomen,
Insolitum euectum super omnia nomina nomen,
Quod cælū tellúsque tremunt, atque infera regna,
Supplicitérque vni genua accuruantur vbique.
Idem etiam effœto cùm venerit vltima mundo
Tempestas, rapidis qua flagrent omnia flammis,
Mortales iterum missu genitoris in oras
Adueniens, hominum vt vitas, & crimina quæras,
Promeritisq; voces ad pœnā, & præmia quēque.

Te

Te genus humanum aſpiciet fulgere per auras
Aëreas fulua in nebula, quem mille ſequentur
Sanctorū hinc, atque hinc acies, cœtúſque volucrū.
Quattuor ære cauo ventos de partibus orbis
Omnibus humanum genus huc excire iubebis,
Omnibus innumeræ gentes à finibus ibunt
Magnū ad concilium, non tantùm corpora viua,
Verùm etiam quondam defuncta cadauera vita,
Oſſáque ab exeſis ſurgent rediuiua ſepulcris,
Atque iterum blandæ data inibunt limina lucis.
Mille hominū hīc, illīc acies, nouaq; agmina vbiq;
Occurrent tibi per volucres liquidi aëris auras.
Interea magni ſimulator iudicis hoſtis
Seditione potens multos ſub imagine falſa
Ludet, & abductos recto ſub ſigna vocabit,
Atque tibi infeſtas contrarius inſtruet alas.
Quem verus mundi pro talibus arbiter auſis
Turbine corripiens terræ ima in viſcera condes.
Vt verò genus humanum tot millia campis
Inſtiterint latis, victor medio ipſe theatro
Secernes, dextráque pios in parte locabis,
Læta gregem ceu paſtor agens in paſcua mites
Matutinus oues ſemper ſeiungit ab hædis.
Læua autem coges ſontes miſerabile vulgus.
Tum cælum quoque ſigna dabit. tum cardine rupto
Axis vterque loco abſiliet, ſtellæq; ferentur
Aethere præcipites. tum Sol ferrugine tectus
Protinus amiſſa ceu mærens luce latebit,
Lunáque obiſſe ſuum mirabitur obruta lumen.

Omnia

Omnia noctescent tenebris caliginis atræ.
Tum flammæ vltrices, vibrataq; fulgura cælo
Corripient subitis mortalia cuncta fauillis.
Ardebunt fontes: ardebunt flumina, & alta
Aequora, flammescétque auris candentibus aër,
Et veter extremos considet mundus in ignes.
Tum cælo lignum venerabile sideris instar
Fulgebit nostræ monimentum insigne salutis,
Aethere mixta comas ramis felicibus arbos.
A læua sontes, & quos scelera impia damnant,
Ibunt infernos erebi flammantis in ignes,
Omnes vt sua quęque premēt commissa, cremandi.
Dextra autem insontes, quorúmve oblita piacla,
Digrediens terris tecum ad tua regna vocabis,
Felicem quenque in sedem, quam cuique parauit
Protinus à prima pater æquus origine rerum,
Insigniq; vehes victor super astra triumpho.
Salue vera Dei soboles, rex ætheris idem,
Bis genite, humani generis certißima vbique
Spes atque indubitata salus, lux aurea mundi,
Nobiscum Deus, interpres superumq;, hominumq;.
Tu capitis nostri gemmis contexta corona,
Ipsum tu caput, & decus omne, & gloria nostra.
Tu rex, tu nostri dux agminis inclytus ille,
Quem metuunt infernæ acies gens æthere pulsa.
Tu custos, vigil, & magni tu pastor ouilis.
Tu medica arte potens, qui vulnera nostra mederis.
Tu via, tu veri vis, tu te vita secutis.
Tu nostri fundamentum templi, atque columna,

Templum ipsum & cælo contermina vertice turris
Pérque gradus ara assurgens aræq; sacerdos.
Ianua tu, ac reserans cæli penetralia vectis.
Tu ratis, & portus, tu lex, tu legifer ipse.
Tu folia euoluis signato in codice clausa,
Abstrusásq; notas, septenáque claustra resignas,
Tu nobis nostra auersum ob commissa parentem,
Et mala pro meritis cuique, haud tolerāda parētē
Concilias bonus, atque tua pro gente precando
Vsque assurgenti te comminus obijcis iræ,
Vulneráque obtēdis, quæ quondā es corpore passus
Deditus, & laceros pro nobis detegis artus.
Tu patri admotus dextræ, subnixus eodem
In solio immensum consorti numine mundum,
Maiestate eadem, paribus frenatis habenis:
Omnia perpetuo afflantes recreatis amore:
Omnia concordi reparatis secula nutu.
A genitore fluit per te vis omnis amoris,
Mutua quo inter sese & amant, redamantq; beati
Cælicolæ, inq; vicem mortali spiritus ille,
Qui mare, qui terras, qui cælum numine complet,
Vobiscum Deus ipse etiam, tres ordine certo,
Numen idem, tres tergemino Deus vnus honore,
Maximus, optimus, omnipotens in secula regnas.

SPIRITVI SANCTO, DEO OPT. MAX.

AN Deus in nobis? quid nos mortalibus oris
Seuocat, ô nostrasq; rapit super æthera mētes?

Non

Non ea vis opis humanæ, non pectoris huius:
Desuper extimulat numen. Deus insidet ipse,
Intus agit Deus, & nostro se pectore versat.
Hoc duce mortales fines transcendimus aptis,
Cognatísque animis cælo supera alta tenentes.
Hoc sine prostratique solo, in tenebrísque voluti
Iactamur, nec mens nobis ignobilis altum
Quicquã agitat quicquid recti, sanctiq; mouemus,
Hoc manat de fonte: boni hinc fluit omnis origo.
Hoc de Sole oritur lux, hoc de lumine lumen,
Quo fruimur, quo nos supra nos tollimus acti,
Hoc vno afflati præcordia ab igne calemus.
Si nunc ille meis sese implicet ossibus ignis
Plurimus, & sancto me cæli incendat amore:
Si lux illa meis oculis se lumine largo
Explicet, & nubem de pectore differat atram,
Quo me tollere humo valeam, & sublimia cæli
Rimari, quo fas acie sit cernere coram,
Vnde ea vis ipsa, vnde calor, quo fonte redundet
Indeprensus amor, qui tanti luminis ortus.
Si mihi nunc ipsum referet denique numen,
Seq; suumq; initiũ, primúmque ab origine fontem.
Fallor? an ille ruit calor? ecce mihi artubus ardor
Ingruit, ante oculos lux en mihi plurima oberrat.
Vnde noua hæc species? vnde hæc iam clara repẽte
Tempestas? iam tollor humo, iam plurima nubes
Raresc it, soluitque aciem, tenebræque dehiscunt.
Iam videor (liceat dictis res pandere opertas,
Quisquis es, ore tuum sit fas recludere numen)

Iam videor, qua siderei plaga lucida cæli,
Vera vbi pax, vbi sūma quies, vbi plena voluptas
Cernere sublustri non enarrabile lumen
In nebula, immensum radiis quæ circuit orbem.
Luminis in medio regem ipsum ardentis olympi
Ingentem, immensum, miro splendore prementem
Omnia, & humanos stringentem lumine visus.
Omnia maiestas replet: omnia gloria obumbrat.
Propter eum sedet en gnatus patris vnica proles
Aeterni æternus, pariter sine stirpe, sine vllo
Semine, principióque carens, & temporis exors.
Quem pater vsque alta se in semet mēte reflectēs
Ipse suæ æternum concepit imaginis instar,
Arcanum ceu sub tacito nos pectore verbum
Cōcipimus, quod mox linguáque sonóque receptū
In vocem formetur, & extra rumpat in auras.
Ambobus par maiestas, par gloria, & vnum
Numē idē'q;, quod est genitor, pariter quoq; natus;
Vnum ambo, æternus pariter, immensus vterque,
Omnipotens & vterque, orbis fabricator vterque.
Nil patris sine, nil nati sine numine cretum.
Ecce autem vlterius, quis tanti luminis ardor?
Mira oculis mihi se facies nutantibus offert.
Hic ego totum aciem cuperē me vertere in ipsam,
Inq; oculos, tenuémque in mentis simplicis auram,
Res incomprensas sensu quo cernere possem.
Quis porro tantis radiis globus igneus ille
Circuitu longo amplexus cæli aurea templa?
Vt procul absiliunt flāmæ hinc, atque inde coruscæ,

Et porrò absistunt scintillæ, vt & ignis anhelat,
Et facibus crebro emißus fluit aureus imber?
Quàm placida mihi demulcet præcordia flamma?
Quàm mira mihi pertentat dulcedine pectus?
Aut me animus fallit, mentémq; insomnia ludunt,
Aut domus hæc sancti fornáxq; , & fomes amoris.
Hùc omnis conflatus amor, conflata voluptas
Omnis, & ex omni conceßit gratia cælo.
Nam quis tertius ille, micat qui propter vtrũque:
A genitore fluens per natum numine iuncto?
In medijs vix apparet splendoribus aurea
Nube, mea prohibet quæ lumina, circunfusus,
Quàm similis, parq; ambobus? quã numine cõpar?
Hic Deus, hic, ni fallor, adest, quem deniq; quæro,
Quem sequor, humana quẽ tẽdo expromere voce,
Implentem maria, & terras, cælíq; profunda
Numine, & ampliuaga recreãtem protinus aura,
Non factum, genitúmve, nec vllo auctore creatum
Profluit ecce patris, gnatíq; è numine eodem
Numen idem, semétq; ideo procedit ab ipso
Numen idem, calor omnipotens, diffusilis aura
Perpetuo itq; , redítq; reciproca, mutuus ardor,
Amborum communis amor, hic aureus ille
Halitus: Hic Deus ille, hic amor, quo cũcta creata
Omnia quo constant, quíq; omnia condita seruat,
Et maria, & terras, aurásq; , & sidera cæli,
Atq; homines, & quæ sub cælo animantia viuunt,
Quadrupedũ genus, & volucrũ, vitasq; natãtum,
Gramináq; , & stirpes, animáq; carentia saxa,

Erutáq; effossa tandem tellure metella,
Omnia quæ in nihilum redeant collapsa repente,
Sustentata fuant, nisi tanti numinis aura.
Hic amor est, quo mortales regnator olympi
Prosequitur bonus. hic idem, quo nos quoq; contra
Grati illum ardemus, quo se superiq; hominésque
Mutua amant inter sese pietate fouentes.
Hic amor est cæli, terrarum hæc mutua flamma
Cuncta fouens, nodusq; tenax, & amabile vinclū,
Cælestum vis magna, Dei immemorabile donum.
Hinc omnis pietas, hinc omnis deniq; virtus
Aura potens, amor ignipotens, spirabile numen,
Spiritus ipse, tui apparent vestigia vbiq;
Numinis ampla, tuū est quodcūq;, vbicūq; videm⁹.
Tu patris æterni virtus, tu dextera, & ipsi
Tu digiti, quibus immensum fabricauit olympum
Rerum opifex, quibus ingentem per inania librat,
Et circunfuso suspendit in aëre molem,
Cuncta tuis elementa ligans contraria vinclis,
Muneribúsq; tuis paßim plena omnia abundant.
Cùm pater omnipotens cum nato immania mundi
Mœnia constituens cæli procuderet orbes,
Tertius ipse aderas (neq; enim distractus ab illis)
Omnia componens. iam tum aurea luce coruscus,
Summa equitās leuibus mulcebas æquora flabris,
Iam tum purgatis liquentem fluctibus vndam
Flamine lustrasti quæ dehinc mortalibus ægris
Elueret prima contractam ab origine labem,
Vnde salus animis proauita fraude sepultis.

Inde rudes illi prima illa à stirpe parentes
Terrarum obliti cœpêre ad sidera mentes
Tollere, mortalémq; hominem desuescere p[...]o
Pectore concepto per te iam desuper igni,
Et peragrare acie cæli sublimia templa
Admissi superæ depasci lumina lucis,
Vimq; Dei paulatim animis sentire latentis
Occultam, ingentem, tum veri pectore pleno
Cernere venturos casus, longéq; remotos
Veridica populis porrò prædicere voce.
Hinc sacri tripodes, hinc sancta oracula diuûm,
Hinc Solymi vates numeris arcana locuti,
Carmináq; ediderunt diæ præsaga Sibyllæ.
Idem à stirpe feros, & duro pectore agrestes
Erudiens subito egregias diuinitus artes,
Instruis, atq; loqui docto das ore repente,
Et causas orare, & sanctas condere leges.
Nam genus humanum terris extollere ab imis
Ad cæli iubar, & superis adiungere tendis,
Nubiferóq; vehis nos aëre in æthera purum,
Nec quisquam sanctis excluditur ætheris oris
Aut fato aduerso, aut alicuius numinis ira
Debitus æternis mundi ante exordia pœnis.
Cùm primum dias exorti luminis oras
Visimus antiqua suffusi labe parentis,
Qui seseq; suumq; genus corrupit in æuum,
Immemor heu nimium promissi fœdere pacti,
Indecores cælo vix lumina tollimus ægrè,
Prostratiq; solo sine spe, sine honore iacemus

Transcripti infernis erebi post funera flammis.
Vsq; adeo veteris serpunt contagia noxæ.
Tu verò nostris vbi sensibus aspirare
Incipis, auxilióq; venis fera corda mouendo,
Admoniti incipimus paulatim agnoscere rerum
Auctorẽ, regémq; hominum, superúmq; fatentes
Oramus nobis facilem, veterúmq; malorum
Nos piget, & vitæ execramur facta prioris.
Iã magis atq; magis (neq; enim tu deficis vsquã)
Spe veniæ haud dubia audemus confidere rebus.
Iamq; iuuat, quæcunq; iubent oracla, legéq;
Explorare animis, & iussa capessimus vltro.
Continuò, ne sint nobis facis abdita fraudi
Nostra admissa tegens, & crimina noxia deles
Imbre tuo, veterúmq; malorum obliuia misces,
Atq; nouã in nobis mentem, noua corda renatis
Sufficis, abstersáq; nitent noua cuncta senecta,
Et simul optato mentes succendis amore,
Quo cælo placiti, quo digni euadimus astris.
Hoc superum pater insigni nos munere donat
Sponte sua bonus, haud nostra pietate merentes.
Non opis id nostræ, non nobis tanta facultas.
Ni pater omnipotens ad cari vulnera nati
Respiceret, qui morte obita mala nostra piauit,
Humanúmq; suo lauit genus omne cruore.
Inde salus, operum inde omnis fiducia nostrûm.
Ne qua tamen priscæ subsint vestigia labis,
Sponte caput sacris de more immergimus vndis,
Præsenti quas illustras tu numine præsens,

Et

Et veluti inſtillas vitam hoc ſub gurgite merſis,
Vnde renideſcunt animæ, velut æra coruſca
Deterſa prorſus priſca rubigine ſcabra.
His opibus firmati animi, his radicibus actis
Tollunt ſe, in meliúſq; ſuis quoq; viribus vſi
Creſcunt, & ſuperas per ſe nituntur ad auras.
Dum pietate ſua meriti poſt funera cælum
Concilio ſuperum, atq; æterna pace fruantur.
Hæc promiſſa pijs animis vberrima merces.
Præmia tanta manent tam paruo parta labore.
Te ſine nil tamen audemus, nil poſſumus ipſi,
Et benefacta parum valeant ſine numinis aura
Noſtra tui. non tantum animos impellere noſtros
Incipis è tenebris reuocans in lumen apertum
Spõte tua, haud meritis noſtris (à te omnis opũ vis
Noſtra oritur: noſtri tu fons, & cauſa vigoris)
Verùm etiam mox ipſe iuuas comes additus vſq;,
Fortunáſq; tua noſtros virtute labores.
Ac veluti areſcant herbæ, ſiluæq; comantes
Intereant, niſi mater alens radicibus imis
Sufficiat vires, occultáq; pabula tellus.
Sic noſter ſine te vigor, & vis deſinat omnis
Hauſta citò, incaſſumq; fluant ſine fruge labores.
Mille animis ſeſe obijciunt diſcrimina noſtris:
Mille nocent peſtes, occultúſq; imminet hoſtis
Semper, & egregijs hominũ inuidet additus orſis:
Quot ſcelerum facies, tot nobis retia tendit,
Tot laqueos: quis enim queat hos euadere caſſes?
Aſt vbi noctipotens manus haud ignara nocendi

Incautos petit inferno summissa barathro
Lucifugæ pestes, tetræ sine corpore vitæ,
Intentántq; dolos, nobísq; illudere doctæ
Nituntur recto captas abducere mentes.
Ilicet ipse ades, & medio in certamine fessis
Affulges, retegísq; dolos, atq; irrita frangis
Tentamenta, tuóq; magis nos numine firmas,
Omnibus auxilio es, satis omnibus vnus vbiq;
Diditus, & gentes paßim diffusus in omnes.
Nec quenquam tu muneribus bonus eximis vltro.
Ipse tuis omnes inuitas, allicis omnes
Omnibus incutiẽs blandum in præcordia amorem.
Infelix, qui te non audit crebra vocantem,
Pulsantémq; diu, duro sed corde reluctans,
Sed tua iussa negans clausas dimittere in aures
Ah miser ablato sese subducit amori,
Ipse suis obstánsq; bonis lucémq; perosus.
Quo monitus te quisq; libentius audit, eo illi
Sẽper ades, propiórq;, & numine largius imples,
Et cui tu semel indulges, non deseris vnquam,
Sese sponte sui nisi deserat immemor ipse
Heu nimium infelix, ab semet proditus ipso.
Nam simul atq; animus maculis se infecit aberrãs
Curriculo huc illuc palanti corde, relictis
Limitibus, superum, ac recti contemptor, & illex,
Continuo fugis, ac polluta ab sede recedis.
Persentit miser ille tuum euanescere numen,
Omniáq; in peius ruere, & retro acta referri,
Et magis, ac magis vsq; obtusa rigescere corda,

Qui modò sidereo tendebat lumina cælo
Arrectus penetrans acie sublimia olympi,
Colloquióq; fruens superùm: nunc obsitus umbris
Obscuris, atq; ora solo teterrima pressus
Serpit humi, in cœnóq; graui sine honore volutat,
Cunctáq; se circum tenebris noctescere cernit.
Qualis, qui modò conspectus tendebat in armis
Actus equo prima signans intonsa iuuenta
Ora puer, forma ante alios pulcherrimus omnes,
Si, cùm primum castra subit, forte acta sagitta
Hostis ab aggeribus candentia pectora fixit,
Voluitur: ora modis tabescunt pallida miris:
Labitur omnis honos, fugit omnis gloria formæ:
Et modò qui toto spirabat, corpore amorem,
Nunc grauis aspectu est, auráſq; incestat odore:
Sic animus te præsenti nitidissimus olim,
Te fugiente, situ, ac tenebris inuoluitur atris
Decolor, atq; omni formæ spoliatus honore.
Sic olim, qui matutini sideris instar
Larga ministrabat radianti lumina cælo
Lucifer ille chori caput alitis, & iubar, alto
Excussus cælo, lucémq; exutus in ima
Coniecit sese, & nigris immiscuit vmbris.
Fortunatus & ille, Dei quem filius olim
Vnicus in partem regni, sortémq; locarat,
Bis senos inter proceres lectissimus ibat.
Verùm sponte sua deiectus culmine tanto
In præceps ruit abs tete sine luce relictus.
Tanta tui immemorem ceperunt tædia amoris.

Non tamen, vt primum te quisq; auertitur, illum
Deseris omnino longa irreuocabilis ira.
Sed longe obseruas, tendat quocunq; secutus,
Atq; iterũ, atq; iterum mulces, nec deficis vnquã:
Ac veluti genitrix puerum, qui plurima fugit
Conscius ob malefacta domi, seq; abdidit altis
In siluis nunc huc errans, nunc auius illûc,
Prosequitur pia, & incassum vestigia ponè
Obseruata legit: precibus nunc allicit illum,
Nunc commota minas addit, si forte latescens
Audiat, & voces incertas irrita iactat.
Quàm metuit néve esca feræ, neu præda latroni
Incomitatus eat, torrentísve incidat vndis?
Haud secus auersa siquis te mente reliquit
Ah miser, oblitúsq; sui, ingratúsq; salutis,
Prosequeris, rursusq; vocas, rursusq; remulces
Auersum, inuitúmq; trahis. si forte vocatus
Audijt: indoluitq; admißis crimina fassus,
Lustratúsq; sacerdoti commissa piauit,
Protinus insinuas illi te, iterúmq; reuisis,
Sopitósq; iuuat rursus succendere sensus,
Fæderáq; ablutis maculis in prima reponis.
Nec semel id satis: at quoties te auertitur ille,
Te toties vltro auerso placabilis offers.
Est veniæ locus vsq;, & habẽt peccata regressum,
Nec requies, donec vitæ labentibus annis
Vltima cuiq; dies moribundi aduenerit æui.
Tantus amor nostri, tantæ custodia curæ.
Fortunatam animam, macula cui contigit omni
Detersa

Detersa afflari tam sancta desuper aura,
Cui datur incendi tam sancto desuper igni,
Semper & in dulci flagrando viuere flamma.
Illa Deum, Deus illam vltro bonus ardet, amãtiq;
Indulgens vltrò dulcem respondet amorem.
Quicquid agit fluit insolita dulcedine amoris.
Semper amat tecum, dulcíq; in amore quiescit.
Tota in amore, parum curans mortalia, fixa est.
Nec potis est ipsum tam sanctum numen amare,
Quin quoq; mortales iuncto simul ardeat igni.
Ante alios tamen ô felices, térq; beatos,
Atq; quater, grauida qui te genitricis in aluo
Hauserunt, neq; dehinc in dulces luminis oras
Exorti excussêre tuum de pectore numen,
Sed culpæ exortes, & vita puriter acta
Seruauêre tuum intacti sub funere munus.
Id paucis concessum autem, quos æquus amasti
Et quibus eximia indulsisti numinis aura.
Non tamen, excepto diuini corpore nati,
Te tam præsenti quisquam vnquã numine passus,
Quàm quondam Iudæa genus, pulcherrima virgo,
Quæ superum puro concepit ab æthere regem
Semine de nullo, nullis temerata hymenæis.
Munere tu solus functus thalamíque, thoríq;
Virgineam implesti fœcundis flatibus aluum.
Huc omnis vis, huc æstus profluxit amoris,
Erupitq; ingens totis fornacibus ignis.
Quo vero aggrediar post matrem carmine, quãto
Numine, quam largo torrente vndaueris ipsos

In

In partus? mecum hîc fandi vis victa laborat,
Verbáq; res superat, maioráq; viribus audeo,
Ardua, inaccessa, & nulli concessa priorum.
Quãto animus, qui numen erat, flagrasse putãdus
Igne intus, toto cùm dulcem corpore amorem
Iactaret: quacunq; viam spectabilis ibat
Huc, illuc circum ora, ferens gratissima cælo,
Omnia innundabant mira dulcedine, amabant
Omnia, non ipsi montes ardore vacabant.
Vsq; adeò occultos afflabas sensibus ignes,
Et lætos membris haud vlli visus honores.
Olim etiam apparens oculis mortalibus olli
Luce palam, cunctísq; videntibus affulsisti
Præpetis in faciem collectus, & alba columbæ
Ora gerens, mira de cælo voce secuta.
Pòst iterum te mortales mortalibus ægri
Conspexêre oculis manifesto numine ferri,
Cùm sonitu cælo illapsum sub imagine flammæ
Multifidæ, linguis, veluti vibrantibus aureis,
Torrificisq; locum implesti splendoribus omnem.
Filius omnipotens patris omnipotentis vt olim
Pollicitus forte sidereas rediturus ad arces,
Vt pro se in terris sua deinceps munera obires,
Nec nos in tenebris volui paterêre relictos.
Protinus ecce viri calefacti numinis igni,
Qui modò morte ducis prostrati cuncta timebant
In latebris, nunc intrepidi mira ore loquuntur,
Mira sonant: varias linguis, longéq; remotas
Inter se gentes imitantur munere vocis,

Vno;

Vno, eodémq; sono diuerso more locuti.
Agnoscunt populi patriæ commercia linguæ,
Verbáq; quisq; suæ, atq; eadem discrimina vocũ.
Quíq; modò indociles vitam piscosa secundum
Flumina venatu tenui sine more trahebant,
Edocti nunc mira canunt præcepta per vrbes:
Continuò penetrant aulas, & limina regum
Contra stare ausi foliorum edicta superba,
Bisseníque, hominum genus id, te præside freti
Extincti ducis, ac deuicta à morte reducti
Nobile per gentes omneis vexère trophæum,
Et factum egregium totum sparsere per orbem.
Inde alij, atq; alij tanto pro nomine vitas
Effudere alacres in aperta pericula euntes.
Atq; ita terrarum totius protinus orbis
Tam varias linguis gentes, quàm moribus omnes
Iunxisti, vt populus ijsdem sub legibus vnus
Extemplo fieret, studiísq;, & amore coirent.
Hac homines tu pace ligas, ijs nexibus vnum
Efficis, & vinclo nectis fera corda tenaci.
Infelix domus illa, vrbes cælestibus illæ
Inuisæ, quas igne tuo non plurimus afflas.
Tu placidam per corda seris mortalia pacem,
Blandáq; mortali præbes solatia vitæ
Lætitia ingentem perfundens vndiq; mundum,
Per te odia, & lites, per te fera bella quiescunt.
Tu pacem regésq; inter populúmq;, patrésq;
Concilias, das te in mediũ, & sacra fœdera sancies,
Tu thalamos socias, noua tu connubia iungis,

Quæ

Quæq; homines pacta inter se, cõuentaq́; firmant,
Ipse ligas, propria vt maneant compagibus arctis.
Quodcũque incipimur recti, quodcũque paramus,
Aspicis, & cursu in medio nostra orsa secundas,
Nec quicquam ordimur, nisi nomine rite vocato
Ante tuo, stratiq; solo genibúsque voluti
Auxiliũ, atque tui flammam imploramus amori,
Ipse venis: tu pectoribus mala gaudia nostris
Excutis, abstergisq́; animos, purósque reuisis,
Et nos largus opum dono septemplice lætos
Insignis, nostrasq́; vehis super æthera mentes,
Tu matutinus, tu vespertinus, & imber
Aureus ille venis cælo sitientia corda
Nostra rigans, lætísque feracia frugibus exples.
Cùm sese obiecit nobis res dura repente,
Hæremúsque diu ancipites, animísque labantes
In tenebris versamur, ades lux protinus, & nos
Instruis, ac mentem pulsa caligine lustras.
Nec cunctaris, vbi tristis præcordia mœror
Nostra premit: solator ades, dulcémque profundis
Lætitiam mœstis, & gaudia mentibus affers,
Terroré sque animis arces, & numine amico
Pectora demulcens pulsa formidine firmas.
Insuper & nobis quæcunque vbicunque pericla
Obiiciunt sese, nusquam nos deseris ipse,
Nusquam abes, & duce te casus euadimus omnes.
Salue hominum pax & requies, diuina voluptas:
Huc ades, atque tuum populis innecte calorem.
Si quando validis hominum fera pectora flammis

Flagrasti,& rapidis feruoribus indulsisti,
Nunc opus igne tuo,nostras succende medullas
Acrius,& totis nobis incumbe caminis.
Adspice mortales quàm densa nube præmantur,
Aut quibus in tenebris iaceant,quo frigore segnes
Algescant animi priscæ pietatis inanes.
Incipiant flammis desueta calescere corda,
Et cælum adspicere,& iucundum cernere lumen,
Exutique dolos recti accendantur amore
Rursus,& ad priscas referant se moribus arteis.
Præcipuè tamen obscura caligine mersa,
Quæ sanctum euersis Germania numen ab aris
Expulit,& cælum sceleratis prouocat armis,
Luce tua verum agnoscat lustrata,nec vltra
Sæuiat,at veteri pietate resuscitet aras,
Vnàque nobiscum sit ei sententia concors.
Quòd si sponte tuis stimulis parêre recusat,
Et lucem refugit,furijsq; insistit ijsdem,
Sit nostros saltem reges diuinitus inter
Iam iam aliquis pariter pietate insignis & armis,
Cui largo infundas diuinum numine robur,
Atq; habilē pariter membrisq; animisq; vigorem,
Quo sese præstans animi,patiénsque laborum
Audeat indomitis vrgenti opponere bello,
Atq; armis petere,atq; malo ad meliora vocare,
Ac ferro latè serpentem excindere pestem.
Vt coëant animi,& studijs communibus acta
Nobiscum tendat gens effera,sentiat vnum.
Siqua tamen lapsis contagia moribus obstant,

Et vetus in nobis virtus elanguit illa,
Illa, prior qua fama ætas super æthera adibat,
Irrepsitq; situs deiectis legibus ater,
Rursus nostra tua recalescant pectora flamma,
Huc iace sancte tuis tedam è fornacibus vnam,
Quæ totum accendat sanctis ardoribus orbem.
Nos primùm pete, qui in sedem conuenimus vnã,
Saxa vbi depressum condunt prærupta tridentum
Hinc atque hinc, variis acciti è sedibus orbis,
Vt studiis iuncti atque animis concordibus vnà
Tendamus duce te freti succurrere lapsis
Legibus, & versos reuocare in pristina mores,
Téque ideo cætu celebramus, & ore ciemus,
Sancte veni penitus te mentibus insere nostris
Aura potens, amor omnipotẽs, cæli aurea flamma.

IESV CHRISTO OPT. MAX.

ET solus latè locus est, & fletibus aptus,
Et rediit, qua non mæstior vlla dies.
Ipsi etiam montes, densæ hac in rupe cupressi,
Ipsæ etiam querulo vertice flere iubent.
Tunc etiam silices durum sensere dolorem,
Et rupti ingenti dissiluere sono.
Tunc etiam, sed iam erumpit mihi pectore fletus,
Et lacrymas oculi fluminis instar agunt.
Flere iuuet saltem, lacrymísque explere dolorem,
Quando aliud nihil est quod tibi persoluam.
Mutua nec satis est, vitámque rependere vitæ,
O qui nostra tuo funere damna leuas.

Nos patris æterni nostra irritauimus iras
Fraude, cruore tuo tu probra nostra lauas.
Nos dulces vetita decerpsimus arbore fœtus,
Distentus dira tu trabe furta luis.
O nimium nostros nimium miserate labores,
O nostri nimium, nil memor ipse tui.
Non genus humanum, non mundi machina tanti,
Non tanto merces digna labore fuit.
Scilicet æterni proles æterna parentis
Factus homo, sontes ne moriamur obis?
Quem pater ipse sui sine origine, concipit instar,
Dum sese æterno cogitat vsque animo.
Me miserum, quæ te pietas pulcherrime rerum,
Tam noua, qui, quæso, tam nouus egit amor?
Ah sat erat, te sidereis de sedibus actum
Tædia virginei longa tulisse vteri,
Aut hinc mortales eductum in luminis auras,
Cum pecore agresti delituisse casa:
Inde vagum huc illuc nostros adiisse labores,
Dum mundum ad leges & noua iura vocas.
Néve ignominias memorẽ, aut quæ plurima insult⁹
Passus es indigno corpore ludibria.
Hei mihi non auibúsve ferísve cubilia desunt,
At rerum auctori desit vbique locus.
Sola fuit, tibi quæ nodosis roboribus crux
Heu nimium durum præbuit hospitium.
Hæc fuerat seruis pœna olim, hæc furibus æqua:
Quos tecum cerno mortem obiisse parem.
Quæ tam dira manus? quænam tam barbara porrò

Gens tantum obtusis sensibus ausa nefas?
Quò ruitis miseri? qui tantus mentibus error
Insidet? in vestrum tenditis exitium.
Me potius, meme, qui feci, hoc perdite ligno.
Hic nihil admisit. fraus mea, furta mea.
Te ne ita cum diris pendêre latronibus, omnis
Vitai cursus cui sine labe fuit?
Qui neque contactu intemeratæ virginis alui
Contraxti antiquæ signa luenda notæ.
Sed genitrix pura cæli concepit ab aura,
Nec potuit facies dißimulare genus.
Vt sileam benefacta, tot & miracula rerum,
Quæ non humana perficiuntur ope,
Insigni poteras forma, & iuuenilibus annis
Immissæ pectus reddere molle feræ.
Pulcher luce magis, vel sidere matutino,
Oceanus liquidis quod modò lauit aquis.
Sed quē hic te aspicio? hæc facies tuáne illa serena?
Hine oculi? hic roseo gratus in ore color?
Aureáne hæc menti lanugo? hoc verticis aurum
Propexum? hic toto corpore priscus honos?
Qua modocunque ibas, blandi noua semina amoris
Iactabas, dulci in ore sedebat amor.
Húncne ego conspicio te formosißime rerum?
Heu color, heu species quàm tua facta alia.
Squalidula vt facies, vt lassula lumina liuent,
Languidula vt ceruix, mortua vt ora iacent.
Non ea cæsaries, concretáque sanguine barba,
Non est is planè qui modò vultus erat.

Serta tamen capiti, regísque insignia cerno,
Sed quæ vulnificus sentibus hirta rigent.
Et pictum video corpus iuuenile rubore,
Sed quem haustus flagris sparsit vbique cruor.
Ne palmas morer, aut terebratas cuspide plantas,
Hei mihi, quàm latum pectore vulnus hiat!
Quod tulit æs, quænam hasta tuo intepuisse cruore:
Nec tum æs delituit? nec fuit hasta cinis?
Cùm Sol ipse caput nitidum abditus obscurarit,
Et vasto tellus sit tremefacta sinu?
Debueras Sol æterna ferrugine cælum
Occulere, & terris vsque negare diem.
Debueras tellus æterno percita motu
Collabi humano haud vltra adeunda pedi.
At vos monstriferi quid tunc ô barbara ponti
Condita desertis æquora littoribus?
Quæ vos quæ tenuêre moræ? quib⁹ abdita claustris
Hîc nulla effusis signa dedistis aquis?
Vos tum diluuio mersas absumere terras
Aequū erat, atq; hominū fluctu abolere genus.
Nam quid enim cælum, atq; vltores ætheris ignes
Flebilibus precer hîc in mea vota modis,
Cùm pater & cæli, rapidi moderator & ignis,
Qui poterat flammis omnia diluere,
Ipse suum gnatum pro nobis iusserit vltrò
Supplicium infandæ morte subire trabis?
Agnus eras sacer ille, sacram mactādus ad aram,
Nobis æterno hostia sacra patri.
Fixum erat id cælo, nulla pote mole moueri,

Nil sol, nil tellus, nil maria alta iuuent.
Tu quoque te nostræ es largitus sponte saluti,
Et tibi pro cunctis dulce obiisse fuit.
Atque ideo orabas moriens veniam hostibus ipsis,
Ne foret hoc vlli munus inane tuum.
Hoc quoq; nos fruimur, grato sed amore dolemus,
Et memores tumulo soluimus exequias.
Tu tamen exutus, quæ morti obnoxia, viuo
Sedibus æthereis corpore sceptra tenes.
Venturus nostras extremo tempore noxas
Quæsitum, cùm res funditus igne ruent.
Aspice nunc bonus, & dignos nos effice, quos tunc
Exemptos pœnis in tua regna vehas.

IN EVCHARISTIAM.

THura pij date thura: volet vapor ater ad auras:
Suppliciter genibus nixi aduoluamur ad aram.
Numen inest, magni præsentia numinis instat:
Christus adest, veróque animis se corpore nostris
Terrenam in speciem, vescis sub frugibus offert,
Mortalésque fugit crusti sub imagine visus.
At vero, quod non oculi sensúsque capessunt
Obtusi comprensum, animi vis viuida sentit
Interius, pulsáque fides caligine monstrat
Indubitata, Dei ex ipsius vocibus orta.
Quod neque percipiant animi, nisi luminis aura
Diuini euecti extulerint se nubila supra,
Oblitique hominem penitus, cælestibus apti.
Ergo age prisca fides nostro succurre labori.

Quod

Quod renuunt sensus, ratio quod nostra refutat,
Ipsa doce, in tenebrísque tua nos erige luce
Illustrans, certa dum religione parentum
Annua sacra ferunt ciues, tantóque paratu,
Intendúntque vias, & textis compita inumbrant,
Hostia qua festam ducenda est sancta per vrbem
Ordine flammarum longo, pompáque frequenti.
Nos quoque solennem læti comitemur honorem.
Flore nouo spargamus humum, fundamus odores
Veris opes varias, intérque canamus eundem
Lætitiam ingentem, & sacræ mysteria lucis,
Vt cæli quondam rex omnipotentis homo idem
Ac Deus, humanos indutus corporis artus
Bis sex cum sociis epulatus nocte suprema
Insolitásque dapes, insuetáque pocula mensis
Intulerit, miranda nouo de more locutus:
Vtq; laboratam cererem, immendicatáque liba
Fregerit, & sociis dederit partitus in omnes,
Diluerítque merum patera libantibus eadem,
Vtq; omnes verbis extremum affatus amicis
Non illas de more dapes, non pocula sueta
Testatus dare, sed formam sua viscera in illam
Vera, ac viua nouis epulanda apponere mensis.
Hoc est corpus, ait, meus hic de vulnere sanguis
Fundendus, commissa hominum qui diluat omnia,
Hoc est, hoc omnes haurite ex pocula fonte.
Sic facite, & posthac seruate in secula morem,
Et sacris moniti iam nunc assuescite mensis:
Nam quoties hæc verba meo mea nomine docti

Nota super sanctis repeteris frugibus ore,
Ipse adero, totóque epulis subitò inserar almis
Corpore, visceribúsque meis, & sanguine opimo
Excipiam lætos, veteris solamen amoris.
Et nunquam nostri hinc abolescet gratia lethi.
Infelix verò his dapibus quicunque carebit
Auersus, tanti meritíque & muneris exors:
Nulla illi post funus erunt commercia nostri.
Vos tamen has lustrati animis accedite mensas,
Et manibus puras puris contingite fruges.
Este procul quibus est fœdi mens conscia facti,
Vita pijs erit, atque eadem mors sontibus esca.
Vno eodémque salus fluet atque è fonte venenum.
Sic ait atque suis manibus sese ipse ferebat,
Ipse onus, ipse oneris pariter moderator, & auctor,
Omnes dum sacro libamine pauit ad vnum.
Factorum ac decorum monimentũ insigne suorum.
Quem ritum moniti mox seruauêre minores,
Libamúsque sacrum sacro cum sanguine corpus.
Nam simul ante aram verba illa augusta sacerdos
Protulit ore premens, cælo dilapsus ab alto
Christus adest, viuóque epulis se corpore miscet.
Illa crediderim cæli ardua tecta sub hora
Feruere, stellatásque fores, atque ostia pandi,
Plumipedésque acies læto descendere olympo,
Et terras petere, atque aram se examina circum
Fundere, cælestíque dapes sepire corona,
Et totum effundi tanta ad spectacula cælum,
Dum numen sese terrenis inserat escis.

Non

Non tamen omnino manifesto corpore vulgo
Dat se in conspectum, visus tactusq; refugit
Externa tectus forma, nec crede sapori.
Dum gustu exploras Cererem, laticésque Lyaeos
Diuinum in corpus, versósque in sanguinis vndã.
Nam penitus re mutata manet ipsa figura,
Quae fuit ante, manet, faciésque, colórque, sapórque
Pristinus, & quamuis id sit, quod non fuit ante,
Quale tamen fuit ante, manet, quãtumq; videtur,
Nil versum exterius, sed enim simile omnia priscae
Naturae, vt specie queat vna fallere visus
Obtusos, dum sola oculis & sensibus ipsa
Obijcitur species, frugumq; occurrit imago,
Quae gustum, visúmque hominũ, tactumq; lacessit.
Intus Christus inest, & inobseruabile numen.
Tum, quamuis animo, atque oculis diuersa simul se
Obijciant, aliúdque oculis, aliúdque tuentes
Mente volutemus, tantum tamen vna subest res,
Vnáque vis, neq; enim coëunt duo corpora in vno,
Quod ratio vetat, & prorsum natura refellit.
Haud secus exuuias indutus, & ora leonis
Incedat si fortè aliquis plaudente theatro,
Non duo tunc pariter considant pelle sub illa
Vir, feráque, at potius dicam exteriora leonis,
Interiora hominis: quid enim componere fando
Diuina humanis prohibet, sublimibus ima?
Credite mortales, mentésque abducite ab aegris
Sensibus, atque animo caelum peragrate volucri.
Credite: ne titubate: hîc vera est corporis vmbra,

Hîc corpus verum, hîc est vera cruoris imago,
Hîc verus cruor, ipse suimet Christus imago.
Credite mortales: animos adhibete, fidémque.
Mortales genus infirmum confidite dictis
Illius, qui nec fallit, neque fallitur vnquam.
Quandoquidem nihil externæ clarißima dicta
Lucis egent, per seq; suo se lumine produnt.
Ante mare, & tellus, & cœli concidat axis,
Illius quàm cassa fide sint aurea dicta,
Sanguine quæ moriens nobis testata reliquit.
Non tamen ad nostras acies venit, hacq; nigranti
Stipat se veluti nebula, atque obducitur vmbris,
Quanta sit vt nostræ fidei indulgentia tectus
Exploret, non visa iubens nos credere, ceu quæ
Luce palam sunt vsque oculis obnoxia nostris.
Cùm tener orbis adhuc foret, ac pubentibus annis,
Iam tum religio hæc atauos incessit agrestes.
Iam tum aliquis longè præsaga mente recludens
Sacra abstrusa rudem congesto cespite in aram
Triticeos orbes, & liquida vina ferebat,
Plurimáque orabat cœli conuersus ad axem.
Quæ fieri humana nequeunt ope, cuncta Deo vni
Peruia sunt, & plana, potest Deus omnia quando.
Ille potis medijs pueros educere flammis
Illæsos, nutúque ignem sopire furentem.
Ille potis summis ferrum suspendere in vndis,
Vt natet, & non iam propria vi tendat ad ima.
Ille etiam, quoties penuria adegit edendi,
Millia multa hominum solis saturauit in agris,

Et cerere è tenui ingentes conflauit aceruos.
Illius imperium pauet omnis victa potestas.
Assurgit rerum natura, elementáque parent
In quamcunque iubet migrantia sæpe figuram.
Qui potuit liquidas in vinum vertere lymphas,
Aut virgam in colubri sinuosos flectere tortus,
Rursus & in veterem formā transferre colubrum,
Non poterat sanctū in sua viscera vertere crustū
Funditus, atque etiam forma ipsa pascere sensus,
Atque nouam subito ecce oculis offerre figuram,
Nec se conijcere in miras tecto ore latebras?
Illi aliter visum, ne viscera forte cruenta
Humanum horreret genus, attactúsque paueret,
Dum premeret tremulā mandēs sub dentibus escā.
Nam sicut veram in speciem manifestius olim
Ostendit sese, nudóque apparuit ore,
Ac tepido emicuit saliens cratere fugatis
Sanguis imaginibus, stetit, immotúsque sacerdos
Abstinuit tactu, atque impasta altaria liquit,
In solitam donec redierunt omnia formam.
Haud secus, admota qui morbis arte medentur,
Ne gustu horrescat languēs medicamen amarum,
Melle linunt super, & dulci sub cortice condunt.
Ne verò quo liba modò, quóve ordine quære
Tenuia diuinos Christi conflentur in artus
Vi sermonis, & omnipotenti numinis aura.
Nulli fas hominum mortali corpore septo
Scire ea, vix volucres norunt sine corpore mentes
Aligerum genus, ætherei gens incola cæli.

Tantùm agite: properate: sacris discumbite mensis:
Diuinas libate dapes, libate beata
Pocula, velatúmque dapis sub imagine numen
Concipite, intus inest numen: Deus insidet intus:
Christus adest, & nos inuitat corpore vesco.
Ne dubitate: Deus simul hîc, simul æthere in alto
Cũctus adest, simul hîc, simul & quocũq; vocatur,
Rite tamen templis in cunctis, omnibus aris,
Diuinum dum farre pio libamus honorem.
Quódque hîc, est & ibi pariter discrimine nullo.
Totus ibi, hîc totus, neque eum tempúsve, locúsve
Esse vetant, quibus haud diuina obnoxia, vbique.
Quin etiam violare manu ne parcite liba
Mystica, & in socios partiri protinus omnes.
Nam fragilem quotcunque in frusta incideris orbẽ
Cælestis libi, Christi inuiolabile corpus
Restat idẽ in cunctis, orásque amplectitur omneis,
Nec findi in parteis vllas diuina potest vis.
Nos tamen albentem frugémque, & fissile crustũ,
Et liquidos latices veneramur numinis instar.
Non quia sint ipsum numen color ille, sapórque,
Sed quia diuini sint numinis argumenta,
Significentq; oculis, quod mẽs inde altius hauriat,
Quod nequeunt oculi, nequeunt deprẽdere sensus.
Atque ideo exiguo quouis in fragmine Christum
Accipimus, quauis sacrati in parte liquoris
Nãq; subest sanctũ, vt nũquã sine sanguine corp9,
Sic quoq; nõ suberit sanctus sine corpore sanguis.
Nec toto hic maius, quàm quæ pars esse videtur.

Quam

Quātus ibi, hîc tantus, Deus haud includitur vllis
In spatiis, nec fas metiri corpora sancta.
Omnis ibi, hîc omnis, hîc integer, integer illîc.
Sicut vbi, quanquam ratio diuersa, liquenti
Sæpe lacu in noctem Lunæ resplendet imago
Plurima, & hîc illîc sese speculantibus offert
Omnib⁹ vsq; eadē, atq; sui ipsa simillima vbiq; est.
Sicut item speculi si in partes fregeris orbem,
Quicquid ab aduerso reddebat imaginis orbis
Integer, illud idem pars qualibet vndique reddet,
Nec plura in toto quàm mox in parte videbis.
At verò quanquam qui se sub frugibus offert,
Ille idem est, patris ætherea qui regnat in aula,
Hîc aliter tamē, atque illîc, vtcunque se habet res.
Ille idem est, etiam trabe qui pendebat ab alta.
Hic tamē exemptus morti vim haud accipit vllā
Artubus immortale, atque impenetrabile corpus,
Cui morbi nihil officiant, algórve, famésve:
Nec toties morti locus est in corpore Christi,
Qui semel admißis pro nostris obtulit vltro
Ipse suum caput æterno sacra victima patri.
Multa licet sanctis toties eat hostia ab aris,
Et matutinis renouentur funera sacris.
Tum quāuis; dum languentum seruantur in vsus
Sancta adytis occlusa, situ consumpta vetusto
Interdum aspicias, squalentiáque exiguus mus
Carpserit, aut similes tulerint libamina pestes,
Vim nullam admittit tamen inuiolabile corpus.
Nam rerum species vbi cœptæ peste teneri

Pollu

Pollutæ, numen ſubito euaneſcit in auram,
Corporis exuuias laceras, ſine honore relinquens.
Relliquiæ reſtant ambeſæ, ingloria ſigna.
Quæ pietas, qui tantus amor tibi maxime rerum,
Vt Deus æterni ſoboles æterna parentis
Tam fragili ingrediens vltro pro fruge venires,
Atque homini fieres repetitis pabula menſis,
Et matutinis toties ſacra hoſtia in aris?
Hoc erat ille ſacer, qui quondam apparuit agnus
Suppoſitus pueri inſontis pro cæde parata.
Hoc erat ille vetus quem gens epulata quotannis
Mandebat ritè, ac ſolenni more ſacrorum
Cum feſtinata cerere, atque agreſtibus herbis.
Feſtinata ceres tu nobis, tu mola adorea,
Fárque pium, tu liba ſacros lectiſsima in vſus.
Liba, quibus nulli fas quondam aſſueſſe profano.
Hoc erat illa atauis deſerta per inuia noſtris
Protinus è cælo veniens errantibus eſca.
Copia nil aliud toſtæ tanta illa volucris
Deſuper inſolitum nidorem halantibus auris,
Nil aliud ros concretus portenderat ille
Dulcis, & optatos referens cuique ore ſapores.
Veſcimur hoc verè nunc cæli rore, fugata
Nube palàm: veros nunc icta è caute liquores
Haurimus, laterìſque tui nos irrigat vnda
Mixta mero ſuaues miſces nanque inde liquores,
Et dulci ambroſia, dulci nos nectare paſcis.
O hominum miſerate famem, miſerate labores,
Vno cùm ſatures tot cæli examina verbo

Alit

Alituum cælestûm acies tot millia millium.
Quæ tibi tanta fuit rerum pulcherrime cura?
Quis tibi tantus amor nostri, vt tua viscera nobis
Obijceres epulanda, dares te in pocula, in escam,
Quos tamen ex humili finxisti puluere quondam
Infirmos, decorísque tui nihil instar habentes?
Tu volucris fœta illa, tuo quæ sanguine natos,
Visceribúsque tuis terebrato pectore pascis.
Tu, quoties facimus, téque vltro in vota vocamus
Verborum memores, cæli ecce allapsus ab aula
Candidus ille venis agnus, viua hostia ad aram,
Quam veterum portendebant oracula vatum,
Cordaq; nostra simul replet ecce inopina voluptas.
Elicimus tenui liquidus te murmure ab astris
Visceribus non nostra tuis quo viscera alantur,
Nec tuus vt sanguis nostri pars sanguinis haustus
Euadat. neque enim confuso corpore in vnum
Miscentur, quæ morte carent mortalibus addita.
At potius veluti gemmæq;, aurúmque medentur
Corporibus sæpe affectis, morbísque resistunt:
Non quod ea stomachi rapido concocta calore
Paulatim sese languentum in viscera vertant:
Sed quia vi quadam inspergant admota latenti
Lætitiam, dulcique hilarent præcordia motu.
Sic quoque tu nostris animis, & mentibus hærens
Robur ades, vires occultáque pabula præbes,
Nec quicquã in nostros tua viscera digeris artus:
Sed potius nos admotus te vertis in ipsum.
Hinc primum specimen degustant corpora nostra

Vitæ

Vitæ immortalis, superúmque assuescimus æuo.
Quippe hominum sic diffusus per pectora vbique
Mutua mortales concordes fœdere iungis
Aeterno: quos pascis amas, quos corpore sancto
Refficis, vno eodémque repēte in amore calescunt,
Et dulci inter se nodo iuncti vsque tenentur,
Atque ita nobiscum Deus hic mortalibus oris
Vsque manes, verti dum cæli desinat orbis,
Olim vt pollicitus. nec habent promissa regressum.
Te duce securi gradimur per quæque viarum
Aspera, suscepto te non deest copia victus.
Tu dux, tu comes: æterni tu copia victus.
Et quæ deficimus, tu nobis omnia supples.
Siquà forte labant in nobis spésque, fidésque,
Continuò tua nutantes præsentia firmat.
Téque omnis præsente viget fiducia nostra,
Solis nota piis, vulgo inconcessa voluptas.
Accedo has quoties epulas, subito æthera mente
Concipio, subito mihi sensus eripis omnes,
Inq; tui aspectu liquido ardens corde quiesco,
Sāctum, augustum, almū, cæli admirabile munus,
Qua te voce sonem? quo te nunc nomine dicam?
Nullum te dignum reperimus carmine nomen.
Nullum te dignum verbis molimur honorem.
Salue vita hominum, non enarrabile donum,
Desuper illabens noua cælo gratia aperto.
Per te melliflui rorant dulcedine montes.
Per te melliflua complentur nectare valles.
Omnia inexhausto mellis torrente redundant.
Omnia

Omnia amant: sancti tu nobis pabula amoris
Sufficis, æterni tu nobis pocula amoris,
Ipse amor, ipsa animis nostris innexa voluptas.

I. CHRISTO OPT. MAX.
De Carolo V. Imper.

DE coniuratis Germanis hæc dicat arma
Christe tibi, has victor Carolus exuuias.
Non hoc ille sibi tanto discrimine bellum est
Aggressus, curæ sed tua causa fuit:
Quò gentem euersas victam reuocaret ad aras,
Ne caderet priscus relligionis honos:
Obiecit sese furiis Aquilonis iniquis,
Nec timuit sæuis obuius ire feris.
Vicit iò, & fusos disiecit montibus hostes.
Gens fera procubuit Cæsaris ante pedes.
Iámque adeo ille, animo sibi qui promiserat alto
Imperia atque Aquilas, cernitur ire minor.
Qui gentem in regem regni spe captus inani,
Inq; suum armauit membra coacta caput
Quò ruis ah demens? quæ te tam dira cupido
Impulit? ipse tuum tendis in exitium.
Sic adeo virtus, sic magni Cæsaris arma
Nota tibi, & nusquam cedere docta manus?
Non Aquilæ imbellis forti contendit hirundo:
Non metuit cerui cornua longa leo.
Cùm pugna abstinuit, tua demens arma timore
Esse ratus, subito tu tibi victor eras,
Tollebásque animos vento tumefactus inani,

Iam meditans ipsi demere sceptra Ioui.
Ille autem, parcens cùm prælia detractaret,
Horrebat gentis cæde madere suæ,
Contigit en nulla tandem victoria cæde:
Victus es, & nusquā sanguine inundat humus.
Hac opus arte fuit, cognatæ ita parcere genti:
Hoc decuit ciues vincere marte pium.
Haud minor inuitos ciues seruasse putandus,
Quàm foret externos sternere cæde, labor.
Sed quoties renuit collatis cernere signis,
Te toties vicit: ter tua causa iacet.
Térque piam Deus hac causam ratione probauit.
Pro vero steterunt numina. cede Deo,
Cede, animúsque tumentibus altos exue fastus,
Et patrum sanctis legibus obsequere.
Nec tantum in te poßit amor sceleratus habendi.
Desine sacrilega carpere sacra manu.
Iam redeat versa ad ritus Germania auitos
Armipotens, prisco viuere more iuuet.
Sentiat vnanimis nobiscum nube remota:
Sit nobis eadem relligio, & pietas.
Siqua tamen lapsis contagia moribus obsunt,
Mutua communi probra lauemus aqua.
Et quæ de spatio palantia deflexêre,
Priscorum ad rectum nos reuocemus iter.
Interea Cæsar claris assuete triumphis,
Qua iam cœpisti tendere, perge via.
Hac iter ad cælum: duri, clarique labores
Exemptum morti te super astra vehent.

Iámque

Iámque tibi longe cedit superata vetustas:
  Iam tua Romulidum gloria obumbrat auos.
Et maiora manent, licet hæc sint maxima. de te
  Sidera venturi nuntia mira parant.
Grata tua est cælo pietas, ménsque optima. nil est
  Quod metuat virtus præside tuta Deo.
I præstans animi, maioráque mente capesse.
  I decus, i veræ gloria militiæ.
Ille eris, immensum qui Christi legibus orbem
  Subijcias, vbi Sol cunque colorat humum.
Iamiam vnum duce te reget vnus pastor ouile.
  Disiectas cogi te duce oportet oues.
Christe gregis pastor tanti, rex maxime regum,
  Huic tua pugnanti prælia dexter ades.
Cúmque tua intrepidus subeat tot vbique pericla
  Pro causa, obiectis da superare malis.
Atque diu incolumem serua mortalibus oris.
  Hoc tuta in terris vindice sit pietas.

IN I. CHRISTI CRVCEM.

NAm q̄d te memorē, quo cæsum è vertice lignū
Dulce optāti animo mihi robur, amabilis ar-
Te bona crux nimbi, tempestatésque coruscæ, (bos?
Infernæq; potestates fugiúntque, tremúntque,
Inq; tuos aciem nequeunt intendere ramos.
Infelix olim fueras feraléque lignum
Supplicij genus, informis trabs hospita lethi.
Nūc ppe numē habes, sācta, & venerabilis arbor,
Cælo mixta comas caput inter sidera condis

Hoſpitis ingentis pulcherrima reddita tactu.
Te tulit ante humeris quem tu mox ipſa tuliſti
Rex hominum, ſuperúmque, Dei certiſsima proles.
Depoſiti ingentis, capitis tibi credita cura
Tam cari: tanti tu pignoris vnica cuſtos.
Fortunata, tibi diuinos contigit artus
Tangere, tam ſanctíque inſpergi rore cruoris.
Fortunata, ſalus in te omnis noſtra pependit:
In te meta fuit noſtrorum extrema malorum.
Per te iam pater omnipotens mortalibus ægris
Dat veniam, & veteres bonus obliuiſcitur iras.
Pro nobis ſtetit, atque reis pro ſontibus ipſe
Filius orauit cauſam, & nece diluit vltrò
Crimina: tu ſedes oranti grata fuiſti.
Victima pro nobis magno ſeſe ille parenti
Obtulit: oblato tu nobilis ara fuiſti.
Illum afflictum atro ſudantem ſanguine præſens
Vidiſti, & vitam per cuncta exempla trahentem,
Tandem animam longis ſingultibus expirantem.
Fortunata arbos, in te ille vnicus ales
Depoſuit ſenium, moribundóſque exuit artus,
Vt nouus exurgens rurſus, nitidúſque iuuenta
Aethereas pennis cæli remearet ad auras
Omnigenum volucrum cantu, & plaudẽtibus alis.
Fortunata arbos, in te fœta illa volucris
Molle ſibi roſtro pectus terebrauit acuto,
Atque ſuo implumes ſaturauit ſanguine natos.
Quæ pietas? qui tantus amor? nos crimine noſtro
Occidimus: moriens nos ille à morte reduxit,

Dele

Deleuitq; notas, quas non contraxerat ipse.
Nos ideo nunquam è stratis consurgimus orta
Luce, vel ingressa iam nocte ad strata redimus,
Nostra tuo quin nos armemus pectora signo,
Et tua lustratæ imprimimus vestigia fronti.
Nil agimus, nil incipimus, nil pectore magnum
Molimur non ante tuo munimine tecti.
Auspicijs tu nostra tuis incepta secundas.
Tu nostrum augurium, tu sors, tu præpetis omen.
Quin etiam ad quosuis motus, ad murmura quæq;,
Et strepitus improuisos noctúque, diéq;
Ad tua confugimus tremefacti protinus arma,
Quæis freti vanum reuocamus corde timorem,
Proinde tibi magni curuato poplite reges
Oscula dant proni, positísq; insignibus vltro
Assurgunt, tectámq; auro gemmísq; micantem
Suspendunt inter baccata monilia collo,
Et duce te audentes in aperta pericula vadunt,
Præmittúntq; tuum pugnanda in prælia signum.
Iamq; Aquilis tua Romuli dum mage nota figura
Hoc signo dux in campis pugnauit opertis (est,
Inclytus infernas acies, obscœnáq; contra
Castra, Erebíq; plagas victor penetrauit ad imas.
Exemítq; pios vinclis, & carcere cæco,
Quos secum spolijs veheret super æthera opimis.
Nobile tu signum, tu pompæ insigne præibas
Semper, & egregij testis prænuntia facti.
Templorum te culminibus, te turribus altis
Erigimus. tu summa tenes fastigia. vbique

Turres, tecta tua sunt omnia tuta sub vmbra,
Cumq; omnes nos extremo sub tempore vitæ
Deseruêre, comes ramanes tu sola, nec vnquam
Amplexu, dum spiramus, diuellere nostro.
Nec tantùm viuos, sed & auræ munere cassos
Tutaris, positósq; cauis impressa sepulchris.
Quid mirum summo si te veneramur honore?
Ipsi etiam pueri læti, immixtæq; puellæ
Serta tibi, & flores nectunt, tibi carmina dicunt,
Te celebrant cœtu, te festa fronde coronant.
Iamq; adeo late in terris tibi templa, tibi aras
Mortales statuunt, tibi cerea dona cremantur,
Et pia thura, diémq; tuo de nomine dicunt.
Ac prope diuinos orbis largitur honores,
Haud quia sit numen, quia sit tibi sensus, at olli
Ista ferunt, cuius leto tibi gloria parta est.
Quin suprema dies arsuro vbi venerit orbi,
Sideris in morem fulgebis, & æthere toto
Flagrantem insolita lustrabis lampade mundum.
Luce pijs addes animos. at sontibus ingens
Horror eris. cupient retro transacta referri
Lustra, suis frustra orantes obliuia factis.
Tu lignum porrò illud eras, meditabile lignum,
Tactu cuius aquā in dulcem fons versus amarus.
Tu lignū, genus in quo hominum, genus omne ani-
Seruatū quondā immensis euasit ab vndis. (mātū
Túne etiam malus, túne ille altißimus olim,
In quo sublatus pendebat aheneus anguis?
In te oculos conuersi omnes, conuersa tenebant

Ora:salus id erat serpentum morsibus ictis.
Quippe hominũ infernus genus omne momorderat
Tu nobis,tu complexo serpente mederis (anguis.
Omnibus,& validos in pristina sospita reddis.
Tu nos infernis penè haustos eripis vndis.
Tu dulces in aquas fonteis conuertis amaros:
Et lacrymas tandem nostras in gaudia vertis.
Salue hominum indubitata salus,spes certa quietis
Aeternæ,per te patet altii ianua cæli.
Vtq; orbi quõdam ingressa est mo s arbore ab illa,
Per te hominũ generi sic tandem reddita vita est.
Effice mortales curis mortalibus omnes
Oblitis per te diuina luce fruamur,
Amplexiq; tuos tollamur in ardua ramos.
Vitam autem quia non datur omnibus exhalare
Tali in sede,ipsumq; imitari funere regem,
Vt pueri infirmo nequeunt medicamina ferre
Corpore,& altrices ipsæ acria pocula sumunt,
Ad pueros virtus tamen hausto in lacte redundat.
Sic fluat extincti diuino è corpore regis
In nos transfusus dolor,& præcordia tangat.
Saltem animo,saltem mæsto doleamus amore
Noctes atq; dies,neq; nos conturbet amaror,
Verùm ea amarities nobis medeatur,& ægra
Quæ nunc nostra iacent recreentur corda,necisq;
Illius emanet nostra in præcordia virtus,
Sponte suo nostras qui soluit sanguine pœnas.

MAGNAE MATRI VIRGINI.

AT quo diua tuas mortali Carmine laudes
Ingrediar, quas cæleſtes cæleſtibus oris
Vix audent tentare chori? nec mole grauantur
Corporea, atq; tuos coram mirantur honores.
Ipſe mihi quoties animum tua viuida imago
Impulit, atq; aciem te contra tollere tendo,
Obruor, & nimia perfundor luce, nec abſens
Ferre tui valeo radios, aut ſpicula vultus.
Nam tu Sole velut diuinum corpus amicta
Incedis, regina, caput redimita coronis
Sidereis. tibi ſub pedibus micat aurea luna,
Igneáq; aſtra premis ſubter labentia mundi.
Mente olim pater omnipotens te legerat alta
(Nondum mũdus erat) multis de millibus vnam,
Quæ cæli regem pareres enixa ſub auras.
Atq; ideo poſtquam diuino fœdere rupto
Primus in orbe parens hominum ſe perdidit ipſe,
Seq; ſuumq; genus veniens corrupit in æuum,
Sola malo exorta es, veteríq; imperuia noxæ,
Seu tua te genitrix intactam, & prorſus auitæ
Secretam maculæ grauida concepit in aluo.
Seu ſimul atq; vtero concreta es cæligolũm rex
Communem exemit labem, purámq; reliquit,
Ne tuus exoriens pura dilapſus ab æthra
Parte olim fœtus foret inſincerus ab vlla,
Nec priſcam traheret materno à ſanguine labem.
Teq; dehinc creſcens procul omni innoxia culpa
Sanctam, incorruptam ſeruaſti præſide amico

Tua

Tuta Deo, ac veluti latis nitidißima campis
Virga oritur, primóſq; nouo dans vertice flores
In regum fortunatos traducitur hortos:
Continuo ſedes liquiſti paruula auitas,
Templi adytis oblata, parentum debita votis,
Sancta vbi priſcorum vatum monimẽta reuoluẽs
Senſiſti ſuperûm regem tot vocibus olim
Promiſſum terris mortali matre oriturum.
Iam tum lætitia, dulcíq; cupidine pectus
Capta, Deum caſta verſabas mente propinquum,
Et venerans matri fœtæ pia dona parabas,
Si fors ô veſtris ea ſors contingeret oris,
Si veſtro conceſſa forent ea munera ſeclo.
Neſcia venturi nondum tua gaudia cernis.
Nondum Nympha tuos perſentis pectore honores.
Iam iam, nulla mora, aduenient demiſſus ab aſtris
Nuntius ille tuas quàm letis vocibus aures
Mulcebit? quanto implebit præcordia amore
Pennipotens? tu cælicolum acceptißima regi,
Plena Deo, nuribus felix magis omnibus illa es.
Parce metu: humanum virgo obliuiſcere morem:
Concipe diuinos hauſtus, teq; inſere Cælo.
Non aliam porrò manet huius gloria partus.
Tu rerum auctorem tactus ignara virilis
Concipies, grauis ætherea diuinitus aura,
Soláq; virgineum ſeruabis fœta pudorem,
Vellus vti lanæ impenetrabile reſtitit imbri,
Cetera cùm madeãt grauib⁹ circũ humida nimbis:
Tu porta æternùm clauſa, ſuperùm ipſe per illam

Ingreditur rector, nec claustra immota resignat
Tu rubus ille oculis flamma crepitante cremari
Visus, at illæsæ mansere in stipite frondes.
Hinc etiam pueris media in fornace pepercit
Ignis, & innocuæ lambebant corpora flammæ.
Hæc te monstra petũt vnã, hæc miracula tangũt.
Promissis nec sera fides: simul ecce repente
Cum tonitru medium veluti discedere cælum
Vidisti, simul auricoma circundata nube
Sensisti præsens in te descendere numen
Desuper afflatam leuiter spirantibus auris.
Quis tibi tunc sensus? qui virgo in pectore motus?
Credo equidem, tibi cor dulci flagrabat amore,
Et penitus totis ardebas suaue medullis,
Tum quoq; lætitia, ac mira dulcedine pectus
Delicuisse reor, tibi cùm montana petenti
Læta occurrit anus cognato à sanguine iuncta,
Atq; vtero exultante tuos præsensit honores,
Felicémq; vteri, te térque, quatérq; vocauit.
Tu verò, teneri qualis rosa plena pudoris,
Ore rubens cælo referebas carmine grates,
Teq; adeo indignam, & meritam nil tale canebas.
Parua sed hæc, maiora manent. date lilia pleuis,
Virginei date thura chori, date serta canistris:
Nascitur humana sub imagine, nascitur infans,
Qui semper fuit, est, & erit, sine fine, sine vllis
Principijs Deus, immensi quem mœnia mundi
Non capiunt, visuq; hominum, tactúsq; refugit.
Sæpe mihi videor te poplite cernere virgo

Sub

Subnixam, infantémq; recens mirarier ortum
Flagrantem, & radijs late vibrantibus aureum,
Teq; tuos prono venerantem pectore fœtus,
Attonitúmq; senem tantis vix hiscere monstris.
Felices nimium pastores ô quibus olim
Contigit in stabulis insuetos cernere partus.
Tantum ô si quoque me si secula vestra tulissent,
Pauissemq; meas vestris in saltibus agnas:
Me sine monstratũ vos nunquam issetis ad antrũ
Carminibus mon ti cœlestibus, ipse ego primus
Speluncæ foribus virides syluestria myrtos
Munera suspendissem, & florea serta tulissem,
Insuper & canna cecinissem carmina agresti,
Carmina, quæ tibi nunc regina vtcunq; laboro.
Nec me felici quisquam extrusisset ab antro
Amplius, vsq; tibi famulari dulce fuisset,
Infantique, seniq; tuo. tum me neq; vestro
Indignum viles stipulas substernere asello.
Hîc ego vidissem reges puero ampla ferentes
Munera ab Aethiopum terris duce sidere vectos
Ante tuos, cariq; pedes procumbere nati.
Vidissem volucres te mira in veste ministros
Sæpius affari, curásq; auertere dictis,
Solarique inopem vario in discrimine rerum,
Dum puero metuis, capitiq; pericula caro
Longe arces animo semper suspensa labanti.
Vsq; adeò senis in templo morientis inhærent
Sensibus extremæ voces, cùm iussa recenti
Pro partu geminas aris fers dona columbas,

Affore, cùm tibi virgo animũ dolor occupet ingẽs,
Et quasi cor gelidum pertranseat ensis adactus.
Nec veterum deerant responsa horrentia vatum,
Gnatum pro multis mactandum funere acerbo.
Iamq; minis tum facta fides, iam nuntius ales
Nocte senem monet in somnis cõsurgere, tecúmq;
Accelerare fugam, patriæ neque fidere terræ,
Ne rex, dum sceptris cauet haud securus auitis,
Diuinam sobolem crudo necet efferus ense.
Impie, mentis vbi es? quo te rerum impulit error?
Quid pueros iugulas cunis, & ab vbere raptos?
Tene putas posse æternis occurrere olympi
Consilijs? morti nondum est obnoxius infans,
Nondum iussa patris supremi munera obiuit
In terris: nondum factis se ingentibus orbi
Supra hominem ostendit per tot miracula rerum,
Quæ non humanis opibus, non artibus edet:
Ante nouas condet leges, noua fœdera mundo:
Ante salis sicco pede cærula percurrenda:
Sedandi imperio fluctus, canæq; procellæ:
Ante graues linquent languentia corpora morbi
Illius ad nutum rursusq; ad munera vitæ
Consurgent, quorum tellus iam texerat ossa.
Ille etiam prius exigua, mirabile, fruge
Millia multa hominum desertis pascet in oris.
Ille etiam tacitas hominum intra pectora curas
Inspiciet. siluæ arebunt, terræq; dehiscent,
Nec grauia ora ferẽt, verbis dum fulminat, hostes,
Omnia quæ coram admirans lætabere virgo.

In

In primis tibi cor mira dulcedine tanget,
Cùm puer in templis, adolent dum sacra, relictus,
Quæsitúsq; diu velut ecce repente oriens Sol
Lucidus, ore oculísq; nitentibus apparebit.
Illum de magnis mirabere rebus agentem,
Et veterum dictis reserantem oracula vatum
Primores inter proceres, iuuenúmq; magistros,
Quos omnis iam tum bis sex vix meßibus actis
Erudiet puer, atq; rudes docto arguet ore
Aureus, immortale sonans (mirabile dictu)
Sensibus illapsus penitus præcordia tanget,
Et dulcem toto iaciet de corpore amorem
Luce recens orta, vel sidere pulchrior aureo.
Tunc illam circumfusæ longo ordine matres
Laudibus attollent, quæ tales optima partus
Ediderit. teneríśq; immulserit vbera labris,
Illum amplexa sinu, toto, illi pectore inhærent
Oscula fragranti capiti, dabis oscula fronti
Sidereæ, stellísq; pares libabis ocellos
Ore alterna flagrans dulci præcordia amore.
Nec minus inde etiam tacita lætabere mente,
Fontis aquam latices cum Bacchi vertet in atros
Te mandante. tuo promet liquentia vina
Munere, & insolitos hospes mirabitur haustus.
Hæc tibi mater erunt: oberit nihil ante tyrannũ
Vesani furor. ipsa tamen cælestibus vltro
Consilijs pare, quæ fidus detulit ales.
Tolle moras: pete Niliacas interrita sedes.
Cuncta fauent: tibi nox nigranteis explicat alas.

Et

Et te sublustri gradientem amplectitur vmbra.
Cernis vt intonsi prærupta cacumina montes
Demittāt, plaudántq; comis nemora alta coruscis,
Et solitum præter varios humus afflet odores?
Illa, credo, etiam noctu volucrésque, feræq;
Aduentante Deo numen sensere propinquum,
Obuiáq; abrupto stupuerunt flumina cursu,
Donec lætanti vos Nilus condidit alueo,
Fama vbi iam totam non læta impleuerat oram
Bethlen largifluo puerorum vndasse cruore,
Dum tuus ante omnes nequicquā quæritur infans.
Quid tibi tunc animi? toto hæsit pectore sanguis,
Et tua ceu gelidus subijt præcordia mucro.
At non hic virgo vestrorum hæc meta laborum
Hæserat, ingentis neq; erant ea debita luctus
Tempora: verùm olim longè maiora manebant.
O dolor: horrendæ quis morti crederet illum
Deberi, pater est cui clari rector olympi,
Cui mare, cui tellus, cui cælum paret, & æther?
Verùm sponte neci caput obuius obtulit ipse,
Primi hominum vt lueret scelus exitiale cruore
Ipse suo, moriénsq; genus mortale piaret.
Id placitum patri æternum, cæloq; sedebat.
Id quoq; venturi virgo tu præscia noras,
Cuncta oblita velut tamē, atq; ignara malorum,
(Tantus amor matris) crudeli victa dolore es.
Fama tuas simul ac sæuißima perculit aures,
Heu gnatum scelere exceptum, insidijsq; suorum
Vnigenam summos, fædatum immaniter artus

Trudi

Trudi ad supplicium, atq; trabem iam stare nefandã.
Exiliisse ferunt subitò extra mœnia, & omnes
Te plangore vias, querulóque implesse vlulatu.
Qualis auis pastu rediens, cui pastor ab alta
Arbore suspensum nidum deiecit, & aufert
Implumes fœtus etiam nunc ore querentes,
Illa volat circum, vix se raptoris ab ore
Temperat, & querulis late loca vocibus implet.
Tunc tua inhumanæ miseratæ incommoda rupes,
Atque tuo aereæ siluæ doluêre dolore.
Ast vbi pendentem ferali robore porrò
Vidisti approperans, mediáque in morte teneri
Iactantem huc, illuc oculos, si; forte suorum
Si quem forte alas inimicas cerneret inter,
Deficis, & fessos ægrè collaberis artus.
Quos gemitus? quas deĩde trabẽ cõplexa querelas
Ore dabas? non hæc olim tibi gaudia cælo,
Non promissa tibi hæc diuino pignore dona.
Sic nuribus, te felicem magis omnibus vnam?
Sic ventura tuos florere in secula honores?
Felices illas, fortunatásque vocabas
Pignora cara, quibus flere ipso in limine vitæ
Contigit, & longo paulatim assuescere luctu.
Parcite mortales iter illac fortè tenentes,
Quos omnes in sese, atque in sua funera mater
Victa animi armatos lacrymosis vocibus excit,
Ipsa quoque vt simul in trunco moriatur eodem.
Parcite, & aerei nimbosa cacumina montes,
Ne cadite in matrem subita conuulsa ruina,

Exo

Exorata licet, licet vltro ſæpe vocata,
Dum iuuat immitem ſic ſaltem explere dolorem.
At non ſic etiam poſitus caræ genitricis
Filius oblitus media te in morte ſupremum eſt
Affatus: quas ô voces? quæ verba vel ipſi
Pectore ab inualido rupit miſerabilis hoſti?
Tandem in te ah moriens morientia lumina liquit,
Et dulcem, vt potuit, vultu ſeruauit amorem
Hic tu muta ſiles, lacrymíſque abſumpta profuſis
Non iam vllos gemitus, non iam vllos amplius edis
Singultus: tacito dolor intus pectore ſæuit.
Ipſa parens frugum pro te mæſtiſsima tellus
Planxit, & ingenti tremuit ſuccuſſa fragore,
Et ſilices erat hîc nulla vi cernere apertos
Fīdere ſe, & mæſti, vt poterāt, dare ſigna doloris,
Palluit aſpectu cælum, atque illuſtre repente
Deſuper inſolitis vmbris caput alta petens Sol
Occuluit, medióque die nox plurima oborta eſt,
Et populi æternas mundo tenuere tenebras.
At non te longo virgo intabeſcere luctu
Paſſus, vbi primos lux tertia protulit ortus,
Iam nigras erebi ſedes populatus, & vmbris
Et ducens ſurſum manes, animáſque piorum
Euaſit tumulo, ſaxúmque reliquit inane,
Atque tibi primum diuino apparuit ore:
Poſt aliis ſibi quos lectos ſubiunxerat olim
Conſortes tantorum operum, ſocióſque laborum.
Quas lacrymas tibi crediderim excuſsiſſe repentem
Lætitiam? quali tibi tum præcordia motu

Exul

Exultasse? fides tua quæ præsenserat vsq;,
Nunc oculis adaperta vides: nunc clara liquet res.
Aspice vt exutus moribundos filius artus
Diuinam induerit speciem, inuiolabile corpus
Insolitis radiis, insueta luce coruscum.
Parua mora: hinc terris illum supera alta relictis
Vidisti petere, atque caua se condere nube,
Ad cælúmque aperire viam mortalibus ægris.
Nec tamen in terris desertam, inopémque reliquit.
Dum mortalis adhuc vitali vesceris aura,
Ipse sed omnipotens tibi plurimus insidet, & te
Noctes atque dies præsenti numine seruat.
Præside quo, quæcunque premant, secura malorũ,
Cælestùm degis moribundo corpore vitam,
Nunc veterùm relegens latebrosa oracula vatum,
Nunc animo cælum peragrans, totáque volutans
Mente Deum, frueris nati omnipotentis amico
Numine, perpetuum tibi qui tuus afflat amorem.
Desuper ambrosia hac, dulci hoc te nectare pascit.
Iámque dies aderat lætissima qua tibi terras
Linquere fas erat, & claro succedere cælo.
Vix placido moriens clausisti lumina letho,
Turbine corriperis rapido, veherísque per auras
Solis inardescens radiis, te lucida nubes
Purpurea longè fulgentem amplectitur aura,
Te circumuolitant dextra, læuáque frequentes
Alituum cætus, cæli stellantis alumni,
Subuectámque ministerio te præpetis alæ
In sublime ferunt sanctæ de vertice Idumes:

Paſtores admirati videre ſub auras
Enantem, & claro ſignantem tramite cælum.
Talis ab Eois aurora attollitur vndis,
Talis luna recens roſeo caput exerit ortu,
Vtraque ſed longè obtuſo tibi lumine cedit.
Sed neque te primo iubare æquet maximus ipſe
Sol lucis fons exoriens comitantibus horis.
Sic cælum expectata ſubis, thiaſiq; chorique
Te circum, & liquidi reſonant per nubila cantus
Caſtrorum in morem, nitidis cum exercitus armis
Pulcher it, ære acies de monte aduerſa refulget.
Antiqui proceres, gentis decora alta vetuſtæ
Occurrunt, vatéſque pij ventura loquuti
Excipiunt lætam, & ſumma ad faſtigia ducunt,
Lætitiáque fremunt ſuperi. Mariam alta beati
Ingeminant per tēpla chori, Mariámq; frequētāt,
Ingentíque procul reboant ſupera ardua plauſu,
Et totum exercent intus noua gaudia cælum.
Filius hic etiam ſancti regnator olympi,
Qui dextræ æterni patris aſsidet, æthera torquens,
Optatos dedit amplexus, tibíque oſcula fixit
Pronus, & æterno matrem deuinxit amore.
At pater inſignem ſolio ſublimis ab alto
Aeterna capiti implicuit de fronde coronam,
Affixítque tuæ gemmantia ſidera fronti,
Et ſuper alituum ſuperum templum omne locauit
Sublimem: rerum dominam, cælíque potentem,
Vnde humiles mundi labentis deſpicis orbes,
Lunámque, Stellaſque, vidētémque omnia Solem,

Anguſtaque

Angustæq; procul telluris inertia rides
Pondera, & insanis exercita pectora curis.
Salue sancta parens: eadem salue innuba virgo,
Regia progenies, genus alto à sanguine Iudæ,
Cui pater omnipotens pleno se numine fudit,
Gratiáque acceptam matres superextulit omnes.
Qua primum dias prodisti in luminis auras,
Luce eadem nostræ spes est exorta salutis.
Fœmineos lapsus, ignominiámque pudendam
Vlta tui generis genus ipsum ad sidera tollis.
Prisca hominũ genitrix, & matrũ maxima mater
Prima tulit generi tristis contagia lethi.
Tu virgo longo post tempore prima salutem
Felici peperisti vtero mortalibus ægris.
Illa dedit merso lacrymas, tu gaudia mundo.
Illa homini inuexit pœnas, tu præmia, per te
Ianua aperta piis cæli, quam clauserat illa
Circumuenta dolis malesuadi & fraude colubri.
Ipsum tu valido victrix pede proteris anguem,
Frustra insultantémque, & sibila colla mouentem.
Munere quo superas cæli regina per oras
Inueheris, cælique nurus te mille sequuntur,
Mille chori celebrant, seruatricémque frequentãt.
Cælicolæ assurgunt omnes: tibi regia paret
Aetheris immensi, quodcunque vbicunq; creatum,
Infra te longè iacet, & tua iussa facessit.
Nos quoque diuinos, vt cuique est copia, honores
Largimur. tibi centum aræ, tibi maxima centum
Thure calent delubra: tuis pia munera templis

Afferimus casiásque, & nardi halantis aristas.
Ipsæ te matres adeunt, peplúmque ferentes
Textilibus donis augent, & templa coronant
Primitiis florum, ac suspensis frondibus vmbrant.
Vt primum fari incipiunt, te nomine iussi
Compellant, primáque sonant te voce minores.
Omnis vbique tuis indulget laudibus ætas,
Omnis vbique domus, totæ de turribus vrbes
Te veniente die, te decedente salutant,
Plurimáque auratis resonat tibi tibia templis.
Tu laudes bona mortales, tu munera vocis
Humanæ non spernis, opis nihil indiga nostræ.
Vota hominúmq; precésq; audis, vbicumq; vocata,
Rite tamen, nostrósque leuas miserata labores.
Tu bellum, morbósque graues, pestémq;, famémque
Auertis, cælique minas tot sospita mortes,
Tot clades, tot das miseris euadere casus.
Vtque mari magno iactatos turbine nautas
Seruat stella, polo si tandem affulserit alto:
Sic tua lux, quæcunq; instẽt, quæcunq; premãtve,
Nos regit, inq; omni tutos discrimine reddit.
Nunc ô stella maris nostri nos aspice præsens:
Eripe tot pelagi pene haustos fluctibus atris.
Nunc lucem, lucisque tuæ iubar exere, & orbi
Exorere, ac radiis nigrantem discute nubem.
Ne quæso, ne nos inopes hîc desere, si quid
Dulce tibi fuit in terris: & amabile quicquam,
Per te, per carum oramus tua pignora natum,
Pérque sinus illos, quibus hærens vagijt infans,

Bra

Brachiáque implicuit collo, innexúsque pependit
Dulce onus interdũ, pérq; vbera quæ tener hausit,
Per pueri dulces risus, pérque oscula blanda,
Per teneros lusus, per quicquid denique in illo
Dulce fuit tibi curarum, gratúmque leuamen,
Ipsum illum patris ad solium complexa precando
Da genitrix facilem: & si forte piacula nostra
Auersum terris faciunt, tu sedula nobis
Concilia, vt iustas patris in nos leniat iras.
Et quæcunque suis meritò miscét ve parát ve,
Diluat ille sui præsenti rore cruoris.
Mille procul cerno nobis instare pericla,
Mille neces, rebus prope versis, mille ruinas.
In nos Turca ferox toto ruit agmine, & armis
Cuncta mouens nos extremis conatibus vrget,
Iámque sibi ingentes orbis promittit habenas.
Interea nostri, quos huic se opponere monstro
Aequum erat, inter se reges fera bella mouentes
Confligunt, totóque (nefas) concurritur orbe.
Tu tantum terrorem animis labentibus aufer.
Tu nobis tu diua, pios miserata, quietem
Redde petens, placida mitescant secula pace.

BEATO MICHAELI.

QVem te esse dicam præpetum pulcherrime,
Quo te profectum ex agmine,
Cæli volatu qui pererras atria
Armis coruscus aureis?
Túne ille cælitum inclytus princeps ducum

Dux alitum ales mentium.
Quas ipse in orbis maximus primordio
Creauit omnium sator,
Aulæq; præposuit beatos incolas
Felicioris ætheris?
Vt te ferocem intueor ense, vt ænea
Hosti imminentem cuspide,
Simul iuuentæ flore, & impubi gena,
Et ore dulci amabilem.
Vt arma pectus masculum fulgentia,
Plume vt leues humeros decent.
Salue volucris alme ductor agminis,
Cui creditæ cæli fores.
Tu contudisti insanientis Phosphori
Bellator insolentiam.
Contaminata cum manu ille corruit
Inhospitale sub chaos,
Vbi silentes territat remugiens
Vmbras tremendo murmure:
Satis supérque debitas pœnas luit
Inefficax superbia
Vltore te referre militaria
Te signa fusis hostibus
Videre ouantem sidera admirantia.
Vterque te vidit polus.
Et ipse summus ciuium in medio pater
Laudauit alitum choro,
Post quem tibi omnis aula cæli militat
Secreta cœtus in nouem,

Regi

Regi ipse semper aßides propinquior.
Reconditorum particeps.
Quæ deinde subsequentibus tu detegis,
Mox alter aperit alteri,
Ad infimum descenderit donec gradum
Semper minor scientia.
Nec alter alteri inuidet præstantiam.
Sed sorte quisque amplus sua est.
O plurimum beata gens cælestium,
Felix genus volatile.
Vos solis vsque illius intuemini
Os, quo beantur omnia,
Metus nec vllus vellicat, ne forte sit
Perennis hæc felicitas,
Quæ fixa clauo firmius adamantino
Hæret moueri nescia.
Vos ætheris regis ministri sidera
Torquetis, & cæli vagos
Orbes rotatis, vnde tempus & diei,
Et noctis immotæ vices.
Vos temperatis aeris flatus truces,
Imbres, pruinas, & niues,
Et fulminum sæuas coërcetis faces,
Ne mundus ingens conflagret.
Vobis profundum in æquor est imperium aquas
Volubiles regentibus,
Globúmque terræ sustinetis pendulæ,
Et quicquid in terra viget.
Vos alites hero ab supremo crebrius

Ad nos venitis nuntij.
Deique nostra afflatus almi pectora
Inusitato numine,
Animísque nostris insidetis additi
Ducésque adestis in via,
Nos donec exemptos humo nil inuidi, in
Vestros adoptetis choros.
Adeste nobis: nanque quos vos prælio
Fregistis hostes, nos premunt,
In nósque victi virus omne colligunt,
Et tutò inermes prouocant.
Adeste: diris pestibus resistite
Non insueti laureis
Túque ô supremo ductor agminis die
Princeps ades certantibus,
Cùm falsa veris addita exprobrant probra,
Absolue nos calumniæ,
Vitásque corpus exuentes suscipe
Hasta procacem arcens manum.

EX CANTICO MOSIS.

CAntemus inclyto ætheris regi Deo,
Deo omnium fortissimo.
Incomparabili extulit se gloria
Suam hîc potentiam explicans,
Equos & equites hostium sub æquore
Vorticibus inuoluit rubro.
Deus ille virtus mea, Deus potentia,
Mei & triumphi gloria,

Deus

Deus ſalutis auctor effectus meæ
Seruat ſua me dextera,
Deus hic meus, præ omnibus diis mihi:
Eius canam vſque gloriam.
Deus hic parentium meorum antiquitus:
Eius canam potentiam.
Deus velut bellator arma Pharaonis,
Currus & omnem exercitum
Nos inſequentem fluctibus maris aſperi
Inhoſpitalibus obruit.
Huic nomen omnipotens: potentes hoſtium
Demerſit alto principes.
Illos profunda ponti inexplicabili
Hauſit vorago gurgite.
In ima deſedêre, ceu moles grauis
Exciſa monte ab arduo.
Dextera tua Deus omnium pulcherrimo
Seſe trophæo inſigniit.
Dextera tua hoſtem contudit validiſsima:
Tuos es vltus æmulos.
Excanduiſti? abſumpſit ira eos tua,
Flamma aridam vt ſtipulam vorat.
Excanduiſti iratus? in eos æquoris
Opes coëgiſti humidas.
Nobis receſsit vnda, & alti gurgites
Lato relicto limite,
Fundum vt per imum de manu inſequentium
Eliberemur hoſtium.
Videns propinquus hoſtis omnibus mare

Patêre concauum ratus,
Alénsque inanes spes ait secum: insequar,
Concludam eos, spolia auferam:
In hostium pecunias grassabimur,
Auro potiti explebimur:
Stricto dehinc ferro irruemus acriter,
Totum genus delebimus.
Hæc colloquentes irriti salsas vias
Medio tenebant æquore.
Tuus ecce spiritus repente insibilat,
Concretáque vnda soluitur.
Nec æreas fert humido tergo rotas:
Omnes in ima, plumbum vti,
Pelagi profunda corruêre protinus,
Nos iam recepti littore:
Eiecta porrò vidimus cadauera
Virûm, atque equorum fluctibus.
Quis tibi queat bellantium fortißimus
Virtute compararier?
Tu sanctitate incomparabili inclytus:
Tu fortitudine vnicus
Orbi vsque maxima exhibes miracula,
Quæ nullus alter audeat.
Dextram tuam excitasti, & hausit terra hians
Repente vires hostium.
Genti tuæ verò dedisti te ducem
Iam seruitute liberæ
Nostri misertus, nos vt in pinguißimum
Traduceres manu solum.

Hæc

Hæc audientes vndique populos pauor
Inuasit, ac simul dolor.
Fama hac Palæstina omnis attonita iacet,
Et ora Chananeitis tremit.
Cum regibus populísque barbaris tu eos
Metu coactos illiga.
Pertranseat donec tuorum exercitus
Immobiles stent, ceu silex:
Nobis nec obstent, sed tibi placitum genus
Super aquilarum alis vehes
Montem ad beatum: hæreditario in solo
Vt surculos lectißimos
Nos inseras, domúmque in altam transferas,
Quam fabricasti tu tibi
Sacrarium Deus tuum, quod affabrè
Tuæ expoliuerunt manus.
Regnans, io triumphe, victor imperat
Aeternùm, & amplius Deus.
Ingressus eques Aegyptius mare inuium
Tot curruum rex millibus,
Rex ætheris eum immersit æquoris rubri
Sub vorticosis fluctibus.
Ast Isaci nepotibus tendentibus
In medio iter strauit mari.

DIVO DAVIDAE REGI Prophetæ.

FAceßite hinc vani Poëtarum greges,
Auferte vestra hinc somnia.

Non

Non est quod audiam, quod amplius legam
Diserta vestra carmina,
Seu Græca, seu Latina sint ea, vt lubet.
Me Musa detinet altior:
Inusitatæ dulcior citharæ sonor
Meis inerrat auribus,
Et intimis altè insidens præcordiis
Totum mihi me surripit.
Iordanis vsque ab algida Cygni audio
Ripa canori carmina.
Vt ille luce, vt nocte de multa canit,
Quæ nullus antea audiit.
Cui te sacrorum conferam vatum patrem?
Cui regum eundem comparem?
Quid maius in te mirer? an peritiam
Belli, an canendi gloriam?
Arteisve, quas callere reges addecet
Clauum tenentes vrbium?
Pastoris vltimus Ephrathæi è liberis
Oues paternas pauculas
Pascens puer iam tum imperabas omnibus
Amabilis pastoribus.
Iam te supremus ætheris rex legerat,
Cui regni habenas crederet.
Pascente te nihil timebant pascua,
Feræ abstinebant saltibus.
Fremens supremum grauiter vrsus in tuis
Efflauit vlnis halitum,
Tuique pressu vastificus olim Leo

Discet

Discerptus ingens occidit.
Tu mole vasta corporis teterrimum
Puer gigantem abhostium
Vallo superbus prouocantem vocibus
Vellet sibi qui congredi,
Et insolenter exprobrantem ciuibus
Turpem tuis ignauiam,
Cùm muta legio omnis tuorum absisteret,
Nec quisquam adire cominus
Auderet: ipse aggressus vltrò fortiter
Neci dedisti, protinus
Insonuit ad cælum grauiter immanibus
Perculsa tellus artubus.
Tum facto in hostes impetu, innumerabiles
Inuictus ense demetis.
Nec sustinere versa possunt agmina
In terga dextræ vim tuæ,
Quotiésque confecto redibas prælio
Multis peremptis millibus
Auro coruscus omnium pulcherrimus,
Ipsos amore vrens agros.
Victori ab oppidis puellæ vbique obuiæ
Tibi canebant carmina,
Supráque regem ipsum efferebant laudibus
Ter inclytum, ter amabilem.
Quid mox? vbi ætas firma venit, regiis
Elapsus insidiis quater
Vt regis inimici necem deflueris,
Cui sponte bis peperceras,

Manu

Manu in tua cùm esset, tot ense iniurias
Vlcisci, & hostem perdere.
Hinc regnum adeptus pace vt alta rexeris
Late subactis hostibus.
Deo vt tot ædem sumptibus paraueris,
Quam filius mox conderet.
Tu luce pugnabas manu, noctu fide
Arguta agebas gratias.
Deo vsque grata concinebas carmina
Haud munerum tot immemor,
Quibus tuos euexit ad sidera atauos
Ab orbis vsque exordio.
Tot hic triumphos, tot canis miracula
Antiqua gentis prælia.
Quin & futura præuidens longe refers
Coram velut præsentia,
Et nasciturum prædicas mortalibus
Heroae de Deo Deum,
Qui nostra penitus demeret piacula,
Cruore nos lauans suo:
Nobísque nostra ostendis idem tempora,
Et nosmetipsis indicas.
Salue procul videntium vatum optime:
Regum idem aue lectißime:
Nobis ab alto dexter ades, & nos tua
Prece iunge summo numini.
Nobis tuis initier vestigiis
Detur. imitentur te duces
In præliis, reges sequantur formulam

Tuam

Tuam in regendis vrbibus.
Sat mihi foret tua æmulari carmina,
Dum fila percurro citharæ.
Quod si neque id penitus datum est accedere,
Nec pluma tam alta volat mea,
Abstrusa mitto versibus mysteria,
Diuina mitto euoluere,
Quibus alta cæli transilis cacumina,
Quibus inferum penetras chaos.
Vnum erudiri aueo. doce saltem meis
Orare veniam noxiis.
Vnis mihi his te præbeas saltem rogo
In versibus imitabilem,
Q[illegible]s iuuentæ errata deprecans studes
Placare regem cælitum.
Vt flebilibus, atque miserabilibus modis
Nostros in animos influis,
Miserere, miserere ô mei Deus, iterans,
Mecum tua age clementia.
Ego enim piacula mea noui. quod male
Feci, mihi est vsque in oculis.
Soli tibi peccaui, iniquè egi pater
Tuis sub oculis impius.
Contaminatis sum parentibus satus,
Conceptus in ipso in crimine.
Tu, quicquid admissum est, tua indulgentia
Ignosce noxiæ immemor.
Delicta dele nequiter facta occule,
Meas remitte amentias,

Et, inquinatum quicquid in me eſt, dilue,
Me rore reſpergens tuo:
Nouámque mentem in me, nouum cor ſuffice,
Virúmque verte in alterum.
Afflatus aura numinis mirabili,
Hilara tuo me ſpiritu.
Demum ita priori reſtitutum gratiæ
Aſpice benigno lumine.
Laudes aperies ita mihi labia ad tuas,
Flectantur vt tibi impij.
Meæ tibi hæ ſint victimæ, hos immolem
Super tuum altare vitulos.

DIVO IOANNI BAPTIST[Æ]

QVæſo quid id negocij? quamobrem boni
Semper premuntur improbis obnoxij?
Quo nullus ortus maior vnquam gentium,
Dei loquentis vera teſtimonio,
Perit perit vates ter ille maximus
Inſanientis mulieris libidine,
Quod abdicari is tenderet regem illico
Oportuiſſe inauſpicatis nuptiis,
Fratríque reddi clamitaret coniugem,
Ipſa ferente inceſta animo id ægerrimo,
Vatíque peſtem interminante peßimam,
Tantúmne mulieri vſpiam licentiæ?
Indignus ille qui ſatus ſit maſculus,
Cui ſerio imperat mulier, & arduis
In rebus aduocata ſemper conſulit,

Cùm

Cùm procreandos coniuges ob liberos
Tantum viris sint additæ imperantibus,
Nec fœminæ ingenio suopte peßimæ,
Sed sint equorum sicut optimum genus,
Eúmque, quem vult sessor, incedant gradum.
Freno viri si vti sciant, quisque in suas,
Poßit carere mundus hac molestia,
Nec tot fuissent gentibus tragœdiæ.
Mandauit illa saltitanti filiæ
Incesta, regem posceret sibi aurei
Tradi amputatum vatis in disco caput
Mero ille, ludo, amore captus annuit
Iuratus. in patina sacrum affertur caput
Squalore fuscum, tabo, & atro sanguine,
Horrentibus quotquot aderant conuiuio.
Conuiuium incestum: efferum spectaculum.
Insane, cæce, brute rex, tun' optimi
Viri muliebri offers caput libidini?
Tun' inclytum, sanctum, Deóque proximum
A Solis almo aspellis almi lumine,
Quem tu colebas, expetebas peßima
Tua exprobrantem probra confidentiùs?
Lugete valles, antra, solitudines,
Et quicquid est vbique montium auij
Lamenta, flebilésque voces rumpite
Tam destituta amabili solatio.
Non audietis amplius vocis sonum
Felicis æui nuntiæ. venisse iam,
Quem nesciebat nocte mundus obrutus,

Deum patri futurum, vt agnum victimam
Mortalibus qui tolleret piacula,
Cælique clausas panderet nobis fores.
O peßime factum. adeon' innocentia
Cesßit subacta? vicit impotens furor?
Nec Sol repente lucidum abdidit caput?
Nec terra ruptis dißiliuit vinculis?
Nec ignibus coruscus orbis arbiter
Mortalia in cineres redegit omnia?
At at quieuit ira credo cælitum,
Cæli quod omnis curia id prouiderat,
Vates vt esset ille non modò voce qui
Deum indicaret editum mortalibus,
Vita sed ipsum, moribúsque redderet,
Et morte dira præuius præcurreret,
Quod tu sciebas ipsemet præsagio
Pectus futuri plene Ioannes sacrum,
Lubénsque morti te obtulisti fortiter.
O morte felix non minus natalibus:
Quibus tibi queat nemo compararier.
Tu regis index cælitum prænuntius,
Tu matre sterili, an satus diuinitus
In matris aluo labe communi omnium
Ante expiatus, quàm fores luci editus,
Nec noxiæ vlli mox fuisti obnoxius.
Ne te inquinarent ciuium commercia,
Siluis latebas victitans in abditis.
Siluestre mel stillans vetusta ab ilice,
Nucésque, & vnguibus reuulsa gramina

Rēga

Regale erat ſemper tibi conuiuium.
Præbebat vltro viua flumen pocula.
Pelles ferarum delicatam purpuram,
Hic nationes perluebas flumine
Suadens proborum voce pœnitentiam,
Monſtránſque ad altas ætheris viam domos.
Felix ter ô, & amplius qui venerat
Maculas lauare, & omnium piacula,
Dei regentis cuncta vbique filium
Tu proluiſti vulgus inter ceterum.
Sanctum lauacrum, balneum admirabile.
Nec te fefellit artubus mortalibus,
Sed nare ceu canis procul odora feram
Numen ſagaci deprehendiſti pectore.
Repente gurgite aureo reſplenduit,
Igni fluentum ceu flagrantibus vadis
Tuis ſimul vox inſonuit ampla auribus,
Ruptis vt olim cælum vbi tonat nubibus,
Quem proluebas, quis foret, denuntians.
Salue orientis alme Solis lucifer
Iubar propinquum gentibus prænuntians:
Ades: & adhuc quicquid potes, nos erudi,
Et rectam ad aſtra errantibus viam indica,
Noſtriſque abolitis nos piaculis laua.

DIVO PETRO APOSTOLO.
De eius Cathedra.

PApæ! poteſtate vſpiam mortalium
Diis proxima adeo quenquã in altum ſubuehi,

Vt summus vnus cæteris mortalibus
Præscribat, illi nemo prorsus omnium:
Mussent sed omnes, spontéque vni pareant
Pietate sola adducti in animis insita
Suapte vi parentiumq; ritibus?
Porrò ille mortales adhuc apud manens
Quæcunque de hominum constituerit noxijs,
Sunt rata apud ipsos cælites arbitria,
Animæq; corporum expeditæ nexibus
Siue illigarit idem eas, seu soluerit,
Hærent ligatæ, & inferis fornacibus
Cremantur igne, vel solutæ deuolant
Feliciores cælitum inuectæ domos.
Recto modò arbitrio, nec errore id fuat.
Dei hæc potestas maximi, Dei optimi est
Communicata filio vnigenæ optimo,
Et maximo, de virginis vtero edito,
Mortalibus cùm se artubus mundo obtulit
Spectabilem, doloribusq; obnoxium,
Mortiq; acerbæ pro salute publica.
Ille inde tibi mortalibus præ omnibus
Eam reliquit ætheris repetens domos,
Hæreditario velut iure caperes,
Tibique conceßit suas prorsus vices
Petre, siue Cephas, seu Simon dici eligis.
Quid hoc negoti? quo tuo istuc facinore
Meritum esse dicam, quáve gratia rear?
Tu pisculento natus in gurgustio,
Parentibus sanè satus pauperrimis,

Nulla

Nulla inclytus nisi arte piscatoria,
Nihil patrasti gloriosi facinoris,
Nonnulla potius, si merita perpendimus,
Malefacta te plane arguunt, & pessima
Quidem, ferenda neq; gregario in homine.
Tun' ille, qui tutus, procúlq; periculo
Magnifica verba prolocutus ampliter
Spoponderas te mille subiturum neces,
Si opus fuisset, pro duce meritissimo?
At mox vbi vsus venit, in discrimine
Deserere eum haud puditum est, ab hostium globo
Obsessum, inermem, dum metu perterritus
Fuga saluti consulis turpissima,
Fædéq; dissimulans tibi vsquam cognitum
Eum ter abiurasti amicus optimus.
Conuincimus se habere ita hæc, nec quispiam
Potest negare. pœnitentia hanc tamen
Mærens luisti noxiam celerrima.
Factum putamus prouide diuinitus
Deo volente, scilicet, quò sontibus
Expertus hinc ignosse disceres reis
Statim futurus arbiter mortalium.
Quod deinde factum est: nanq; tibi concreditas
Tot ciuium vitas fouens humanitus
Nullo vsus imperio, acerbitatíve,
Benignitate temperabas vnica.
Demum quod olim perperam peccaueras
Morte expiasti gloriosa occubans
Pulchre pro eodem, quem antea fefelleras:

Atq; is fuisti tam ardua in prouincia,
Nunquã vt pigitum eum sit, tibi hãc qui credidit,
Tibíq; succedere adeo innumerabiles
Alium, deinde alium instituit in secula,
Eadem vt potestate pariter præcellerent
Sella sedentes in tua, eodémq, solio,
Consultum vt hominum generi ita deinceps foret,
Omnes vt vnum agnoscerent vltrò caput.
Periculosum, forte si quis dixerit,
Tandem hæc potestas ne in potentiam exeat,
Merúmq; regnum hominis soluti legibus
Latißimè potenti adeo licentia.
Tua Petre cautio hæc tuum est succurrere
Gregi tuo olim, ne vnquam id ei mali accidat.
Es vbi caueri id detur, es apud quem omnia
Orare poßis, faciléq; istuc assequi.
Quare, quod hominum legibus fieri est nefas,
Saltem impetrato, ita ipse, qui solus potest,
Tantæ potestati modum statuat Deus,
Nobis vt vsq; præsit optimus pater,
Pietate sanctus re magis, quàm nomine,
Castis initijs qui ad honores repserit,
Non imperandi cupidus, aut sitiens opum:
Qui non oues deserat, vbi lupum aspexerit,
Euiscerandas, dum timet rebus suis,
Vt cauit olim pastor omnium optimus:
Nihil sibi arroget, nisi id iure optimo,
Sed ipse sibi sit sponte lex, & terminus,
Quem præterire peste peius censeat.

Et,

Et, quam rogarit ipse, legi obtemperet,
Mente ætheri semper quàm humo propinquior:
Priuata penitus missa faciat omnia,
Domus suæ oblitus suumq; liberûm.
Primùm procuret publica, æquus proximes
Sibi remotósq; eodem habeat omnes loco,
Dum Christiano censeantur nomine.
Sitiat & omnium salutem æquè, ac suam:
Ac pastor vt sibi traditas oues domum
Reducere omnes satagit, vna ne absuat,
Sic creditas animas sibi mortalium
Deo optimo resignet vltimo is die
Pro singulis paratus, haud tibi degener,
Mortem si opus sit, oppetere pulcherrimam.
Talem vsq; nobis, si merebimus patrem
Dabit, nec vnquam negliget suos Deus.

DIVO IOANNI APOSTOLO.

ECqua leues adeò se cæli ardentis in auras
Tollit auis? viden' vt celeri super æthera pēna
Enarit, liquidiq; secet supera ardua mundi?
Vt nostris ablata oculis, vix deniq; visa
Radit iter facili lapsu, neq; conciet alas?
Stare putes, nec gressum vsquam proferre volãdo
Aethereis cæli libratam corpus in auris.
Sed tantam secum cælesti in lumine pura
Luce frui, propiùsq; vago succedere Soli
Gaudentem, & liquidos oculis depascier ignes.
Obtutu hærentem, lucis dulcedine mira.

Quod gen⁹ hoc volucrũ? neq; enim regina volãtũ,
Quæve altam præpes supra volat ardea nubem.
Fortunate ales, qua te de gente volucrum,
Qua de stirpe rear? neq; enim te præpete pluma
Credo equidem fretum, neq; enim pernicibus alis,
Humano sed te potius de semine cretum:
Quisquis es, auguror, haud nostræ rationis inanẽ.
Nec tamen agnosco, corpúsne, an corporis expers,
Quicquid id est, sese liquidas super efferat auras.
Quales sæpe hominum mentes, animíq; volucres
Corporis in terris terrena mole relicta
Tollunt se, & superi peragrant confinia cæli
Summa leues, celsáq; diu regione fruuntur.
Quis verò ille adeo felix, cui contigit vni
Longe alios supra sese alite tollere sensu
Rimaríq; acie nostros fugientia visus,
Sanctáq; cælestûm penitus penetralia adire,
Et cæli insueto libare è fontibus haustu?
Quid fuerit vasti longe ante exordia mundi,
Omnia quo constent, quo cuncta auctore creata,
Quæ sunt, quæ fuerunt, & quæ ventura sequẽtur.
Mira quidẽ hæc. nam cuncta sibi iam redditus ales
Ore canit, nostrósq; vehit super æthera sensus,
Insolitas rumpens voces, insueta locutus,
Vt verbum omnipotens dictu mirabile verbum
Illapsum cælo moribundos corporis artus
Induerit Deus, & nostris habitarit in oris,
Factus homo: illius decus, & facta inclyta testes
Vidimus, illius, inquit, vti stellantis olympi

Rege

Rege sati, omnipotens, non enarrabile verbum
Vidimus, ac veros geniti attrectauimus artus,
Gratia cui comes, & nudi vis plurima veri.
Quis canat hæc, nisi diuino qui numine plenus:
Cui ve olim rege ipse satus radiantis olympi
Eximio præsens eadem instillarit amore?
Quis canat hæc, nisi Ioannes, quē maximus heros
Vnigena in terris socium sibi pectore toto
Iunxit, præq; alijs miro dilexit amore,
Atq; vnum erudijt, superúmq; arcana retexit?
Ales, Ioannes tu certe, ille inclytus ales
Alta petens sensu, cælíq; astrusa recludens.
Felix, è tali cui talia plurima fonte
Haurire, & largo perdiscere contigit haustu,
Felix, quem tanto sancti rex ætheris ipse est
Complexus præsens mortali in corpore amore,
Et iuuenem iuuenis dilexit, amicus amicum.
Non genus ista tibi præclarum, aut vlla parentum
Nobilitas dedit exigua Bessaide creto,
Ars vbi erat tibi per ripas muscosa secundum
Flumina deceptos in retia trudere pisces.
Is tamen vnus eras generosis omnibus illi
Posthabitis, cui præcipuo indulgeret amore,
Quíq; parem sibi respondere gratus amorem.
Dulcis amor: dulces animi super omnia curæ,
Prædulces nexus amborum, & amabilis ardor.
Quænam mente rear tum gaudia vestra fuisse
Mutua, quas ve vices flagrantis pectora amoris

Vtraque, quàm dulces subter præcordia flammas?
Te tamen, ò certe felicem, térq; beatum;
Euenit cui talis amor, cui qualis amicus
Nusquam alias inter mortalia corpora visus,
Gratus luce magis, vel sidere pulchrior aureo.
Aspiceres quoties oculos, pulcherrimáq; ora,
Insolitúmq; decus, totóq; in corpore honores
Diuinos, visu dulcem iaculantis amorem,
An poteras totis non exarsisse medullis?
Audires quoties voces, & verba loquentis,
Diuinas iuuenis voces, diuináq; verba
Lætitiam ætheree instillantia mentibus aulæ,
An poteras totis non deliquisse medullis?
O certe te felicem quater, atq; beatum
Cui se talis amans, soboles æterna parentis
Aeterni interdum est solitus committere seorsum
Omnibus ab caris, tutóq; affarier vnum,
Inq; omneis socium curarum admittere casus,
Et tibi diuinos animi concredere sensus.
Testis eras, cùm cælestem clam sæpe parentem
Affatus miras hauriret ab æthere voces.
Interdúmq; suas diuino redderet ore
Illustris radijs, & clara luce coruscus,
Confessusq; Deum se toto corpore verso.
O quoties illum supra radiantia cæli
Lumina fulgentem Solis septemplice luce
Miratus subitis fulgoribus expauisti?
O quoties rupto velut acta tonitrua cælo
Territus ad voces diuinas contremuisti?

Ipse tibi placidis firmabat pectora dictis
Acerbátq; metus iuuenili vinctus amore
Consilia æterni reserans æterna parentis.
Cúmq; alios omneis sua per vestigia cælum,
Ingressos perimi sit funere passus acerbo,
Vnum te ferro exemit, plagísq; cruentis,
Annis qui placida centum actis morte iaceres,
Si tamen absumpto defunctus corpore obisti.
Nam perhibent vulgo comperto corpore nusquam
Degere adhuc vitam Syriæ felicibus hortis,
Nec te posse mori, donec flammantibus auris
Vndiq; supremos mundus confidat in ignes.
Atq; ideo, immitis cùm te vis effera regis
Vreret impositum gremio exultantis aheni,
Nil æstus nocuit flammis stridentis oliui,
Molliter vnde vnctus tantũ, haud exustus abisti,
Nec tibi supplicio exilium fuit: æquore vasto
Inclusus siluas, & inhospita littora circum
Ibas, ac veteres repetebas carmine amores,
Atq; Deo plenus folijs inscripta notabas,
Quæ ventura forent labenti secula mundo
Clara vidẽs, sed cũcta tegẽs obducta sub vmbra:
Sublustri tamen è nebula vndiq; tralucebant.
At non passus amor, tibi erat qui plurimus oris
Aethereis, pelagi arceri te semper ab vndis
Extorrem, merita sublato morte tyranno
Redditus in patriam vicinis gaudia terris
Quãta repente referi? tunc ad tua vota, precésque
Fama canit nuper defunctos munere vitæ

Aeteas

Aëreas blandi radiisse ad luminis oras,
Et tibi plus heros deuinctus amore rependit
Quam pro te, ac pro fratre parẽs male cauta popo-
Ille etiam tibi supremo sub funere pendens, (scit.
Vt poterat, solitum ex oculis respondit amorem,
Et tibi dilectam genitricem credidit vni
Dulcibus extremum verbis affatus vtrunque,
Illa tibi vt genitrix, illi vt tu filius esses
Pro sese post hinc, dum in terris vita maneret.
Tantus amor, tanto cumulatum liquit honore.
Tantum in te potuit supremum munus amici,
Ne tibi quam velles teda sociare iugali
Ignarúsque expérsq; tori, dum visus in orbe es.
Scilicet addecuit custodem virginis esse,
Qui neq; connubia Veneris neq; munera nosset.
Sanctior intus amor, fax gratior intus edebat
Noctes, atq; dies veniens illius ab ore,
Qui cælum vultu, tempestatésq; serenat
Sole oriente recens, vel Eoo pulchrior astro.
Ante ferunt hesterno etiam te vespere amico
Incubuisse sinu, somno, ac mærore grauatum
Cui positus caput hærebas, sublimia cæli
Arcana hinc, sensusq; Deum traxisse per omnes.
Hîc tibi præcipuè diuini pabula amoris
Largius hausta reor, quæ verbis te inde iuuabat
Suauidicis latè mortales spargere in omneis.
Nil nisi prædulcem, quæcunq; effatus, amorem
Ore loquebaris: tibi erat tibi dulcis in ore
Semper amor, blandum spirabas semper amorem:

Mutua

Mutua concilians hominum fera pectora dictis
Inter, se placidaq; serens bona semina pacis,
Vnus paciferi sator, atq; hortator amoris,
Vnus amans, vnum nil curans præter amorem.
Omnia amor tibi: viuus adhuc in corde vigebat
Priscus enim calor ille Deo abscedente relictus.
Viuus adhuc residebat amans in sensibus heros,
Et veterem innexus cordi integrabat amorem.
Ac veluti, vt saxis liquefactis plurima fornax
Incensa est, longóq; ardens incanduit æstu,
Materies subducta licet sit, pabuláq; igni,
Ignis adhuc tamen intus inest, & flamma supernè
Luxuriat, viuáxq; diu furit ardor ad auras.
Felices ò mortales, si mutua sese
Coniuncti pariter nullo discrimine amarent,
Inq; vicem mites animis, sine fraude fouerent.
Aurea conuersis irent noua secula rebus.
Nil cuiquam desit, nec opum vlli desuat vber:
Diuitiæ fluerent vulgo: omnes omnia haberent.
Quandoquidem vnum animis omnes concordibus
Auri dira fames, & habēdi sacra cupido, (essent.
Fraudésque, insidiæq;, & furta latentia abessent.
Omnibus vna etenim lætandi causa, dolendiq;
Esset & vna salus, vnum & commune periclum,
Et labor, & lætis accedat gloria rebus.
Tot curis hominum careat genus, omnibus omnia
Tuta forent. degant sine vi, sine cædibus æuum
Mortales securi, altáq; in pace quiescant,
Et passim pleno fluat aurea copia cornu.

Hic

Hic fructus, placidi sunt hæc commercia amoris.
Aureus hic hominum generi omnia sufficit vnus.
Hoc vno sumus, hoc orimur, hoc viuimus vno.
Vnus amor nobis præsentem numinis auram
Conciliat: quin ipse fauor, quin gratia & ipsa,
Qua fruimur, qua nos sibi iungit numen amicum,
Lustratósq; iterum qua nos in pristina reddit,
Nil nisi amor pius est: ipsum quoq; deniq; numen
Est amor ille Deus, Deus ille affusus vbiq;
Regnat amor, cælúmq; mouet, terrásq;, fretúmq;
Omnipotẽs, requies hominũ, superúmq; voluptas.
Talia suauiloquo per gentes ore canebas,
Omnibus inq; locis miscebas pocula amoris,
Omnia demulcens: discebant omnia amare.
Omnia largiflua dulcedine distillabant.
Cùm verò solus sola sub nocte relictus
Errares, vbi corda sopor mortalia soluit,
Nulla quies animo tibi erat: sub pectore semper
Versabas, quali fueris deiectus amico,
Et dulces nunquam insomni discedere curæ.
Illum absens oculis absentem cernere coram
Vsq; videbaris, blandósq; agnoscere vultus,
Optatósq; oculos, & gratæ frontis honores,
Cuius ab aspectu iucundo lumine cassi
Sæpe resurgebant repetitas lucis in auras.
Vsq; videbaris dulces haurire loquelas,
Cuius ab eloquio iam vitæ munere functi
Sæpe resurgebant in blandas luminis oras,
Atq; iterum dulcis visebant limina lucis.

Vsque

Vsque animo tibi fixus erat tibi dulcis imago
Ante oculos, blandum obuersari nomen ad aures,
Quo superi cætus, atque omnis curia cæli
Audito lætantur, & infera regna tremiscunt.
Illum per nemora, & siluas; pérque alta canebas
Littora, & in solis per noctem montibus ibas.
Reddebant valles tibi IESON *vndiq;* IESON
Saxa resultabant: iterabant omnia IESON,
Hæc placidam semper duxti per munera vitam
Dulce querens, dulci fallens ingrata querela
Tempora, confectus donec membra, ægra senecta
Corpore paulatim absumpto lux sola remansti,
Et sonus, in nostras qui nunc quoque laberis aures.
Huc ades ô seu te iam functum corpore cæli
Regia habet, seu viuus adhuc spiránsque sub auris
Felices Arabum saltus, & amœna peragras
Rura canens, felix vtcunque, vtcunque beatus,
Huc ades, & præsens te sensibus insere nostris.
Te reserante acie nostros superantia captus
Cernamus, quæ tu Aegæis vallatus ab vndis
Obscuris vera obducens ventura canebas,
Atque Deum colere, & nos assuescamus amare
Mutua te monstrante, piúmque bibamus amorem.

DIVO ANDREAE Apostolo.

QVā veteres nulla arte tuo de nomine dictam
Cælicolū regi quondam posuêre parētes,
Labentem, victámque situ renouauimus ædem

Andrea

Andrea tibi, conspicuóq; poliuimus ære,
Marmoréq; è niueo candentem ereximus aram,
Huc quicquid nobis bellum exitiale reliquit,
Contulimus, tibi nec pro tempore rebus egenis
Defuimus, si fortunæ foret illa prioris
Copia nunc, nec opes nostras fera bella tulissent,
Forsitan hic lento templi quoq; plurimus auro
Fulgeret tholus, & rigui plebs læta Ticengi
Diues te dignos aris inferret honores.
Illa Deum te post vnum veneratur, & omnem
In te spem locat. iratum tu sæpe tonantem
Concilias nobis, & iustæ te obijcis iræ.
Quandoquidem nihil omnipotens nō annuit vltro
Deuinctus tibi, nil veteri non donat amori,
Quæq; olim in terris fuerat tibi gratia viuo,
Hæc eadem te consequitur cæli arce receptum,
Cælestúmq; choros inter spectabilis omnes
Incedis bis sex procerum non vltimus vnus,
Quos Deus humanos indutus corporis artus
Subiunxit sibi delectos ex omnibus vnos,
Retiáque, & pisces, & flumina linquere iussit.
Fortunati omnes: vobis pro retibus, hamísq;
Aethereus vigor est menti diuinitus altæ
Additus, vnde animas hominum pro piscibus ipsas
Venari datur, & superûm coniungere regi,
Ad superósq; aperire viam mortalibus ægris:
Piscosis pro fluminibus, pro fluctibus alti
Aequoris, ætherei vobis data regia cæli,
Ventorum flabra vnde absunt violenta, nec vlla

Tem

Tempestas metuenda, feri neque prælia ponti.
Sed placida, & sine fine quies, secura voluptas,
Votaq; plena, omnisq; animis exempta cupido est.
Iam quid enim cupiant æterna luce fruentes,
Atque bonis saturati omnes, & sorte beati
Quisque sua dulci complexi mutua amore?
Sed vos præcipuo pater insigniuit honore
Omnipotens longe ante alios, quos scilicet omneis
Cùm suprema dies perituro illuxerit orbi,
Atque iterum natum cælo demiserit alto,
Arbiter vt vitas hominumq; , & crimina quærat,
Addet ei arbitrij socios. bis sena sedentes
Vos solia accipient bis senos ardua: ibi omnis
Vos tremet, atque metu mussans venerabitur orbis.
Fortunate, domus sub tecto pauperis ortus
Craticeo ad patrias pauper Bessaidos vndas
Piscator, tu sublimi conspectus honore
Iudicis æterni lateri subiunctus amico
Hærebis, neque te sociorum anteiuerit alter
Post fratrem, quem præfecit mortalibus olim
Arbiter ipse heros terrasq; hominésque relinquens.
Tu prior accessi diuina voce vocatus
Ad lucem, verúmque datum est tibi cernere lumen
Ante alios, Petrus ipse tua est post voce secutus.
Fortunate, datum est tibi cæli cernere regem
Mortali, & sanctos manibus mortalibus artus
Tangere: tum veras voces, diuináque verba
Haurire, & socius toties accumbere mensis.
O ego tunc illas cur non sum natus ad vndas

Piscator? quos non hamos, quæ non caua lætus
Retia liquissem, & lembum, & cum flumine pisces,
Nassasq́;, cratésque, & vimineos calathiscos,
Et tectum, & patriã, & caros? me deniq; & ipsum?
Omnibus adijciens hæsissem protinus vni,
Omnia qui superat, quíque omnibus est satis vnus:
Quẽ qui habet, oĩa habet, nulliusq́; indigus vltrà
Quæ tu præsagi sensisti pectoris haustu. (est.
Omnia despexti, præq; vno nil ratus esse
Cætera, flagrabas ardenti vnius amore.
Illum animo suspirabas noctésque diésque,
Et dulcem cupido pascebas pectore curam.
Præcipuè postquam moriens terrena reliquit
Sponte sua, & nostram deleuit sanguine labem.
Protinus æthereа afflatus diuinitus aura
Cum sociis, miróque animum inflammatus amore
Quos casus, quæ non discrimina sponte subisti
Intrepidus, totum quò ferres facta per orbem
Illius, & sanctas vulgares vndique leges,
Mortaléсque nouo lustrares luminis ortu?
Cúmque alias alius purgandas isset ad oras,
Cura tibi Scythiæ cecidit concredita sorti:
Quam postquam insolitæ recreasti lumine lucis,
Atque omnem factis implesti ingentibus oram,
Græcia restabat diuinæ imperuia luci,
Dum nimium freta humanis sese artibus effert,
Nec cedit nisi fallaci ratione subacta,
Diuinæq; potestati nihil arrogat vltro,
Quæ sensus hominum longè præuertitur ægros,

Et refugit tardos animorum ob nubila captus.
Protinus Argolicas perrexti gnauus ad vrbes.
Nec te vllæ tenuere moræ, quod multa piorum
Corpora missa neci Danais acceperis oris,
Præsidis Argiui inuidia, cæcóque furore.
Vt faciles omnis tibi Achaia præbuit aures,
Audiit vt mira rerum nouitate loquentem:
Atque animis verum, lucémque volentibus hausit.
Impie quid furis Aegæa, lucique repugnas?
Téne putas posse illustres abscondere cæli
Auricomi flammas, ipsúmque extinguere solem
Vndantem luce, ac toto res orbe rigantem?
Forsitan humentem nebulam proflare, breuémque
Obsessis poteris radiis obtendere nubem.
Erumpet lux, erumpet rutilantibus auris
Lampas, & auriflua face nubila differet omnia.
Nempe pium nihil obstantē, nulla arma mouētem
Pro se vim contra, sed mortis amore ruentem
Optatæ infando potuisti perdere letho
Efferus: at clarum vis nulla extinguere nomen
Eualeat, quod per populos magno ore sonabat.
Sed quo tu magis obstabas, hoc latius illud
Serpebat, penitúsque animis hærebat adactum.
Id potuère, quibus præeras, ostendere Patræ:
Felices Patræ, quibus almam cernere lucem
Hoc monstrante datum, & certam sperare salutem
Pignore tam certo. quis enim non se eximat vltrò
Protinus abruptis, si detur copia, vinclis?
Sed tibi dulce senex (etenim ad te sancte reuertor)

Vilem per mortes omneis effundere vitam
Pro duce, qui sese nostra ob commissa necandum
Obtulit, infamique trabi suffixus obiuit.
Quod mortis genus efferres cùm multus ad astra
Laudibus, & nostram hinc caneres prodisse salutē,
Supplicio obsequium simulans te affecit eodem
Impius, ingentíque parem dedit esse magistro.
Te poteras tam crudeli subducere morti,
Cùm subitò tota vrbe ruens manus omnis in arma
Arsisset, dirique faces in tecta tulissent
Præsidis, insonti tibi ni vincla arcta leuasset.
Tu vitæ magno æternæ correptus amore
Mortalem optabas quàm primum effundere vitā,
Atque ideo tendens exutas vincula palmas
Obuius orabas populum pietate furentem
Ne faceret studio tibi ne male amicus obesset,
Ne prope iam partum eriperet sub fine triumphū.
Atque adeò sæuis qui tempestatibus actus
Per maria arcturi dubio sub sydere iniqui,
Si quibus impegit ventorum munere tandem
Littoribus, cumulóque ratem subiecit arenæ,
Non tam auido siccum arripiat telluris amore,
Quàm tu tunc procul aspiciens feralia ligni
Brachia flagrabas: miraque cupidine captus,
Impatiénsque moræ orabas dispendia tolli:
Vtque obiturus olor moriens insueta canebas,
Et dulcem amplectens inhiabas pectore truncum.
Vt te conspicio, vt te animo Crux alma volenti
Accipio, inscendóque libens, & pectore glisco!

Suscipe

Suſcipe me: dignare tuo mea viſcera fulcro,
Quæ prius ingentis diuinos hoſpitis artus
Læta onere inſolito felici ſede tuliſti,
Vnde decus tibi per gentes, & gloria parta eſt.
Nunc ducis ingredior tanti veſtigia longe.
Nec fuerit mihi rex tantum, dum vita manebat.
Me me etiam quamuis longe inferiora ſequutum
Suſcipe, & optato ſublatum redde magiſtro.
Nam veluti anguſtas duplicis per roboris oras
Vere nouo ingrediens renouat ſe lubrica ſerpens:
Sic tua dulce mihi eſt nunc inter robora molem
Linquere, & exuuias moribundi corporis huius,
Liberiúſque poli volucri petere ardua lapſu.
Hæc repetens robur tandem es ſublatus in altum,
Heu nimium duros perpeſſus morte dolores.
Nunc frueris placida felix in ſecula pace.
Salue biſſenos inter pater optime patres:
Aſpice nos bonus, atque tuo nos iunge magiſtro.

DIVO PAVLO APOSTOLO.

ET ſunt qui tendant cæli explorare profunda
Concilia, ac penitus tectas deprendere cauſas,
Nec dubitent in ius prope ſacra voce vocare
Regem ipſum cæli, ſi forte quid euenit vſquam,
Legibus à noſtris quod longe, ac moribus abſit,
Obductum nube, ac picea caligine opertum.
Non equidem meritis præſentem numinis auram
Aſſequimur freti noſtris: noſtrique labores,
Aut benefacta parum proſint, ni deſuper adſit

Auxilium prius, & fauor omnipotentis olympi.
Ecquibus egregiè factis, quo munere Saulus,
Qua pietate Deum sibi conciliauit, vt vltrò
Tam nigra mentis de nocte repente vocatus
Tam claram in lucem, tantísque ereptus ab vndis
Tam tuta pelagi securus in arce sederet?
Ille quidem primis veri contemptor ab annis
Gaudebat Christo infestus se opponere signis,
Ne noua religio surgens se ferret in auras,
Quam pater omnipotens tandem mortalibus ægris
Ostendit placitam sibi prisca nube remota,
Legiferi aduentu nati, qui cuncta nouaret,
Quóque magis sancti cultores incumbebant
Hanc veluti eductam struere, atque attollere cælo,
Atque recens latas orbi diffundere leges:
Acrius hoc vrgens animis hostilibus ille
Omnia deturbare: piísque obsistere cæptis,
Tantus amor patrias inerat defendere leges.
Ille etiam cùm pæne puer pubescere primum
Inciperet, mollíque genas vestire iuuenta,
Sacrilegis sese adiunxit socia arma sequutus,
Dum Solymi insontem saxorum grandine dira
Obruerent iuuenem, qui primus sanguine fuso
Post cæli indigno mulctatum funere regem
Purpurea meruit caput insignire corona.
Nec dehinc ille etiam crescens iuuenilibus annis
Destitit incepto, vsque pius minus æquus, ad vnum
Omnibus intentans lethum, genus omne perosus:
Donec præcipitem altitonans, & ad ima ruentem,
Suscepit

Suscepit pater, eximióque euexit honore.
Pro cæli obscuras latebras, noctémque profundam!
Sensibus à nostris quantum summata recedunt!
Cælicolùm arbitria & sortes, abstrusáque iura
Iuribus humanis quanto discrimine abhorrent?
Omnibus horror erat Saulus meliora secutis
Cæde madens multa, infandum, plenúsque minarũ
Terrorúmque potens Solymûm. sæuibat in oris.
Forte olim mißus primorum gentis ab vrbe
Arduus ibat equo, galea, cristísque superbus,
Ense minax, hastáque, & ahena luce coruscus.
Haud impunè olli quisquam pius obuius isset:
Quippe magistratus iussu discrimine nullo
Correptos omneis atrox in vincla petebat.
Quos pietas noua, religióque incepta tenebat.
Iámq; aduect⁹ erat ꝓpe opimæ antiqua Damasci
Mœnia, iam summas spectans de vertice turres,
Et iam se cæli spirans immane parabat
Terribiles acuens animos, irásque, manúsque,
Qualis nocte lupus, quem dudum insana libido
Faucibus errantem siccis exercet edendi,
Cum caulas videt, & balatus haud procul audit.
Incassum fremit, ac rictus frustratur hiantes.
Protinus ætherea superùm regnator ab arce
(Qui cæli tantus fauor?) hæc speculatus, amico
Lumine respexit iuuenem in sua damna ruentem,
Supposuitq; manum dexter, mentemq; benignam
Concipiens in eum præsenti numine fouit.
Nanq; improuiso vibratus fulgor ab æthra

Tendenti venit ecce repens, & luminis aura
Afflatum æthereâ lux plurima circumfulsit.
Ilicet actus equo ad terram ruit, atque relictis
Calce petens auras iacuit resupinus habenis.
Audiit hinc vocẽ horrificã: quid Saule, quid vltra
Saule furis, mihíque aduersis opponere castris?
Nequicquã cælo arma moues, stimulóq; repugnas.
Saulus ad hæc tenebris sustollens lumina obortis,
Quæsiuit lucem frustra, extimuítque negata.
Demum hæc summisso vix hiscens pectore fatur:
Saule edice: mones quæcunque, ego iussa capessam.
Vix ea cùm volucres vox rursũ audita per auras:
Surge age, solue metus, vrbi succede propinquæ:
Hinc responsa feres, quæ porrò obeunda tibi instẽt,
Qui te hac dehinc maneant pro religione labores.
Quæ pariter comitum iuxta manus audiit omnis.
Obstupuère viri: nam vox veniebat ad aures
Omnibus hausta quidẽ: sed vocis cominus auctor
Nusquam apparebat vocalibus additus auris.
Vix ægrè sese attollens surrexit, itérque
Ingrediens frustra tenebris tentauit in atris.
Lapsantem, & dubios nitenti cuspide gressus
Firmantem manibus socij intra mœnia ducunt.
Iam tres in tenebris exegerat vrbe receptus,
Et frugum, & laticum penitus sine munere Soles,
Cùm subito Ananias, quo non seruantior æqui
Tunc illa vrbe fuit, nec cælo gratior alter,
Hospitis antiqui penetrali in sede iacenti
Improuisus adest, iussis cælestibus actus,

Compel

Compellátque virum, & diuino pignore firmat.
Saule, ades huc animo: tibi amico ab numine veni,
Luminis amißi iucunda vt luce recepta
Desuper afflêris cæli omnipotentibus auris.
Haud ignota audis: eadem scio, nam modò qui me
Huc adigit, tibi detexit manifestius idem.
Ille tuos etiam mihi porrò ostendit honores,
Quanta tuæ faueat cæli indulgentia laudi,
Quàm iunctus superûm sis regi, præ omnibus vnus
Delectus iam, qui totum noua sacra per orbem
Diuulges verborum opifex, vberrimus oris.
Quæ furiis modo carpebas agitatus iniquis,
Omnibus hæc propter caput obiectare periclis
Haud renues, vltróque insigni occumbere letho.
Hæc fatus liquida accurrunm lustrauit in vnda,
Vnde animis scelus eluitur, veterúmque parentum
Crimine contractæ excedunt contagia labis.
Inde manum superimposuit, templísque sacratis
Præposuit, populísque ducem dedit esse docendis.
Interea afflatu visi caua lumina circum
Scintillare ignes, velutíque erumpere ahenæ
Squamæ oculis, lucémque hausit, visúsque recepit,
Atque suæ victu rediêre in pristina vires.
Continuò Saulo planè mutatus ab illo,
Qui modò vbique pios ferro vincliśq; petebat,
Longè alios verso accepit cum nomine sensus,
Et iam Paulus erat, subitò illi copia fandi
Verborum, rerúmque potens prudentia venit
Orta magis studio quàm, aut vllo parta labore.

Iam claros hominum fandi fabricator adibat
Conuentus, medióque foro diuina loquutus
Pendentem populum insueto sermone tenebat,
Semine ab æthereo terris venisse virum, quem
Venturum toties vates cecinêre per orbem,
Quo veterum lueret scelus exitiale parentum
Proditus, & læsum placaret sanguine numen
Ipse suo, morti pro cunctis deditus vnus.
Atq; hæc crebra quidē, populósq; ad sacra vocabat
Multa querens super extincto, super arbore multa
Infami, & pœnas fando integrabat acerbas.
Obstupuêre omnes, nimiúmque ea mira videri.
Vnde noua hæc species, tam versa repente cupido,
Et veterem in Pauli quærebant pectore Saulum.
Haud aliter suadente fame implacabilis ingens
Exitium pecori modò qui, cædémque parabat,
Ille lupus, pleno si forte receptus ouili
Mitescat, iámque inter oues innoxius erret,
Et pauidos lambat, linguáque remulceat agnos.
Nec mora iam Solymûm magnæ quoque redditus (vrbi
Commouit totā monstris ingentibus oram.
Vix oculis credunt: nec primum fiditur illi,
Insidiásque pij metuunt: vix ducere amicum
Possunt, quem tot erant experti cædibus hostem.
Parte alia patriis trepidi pro legibus omnes
Concurrunt vrbis primi, duríque resistunt,
Et se certatim contra exhortantur ad arma.
Bella cient, & saxa fremunt, rapit arma iuuentus.
Ille autem nullis ve minis, nullís ve periclis

Terri

Territus inceptis perstat, nec flectitur vsquam.
Quóve magis pugnant acres, hoc amplius ore
Fulminat, atque aperit vetiti noua lumina veri,
Præfatus sanctas nil se conuellere leges,
Sed legum arcanos penitus recludere sensus,
Amotisq; palam nebulis ostendere Solem.
Dum loquitur, circum ora silent, & sensibus imis
Illapsus faciles animos, ac mollia fando
Fingit corda premens, viuæq; loquentis ab ore
Visæ exire faces, labrisq; erumpere flammæ,
Et vibrans rupto velut æthere lingua tonare.
Iámque Palæstinam monitis impleuerat oram,
Atque omnes genus Isacidum quas incolit vrbes
Corniger i degens sub vatis legibus æuum,
Cùm pater omnipotens templi in penetralibus altis
Astitit oranti, atque alias quoque luce carentes
Iussit adire plagas, aliásque capessere gentes,
Barbaricas, Graiásque, Italoq; à sanguine cretas,
Quas coleret, lucisq; nouæ splendore rigaret
Nil veritus, fidens nil se præsente timeret.
Ergo animi intrepidus nil ille horrebat acerbi,
Omneis per mortes mente imperterritus ibat
Sponte sua. quas ærumnas, quos mente labores
Inuicta tulit, hùc illùc, terráque, mariq;,
Iactatus! non ille dapis, non ille quietis
Aut somni memor instabat, placitóque labori
Indulgere odiis primorum obiectus iniquis.
Ille etiam insidias muro demissus ab alto
Per funem euasit, nocti & se credidit atræ.

Ille

Ille etiam saxis quoties iactante petitus
Plebe tulit diros lapidum sub grandine iactus?
Térque magistratus virgis per compita sectus
Contempsitq; minas, ignominiæq; pudenda
Verbera, diuini facibus succensus amoris.
Iámque illi carcer requies erat, vsque adeo omnes
Pertulerat lethi securus vincla per vrbes.
Quid referam quoties veluti contagia secum
Dira ferens fuerit muris exclusus, & atra
Nocte graues tulerit cæli intractabilis iras
Inter saxa iacens pernox, sociúsque ferarum
Montibus aut gelidis, aut horriferis speluncis?
Flumina non illum ab studio terrentibus vndis,
Aut obiecta feri tardarunt æquora ponti,
Térq; mari in medio fracta rate nauit, & haustus
Noctem omnem, totúmque diem sub gurgitis imo
Deerrauit lethi paruo discrimine fundo:
Vt sileam insidiásque hominũ, incursúsque ferarũ,
Et quæ mille die non parua pericula adiuit,
Hîc illic quo mortales in nocte iacentes
Obscura erigeret bonus, in lucémque vocaret,
Palantésque, procúlque errantes tramite recto
Inueheret cælo sibi per diuortia nota.
Cernere erat latè hîc illîc per regna, per vrbes,
Atque hos, atque illos ad veræ surgere lucis
Lumina, lustrarique vndis, & credere dictis.
Felices, Paulum magno quibus ore tonantem
Mulcentémque iras, inuictáque corda prementem
Coram audisse datũ est, quãtus scelera impia fundo
Inue

Inuectus quateret, quantis assurgeret vndis,
Vel cum rege satum superum omnipotente referret
Morte sua nostris vltro cauisse periclis,
Quanta animos mœsti afficeret dulcedine amoris
Egregius lingua, fœcundo pectore veri,
Quantóve ipse loquens intus flagraret amore.
Frustra eadem seri optabunt vidisse nepotes,
Et votis hoc in summis numerabitur vnum.
Iámque ea Graiugenû regnabat lingua per vrbes
Altitonans, victrixq; animos ducebat hiantes.
Iámque nouis Asiam sacris peruouerat omnem,
Résque illi externis melius successit in oris,
Verus vbi penitus Deus omnipotentis olympi
Rex ignotus erat, sed diis simulata colebant
Saxa hominum multo manuum fabricata labore,
Iámque opibus quondã Romæ suspecta Corinthus
Pene omnis nutare, suæ & diffisa Dianæ
Alta Ephesus celebri paulatim absistere templo,
Mirataq; virum doctæ narrantur Athenæ
Orantem, ignotiq; dei noua sacra canentem,
Carmine quo capti è primoribus Actæorum
Nonnulli ad verum properarunt surgere lumen
Signorum memores, quæ quondam maxima Sole
Viderunt nulla cæli ratione subacto,
Cernere dum piget æterni fera funera regis.
His actis venit in mentem Solyma alta redire,
Quamuis multa palam vatum responsa minẽtur,
Vinculáque ipse sibi vulgo canat inde, futurúmque
Exitium, sua nec Grais vltrà ora videnda.

Hîc

Hîc circũnfuſi nequicquam plurima amici
Orabant, fletúque amplexi genua tenebant,
Parceret, infenſæ ne ſe committeret vrbi
Rurſus, vbi nuper perpeſſu haud mollia paſſus.
Ille autem precibus nequicquam flectitur vllis,
Cœptum tēdit iter: nec quæ tulit aſpera quondam,
Nunc ſubeunt, ſed quo grauiora inſtare pericla
Sentit, eò maior ſemper furit ardor eundi:
Qualis nocturni pingues ad luminis ignes
Plurimus illectus volitans fert tangere flammam
Iucundum viſu, propiúſque accedere lucem,
Vſque ſibi admotam licet experiatur iniquam,
Vrat & extremas in amatis ignibus alas:
Non tamen abſiſtit ludo: ſed lumina circum
Itq; reditque, vagóque aſſultat plurima gyro,
Dum cadat, & moriens crepitanti pendeat igne.
Tantus amor lucis, flammæ tam dira cupido.
Talis abire fuga Paule imperterritus ardes.
Nulla quies animo: non mentem horrentia vatum
Dicta mouent, cælique minæ, quæq; ipſe videbas
Præſcius Iſacidum tibi tendi vincula in oris
Primorum ſcelere, inuidia flagrantis Idumes,
Denique Romulea portendi funera in vrbe.
Noctes atque dies optanti pectore verſas,
Inſtent quanta tibi capto diſcrimina terra,
Quãta mari. Auſonias ibis cùm vinctus ad vrbes,
Littora Graiorum ſubeunt relegenda, tot oræ,
Tot maria, atque vrbes, pelagoq; tot inſulæ in alto,
Belláque ventorum, tempeſtatéſque futuræ.

Italiæ tandem portus, Lauiniúque arua,
Et pulcher Tybris: tibi enim super omnia in ipsis
Roma oculis, dirúsque Nero est, & Romulus ensis.
Felix Roma ducum non tantum elata trophæis
Quantum morte tua, felicíque inclyta busto.
Scilicet huic vni cælum concesserat vrbi,
Vt Cilicas inter natus Perseide Tharso,
Quam vastum procul à nostris mare diuidit oris,
Hîc spoliis moriens peteres supera alta relictis:
Illa tuos obitus vidit miserata cadentem,
Explentem regis crudeles sanguine pœnas,
Regis inhumani materna cæde madentis.
Illa tuum vidit caput à ceruice recisum,
Dum caderet, resilire icta ter pondere terra,
Atque solum vndanti toties signasse cruore,
Ad signum subitos laticum erupisse liquores,
Treisque adeo, vt fama est, secretos margine fontis
Dissiluisse, noua & maduisse aspergine terram.
Nunc etiam sanctas venerati vidimus vndas,
Téque illi socium donis, & honoribus addunt
Vsque parem, cui rex cæli mortalia linquens
Credidit arbitrium, ac rerum commisit habenas.
Vtq; tibi consors fuit hic necis, atque laborum,
Sic aræ, sic sacrorum tibi iunctus honore est,
Ossáque vestra tegit pariter commune sepulcrum.
Vos ambos pariter iuuat altæ mœnia Romæ
Tutari, atque Italas studiis consortibus vrbes.
Tu regis superûm interpres lectissimus vnus
Ante alios, vatúmque potens, orbisque magister

Terra

Terrarum, edoctæ tibi debent vndique gentes,
Acceptámque ferunt veram tibi secula lucem.
Ipsi bisseni, rerum queis credita cura,
Mirati proceres te mira arcana canentem,
Linquentem terras, atque æthera voce sequentem,
Inter quos ipsum, qui sese primus agebat,
Cum veri specie deceptus tramite recto
Digrediens dubia inciperet regione vagari,
Corripere, in meliúsq; ausus reuocare magistrũ es.
Tu falsò Argolicæ delusum numine pectus
Virginis, atque illam rabido actam sæpe furore
Sedasti, veróque implesti numine versam.
Tu falsum magicis vatem artibus illudentem,
Et tibi nequicquam verbis certare parantem
Obtutu solo terres, & lumen obortis
Victo adimis tenebris, cæcumq; in nocte relinquis,
Quærentem tenues manibus prensantibus auras,
Quo nitens trepida regeret vestigia dextra.
Vnus amor tibi fixus erat, cura vna sepultas
Nocte animas reuocare nouæ ad noua lumina lucis.
Vtq; nouam semper traheres ad retia prædam,
Omnibus omnia eras, tu ciuis ciuibus ipsis,
Inter & externos externi verba sonabas.
Romanis Romanus eras, Argiuus Argiuis,
Omnes obsequio simulatis moribus omnes
Concilians sic credentem circumuenit auceps,
Et volucrem fictæ deludit imagine vocis.
Nemo adeo vacuis Gallorum in saltibus olim
Venatu aßiduo indulgens tot retibus apros

Impli

Implicat, aut canibus tot agit de vertice capros,
Quot tu hominũ tibi corda die deuincta trahebas.
Tu lupus ille die primo nascentis in ortu
Cæde madens toto multum grassatus ouili,
Vespere dein prædam socios partitus in omnes,
Bissenum vt procerum moriens pater ipse minori
Prædixit nato, vnde tibi descendit origo.
Iam tunc ille tuos spe percipiebat honores,
Quæ secum tulit ad manes solatia lethi.
Quos verò semel illectos sub signa vocaras,
Hærebant validis tibi iuncti nexibus vsque
Certi animo te ardente sequi, quocunque iuberes:
Illi etiam quo liberiùs cælestia obirent
Mente, alacres rebus spretis mortalibus agros
Vendebant, pretiúmque tuos æs grande ferebant
Ante pedes tecum læti omnes rebus egenis.
Tu verò placita tibi paupertate fluebas
Tecùm diues opum, rerum licet omnium egenus,
Atque inopum potius vertebas omnia in vsus.
Et tibi dulce famem manum tolerare labore.
Per populos ideo gressum quocunque ferebas,
Ceu lux gratus eras, & magni numinis instar,
Digredientem ægrè semper dimittere ciues
Cum gnatísque, domóque ad littora curua sequuti,
Mutuáque amplexi, noctémque, diémque morati
Hærebant, totóque erat ingens littore fletus,
Remiuagámque ratẽ, quo fluctibus vsq; dabatur,
Spectabant, donec pelago euanesceret alto.
Vixque inde auelli poterant bona verba precati.

Rex etenim omnipotens, quo se noua tolleret astris
Te duce relligio, sensúsque vt flectere quires
Spectantum hùc illùc, decus ori, oculisq́; decoram
Addiderat speciem, diuumq́; afflarat honorem
Tecum habitans, intus diffusus pectore toto.
Altior hinc, maiorq́; homine haud mortale sonabas.
Nam tibi sufficere ille animo præsentia semper
Verba niuis ritu, toto cùm ex æthere ningit,
Ille tibi occultam quoque vim inspirare, nec vsquã
Deserere, vt tanto posses superare labori,
Claráque signa dabat cælo mortalibus, & te
Casibus eripere interdum, variisq́; periclis
Illæsum, vt quondam, cùm carceris ima teneres
Nil opis expectans humanæ, protinus ecce
Sub pedibus tota cœpta omnia in vrbe moueri
Ingenti terræ motu, quo cuncta soluta
Vincula parietibus patefactis carceris vltro.
Olim etiam egressum naui te vipera ab igni
Experrecta petens morsu nihil obfuit acri.
Vipereum hinc parere tibi genus omne, tuósque
Attrectare ferunt diras impune colubras.
Ille tuis etiam precibus, quæcunque petebas,
Annuere, humanis & nunquam viribus ausa
Posse tibi dabat, atque tuo indulgebat honori.
Hinc quibus impositis vmbrabas tempora palmis,
Protinus afflati cæli diuinitus aura
Tollebant aëreas ab humo super æthera mentes,
Téque etiam orabant omnes, quibus ægra iacebant
Corpora: tu miseratus ope, auxilióque leuabas.

Et

Et quoniam haud omneis poteras accitus adire,
Sæpe tuis ipsos operibant vestibus ægros.
Ad tactum pulsi linquebant corpora morbi.
Tu longo iam depositum languore parentem
Præsidis Ausonij, morbo de corpore abacto,
Seruasti reuocans ad priscæ munera vitæ.
Tu miserum incuruis plantis genua ægra trahentē
Stare iubes, pedibúsque suis consistere nixum.
Continuò ad vocem erigitur, mirabile visu,
Incessu properata ferens vestigia recto.
Tu puerum in somnis deiectum pariete ab alto,
Quassatúmque artus, crepitātiáque ossa refractū
Morte obita luci reddis, flentiq; parenti
Incolumen, vtq; prius, valido se robore agentem.
Tu tempestatem cælo multo ante sereno
Prædixti sociis nil tale timentibus augur,
Sed tamen è numero fracta rate defore nullum.
Hæc propter tibi diuinos manus omnis honores
Cùm ferrent strueréntque aras, & thura pararēt,
Tu fugis, inspecto veluti qui forte colubro
Horruit, inq; Deum oblatos traducis honores,
Qui mare, qui terras, cælum, æthera, cūcta creauit.
Nos animas viles, mortalia corpora fassus
Pulueris exiguam partem, nil tale merentes.
Cuncta accepta refers illi, cui gratia, & omnis
Debetur cui laus, & honos, & gloria soli,
Quem propter tantos gaudebas ferre labores:
Præq; vno, vnius tantum inflammatus amore
Omnia fastidis, cupis hunc, nil cetera curas:

Hunc vnum tibi cor, tibi mens hunc deperit vnum
Quem semel expertus hausisti pectore toto,
Toto animo, tota seclusus corpore mente.
Fortunatæ animi, quod paucis contigit olim,
Hausisti mortalis adhuc mortalibus oris
Lucis inaccessæ iubar, immemorabile lumen.
Illa tibi viuo sublata nube tueri
Ora datum est, quorum aspectu illustrata beantur
Omnia, quæ superæ vix possunt cernere mentes
Alituum cælestum acies, gens incola cæli.
Fortunate animi, quàm dulci pectus amore
Tunc tibi flagrabat? quanta dulcedine? quali
Nectare perfusus præcordia distillabas?
O ego cur illo infelix, si sontibus ista
Præmia erãt ipsis, non sum quoque tempore natus,
Seruatus sterile, extremúmque relictus in æuum?
Scita tamen cæli alta latent, penitúsque repòsta
Arbitria ad nostros non peruenientia sensus.
Omnia quæ te nunc oculis vidisse putarim,
Hæc adeo sunt illa, nefas quæ ferre sub auras
Mortali aiebas, sed relligione premenda.
Hinc largum epotus mortali pectore flumen
Hausisti, quo corda rigas, quo plenus inundas.
Hinc largam effulgens mortali lumine lucem
Hausisti, qua corda reples, qua nubila differs.
Et licet omne ipsum vulgo deffundere flumen,
Arcanámque tibi vetitum sit prodere lucem:
Attamen ipse adeo torrẽs fluis vndique, vt ad nos
Stillantes veniant transfusim in pectora guttæ,

Eque

Eque tuo erupti radij de Sole redundent.
Timotheus bibit inde, bibit Titus: inde Philemon,
Et Solymi imprimus hausere, humilisq; Colosse,
Cumq; Epheso, solo nunc nomine clara Corinthus,
Et Galatæ, & Macedũ populi, Aemathijq; Philip
Atq; potẽs Latiũ ac rerũ pulcherrima Roma. (pi,
Felices, queis parta tuis ea gloria dictis.
Nunc etiã monimenta manẽt, semperq; manebũt.
Salue hominũ interpres, lux gẽtibus addite vbiq;,
Nunc ades, obtentas hominum de cordibus vmbras
Lumine pelle, tua lustrati luce fruamur,
Nec tua quosdam adeo dubios oracula reddant,
In parteisq; animos varias obnubila raptent,
Ne rem discerpens laté discordia turbet.
Aspice vt hinc illinc studia in contraria passim
Oppositæ inter se placitis discordibus vrbes
Confligant, sua dum studijs inuenta tueri
Aduersis tendunt certi non cedere vtrique,
Inq; suas certent hostes deducere parteis
Conuersos: prò quanta animis discordia gliscit?
Quàm tenui, quàm raptim ingens exorta fauilla
Vndiq; sedato cælo caput extulit altum
Protinus, & terras regnat bacchata per omnes?
Illinc nos contra totis Germania castris
Inuehitur, veterúmq; audet patrum aurea scita
Oblinere, & sanctas dictis euertere leges:
Siue errore nouo capti, tenebrísq; sepulti,
Seu potius scelus est, animísq; volentibus errant.
Nos contrà hinc tegimus priscorum iura, tuísq;

Responsis freti leges tutamur auitas,
Frustramúrq; feros, vanósq; eludimus ictus.
Illis affer opem, tuáq; alta edissere sensa.
Ipse ades, atq; animis te protinus insere captis.
Vt tandem nebula lucem mirentur abacta.
At nobis, nostris si quicquam moribus obstat,
Si nostris quicquam insinceri mentibus hæsit,
Sit fas diluere, & precibus nos effice, & illos
Vnum omnes, simul infusa quo luce fruamur
Vnanimes positis odijs, eadémq; fouentes
Lucis inextinctæ iubar: inuiolabile lumen
Quæramus, vitámq; inhiemus fine carentem.
Interea pietas ea nos, vt mutuus ardor
Tantus edat, quanto te olim flagrare canebas,
Vt cuperes alijs prælætis omnibus vnus,
Aeternum miser ipse amplexu, atq; ore carere,
Illius ore (ah ne sit fas mihi credere tantum)
Cuius ab aspectu fluit illa immensa voluptas,
Qua saturati animi cælestûm in secula gaudent.
Hunc tu oro hunc nobis innecte algentibus ignem.
Hæ flammæ nostro viuæ vsq; in pectore alantur,
Dum tua fixi animis depascimur aurea dicta.
Tende preces ideo, nostrísq; occurre periclis.
Ille tibi orandus pro nobis, qui tibi sese
Ostendit coram, tenebrísq; euoluit ab atris,
Vt, quoniam quos vult liber damnátve, probátve
Hos acuens, illos permissa nube retundens,
Vt libet, ipse operũ dominúsque, potensq; suorum,
Nobis corda sinens non asperet ipse, sed vltrò

Molliat,

Molliat, atq; sua præsens nos subuehat aura.

DIVO PAVLO APOSTOLO.

HOc Paule Christi ad optimi diuinitus
Conuerse partes Vida tibi fanum addicat
Haud passus obsoleta in æde tuum amplius
Sola nolli nomen implorarier,
Places vt iram sæpe læsi numinis.
Id quicquid est tu muneris lubens cape,
Tuo & datorem sub patrocinio tege:
Tuósq; ab alto spiritus ei suffice:
Fidei vt suæ docere queat accreditos,
Bonúmq; cum illis nosse verum, & assequi
O doctor orbis, institutor gentium.

DIVIS INFANTIBVS Beth. innocentibus.

BEatæ animulæ paruuli integelluli,
Quos hausit immanissimi regis furor
Ab vbere abreptos, parentium ab sinu.
Dum perdere simul autumat regno cauens
Incognitum sibi aureum puellulum,
Quem nuntiabat siderum præsentia
Regem vniuersis nuper ortum gentibus,
Vos vere veluti gemmulæ quas primulo
Adussit albicans pruina primulas,
Aetatulæ ipso concidistis flosculo.
Pro illo ante vobis contigit pulchrè mori
Qui pro omnium vita immolandus venerat.
Beatæ animulæ flosculi cælestium.

DIVO STEPHANO Protomartyri.

Dis alij laudes alijs, & carmina dicant:
Tete ego sancte puer, qui post fera funera recCælicolum insignẽ meruisti morte coronam (gu
Primus, & effuso tinxisti saxa cruore,
Dum iuuenem immerita testaris cæde peremptum.
Te Stephane ipse canã: tu, dum mihi vita manebit,
Muneribus, semperq; meo celebrabere honore.
Non tua ne quicquam Leo mi delubra tuenda
Crediderit pater, atq; tuæ præfecerit aræ.
Huc ades ô, seu felicis te regia cæli
Nunc habet, & superûm regis iuuat ora tueri:
Seu iuuat interdum mortalia visere templa,
Et patrias Solymorũ arces lustrare, vbi quondam
Te perhibent sese indigenæ vidisse per altas
Iordanis ripas prima sub luce sedentem,
Dum liquido solus sacrum lauis amne cruorem.
Huc ades indignæ linquens loca conscia cædis,
Hîc tibi digna domus, melior (ne despice) sedes.
Hanc patrio antiqui Ligures in littore molem
Ingentem posuêre, tibiq; hæc templa sacrarunt.
Hîc tibi thure calent, æternísq; ignibus aræ.
Hîc patrio de more canunt tua maxima facta,
Alterníq; tuas iactant ad sidera laudes.
Ipse audis, tacitúsq; lates, nec cerneris vlli,
Et tibi tranquillam demulcent gaudia mentem.
Huc olim quicunq; tuam miser imploratum
Venit opem supplex, voti reus vsq; recessit,

Donáq;

Donáq; ſeruati tibi ſoluunt debita nautæ.
Salue ſancte puer cæli decus, haud tibi quiſquam
Cælicolas inter diuos certarit honore.
Tu proceres longe ante omnes, qui ſanguine fuſo
Ante diem veræ pro religionis amore
Proiecêre animas meriti poſt funera cælum,
Incedis Tyrio chlamydem ſpectabilis oſtro,
Purpureámq; aciem ducis per lucida olympi
Atria, ductorem te cuncti ſponte ſequuntur,
Et tibi precipuum non inuidet alter honorem.
Nam quis non magno te afflatum numine quondã
Protinus obſtupuit mira, atq; inſueta loquentem,
Dum patrũ intrepidus ſemper mandata faceſſis,
Quos olim comitéſq; viæ, ſocioſq; laborum
Biſſenos numero ipſe omni delegerat heros?
Illi etiam tua ſæpe adeo tua maxima facta
Mirati ſtupuêre, ſacro dum numine plenus
Illa audéſque, potéſq; puer, quæ ſcilicet æquè
Paucis poſſe datum eſt cælo diuinitus ante.
Non vllus potuit tua contra tendere dicta,
Dum canis inuictúmq; ducem ſine crimine morti
Demiſſum, regémq; ipſum teſtaris olympi.
Fortunate puer, tibi ſeſe regia cæli
Omnis, cælicolúmq; domus patefacta recluſit.
Mortali tibi fas ſuperùm vidiſſe parentem
Immenſum, ingentem, qualis dijs cernitur vnis,
Et quantus, rutilans flammis, radijsq; coruſcus.
Ecce autem inuidiæ ſtimulis exercita iniquis
Efferа te inſurgit ſubito Solyma omnis in vnum.

 Saxa

Saxa fremitq; rapitq; simul commota iuuentus,
Præcipitémq; agitant, atq; extra mœnia pellunt
Insontem, & meritis non præmia digna ferentem.
Hinc atq; inde sonat circum caua saxeus imber
Tempora, & inscribūt sacrā fera marmora frontē.
Ipsæ te rupes, ipsa & te flumina mœsta
Labentem vidére, animæq; extrema trahentem.
Tunc & te Libani flerunt palmeta propinqui,
Eq; sacro aereæ lacrymarunt vertice cedri.
Tu tamen attollens passas ad sidera palmas,
Immotósq; oculos, media ipsa in morte rogabas
Cælicolum regem, crudeli parceret hosti,
Cùm ferus interea non ille absisteret ictu,
Sed magis atq; magis stimulis agitatus iniquis
Sæuiret, donec lapidum sub grandine dira
Efflasti felicem animam, cælúmq; petisti,
Vnde hominum curas rides miseratus inanes,
Supplicibusq; faues, tua qui prece nomina poscūt.
Me nūc, qui nouus ingredior tua templa sacerdos,
Et tibi sacra fero puero puer, aspice præsens:
Da fraudis scelerúmq; exortem ducere vitam,
Da contemnere opes, & vulgi gaudia honores,
Et casto vsq; tuis operari pectore sacris.

DIVO LAVRENTIO MARTYRI.

TAntáne te iuuenū quōdā pulcherrime virt⁹
Impulit, vt facibus flagrās melioribus intus
In medijs diros tuleris fornacibus æstus
Impauidus, regémq; ferum irritaueris vltro

Instaur

Instaurantem ignes, incendiáq; igne nouantem?
Me si bella mea paterentur viuere sede,
Pulcher vbi Tanarus rigat arua Ligustidis Albæ,
Sacra tibi sacer hæc hodie rite annua ferrem
Longe omnes supra in medijs penetralibus astãs,
Solemnémq; tibi, vt mihi mos, præfarer honorem,
Tectum auro caput effulgens, & vestibus aureus,
Prosequerérq; tuas haud ficto carmine laudes,
Vt genere haud humili terra prognatus Ibera
Paruulus & dulcem patriam, carósq; parentes
Liqueris Italiæ captus florentis amore,
Vt flauũ ad Tyberim, magnámq; inuect⁹ ad vrbẽ
Aeneadum, cunctas quæ se super extulit vrbes,
Hæseris Actæo Xysto, cui tempora fulgens
Infula tergemina redimibat sacra corona.
Vt dehinc ille tua virtute inductus, & acri
Pectore diuum adytis post se præfecerit vnum,
Qui secum sanctæ libares frugis honorem
Semper, & in tẽplis populos peragẽda moneres.
Vt demum ille neci pro religione parentum
Deuotus trucis inuidia, furiísq; tyranni
Mille tibi instantes prædixerit ore labores
Veridico. ad mortem senior lætissimus ibat
Ensibus in medijs. morituri poné magistri
Actus amore pio sequeris vestigia, nec te
Absterrere queunt edicta immitia regis.
Sed te luce palam medijs in millibus offers.
Me me etiã. quò tractus abis? quò proripis inquis
Sancte audi. casus quoq; me tecũ arripe in omnes.

Est hoc est etiam præsens in corpore virtus.
Est animus lucis contemptor, lucis amore
Alterius, toto quò dudum pectore tendo.
Me sine nulla tuis accedat gloria rebus.
Omnia constitui, quæ me ad maiora reseruas?
Tecum tolle, tuísq; volentem adiunge periclis.
Talia vociferans: quæ verò deinde sequuntur
Mēs refugit luctu, atq; anim⁹ meminisse perhorrēs
Deficit, & victi torpent ad carmina sensus.
Quæ, prò sancta fides, quæso, superūq;, hominūq;,
Quæ quadrupes sacris viua vnq̄ est tradita flāmis
Victima? quis memoret lacrymis sine talia sacra?
Summa tamen sequar, & rerum fastigia tangam:
Mox te digna canam, positis si tempora bellis
Mitescent, reddéntq; meas mihi deniq; sedes,
Templáq;, quæ surgunt tibi cæli educta sub auras.
Vrbis Romanæ imperio, sceptrísq; potitus
Audierat Decius Xysti post funera Iberum
Diuitias templi iuuenem occuluisse repostas,
Ingens argentum priscorum munera regum,
Crateras magnos, lancésq;, vrnásque, scyphósque,
Cymbiáq;, & lychnos, vectésq;, crucésq;, lebetésq;,
Et tropidas, mensasq;, & cladem thuris acerras,
Effigiésq; sacras, simulacráq; grandia diuûm,
Hæc super & vestes ostróq;, auróq; nitenteis,
Inclusasq; auro gemmas, auríq; talenta
Plurima, quæ cuncta, hísq; etiam maiora tyrānus
Pectore dudum inhians sibi iam spondebat auaro.
Continuò tota id propter Laurentius vrbe

Quæritur.

Quæritur. ille die rerum haud ignarus agebat
Occultus vitam in latebris: sed nocte per vmbras
Ibat, & huc illuc inopum caua tecta subibat,
Quo omneis larga miserans ope sustentabat,
Donec quicquid opum fuit, hos absumpsit in vsus.
Hinc tunica ad talos demissa inducitur aurea.
Sericáq; ex humero dependet tænia læuo,
Fibula quam lateri dextro subnectit eburna,
Muneris ante aras commissi insignia nota.
Atque ita conspicuus, sacráq; in veste coruscus
Emicat, & recto ad regem se tramite confert
Diuini iaculis haud mollibus ictus amoris
Ibat ouans, cupidus ceu pactæ it coniugis olim
In thalamos iuuenis primæ ad noua gaudia noctis.
Si quando tamen in ripa subsistit amœni
Tybridis, aspectans auras, cæliq; profunda,
Solis ad occasum versus, non te amplius, inquit,
Aspiciam diues regnis Hispania opimis,
Nec vos ò patriæ fluuij, cariq; parentes,
Qui spem forte mei reditus agitatis inanem.
Tuq; ò Tybri valle: colles saluete Latini,
Quos colui, heroum tumuli, sacratáq; busta,
Nec me sanctæ vrbis delubra videbitis vltrà.
Me terris meliora vocant nunc templa relictis.
Hæc ait, vnigenámq; flagranti pectore Christum
Versabat memor. hunc amor ingerit ossibus ignem.
Cui rex: Túne sacrum furatus comprimis aurum,
Contemnísq; Deos omneis, nouáq; orgia templis
Inducis vana sub relligione dicatis?

Aut

Aut aurũ huc deprome, Deúmq; hic numẽ adora,
Aut Xysto inferias merita te morte remittam.
Ille autem intrepidè vultu immutabilis infit,
Irritátq; virum dictis, & voce lacessit.
Quid Xysto me præcepto sæuißime terres,
Aurea quem iam nunc stellantis regia cæli
Accipit, & diuûm numerum non vltimus auget?
Pone auri quam dudũ animo spem pascis inanem.
Quicquid erat, quod quæris, inops, miserãdáq;, tut
Abstulit, & cæli penetralibus abdidit imis. (ba
Nec tua frigida saxa colo simulacra Deorum.
Est vnus mundi omnipotens fabricator, & auctor,
Qui mare, qui terras, qui cælum numine complet.
Hunc colimus: huc fas est omnia nostra referri.
His rex auditis curarum carpitur æstu.
Irarum cæcos tamen abdit pectore fluctus.
Stat cunctis prius artibus omnia pertentare;
Siue illum abstrusi tenet auri extrema cupido,
Seu speciem egregij iuuenis miseratur, & annos.
Quippe erat ante alios forma spectabilis omnes
Vix prima ora puer signans intonsa iuuenta,
Atq; illum hic vultu gratum mage fecerat ignis,
Quem sparsus rubor accenso subiecerat ori.
Nunc hos, atq; illos aditus, blanditísq; retentat
Vocibus oppugnans, nunc sæua terretat ira
Infrendens, varijsq; incassum assultibus vrget.
At iuuenis magno cæli perculsus, amore
Obstat inaccessus, penitúsq; immobilis hæret
Contemptu vitæ, & mortis amore superbus.

Hic

Hîc rex, se nihil vt vidit multa irritus arte
Profecisse, omnes irarum effudit habenas.
Continuò loris corpus iuuenile, flagrísq;
Horrificis plombo insuto, atq; hærentibus hamis
Subiecit, pulchrósq; iubet fœdarier artus:
Sic cordi affixum sperans diuellere Christum.
Omnia quæ superans animo, ingratúsq; salutis
Perpessu grauia, & sensu aspera pertulit heros.
Quem demum fessis lacerum tortoribus imas
Trudunt in latebras, & tetro carcere claudunt.
Postera vix aderat lux, & iam nuntius ardens
Euolat ad regem, monstrísq; ingentibus implet.
Nil agimus rex: moliris frustra omnia porrò.
Carceris vt limen subijt Laurentius, ecce
Terrifica subitò visa omnia luce cremari.
Respicimus: lacero puer actus ab æthere præpes
Pulcher adest, miróq; abstersit rore cruorem
Immūdum, & priscum membris afflauit honorem.
Hîc lucem iucundam oculis Lucillius hausit,
Quem penitus cæcum iandudum lumine adempto
Vidimus, Hippolytúsque, omnis cui credita cura
Vinctorum, fœdè mutato pectore versus
Detractat tua iussa, fidémq; oblitus, & omnia
Vincula longe alio iactat se numine haberi,
Vana superstitio socies quæ serpit in omnes,
Quos simul allata lauit Laurentius vnda
Religione noua, & magicis ligat artibus omnes.
Talibus accenso gliscit violentia regi.
Aestuat, & stimulis furiarū haud mollibus actus,

Magna parat, medióque foro iubet ilice secta
Ingentem struxisse pyram, iuuenémque superbum,
Ni cedat, flammis viuum torrere minatur.
Protinus vndanti cæli alta ad culmina fumo
Ingens erigitur, dum robora pascitur ignis.
O qui res hominum mortaliáque omnia summis
Imperiis regis, atque tuo sub numine torques.
Hæcne vides, pateríſque? adeon' te deficit ignis,
Fessáque dextra tua est? cur cæli innubila cerno
Atria, & aëreos piceo sine turbine campos?
Cur tonitru ingenti cessas cælum omne ciere?
Disijce crudeles cælestibus ignibus ignes.
Hic nihil iste suos nisi numina vana tyrannus
Sentiat esse deos. tremat vnum cuncta videntem,
Cunctagubernantémque & nutu cuncta mouētē.
Vósque adeo maria alta voco, pelagíque profunda,
Quæ siccam aßiduis tellurem tunditis vndis,
Fontésque, fluuiíque, lacúsque huc ite liquentes,
Et plenis diras riuis restinguite flammas.
Aut vos ô grauidæ pluuia succurrite nubes,
Et sancto infamem iuueni defendite pestem.
Iam superans altè congestam exhauserat ignis
Materiam, & multa stabant sola feruida pruna.
Huc statuunt fulcrum infandum, exitiale cubile
Vectibus intextum ferreis, atque ære rigenti
Compactæ in morem cratis, cui plurimus ater
Subijcitur fumus, semustáque robora subdunt.
Ecce autem egregius iuuenis, miserabile visu,
Haud dubiā ad mortē rapitur. hīc comin⁹, atq; hic

Spectan

Spectantes animis cuncti miserantur euntem.
Adiuuat insignem formam pudor. haud metus olli
Deiecit vultus pallentes morte propinqua.
Non aliàs grato magis vnquam apparuit ore,
Illum suprema Deus ille afflauerat hora,
Quem propter tantos libuit perferre labores,
Impreßitque genus diuini signa decoris,
Et totum multo corpus perfudit honore.
Vt paßim circumstantum rorantia vidit
Ora puer lacrymis, has fudit ad æthera voces:
Non mihi ob admissum fœde tam dira parantur
Supplicia: hæc cælo iampridem me sacra debent:
Hîc mihi erit requies, cunctorũ hîc meta laborum,
Quique ferus vitam mortalem auferre tyrannus
Nunc tendit, meliorem affert mihi fine carentem.
Ille prius, cui sponte mea nunc immolor igni,
Pro nobis grauiora tulit. nos crimine nostro
Aeterni iustas patris irritauimus iras:
Ille luit diras insonti sanguine pœnas.
Ipse mihi hos ignes infuso protinus imbri
Desuper, aut solo posset restinguere nutu,
Cuius ad imperium pueris insontibus olim
Abstinuit vapor in mediis fornacibus ardens.
Ipse egomet precibus flexi illũ, ne mihi mortẽ hanc
Demeret haud quaquã ĩ decorẽ, auxilioq; leuaret.
Meq; ideo indefensum, inopẽ, atq; reliquit inermẽ.
Totus adest animo tamen, & mentẽ erigit altam.
Olim tempus erit, cum corda ferocia perimant
Romulidæ, & magnæ Christus dominabitur vrbi:

Tum neque per gentes erit hoc sine nomine lethum.
Hæc memorans medios per cœtus flebilis ibat.
Vt verò infandos peruentum est denique ad ignes,
Rursus ait cælum aspectans, Solémque cadentem,
Ardua cæli equitans Sol, splendórque alme diei,
Quandoquidem properas te gurgite tingere Ibero,
Funera vterque parẽs mea per te, hũc nesciat ignẽ
Quos nunc longinquis Hispania diuidit oris.
Fama incerta malum prius illis mitiget, & se
Spémque metúmque inter dubio solentur amore,
Atque ita quicquid id est assuescant ferre timendo.
Hæc fatus sacros humeris reiecit amictus:
Diffulsit roseos lumen iuuenile per artus,
Et dulcem toto iaculatus corpore amorem
Spectantum molli labefecit corda dolore.
Porrectum duro tandem extendêre cubili,
Quod dudum impositum subiecto incanduit igni.
Auertêre oculos ipsi, visúsque ministri
Abstinuêre, feri execrantes iussa tyranni.
Horruit aspectu cælum: perterrita toto
Sydera clara polo faciem obduxêre serenam,
Lunáque sublustri latuit circundata nimbo,
Atque adeò fortunatum nimiúmque beatum
Mundi oculum illustrem Solem, cui talia sacra
Contigit haud vidisse, infra dum circuit orbem.
Iámque vapor serpens per viscera viua per artus
Strinxerat expresso pingui sudantia membra.
Ast heros superans animis, patiénsque dolorum
Sustulit, vt potuit, turgentia lumina fumo,

Aethe

Aetheráque aspectans tanti velut immemor ignis,
Oblitúsque sui cælestûm gaudia versat,
Quò properat lethi securus pectore toto
Viuus inest amor vnum animo voluitque, tenétque
Hærentem, quantos obita morte ille dolores
Pertulerit Deus, atque Dei indubitata propago,
Quo clausum generi humano reseraret olympum,
Illiúsque graues dum versat pectore pœnas,
Ipse suas contemnit, obustisque artubus ardens
Iucundo fruitur sensu, lætúsque dolorum
Ipse per æstatem gelida sibi valle videtur
Propter aquæ riuum, vel fontem propter amœnũ,
Aut flores varios legere, aut viridantibus herbis
Mollibus in pratis prædulces carpere somnos.
Iam magis ac magis ambusto de corpore sensus
Vndique diffugiens, & vitæ lumina linquens
Cesserat, & totos prope mors immissa per artus
Vaserat. irridens hostem tamen, ocyus, inquit,
Viscera tosta viri epulanda apponite regi.
Hæc dicens vitæ morientia claustra reliquit,
Proijciunt corpus, campíque in puluere linquunt
Deserto. admotus medium perstrinxerat ignis,
Seruat adhuc medium priscæ vestigia formæ.
Quale rubens roseo malum plerunque colore,
Cùm cadit ante diem, maternáq; brachia linquit,
Sole sub ardenti coquitur qua parte per æstum
Tabescens, pulchrum cutis almæ amisit honorem:
Cætera pars veteri manet inspoliata nitore.
Impie, mentis inops furiis, sæuissime regum,

Qui potes insontes, & corpora viua cremare,
Non scelus hoc Tybris, non tota plurimus vnda
Proluet Eridanus, nil ô nil proficis, olim
Adueniet lustris mundo labentibus ætas,
Cum domus Aeneæ præstans Romana propago
Insonti iuueni flammis extrema sequuto
Centum aras, centum magnis penetralia templis
Eriget, & tumulo diuinum imponet honorem.
Tu verò venerande puer, sanctissima cælo
Digna anima informi quæsitos morte triumphos
Lætus adis, potuit mortalia membra tyrannus,
Et corpus sæuus tibi viuum exurere flammis.
Non valuit te sydereis auertere regnis,
Est vbi vera quies, nunquam peritura voluptas.
Ille auido insontem dum fert te perdere corde,
Seruauit, cupidúsque nocendi profuit igni.
Nam tibi fine carens parta est in funere vita,
Partus honos ignominia, atque in cæde triumphus.
Sic flammis vltro senium exuit vnicus ales,
Purius & multò sic aurum redditur igni.
Nunc tibi adepta quies cæli in penetralibus altis
Purpureos inter proceres, qui sanguine fuso
Per varia æternam meruerunt funera palmam,
Atque humiles Also mutarunt æthere sedes,
Respice nos inde, & nostri miserere laboris.
Quandoquidē regnant quot nostro in pectore curæ,
Vndique quas nobis acuit non vna libido.
Nostra tot incendunt intus præcordia flammæ,
Quæ nos sæpe ipsis nobis furantur, agúntque

Præci

Præcipites, nostri oblitos, rationis inanes.
Auri hinc sacra fames, & amor sceleratus habēdi,
Hinc laudū, hinc plausus, & honorū īmēsa cupido,
Et Veneris curæ, & cæcæ mala gaudia mentis,
Iræq; inuidia, atque odium studiúmque nocendi,
Vnde tot & cædes, fraudésq;, & plurima, quæ nos
Crimina fœda premunt, cælique à sedibus arcent
Indignos nimium succensos pectora flammis.
Tu nobis miseratus opem flagrantibus affer.
Nil tibi (credo equidē) merito negat optimus ille,
Cuius amor sæuas suasit tibi temnere flammas.
Ille faces diras facito, hos nos exuat æstus,
Atque tuum nostris bonus implicet ossibus ignem.
Me verò iam nullus opum, iam nullus honorum
Tentet amor, nec tantum aliis ambita fatiget
Purpura, sed placida contentus pace quiescam,
Nec mihi commissis, vsquam regionibus absim,
Dum sedet hîc multos opibus, monitísque iuuare.
Tantum compositis rebus fera bella quiescant,
Nec ferus in nostris dominetur finibus hostis.
Sin nos nostra premūt commissa, suosq; relinquens
Damnauit Deus, & victor ruet omnia Turca,
Me nemo indecorem victori tendere inermes
Aspiciat palmas, sacratáque soluere iura,
Et numen violare noua sub relligione.
Sit mihi dulce aras dextra, legesque tuendo
Oppetere, & calidus mihi linea texta per artus
Inficiat cruor. hæc capitis sit purpura nostri.
Hoc sacer incedam sacro conspectus in ostro,

Purpureósque petam tua per vestigia honores.

DIVO LAVRENTIO MARTYRI.

HVc ades clarum iubar inter omnes
Cælites, partam nece qui coronam
Induunt, pictásque suo colorant
Sanguine palmas.
Huc ades dum te canimus frequenti
Aede Laurenti, tua dum quotannis
Dicimus læti redeunte certa
Luce trophæa.
Seu Tagus te nunc, patriæq; fines
Detinent dulcis, sacra seu Quiritum,
Quæ tuos olim miserata vidit
Terra labores.
Nos quoque alternos adeas vocatus
Rite solenni prece, ne vocantem
Temne non quisuis minus addicatam hanc
Vrbibus oram.
Post Deum quæ te venerans secundum
Spes suas in te locat aduocato,
Et tuo hæc regi superûm dicauit
Nomine templa.
Tu potes nostris mala molientem
Multa peccatis prece flectere ipsum
Maximum cæli, superúmque regem
Numine læso.
Asperas pro quo puer horruisti
Nec minas regis nimis efferati

Pro

Prodigus vitæ, nec acerba spretis
Funera flammis.
Tu leuas omni fera iussa contra,
Pauperum cœtus ope destitutos,
Queis sacrum templi bonus erogâsti
Diuitis aurum.
Tu rosas inter velut in viretis,
Vstus in prunis mediis triumphas,
Despicis flammas meliore tostus
Intus ab igne.
Nunc pij fructu frueris laboris
Cælitûm gaudens vagus in rosetis.
Hîc tuis spirant Zephyri perennem
Ignibus auram.
Ciuium hinc dexter varios tuorum
Aspicis casus, & in omne tutos
Protegis, tempus tibi nil negante
Numine fretus.
Huius in primis tibi cura tractus
Adsit, & nostros tueare fines.
Sint fames, pestísque procul, quiescant
Aspera bella.
Sint nurus castæ: valeat iuuentus
Optimas arteis studio æmulata,
Et senum cœtus potiora callens
Consulat vrbi.
Vtque nil obsit, face quos liuido
Suggerit menti excutiamus ignes,
Et tuas nostris animis salubres

Inijce flammas.
Vt Deo regi superûm canamus
Gratias, à quo bona cuncta, qui ter
Optimus ter maximus omne vbique
Regnat in æuum.

DIVO LAVRENTIO MARTYRI.

QVæ Vida cecinit, ediditque carmina
Commissa chartis laudibus Christi optimi,
Et maximis indulgens, caduca fore ratus,
Sibique diffisus tua has in æde tibias
Syringa multisonoram, & omnifariam
Factam organis è musicis versuum loco
Erexit, & commendat has quàmmaximè
Beate Laurenti tibi, qui præsides
Albæ à inuocatus plurimùm Ligustidi.
En vt coruscæ, vt templum vbique illuminent.
Argenteas dicas, vel argento pares.
Indiscriminatæ auro vt nitent interlito.
Expressam vbi hæ de follibus tumentibus
Auram hauriunt, prædulcibus sonant modis,
Neque simul omnes, sed vocatæ scilicet,
Iussæq; solum: cæteræ interim silent.
Hic Musicorum omne audias prorsum genus,
Seu tibias veras velis, seu barbiton,
Seu fistulam, seu tympanum, seu cornua,
Tubam ve bellicam, lyram quoque & lituum,
Quæ cuncta Syrinx, aliáque refert plurima,
Modò hoc, modò illud musici ad libidinem.

His

His Vida saltem concinet Christum modis,
Chartæ, & caduca si peribunt carmina.

DIVO DALMATIO MARTYRI.

NEc te nos tacitũ indictũve relinquere fas est,
Nec sinere ire tuos sine carmine Dalmati honores,
Quos tibi ritè die memores redeunte nouamus.
Huc ades ô quondam clarum iubar, addite cælo
Post tantas vitæ ærumnas, post mille labores,
Et quos insignies perpessus morte dolores
Pro Christi decore, & veræ pietatis amore.
Huc ades, & festas quas læti ereximus aras,
Inter & Eridani ripas, & fluminis Ollij,
Dexter adi, populique tua prece vota secunda.
Seu Rhodani te gens halantibus inuocat aris
Accola, quã quondã in tenebris & nocte iacentem
Erexti, verúmque dedisti cernere lumen,
Omnem luce noua radiísque recentibus oram
Persuadens, dictisq; hominũ fera pectora lustrans.
Seu Ligurum extremis tenet inclyta finibus Alba.
Quandoquidẽ haud procul inde ferũt te lucis iniisse
Limina, & in Tanari ripa vagisse sonantis.
Mox caram implesti meritis ingentibus vrbem
Celsa docens rectas ad sidera tollere menteis:
Nec potius te Ticini liquidissimus amnis
Detineat, sedésve iuuet cognominis vrbis,
Quam pater imperiis sacris placidissimus olim
Rexisti gentis custos, templíque sacerdos.
Illic, credo equidem, fumant maioribus aris

Templa tibi, quæ quōdam ataui eduxêre sub astra
Indigenæ tua mirati immortalia facta.
Illi iure quidem hæc memores, visúque coacti.
Nos vero, quos longè alia regione remotos
Vix tantorum operum tenuis famæ attigit aura,
Ad nomen tibi præcipuos largimur honores.
Sponte autem: non diues opum, non æris abundans
Stat pagus, sed enim pietate in téque, fidéque
Nulla fasellifero certauerit ora Paderno.
Nulla tuas tendat melius gens dicere laudes.
Nam simul ac lætum in cœtum conuenimus omnes,
Femina vírque choros agimus, tuaq; inclyta facta
Aequamus cælo. responsant densa salicta
Vndique, & aerea recinit de turre Cremona
Armipotens, gaudétque procul pietate suorum.
Primus ego ante aras vates, vicíque sacerdos
Carmina mille cano, totidem plebs consona reddit.
Primò ipsam vt meritis præsens deuinxeris Albā,
Expulerisque adytis mentitos numina diuos
Indigetes, verúmque Deum detexeris vrbi
Implentem maria, ac terras, cælúmque profundum
Concinimus. tum vt tota tuis vltróque citróque
Gallia præbuerit faciles hortatibus aures
Admirata hominem supra te plurima vbique
Posse Deo plenum, vanásque reliquerit aras,
Et simulacra Deûm falsos reddentia vultus,
Sparseris vt veri diuinos numinis haustus
Per populos in corda, animósque in nube iacenteis
Obscura illustrans monitis erexeris aureis

Ad sanctum iubar, immensiq; ad luminis ignes,
Omnia per terras quæ latè fama canebat.
Hoc te Ticini gens accola nomine santo
Præfecit diuûmque aditis, morúmque magistrum
Haud vrbi indecorem summo insigniuit honore,
Multa vbi mira olim superûm regnator ab alto
Deposcente hominum solitas superantia vires
Edidit. obstupuit regio ad miracula rerum.
Tu variis ope diuina de casibus ægros
Mortales nulla eripuisti præditus arte.
Tu vocem surdis, tu lucem lumine cassis
Reddis, & in media positos iam morte, relictósque
Erigis: elatos tu priscæ ad munera vitæ
Restituis, animásque in frigida membra reponis,
Tu ductori Italo, cùm te miser imploratum
Finibus æquoreæ venisset ab vsque Rauennæ,
Incolumem ac validum prædixti viuere natum,
Quem modò discedẽs ægrum, mortique propinquæ
Luctantẽ, & superis prope functũ liquerat auris.
Addimus innumeros, quos nocte diéque labores
Pro superum decore, & vera pietate tulisti:
Quot casus, quot per mortes, per quanta pericla
Iueris, aut diros quoties euaseris enses.
Ipse aderat pater omnipotens, téque ocyus vsque
Ceu fuluarum auium subuectum insignibus alis
Omnibus eripiens seruabat casibus vltrò.
Huius ope instantem fugeres cùm protinus hostem,
Ticinum, pleno tibi qui se obiecerat alueo,
Tranasti suspensus, itérque impune tulisti

Aera per, fluctúsque supra sine ponte, sine vllis
Nauigiis rapidæ correptus turbine nubis,
Ocyor aut Euri pennis, aut fulminis igni,
Nec te oculis potuêre sequi trans flumina, donec
Conspexêre amnis ripa vlteriore canentem
Cælicolûm tanto grates pro munere regi.
Talia frustrati viderunt multa, nec vnquam
Gens infesta tuum potuit contingere corpus,
Donec purpurea emeritum insignire corona
Omnipotens statuit pater, è tenebrísque vocare
Iucundam ad lucem semper florentis olympi.
Tum demum ipsius Ticini in littore captum
Sponte ferunt gladio colla obiecisse secanda,
Et nil mutato lætum isse ad funera vultu.
Nec commune tamẽ fuit, aut sine numine lethum:
Nam caput exectum penitus ceruice cadendo
Blandum nomen adhuc seruantis cuncta sonabat,
Et longo erectus tenuit se tempore truncus,
Viuus adhuc veluti vigor, & vis pristina adesset:
Quo monstro attoniti crudeli cæde madentes
Agnouêre Deum, veniámque immanibus ausis
Orantes verum tenebris hausere fugatis,
Omnia quæ in numerum memores altaria circum
Dicimus. hic nullus qui non mihi succinat, ordo est.
Nulla tuis quæ non titulis induigeat ætas.
Nempe tibi primos pueri, mixtæq; puellæ
Semper vere legunt flores, & cerea cantu
Dona ferunt, variisq; onerant altaria frugum
Primitiis de more, viri, matrésque suorum

Ipsæ

Ipsæ etiam tibi dant operum testantia fructum
Munera, bombycum folles, linique maniplos
Enodis, albúmque oculo nigrante fasellum.
Tu populi præsens vota audis rite vocatus,
Auertisque tuis precibus mala plurima genti,
Concilians nobis auersum crimine nostro
Cælestûm regem, & quodcunque piacula pubis
Infecère, tuo tu diluis ipse fauore,
Et tua, qua multum polles, nos gratia seruat.
Nunc verò si nostræ vnquam fuit vlla salutis
Cura tibi, aut nostri si te mouère labores,
Nunc ô nunc pater auxilio, nunc munere nobis
Est opus alme tuo, tantis occurre periclis,
Quæ nostris, nisi pulsa vetes, ceruicibus instant.
Inter se reges aduersi bella lacessunt:
Militis ipsi inopes nos semper prætereuntis
Præda sumus: nostros manus est externa labores.
Aspice nos, & tanta tuis dispendia pelle.
Vitam inopem nostro liceat tolerare labore,
Solaríque famem, paruósque educere natos.
Si quid præterea in nostris fraudís ve, dolí ve est,
Corrige tu, & meliorem animum prece suffice gēti,
Nos furto nihil inter nos carpamus auari
Diues quisque suo: pateant noctésque, diésque
Prædia nostra: domus nullo custode relictæ
Nullos nocturno metuant neque tempore fures.
Ipsi iam culmis sint tuti arentibus agri,
Pratáque, syluæq;, & pictis vineta racemis.
Surripiant nec iustæ auidi plus parte coloni.

Assuef

Assuescantq; satis dominorum inhibere iuuencos,
Sponte sua pactos nec agro subducere sulcos.

DIVO CASSIANO MARTYRI.

Commendo tibi Caßiane nostros
Hîc quoscunque vides virere agellos.
Non frustra hoc pia struxerit vetustas
Dictum nomine de tuo sacellum,
Quo matres pueros grauedinosos
Albenses querulis ferunt grabatis,
Et plerique tua leuantur aura,
Morbus quos diuturnior peredit.
Idcirco id vetus, erutúmque bellis
Nuper Vida tibi tuus refectum
Forma reddidit elegantiore.
Hinc nos aspice, plurimúmque nostros
Commendo tibi Caßiane agellos.

DIVO CHRISTOPHO. MARTYRI.

Christophore, infixum quod eum vsque in corde gerebas,
Pictores Christum dant tibi ferre humeris.
Quem gestans quoniam multa es perpessus amara,
Te pedibus faciunt ire per alta maris.
Id quia non poteras, nisi vasti corporis vsu,
Dant membra, immanis quanta gigantis erant,
Vt te non capiant, quamuis ingentia, templa,
Cogeris & rigidas sub Ioue ferre hyemes.
Omnia quod victor superasti dura, virentem
Dant manibus palmam, qua regis altus iter.

Quòd

Quod potis, ars tibi dat, nequeat cum fingere vera.
Accipe cuncta bono tu bonus ista animo.

DIVO SYLVEST. PONT. MAX.

VRbis sacerdos maxime Romulæ
Syluester olim cùm fugeres opes,
Causam malorum, victitabas
Vrbe procul latitans superba,
Soractis antro siue sub horrido,
Seu Tusculanæ rupis in angulo,
Vbi tuo hoc extat dicatum
Nomine nunc etiam sacellum.
Vbi morari me quoque nunc iuuat,
Regis canentem cælituum aspera
Maiore plectro personanda
Funera, carminibus Latinis.
Hîc tu beata pauperie potens,
Paruóque lætus cælitibus parem
Vitam actitabas, non tibi aurum, aut
Purpura, non triplices coronæ
Gemmis nitentes multicoloribus,
Tanti vt decebat Pontificis caput,
Præstans sed alta mente regum
Altior omnium erat coronis.
Opes perosum te tamen occupant
Opes, & vsque iis iuncta potentia.
Repente diues fis, poténsque
Vrbis ad imperium vocatus.
Cæli secutus prodigia optimus

Cæsar relicta sede Quiritium
Tellure decesſit Latina,
Sedem aliis poſiturus oris.
Vrbem potentem Romulidum tibi,
Latéque regnandum Latium ferox
Conceſsit vltro, poſterisq́;
Perpetua ſerie inſecutis.
Non tantum vt eſſet relligio ſuis
Vallata muris, tutáque viribus,
Viq́; abſtinerent, atque cæde
Hac ratione truces tyranni.
Sed rex id egit maximus ætheris
Periclitatus, diues an is fores
Qui pauper olim, nec tibi æquus
Diuitiis animus labaret,
Vtq́; eniteret conſpicuo tua
Virtus theatro maxima, poſteri
Quam deinde poſſent æmulari
Haud tibi degeneres futuri.
Non horruiſti munera Cæſaris,
Non hæret ipſis diuitiis malum,
Nobis ſed ipſis dantur æquè
Nempe bonisq́;, malisq́; habendæ.
Tu ſicut ipſa pauperie prius
Diues fuiſti, diuitiis item
Pauper fuiſti mox adeptis
Plurima egentibus erogando.
Non cruda duri robora militis,
Decebat vt tantum imperij caput,

Non

Non arma formidanda terra,
Non tibi erant metuenda ponto.
Non proferendi cura erat imperi,
Vrbésve captas adiicere vrbibus.
Te sceptra regum nil mouebant,
Nil periturum animo extruebas.
Mens fixa cælo sed penitus tua
Regnabat alto exercita in æthere.
Ibi locabas regna, & vrbes
Quósque ageres alacer triumphos.
Ibi beatus nunc ideo viges:
Curas inanes, & studia irrita
Mortalium spectas ab alto
Continuos miserans labores.
Tuis adesto: ne officiant opes,
Quas per te adepti sunt humiles, face:
Tuamque mentem illis precare,
Sintque tuis studiis potentes.
Mens prisca nostris, & pietas tamen
Resurgat ante in regibus, ij sacra,
Olim vt solebant, absque fraude
Mente pij tueantur ipsi.

DIVO AVRELIO AVGVSTINO
Hipponis Episcopo.

VT te diue potens Libyæ nunc pectore toto
Accipio, patiórque libens, me lumine quando
Lustrasti vates olim, diuûmque sacerdos,
Nunc ipsos inter diuos stellantis olympi

Templa tenens: audi, atque tuas ne despice laudes,
Dum nos mortali facta immortalia voce
Libamus, sacrósque aris adolemus honores.
Hùc omnis chorus, hùc pariter iuuenésque senésq;
Ferte pedem, lætóque fauentes agmine adeste.
Hæc est illa dies, penitus caligine mersis
Quæ claram rebus lucem attulit, atque nigrantem
Eloquio noctem insigni, tenebrásque resoluit.
Nam cui non notum quanta perculsa iacerent
Olim corda patrum formidine, queis pia cordi
Relligio? quem non Tyriæ telluris alumnus
Terruerat linguæ confisus fallere doctæ?
Cui non audacis, cui non audita furentis
In superos, superùmque ipsum conuitia regem?
Non tulit omnipotens genitor miseratus ab alto,
Et iuueni immisit mentem se pectore toto
Diffundens subito est oculis densissima nubes
Discussa, & ratio manifesta in luce refulsit.
Quos ah tum gemitus, quæ tum suspiria ab imo
Pectore iam culpā fassus dedit? haud mora victus
Exuit hostiléque animos, mentémque benignam
Accipit in veros diuos, diuúmque parentem
Iam melior, iam noster, amans quos oderat ante.
Protinus illa animi vis viuida, & aurea lingua,
Quæ modò cælicolas toties exercita contra est,
Inuigilat veterum pro relligione parentum.
Ille quidem in mediis hominum conuentibus ore
Incipit effari immortalis gaudia vitæ
Ostendens, altíque acie penetralia cæli

Mentis

Mentis adit. sed quæ nunc prima exordia sumam?
Nam modo nascentis canit incunabula mundi,
Quis rerum sator, immensum per inane quis auctor
Terrarum validis vinclis librauerit orbem.
Nunc docet obliquos Solis, Lunæq; meatus,
Astrorúmque vices, pascentiáque æthera diuum
Sidera inexhaustis flammis laticésque coactos
Astra sup, quæ dehinc liquidi ignis semina, quæ vis
Torqueat immensi irrequieta volumina mundi.
Addit cælicolum sedésque, domosque quietas,
Agmináque alituum superûm ter terna recenset.
Quin etiam vlterius solertis lumina mentis
Sustollit, figítque oculos in luce suprema.
Qua ratione animæ nascentibus insinuentur,
Quæve animis natura, quis & vigor omnia dictis
Illustrans tum nescio qua dulcedine mentem
Captus, vitam aliam post secula sera futuram,
Atq; alios populos, noua regna, noua arua, nouum
Aeraq; stellasq; alias, renouandaq; Lunæ (æquor,
Lumina, nec motu voluendos ætheris orbes
Perpetuo canit: ac tempus iam iam assore, cùm Sol
Aureus, atque suos dediscent sidera cursus.
Tum canit, vt multum miserans incommoda nostra
Vera Dei soboles cælo diuinitus olim
Demissus Deus intemeratæ virginis aluum
Impleri t clausus. mox vt mortalis in auras
Prodierit puer, vtq; patres eduxerit antris
Morte obita infernis, magna & vi strauerit hostē
Regnatorem Erebi, spoliisq; animosus opimis

Victor ouans rursum astra petiuerit: addit & olim
Affore cùm terras iterum idem visat ab aula
Syderea, vt vitas hominúmque, & crimina discat
Quæsitor, damnétque Erebo (miserabile) sontes,
Atque pios cæli vocet alta ad sidera manes.
Nempe iterum vitæ functis, ac lumine cassis
Pristina deberi sua corpora cuique ferebat.
Atque ideo contemnere opes, & gaudia vitæ
Mortalis lapsu subito peritura monebat,
Iustitiámque, animisq; Deum, & virtutis amorem
Infundens veris purgabat pectora dictis.
Continuò in melius mores formauit, & artes
Humanas, legésque dedit quas mille sequuntur
Nunc etiam gentes, obseruabúntque minores,
Dum circum astriferi voluetur machina mundi.
Quid mirum, illius si Sol quacunque recurrens
Adspicit extremum Oceanum cita didita porrò
Exiit immensum terrarum fama per orbem?
Quis nescit quantos etiam mox ille labores
Pertulerit sacra pro te, pro regis amore
Cælicolùm obiiciens certis sese vsque periclis?
Vt formidatos toties superauerit hostes
Fandi ope? vt auersumq; Deum mortalibus ægris
Assidua supplex prece conciliauerit? vtq;
Excidium patriæ belli flagrantibus armis
Inconcusso animo tulerit, plebémque, patrésque
Solatus: neque enim quisquam certauerit vnquam
Laudibus, Augustine tuis: tu maximus ille es,
Nobis labentem qui verbis restituis rem.

Templa

Templa tibi, tibi rellígio non perdita debet.
Te nunquam vllius fando violentia vicit.
Te nulla incautum veri sub imagine fugit
Pellacis hostis fallacia soluere nodos
Tu bonus, atq; dolos verborum aperire latentes
Se tibi sic ratio ostendit. tibi sæpe futura
Nosse datum, & vera populis prædicere voce.
Tu mulcere potens hominum fera pectora dictis
Exacuens, animósq; rudes formare colendo,
Nunc meritò cælum mortali corpore functus
Incolis, Aethereæq; plagæ iuga læta, tibi omnis
Astrorum chorus assurgit: tibi lucidus æthra
Siderea applaudit polus. altum nubila longe
Te nigra, te fugiunt, nimbiq;, Austriq; madentes,
Terroresque, metúsque, & inexorabile lethum
Sub pedibus iacet. aereus tibi carmina campus,
Perpetuásq; canunt laudes vatum chorus omnis.
Cælestûm vatum chorus omnis, amœna per arua
Qui te incedentem medium comitantur ouantes,
Sublimémq; humeris attollunt, atq; beatos
Per cæli populos alacres arcana canentem
Magna ferunt, sistúntq; supremi ante ora parẽtis.
Salue inter summos lumen venerabile diuos
Magne pater: facilis precibus nunc annue nostris,
Dum tibi solennem de more nouamus honorem,
Et cœtum celebramus. adi hæc tibi sacra secundo
Templa pede, & proprias tibi quas ereximus aras:
Seu Libyam patriæ capius telluris amore
Nũc colis, atq; Hipponã tuam: seu propter amœni

 Ticini

Ticini ripas Insubrum respicis vrbes,
Ossa vbi marmoreo tua sunt tumulata sepulchro.
Da deinde auxilium pater. en nunc aspice quantis
Degitur hoc æui in tenebris, vitæq; periclis,
Vt curæ nostra assiduæ præcordia carpant,
Vtq; auri malesuada fames, & dirus habendi
Ducat amor captos, veræ & rationis egentes.
Eripe nos hic sancte malis. sit nescia vita
Culpæq;, fraudísq;, & prorsus criminis expers.
Suffice ab hinc animis visum. da tollere mentes
Ad cæleste iubar, fontémq, ad lucis, vt artus
Exuerimus vbi moribundos, tartara sontes
Impia non subeamus, & illætabile regnum.
Hoc precibus pater hoc prohibe, per si qua parentis
Longæuæ est pietas, quæ te, terrâque, maríq;
Sola anus ausa sequi per mille pericula quondam
Finibus excessit Libycis, patriáq; relicta
Littoris Ausonij ignotas penetrauit ad oras,
Nostráq; nunc etiam tellus complectitur ossa
Illius, & proprias Diuæ sacrauimus aras.

IO. MATTHAEO GIBERTO Veronæ Episcopo, non in apotheosin relato.

QVi poterat fluxis vnus succurre rebus,
Atq; hominum lapsos reuocare in pristina mores
Cælestûm æquiparãs mortali corpore vitã,
Occidit ante diem, & spes nostras morte fefellit.
Scilicet omnipotens genitor mortalia nondum

Respicit,

Respicit, humanis sed adhuc irascitur ausis.
Spes mihi pacis erat, res citra posse ruinam
In melius verti, dum se & sua quisq; retractat
Hoc duce, & egregias priscorũ accingimur artes.
Huius enĩ simulátq; Athesim lux ꝑpter amœnũ
Diffulsit, squalens ad tantum protinus omnis
Obductos oculos passim iubar extulit orbis.
Fortunatæ Athesis ripæ, collésq; beati,
Tam prope, tam clarum quibus vnis cernere lumen
Contigit, & primos tam sancti sideris ortus.
Tuq; adeo Verona poli acceptissima regi,
Qui talem Siculis partum vsq; acciuit ab oris,
Sacrorum vt tibi præficeret, morúmq; magistrum
Esse daret, nec se penitus mortalibus ægris
Subducens pietas, terrenas linqueret oras.
Sed dictis ille & rebus, rectique, piiq;,
Cordibus in nostris priscum renouaret amorem.
Illum adeo à teneris regum in penetralibus altis
Educi voluit, summísq; assuescere rebus,
Molis adhuc tenero cùm vix pubesceret æuo.
Iam tum Romulei accitu patris, atq; senatus
Illum Roma orbi mirata est iura ferentem,
Miratíq; duces pacis præscripta notantem.
Hinc acris vis illa animi decora alta superbi,
Semper celsa petens, & nil mortale agitans mens.
Prodiga mens vitæ, nec habendi obnoxia amori,
Nullæ non animis curæ cælestibus æquæ
Illum habuêre. procul fuit omnis vana cupido,
Et quæ multæ hominum exercẽt præcordia pestes.

Vnus amor recti, sanctiq; arrecta cupido
Vna erat, & totum capiebat pectore calum.
Ille viam ingrediens, longe nos ante volabat,
Attolléns q; facem dextra vibrante coruscam:
In tenebris nostras lustrabat lampade mentes,
Et recti, iustiq; vias dabat esse patentes.
Illius impressis ponens vestigia signis,
Qui Deus humanos, morti obuius, induit artus.
Vtq; Dei ille animo obseruabat facta sequaci
Aemulus, humanis quantum fas viribus vlli,
Sic nobis, quibus est is honos, párq; infula cingit,
(At vtinã quoq; par virtus, vísq; æmula mẽtis)
Illius ad speculum nostros componere sensus
Cura erat, & vitas hominum formare colendo.
Ille quidem metuens, ne sese gloria inanes
Tolleret in ventos, semper benefacta tegebat,
Dissimulánsq;, premebat humi se sponte iacentem.
Attamen vsq; suo tralucens igne micabat
Proditus, & quo se premeret magis, hoc magis altũ
Ore sonans cunctas tollebat fama per vrbes.
Multi illum populi, multæq; per oppida gentes
Optauêre ducem, sibíq; asciuère magistrum.
Mortaléśq; adeò quàm densa in nocte iacerent
Oppressi, admonitos vitæ tædere prioris
Cæptum erat. hîc illic flentes admissa per vrbes
Longe alio versi incipiebant viuere sensu.
Iam sacris cedebat vbique coërcita frenis
Fraudúmq;, scelerúmq; licentia, iam noua rebus
Mutatis facies mortalibus apparêre.

Iámq;

Iámq; sacerdotes casti, iam pectora virtus (bat.
Nunc meliora hominũ, recti modo inhospita habe-
Iam templis antiquus honos, iam debitus aris
Cultus erat, cunctíq; suos desuescere mores
Sponte sua, priscúmq; ætas meditarier aurum
Decolor, & versis hoc sole nitescere rebus,
Omnia lætari, spes heu sed pascere inanes.
Cuncta Euri volucres sparserunt vota per auras.
Nanq; ecce in medio cùm vere tepentibus auris
Iam viret omnis ager, cùm mille coloribus arua
Picta nitent, teneráq; omnis sese induit arbos
In frondeis, tollúntq; caput sata, & omnia rident,
Tum tacitis spes agricolis accenditur ingens,
Et cupidas penitus subeunt noua gaudia mentes,
Ah nimium ignaris sibi cælo quanta paretur
Tempestas, nanq; ecce ruens venit horrida grãdo,
Spémq; anni vna dies aufert, tot acerba labores.
Hæc Verona tuum populata est horrida agellum
Tempestas, qui cultus erat, qui floribus omnem
Afflabat late circum bene olentibus oram.
Giberto moriente perit labor irritus omnis:
Præsule quo tollens caput aurea sidera adibas,
Vt priscos iam non malles Zenonas apisci.
Occidis ò nostri decus, & lux vnica secli,
Occidis, & rursum nos alta in nocte relinquis.
Te moriente, simul toto detractus olympo
Sol penitus, rebúsq; videtur lumen ademptum
In peius iam cernere erit ruere omnia rursum,
Et bene cœpta iterum retro prolapsa referri.

Vt pro te cunctantem animam prior ipse dedissem,
Tercentúmq; alij, quorum minus vtilis ætas,
Et virtus, longo tu vita dignior æuo.
Ipse mihi in cunis videor ceu mollibus infans
Desertus, media quem somnus nocte reliquit,
Cùm sibi nutricis sentit solatia blanda
Deesse, locum querulis omnem vagitibus implet.
Cuius ego admonitu posthac componere vitam,
Cuius ego impressis niti vestigia signis,
Quo duce tendere iter potero per deuia cœptum?
Circum errant vmbræ, tenebrísq; inuoluor obortis.
Iámq; magisterij, quodcunq; est, pœnitet huius.
Quî potero dux esse alijs errantibus ipse
Obsitus, & nigræ noctis caligine pressus?
Tu mihi lumen eras, tu fax, tu præuius ignis.
Te sine nil dubijs mihi mens confidere rebus.
Omnis nostra perit penitus fiducia tecum.
Tu cælestium agitans mortali corpore vitam,
Oblitúsq; hominem, & cæli caua nubila tranans,
Ardua terrarum nos linquere mente iubebas,
Ostendénsq; breues quàm sit mortalis ad vsus
Conditio, quàm nos fluxos natura crearit:
Suadebas contra vulgi communia vota
Mortales contemnere opes, contemnere honores.
Et si diues opum flueret tibi copia semper,
Diues opum, tibi parcus eras, sed largus egenis.
Hinc etiam, quæ tantum alios quæsita fatigat,
Sæpe oblata, alta spreta est tibi purpura mente.
Longe alios flagrans inhiabas corde rubores.

Si

Si tibi sors vnquam, si tempora forte dedissent
Pro templis, arisq; tuum effudisse cruorem,
Atq; ita purpurea caput insignire corona,
Nullum ideo horrebas discrimen sponte subire,
Iam duris animum assuetus quæcunq; ferendo.
Et si quando (etenim virtus obnoxia semper
Ictibus, infestiq; pios odere profani)
Horrida tempestas te contra forte coorta est,
Inconcusso animo te fluctibus opponebas
Omnibus, & fractas temnebas arduus vndas.
Nec tamen autores noxæ, cùm perdere posses
Ipse tuis opibus, sæuibas vltus in ipsos,
Sed veluti meritos benè, amica mente fouebas,
Et caros inter nullo discrimine habebas,
Tantùm illis meliorem animũ, mentémq; precatus,
Quæ nos erudiens propiora exempla docebas
Vltrò ignominiam ferre, & conuitia inultos
Aequo animo, & mala spõte pati, mẽtẽq; benignã
Concipere in meritos male, nec sua premia cuiq;
Reddere pro meritis, sed amãdo vno ordine habere
Aequè omnes studia illius præclara secutos,
Qui moriens nostro pro crimine versus ad astra
Orabat veniam lethum intentantibus ipsis.
Atq; ideo tibi vita fuit discrimen vbique,
Et labor, humanis dum te pro viribus effers,
Terrenisq; animo quantum potes eximis oris,
Assiduum ducens contempto fœdere bellum.
Cum scelerum inuictis autoribus, vndique duris
Hostibus obiectus, quos in te armabat Erinnys.

Addita

Addita, & infernis tibi erat certamen ab oris,
Corporeisq; animo obluctatus pestibus atri.
Gaudebas varios nunquam tibi deesse labores,
Et tibi ludus erant certamina, cuncta ferendo.
Nunc tibi parta quies, tibi pax secura laborum.
Et quamuis nos imbelles, orbiq; relicti
Tristemur, quamuis fusis Verona capillis
Sæuiat, & mæstis vlulatibus impleat auras:
Tu tamen ò Pelagi tantis defuncte periclis
Tot maria emensus, tot tempestatibus actus
Optato frueris portu, & tuta arce receptus
Despicis errantum casus, miseratus ab alto,
Et nostros ope sancte leuas propiore labores.
Quandoquidē superùm domus illa imperitura viuis
Nunc tibi aperta patet, patet alti ianua cæli,
Lucis inaccessæ diffuso lumine fulges
Aureus, &, quo cuncta beantur, Sole reluces,
Quásq; preces longe fundebas nuper ad auras,
Nunc patris ad solium omnipotētis faris ad aures.
Et quamuis cæli nondum dignentur honore
Mortales noctis densa caligine pressi,
Tu tamen æternum titulis florentibus æuum
Immixtus superis agis altis ætheris oris.
Tot diuos terra genitos veneramur ad aras
Proiecti, quorum tantum benefacta minores
Credimus, & tenuem vix famæ accepimus auram.
Verùm oculis tua nos his hausimus aurea facta,
Irreprensa, sacro diuum dignissima honore.
Scilicet adueniet, nec sera morabitur ætas,

Cùm

Cum te mortales vulgo per templa, per aras
Ore sonent, humiléisq; vocent in vota, tuisq;
Nominis obiectu supremi numinis iras
Placabunt, statuéntq; tuo de nomine templa.
Spero equidē pater omnipotēs tua nomina ab alto
Audiet ad tumulum orantes, tu vota secundans:
Quæ non humanis opibus, non artibus vllis
Conferri possunt cunctis mirantibus edes,
Et tabulas templo testantes omnia figent.
Iámq; huius mihi nescio quid rumoris ad aures
Repit, & hanc in spem vicinas erigit vrbes,
Illum carminibus me in secula mille iuuabit
Aeternis aperire diem, sacrísq; dicare
Annua quæ seri celebrent toto orbe nepotes.
Interea mihi sanctus eris, mihi sideris instar
Aetherei, vnde meæ veniat lux plurima nocti.
Iámque adeo magnis magnum decus addite diuis,
Iam votis hominum assuescens Giberte vocari
In melius flecti cœptis ne defice rebus,
Et quanquam nos arma premāt, hostísq; superbus
Victor ouans sæuo nostros terat vndiq; bello,
Et pulchræ Italiæ immineat sacrísq; Quiritum
Mœnibus, atq; orbis raptis aspiret habenis:
Haud tamen ipse velim super his te multa mouere
Nunc primū, primásq; preces consumpse precando.
Sunt alij, quibus hæc curæ, toto æthere diui.
Ipsa Dei genitrix, cæli regina periclo
H[illegible] pedes complexa tonantis
Nos tutos dabit, & si præstet, ad otia reddet.

Nec

Nec ſinet euerti ſua tot delubra, tot aras.
Te verò, quæ cura fuit, dum vita manebat,
In terris, eadem cæli ſuper aſtra ſequatur.
Aſpice nos propius, quæq; intus bella fatigant
Conuulſos animos propiora auerte pericla.
Scis quid opus, noſtris quid tantū mētibus obſtet.
Scis pater, & coram flens mecum es ſæpe locutus.
Luce noua adueniens illuſtres pectora noſtra,
Vt noſtri ab nimium, & noſtrorū ſemper amorem
Exuti, ac vitæ curas mortalis inanes
Obliti vacuas tollamus ad æthera mentes,
Atque ibi regnemus ſecuri, ibi noſtra locemus
Sceptra hominum varios nunquā metuētia caſus,
Quóve graues pater omnipotens attemperet iras,
Nec nouet excidijs res verſas funditus omneis,
Ipſi nos verſis renouemus mentibus vltrò.
Mutemus mores. Veterúmq; inſignia nobis
Aptemus ſtudia, & noſtros antiqua labores
Reſpiciens pietas ſubeat noua corda, nouentur
Secula, conuerſo redeat gens aurea mundo.

DIVO HOMOBONO Cremonenſi.

BEate pauperum pater
Decus Cremonæ Homobone
Iuua tuos ciues tuis
Cantu vacantes laudibus.
Nil poſt Deum, Deíq; poſt
Magnam parentem virginem

Noſter

Noster chorus te sanctius
Colit sacra tibi die.
Sensere nostri sæpius
Tuam patres præsentiam,
Dum supplicum victus preces
Nostris ades periculis.
Tu sæpe nobis percitum
Ira tonantem mitigas,
Nec in merentes nos finis
Sæuire pœnis debitis.
Non templa frustra ponimus,
Arásve dictas de tuo
Vetusta ritè nomine
Dicauit olim ciuitas.
Hæc consecuti nobiles
Tui labores præmia,
Dum more diuûm degeres
Vitam caduco corpore.
Tu mente cælum cogitans
Deum gerebas pectore,
Quem deperibas vnicè
Rerum tuarum nil memor.
Tu largus indigentibus
Eras profundens omnibus,
Paruum tuo quod prædium
Vix suppetebat victui.
Quod erogabas, largius
Supplebat illico Deus,
Et tosta liba crescere

Sunt

Sunt sponte visa in arcula.
Quid? obuio cùm pauperum
Non abnuisti cætui,
Quod afferebas vineæ
Fossoribus pactum merum,
Cados inanes prodigus
Lympha replesti fluminis,
Quæ visa mox bibentibus
Merum colonis nobile.
Per se tibi templi fores
Vltrò patebant vi sua,
Dum nocte concinentium
Choros adires flaminum.
Ascriptus inde cælitum
Choris beatis, indicas
Apud Deum qua polleas
Rerum satorem gratia.
Funus venitur ad tuum.
Cæci vident, claudi meant,
Muti loquuntur, audiunt
Surdi, leuantur languidi.
Quin & sepulchrum sub tuum
Ducunt furore percitos.
Nunc vsque cedit protinus
Vis inferæ potentiæ.
Regi tamen sit gloria
Horum datori munerum,
Qui trinus vnus omnia
Regnat Deus per secula.

DIVO THOMAE AQVINATI.

LAeta dies nobis rediit voluentibus astris,
Qua Volsci Thomas decꝰ, & lux vnica Aqui-
Digressus terris cæli aurea templa petiuit. (nl
Ferte rosas, date thura, pio date carmina vati.
Ille Deo ante diem plenus, puerilibus annis
Mortales contempsit opes, contempsit honores,
Quicquid opis potuit miseris partitus egenis,
Quos exercebant morbíque, algórque, faméſque,
Nobilium longè fugit tecta ampla parentum,
Fortunámque domus, inopem traducere vitam
Maluit, atque humiles cœtu cum paupere sedes
Antetulit habitare, rudi male tectus amictu.
Fortunate puer, non hæc sine numine venit
Mens tibi, sed teneris iam tum Deus adfuit annis.
Fortunas fragiles, perituráque gaudia vulgi
Despiciens, sequeris longè meliora, superníſque
Aspiras opibus diuûm, regníſque beatis,
Nulla tibi quæ vis vnquam, nulla auferat ætas.
Si non regifico hîc tibi diues regia cultu
Luxuriat, si non ostro fulgens comitatus,
At secura quies, & raris nota voluptas.
At tibi tranquillam permulcent ocia mentem,
Ocia læta, quibus mortales pectore curas
Exutus vacuo egregias amplecteris arteis,
Atque choris prope par degis cælestibus æuum,
Regum sceptra animo superans, ipsáque beatus,
Pauperie, duris dum pares legibus vltro.

Fortunate animi, egregias diuinitus artes
Hîc hauris{q}; colis{q}; tibi se recta loquendi
Ostendit ratio in dubiis veri omnibus index,
Ne quis fallaci tenebras offunderet astu
Verborum, & nigram lucis sub imagine noctem.
Hîc etiam penitus sese omni ex parte videndam
Ostendit natura parens tibi dædala rerum,
Et causas penitus dedit altè accesse repostas.
Insuper & cæli numeros, mensúsque, viásque,
Et superos, aperis motus ratione, nec vlla est
Ars vsquam docto quam non vulgaueris ore.
Pectore nil intentatum, nil linquis inausum.
Quid recti mox per populos præcepta canentem,
Vnigenæq; Dei, veterúmque oracula vatum
Pandentem referam? mortalia pectora veri
Implesti accendens lucis cælestis amorem.
Tu quoque diuina pro re, pro religione
Pugnando, in populis vbi plurima sæpe coorta est
Seditio, auersas reuocasti in pristina mentes,
Auctoréśque mali multa ratione subactos
Vrges voce, adigis{q}; inuitos vera fateri.
Aurea adhuc monimēta manent diuina reperta,
Thesauris sensa orando è cælestibus hausta,
Pro quibus optabas (tibi veri tanta cupido,
Tantus amor cæli) mortalem effundere vitam
Fortiter, atque tuo testari vera cruore,
Et petere insignem palma è victrice coronam.
Atque ideo in terris tibi sæpe affulsit ab alto
Cælicolûm pater ac pleno se numine fudit,

Quo præsente datum tibi sæpe micantia diuûm
Templa animo peragrare, polique arcana referre.
Sæpe hominum tacitas simulato in pectore curas
Detexti: sæpe instantes morbósque, famémque,
Præliáque, cladésque, & funera prædixisti.
Te nulla inferni potuit vis vertere monstri.
Nil animi nocuere truces, sine corpore vulgus
Nubiuagum, aërias quos clam volitare per auras,
Atque hominum perhibent mentes abducere recto.
Pestibus his magna inuictus virtute resistis,
Et puram puro seruasti corpore mentem
Integer: intactum flexit te nulla cupido,
Nulla Venus, nulli subierunt pectus amores.
Vnus amor cæli supero tibi venit ab axe.
Ipse sator rerum rex omnipotentis olympi
Vsque amor, vsque tibi dignis fuit ignibus ardor.
Hunc vnum captus sequeris, hunc saucius vnum
Noctes atque dies flagranti pectore versas.
Hoc sine dulce nihil tibi erat, nec amabile quicquã.
Quicquid agis, quicquid moliris, ad æthera versus
Vsq; adeò hunc supplex ante omnia cõsulis vnum.
Ipse tibi afflatam manifesto numine mentem
Firmabat, votísque tuis nihil abnuit vnquam.
Te vario hinc illinc positi in discrimine adibant
Suppliciter: tu dexter opem præsensq; ferebas
Omnibus, atque tuo seruati munere abibant.
Te quoq; fama refert, prece dũ vim tendis olympo,
Funere iam elatos reuocasse ad munera vitæ.
Hæc adeò ætherei tibi erant commercia cæli

In terris quoties socij te nocte silenti
Deprehendère, tuos dum in templo affaris amores?
Ara vetus stabat, stabat venerabile saxum
Supra aram nostræ seruans simulachra salutis
Pendentem cæli ferali è stipite regem.
Hic tibi, consuleres tacitus dum numen amicum
Multa super Christi latitanti corpore in almis
Frugibus arcana vi, quæ libamus ad aras
Pro veterũ tauris, pro sanguine quadrupedũmũ,
Reddita vox cælo, templumq; audita per omne est,
Macte animo insigni, mortali corpore Thoma
Septus adhuc habilis hausisti mysteria mente,
Quæ vix cælestes animi cælestibus oris
Securi norunt: sed quæ satis ampla tuarum
Præmia erũt laudum? quæ merces grata laborum?
Tu mihi solus, ais, magna atque vberrima merces,
Tu mihi solus eris. nihil ô nihil apprecor vltra.
Hac vice sermonum oblitum mortalia cuncta
Te perhibent, cælique oculis adijsse profunda.
Nanque ab humo te sublatum (mirabile visu)
Cernebant, ea dum fierent, pendere per auras;
Libratúmque solo nihil iam debere relicto.
Qualis auis liquido dum captat flumine piscem,
Stat super, & leuibus vix aëra conciet alis.
Qualis item volucrum regina, liquentibus auris
Summa tenet, radiis oculos dum explorat acutis,
Quanta tuã hic porrò mulcebant gaudia mentem?
Quantus amor? te ô felicem, quanta voluptas?
Tunc tibi lætitia liquefacta in pectore corda

Crede

Crediderim, & membris penitus stillasse solutis,
Molléque prædulci flagrasse cupidine pectus.
Quas ego opes regũ his? quos victo ex hoste triũphos
Contulerim? quos non mortales sanus honores
Posthabeam? tantum istius me tenuis amoris
Corripiat scintilla, tuo de fomite lapsa,
Et rapido algentes mihi torreat igne medullas.
Tu pater hæc tu nos diuinæ incendia flammæ
Erudias bonus: has felices suggere tædas,
Vt versi in melius renouatis moribus vltrò
Placemus superûm regem, quem crimine nostro
Læsimus, & iustas crebri irritauimus iras.
Sancte veni, precibúsque tuas mitissime nostris
Iunge preces, nobísque tuo placabile numen
Concilia aduentu, nostrísque occurre periclis,
Respice nos duris attritos vndique bellis.
Hinc atque hinc hostes fessis crudele minantur
Exitium: iam capta Rhodos, iam Pannonia omnis
Debellata iugum subiit. Quin nuper ab Afris
Infestis vis ventorum pia reppulit arma.
Pro trucibus mare pugnauit prædonibus in nos
Iratum, cælúmque piam intractabile causam
Damnauit nostra hostiles pro classe per vndas
Disiecta: euasit raro cum milite Cæsar,
Ah dolor, & laceras vix legimus æquore puppes.
Tende, pius redeat vigor in præcordia priscus.
Et nostris rursum assuescat victoria dextris.
Nunc ô si vestro sit quisquam è sanguine ductor,
Qui decus antiquum, laudésque imitatus auorum

Obuius amplexis magno sub Cæsare rebus
Succurrat, patriisque auertat sedibus hostem.
Sit vestræ tibi cura domus, sit cura tuorum
O Aualæ gentis decus, vtq; ex orbe tenebras
Vnus tu sola quondam ratione fugasti,
Gentibus & clarum potuisti ostendere lumen:
Sic eadem quoque nunc aliquis de stirpe nepotum
Terrorum has tenebras victricibus auferat armis.
Atque adeò hunc iuuenem pietate & fortibus ausis
Insignem, modò qui generi superauerat vnus,
Omnipotens pater his velit aspirare trophæis.
Non ille ignarus decorum, non ille triumphis
Insuetas, veterum sed famam egressus auorum
Tanto operi sat erit, nec onus detrectat iniquum.
Hunc olim Italiæ portus lætantis, & vrbes
Excipiant redeuntem, armis felicibus vltum
Argolicas arces, Solymámque, & nobile bustum.
Vix prædam ingentẽ capiant, Turcasq; frementeis
Regia Parthenope, Procytéque latrantibus vndis
Cincta, Pythecusæq;, & vestri mœnia Aquini.
Quòd si perstat adhuc cæli tamen ira, malísque
Nondum finis adest, etiámque admissa luendum,
Nec malè amica viro hãc permittũt tẽpora laudẽ.
Huic peperit sobolem egregiã pulcherrima cõiux.
Qui pueri? quantum ostentant virtutis amorem?
Nec iam vllũ occasũm metuit domus alta, nec vllũ
Progenies finem: spes fulsit tanta nepotum.
Hæc saltem de tot natis crescentibus vni
Debita suspensis maneat victoria bellis,

Si tibi

Si tibi nunc intra Sirenum mœnia templa
Alfonsus dicat, & proprium pater erigit aram:
Ille suis laudem eximiam concesserit vltrò,
Nec pulchris genitor natorum inuiderit ausis.
Tolle tuum cælo genus, & res aspice nostras.

DIVAE MARGARITAE Virgini.

NVnc te Diua canã, quando tua tẽpla sacerdos
Ingredior, custósque tuæ nouus adicor aræ.
Nympha decus cæli, quam latè fama sequuta est
Pergentes sæuum non expauisse Draconem
Squamigerũ, ingentẽ, & cristis capita alta ferentẽ.
Non te vesani valuit vis vlla tyranni
Vertere, non diræve minæ flectere, precésve,
Non ingens auri pondus, non munera opima.
Ille tuo ardebat nimium crudeliter igni,
Optabátque tuos thalamos accensus amore,
Quãdoquidẽ Armenias par forma inuẽta ꝑ vrbes
Nulla, tamen multæ Armenias viguere per vrbes.
Mortales sed enim tu non dignata Hymenæos
Cælesti face flagrabas, & regis amore
Cælicolùm, cui formam vni, mentémque sacraras,
Pro quo etiam tantos voluisti ferre labores.
Hunc vnum suspirabas, hunc scilicet vnum
Noctes, atque dies infixum corde gerebas.
Quin etiam vera pro religione, pudoréque
Vltro læta dares gladio cùm colla secanda,
Hunc vnum exiliens caput à ceruice vocabat.

Ille igitur tibi, conditio vt mortalis adempta est,
Pro vita moribunda, & pro spretis Hymenæis
Continuò dedit æthereas regnare per oras,
Felices populi degunt vbi morte carentes
Aeternum, pascúntque optato lumina vultu
Numinis immensi, superum quæ immẽsa voluptas.
Hîc tibi celsa domus, molemq; & corporis artus
Hîc habitas exuta, tibi mortalia regna
Sub pedibus, tu cæliuagis immixta puellis
Aethera per, superíque incedis sydera olympi.
Nempe choros cùm sæpe vocat, festásque choreas
Siderei regina poli, veniúntque vocatæ
Mille nurus, cinctæq; olea felice puellæ,
Secreti qua læta magis plaga lucida cæli,
Ipsa venis forma ante alias spectabilis omnes
Nympha decus cæli ô pulcherrima Margarita,
Omnis te sequitur chorus, omnes lilia matres
Cana tibi sternunt, tibi narcissósque rubentes
Sub pedibus, capitíque addunt redolentia serta.
Ipsa suas tibi partitur sanctißima curas
Aeterni regis genitrix domina ætheris alti,
Cùm mortale genus cæli miseratur ab arce,
Atque iras nati meditatur flectere iustas.
Nos ambæ aspicite simul, arcetísque periclis,
Nec te compellat nequicquam nomine quisquam.
Te matres facilem partus iam mensibus actis
Implorant, mediáque vocant in morte iacentes,
Ipsa fanes Lucina, tuo se munere lætæ
Incolumes testantur. adit tua protinus omnis

Hinc

Hinc delubra chorus matrũ, & tibi sacra quotãnis
Dona ferunt, gnatásque docent connubia nondum
Expertas, primis tua templa inuisere ab annis,
Et votis venerari, & sacras dicere laudes.
Salue cælicolûm virgo decus innuptarum
Huc ades. & quamuis alibi maioribus aris
Templa tibi fumant, cælóque minantia tecta,
Nec tamẽ ex longo addicta tibi sperne Cremonam.
Sed quoties hanc thura tibi incendemus ad aram,
Læta veni, & facilis nostris diua annue votis.
Aspice vt Italiæ felicem hanc diuitis oram
Seruitio vsque premant externi, vt finibus hostes
Nunc hi, nunc illi in nostris æterna fatigent
Bella, nec Italia possunt decedere victa.
Nos fessi rerum interea victoris iniqui
Præda sumus, coram aspicimus populatibus arua
Nostra rapi, nostros maculari cæde penates.
Pinguia iam squalent abductis arua iuuencis
Vndique, præcipitésque fugam petiere coloni.
Ciuibus ô tandem lucem da cernere nostris,
Et populis redeat vetus in præcordia virtus.
Inter se positis vltro ciuilibus armis
Pacem agitent, vnáque velint occurrere pesti
Communi, atque ferum diuellere finibus hostem.

DIVAE MARGARITAE
Virgini.

M*Argarita tuã, senium quàm euerterat ædem*
Vida tibi è patrio marmore restituit.

Pro qua, si pietate vlla est ei gratia apud te
Parta, sacerdotem respice diua tuum.
Non aurum, non, quos vulgus suspirat, honores,
Non, longa in terris sit sibi vita, petit.
Verùm illum sibi concilies, cui sanguine fuso,
Cui simul æterna virginitate places.
Numen vt illius in morte experiatur amicum,
Illius inq; piis sit pius vsque choris.

DIVAE PELAGIAE Virgini.

TV quoque carminibus Pelage memorabere nostris
Parua meis cui flore halat penetralibus ara,
Diua, olim Armenias inter celeberrima nymphas,
Fax iuuenum. neq; enim melior fuit altera forma,
Ornatúque prior, gressum quacunque ferebas
Antiochi mediam pube stipante per vrbem
Gemmiferum caput attollens, auróque relucens,
Ore, oculísque faces iactabas, vnde iuuentus
Pestem animis male cauta, acremq; bibebat amorē,
Et tibi ludus erat cupidos suspendere amantes,
Ac torquere diu, foribus tibi pendula serta
Semper erant, querulúmque iterabat ianua carmē,
Nec tua crāt stratis sine limina amātibus vnquā,
Quæ miseris durum præbebant nocte cubile.
Hæ tibi erant artes, primæ hæc commercia vitæ.
Ast vbi verus amor cælo te cepit ab alto,
Córque tibi omnipotens diuinitus attigit aura
Ad miras vatis voces, & verba loquentis,

Conti

Continuò totis tota es resoluta medullis,
Et tibi deliciut, glacies ceu, mobile pectus.
Atque vbi sublata est oculis, quæ plurima nubes
Te circum caligabátque, aciémque premebat,
Ne cæli quires iucundum cernere lumen,
Quæ facies rerum horribilis, quæ noctis imago est
Visa tibi? quantus tibi pectus perculit horror?
Vidisti fueris quàm tetro obnoxia monstro:
Vidisti quibus in tenebris, quantísque periclis
Expositam certæ morti te sponte ferebas.
Ah nimium secura mali, secura pericli,
Ni tibi dexter opem supera Deus arce tulisset.
Ac veluti pelagi in medio pugnantibus austris
Si quis forte, graui qui vinctus membra sopore
Nil sensit, dum sæuit hyems, mox fluctibus actus
In siccum, somno excitus quanto æquora motu
Turbentur videat, quantas euaserit vndas,
Syrtésque, scopulósque & naufragos Euripos,
Horreat, & tutum vix sese in littore credat.
Sic tu Nympha mali admonita, instantísque periclì
Quos pelagi fluctus, quantos enaueris æstus,
Horrebas vitæ studia illaudata peractæ
Incusans, tendénsque ambas ad sidera palmas,
Flebas, purpureásque genas largo imbre rigabas
Pacem orans, imóque trahens suspiria corde.
Iámque animos penitus, sensúsque oblita priores
Reiicis ornatus veteres, corpúsque superbum
Frigore vix prohibens hirsuto inuolucis amictu.
Fortunásque omneis, quarum tibi copia larga,

Ventis

Venturi secura, inopum partiris in vsus.
Iam tibi lucentes gemmæ, iam purpura, & aurum,
Tectáque marmoreis sordent subnixa columnis.
Iam species vilis, iam vilia munera formæ,
Et solitum tibi dulce nihil: mortalia temnis
Omnia, sublimíque animum defigis olympo.
Ille sibi æterno te captam iunxit amore,
Qui nos morte sua tenebris eduxit ab atris,
Crimináque effuso deleuit nostra cruore.
Huic vni te Nympha colis, huic pecteris vni.
Hos vnos tacito suspiras pectore amores.
Atque ideo vitas hominum vestigia, & vrbem
Effugis incomitata, petis loca sola, nec horres
Præside freta Deo sæuarum lustra ferarum
Non tamen omne solum cordi tibi: sed placet vnus
Montis oliuiferi, Solymorum qui imminet vrbi,
Altus apex, quem sæpe tuos audimus amores
Cum sociis lustrasse Deum sub mole latentem
Corporea, fessúmque oleis iacuisse sub altis.
Quóve pudicitia incolumi vis omnis abesset,
Veste genus mentita, virúmque imitata latebas.
Fortunata, amplis opibus, rebúsque relictis
Sede sub angusta, tugurique in pauperis antro
Pauper agis duram non paupere pectore vitam.
Vincis opes animo, nuper quibus ampla fluebas.
Nec quicquã tibi desit habes quando omnia in vno
Quo frueris, quo cuncta refers. ille omnia solus
Est tibi: nil illum præter tibi, quem cupis vnum
Saucia, suspirásque, imísque e sensibus ardes,

Noct-

Noctes atque dies animo hæc vna add ita cura.
Sæpe ideo terris subuecta mente relictis
Tolleris alta petens, liquidúmque per aëra vecta
Carpis iter, superas nubes, atque æthera tranas,
Sanctorúmque acies volucrum te terna pererras
Concilia, hac illac vestigans lumine passim
Quem sine fine ardes, quem cor tibi deperit vnum.
Donec eum teneas tandem complexa repertum.
Illum animo, tota illum hauris lætissima mente.
Totum obiens acie (neque enim dimittis) acuta.
Nec tibi diuina labefiunt lumina luce,
Qua frueris, miráque animum dulcedine pascis.
Interea exanimum lethi ceu frigore corpus
Labitur, & dulci torpent tibi membra sopore.
Et pigeat castas post vincula sacra puellas
Spernere mortales ignem vnum propter amores?
Non tamen inuidia volucer tibi defuit hostis
Noctipotens pulchris semper contrarius orsis.
Ille tibi memorabat opes, memorabat amores,
Quos fugeres, priscæ, & reuocabat ad ocia vitæ
Mollia, desidiásque, animum conuellere nixus.
Tu saxo veluti turris fundata vetusto
Stas contra, & fractas obiectu reiicis vndas,
Illius obiecta, cui toto pectore flagras.
Te quoties petiit, toties certamine victus
Cessit, & exutus, fidit quibus, arma reliquit;
Vsque adeo, vt pugnæ fugeret se credere iniquæ.
Et tremeret nigris manus importuna sub oris.
At non vlla etiam duræ solatia vitæ

Hic

Hîc tibi erãt aliunde, cohors neq; deerat amãtum.
Nam vulgo tuguri ante fores examina fera
Sæpe audita ferunt superum sub nocte volucrum
Ludere, & in numerũ liquidos tibi fundere cãtus.
Tunc etiam quandoque, antro cùm exire iuuabat,
Ibas, & loca plena Deo, sola sancta legebas,
Et fortunatas lustrabas lumine sedes,
Vnde salus hominum infanda trabe nexa pepẽdit.
O illis mihi si quoque detur degere in oris,
Quod superest huius moribundo in corpore vitæ!
Dulce foret sacra vestigia ponere terra,
Atque vias legere interdum, quas isse per olim
Sæpius audirem regem omnipotentis olympi,
Quãdo (humiles nã me retrahũt onera inuida cu-
Pressus humi nequeo sublimẽ tollere mentẽ (ra)
Ad cæli iubar, & superas percurrere sedes.
Sic animum saltem dulci solarer amore,
Inspiciens tantorum operum monimenta per agros,
Felices agros nimium, felicia rura,
Felices montes, pedibus quos presserit ille,
Felices fontes, queis labra admouerit ille,
Nullum mane mihi, nullus mihi vesper abiret,
Quin tumulo accumbens venerarer nobile bustum,
Saxa lauans lacrymis, fortunatúmque sepulchrum
Amplectens, cui diuinos tegere obtigit artus,
Donec ad æthereas rediuiuus surgeret auras.
Tum si quis mihi demonstret, quo puluere fusus
Diuinus cruor, ore legam, terræq; beatæ
Sæpius accurrens nunquam satis oscula figam.

O si

O saltem si, cùm mihi venerit vltimus æui
Finis, ibi fessæ vitai claustra relinquens
Sensibus extremas auras fugientibus hauriam,
Quas moriens heros posito capite expirauit,
Tum mihi felici quàm molliter ossa quiescant!
Hæc tibi semper erãt: nec te vlla auertere Nympha
Tempestas potuit tam turbida, quin loca adires
Ardua quotidie, lacrymarumq; imbre rigares,
Donec languentes te mors sera exuit artus,
Et superas anima petiisti præpete sedes,
Is vbi in amplexus nunquam fallentis amantis
Sæpius & dulci frueris per secula amore.
Ille tibi spretis pro gemmis, murice, & auro
Indutæ cæli æterna dat luce nitere.
Pro iuuenum cætuq;, & pro nuruum famulatu
Aligeris immixta choris, immixta puellis
Cælicolis plaudis choreas, & carmina promis.
Ipsa tibi consors patriæ non immemor olim
Vsque comes graditur pulcherrima Margarite,
Nec sine te iuuat æternæ indulgere choreæ.
Salue diua Erebi terror, decus addita cælo.
Accipe, nunc tibi quos vtcunq; nouamus honores,
Promeritæ tibi templa damus, tibi ponimus aras,
Atque tuo frumentiferos de nomine campos
Diximus: ipsi etiam norunt tua sacra coloni.
Serta tibi è primis suspendunt spicea aristis,
Pomáque, melláque purpureósque è vite racemos,
Præsentémque vocant agris, pecoríque, satísque,
Arboribúsque, rogant ne culmos aspera adurat

Rubigo,

Rubigo, grandóque leues terat horrida aristas,
Néve nemus letum vites coquat alba pruina,
Decutiátque nouos exusta ex arbore flores,
Nen pyrus arescat, foliis ve vberrima morus,
Néve apibus noceant longæ mala frigora brumæ.
Plurima præcipuè volitans lactentibus absit
Messibus, heu nostris nunc primum cognita terris,
Prataq; ne nigro viridantia demetat ore.
Sit lætum pecus omne. lupus procul absit acernis
A stabulis, valeantq; canes. sit rustica proles
Vuida. ne pubes sit turbi obnoxia morbo,
Nec fleat informi lapsos de vertice crines.
Nos verò, humani generis quos nudus hostis
Insidiis petit, & recto deducere tendit,
Respice Diua. vides quibus vndique pectora captet
Nostra dolis, quot se in facies, quot vertat in ora
Abditus, incautósque occulta indagine cingat.
Nunc Veneris curis paulatim innectit amaris,
Illecebrásque animis, atque ocia inertia suadet,
Adq; epulas vocat, & nocturnæ pocula mensæ.
Nunc petit iniecto ventosæ laudis amore.
Sæpe ostendit opes interdum ostendit honores,
Inuidiaque, odiisque animos inflammat acerbis.
Quot scelerum facies, illi tot retia, queis nos
Implicet, & varia deludat imagine captos.
Eripe nos, precibúsque tuis euadere casses
Detur, & occultas hostis deprendere fraudes.
Quandoquidem tectis potuit te fallere nunquam
Irritus ille dolis, sempérque irrisus abiuit.

Hos tu non ignara modos nos instrue, & arteis,
Et tibi sit pietas nostra, ô pulcherrima, cordi,
Te quamuis paruo colimus Pelagia sacello.

COELITIBVS VIRGINIBVS.

COeli delitiæ beatioris
Quid vos in superum domo puellæ
Tam multis rear actitare seclis?
Vos mi dicite, vósne sempiterna
Iuuant ocia, & vsque feriatis
Cordi est perpetua frui quiete,
Dum vestros animos alit voluptas
Illa illa illius effluens ab ore,
Aspectu omnia qui beat vel vno?
An vos ô potius iuuat choreis
Indulgere, chorósque ductitare
Ad cæli numerum vsque concinentis?
Vos ô vos videor videre molli
Stellatis pede lusitare in hortis
Molles, lacteolas, venustulásque.
Quàm vos quàm iuuat insequi vsque amantem
Formosum placitæ arbitrium choreæ?
Quàm vos carmina dicere vsque amanti
Ductori placitæ iuuat choreæ,
Qui quocunque oculos, & ora vertit,
Haustis omnia amant repente flammis?
Quàm vos quàm iuuat vndique expetitas
Huic nescisse virum, huic necem subisse,

Pro vobis quoque qui integer peremptus?
Hunc vt sensibus intimus amatis,
Toto vt pectore deperitis vnum,
Et vestro est in amore nil amarum.
Hæc mi dicite virgines. Sed vnum est
Quod nunc vos aliud velim rogatas.
Id mi dicite puriter roganti,
Hæc inter quid agunt mei ambo ocelli
Margarita rosa prior recenti,
Et forma Pelage haud minus venusta.
Quas nos plus oculis amamus ipsis
De nobis meritas bene, atque amantes?
Ecquæ illis aliæ venustiores
In vestra choreæ vacant corona?
Vt ô vt mihi nunc videntur ambæ
Post cæli dominam, Dei parentem
Prælucere, aliásque præterire
Subsultim celeris duces choreæ.
En blando vt pede, blandulóque motu,
Casto vt corpore, castulísque ocellis,
Hæc vt purpureo rubens in ostro,
Illa vt candidulo albicans ligustro
Lætæ virgineis vtræque palmis.
Saluete ô simul ætheris puellæ
Omnes aureolæ, integellæ & omnes.
Nos interdum opibus iuuate vestris,
Qui mortalibus ignibus calemus,
Vestræ nos facis vstulate flamma.

DE DIVIS COELITIB.

ADeste mecum virgines, & integri
Pueri & puellæ, & omnis ætas maxime
Casti, & pudicæ coniuges adhuc viris
Iunctæ, aut solutæ vinculis iugalibus.
Neque non vocamus, quos iuuentæ nequiter
Piget peractæ admissa pœnitentia
Ex corde, ab imo diluentes pectore.
Adeste, mecum laudibus suscollite,
Quos præteriuimus, beatos ætheris
Sublimioris generis omnis, incolas.
Non vnus omnes prosequi ego versu queam:
Fauete linguis. saltem eos silentio
Taciti simul veneremur innumerabiles.
Miremur omnium perennes laureas,
Claros triumphos, inclytásque glorias,
Eos & omneis aduocemus sedulo,
Nobis vt alto opem ferant ab æthere
Periculis in omnibus: neque nos sinant,
Quoad valebunt, cedere obrutos malis
Non quod suapte vi, sua aut potentia
Queant iuuare hominem, & opem impartirier.
Diui neque bona, neque vlla dant cuiquam mala.
Est vnus omnium bonorum publicus
Disseminator, ille cæli præpotens
Regnator, orbis conditor, hominum sator,
Cui omnia famulantur, omnia subiacent
Obnoxia, vnus omnibus vbique imperat,
Vnúsque quos vult, eligit, quos ope iuuet,

Nullius ipse externæ opis porrò indigus.
Quos verò habet neglectui, in præceps sinit
Ruere misellos, ac malis prorsum omnibus
Circumuenit, dans cuique pro merito, vt lubet,
Vltor seuerus criminum, mortalibus
Perterrefaciens conscia intus pectora,
Cælum trisulcis cùm coruscat ignibus,
Tonitrúque templa concutit cælestia.
Nobiscum enim persæpe agatur sæuiter,
Nobis nisi eius præsto vbique filius
Adesset aduocatus, & se opponeret
Caro parenti, is dum parat nos funditus
Vertere, malísque, quæ meremur, perdere
Cui detegit, quæ passus est olim volens
Vulnera peremptis pro salute publica.
Hunc supplices homines in omnibus adeunt
Discriminibus, & aduocatum vnum admonent.
Verùm quia plerunque suppudet reos
Adire recta regium gnatum vnicum,
Hunc deprecatorem vt sibi illico parent,
Néve alloquantur eum sine internuntio,
Prius adhibent de ciuium numero aliquos,
Et, aduocatum qui precentur, aduocant,
Seu sint adhuc nos inter hìc superstites,
Siue in supernam iam aduolarint curiam.
Est tutius verò aduocare quos scias
Intra receptos iam ætheris domicilia.
Neque est verendum ne aduocati exaudiant,
Quod oppidò remoti ab iis habitent plagis,
Humúsque

Humúsq; ab astris absiet quàm plurimum.
Vident piorum animæ, ac volucres spiritus
Semper beati humana facta, & audiunt:
Sed non suapte acie, suóve lumine:
His omnia repræsentat ante oculos suæ
In luce soboles cuncta cernentis Dei
Rerum fideles suggerens imagines,
Hunc intuentes intuentur omnia.
Quæcunq; opus, vel quæ haud pater eis abnuit,
Itidem audiunt omnia vocati cælites,
Et obsecrati pro obsecrantibus obsecrant.
Est ille speculum, est vnus idem Echo omnibus.
Ob id tamen mortalium ipsi mentibus
Haud inferuntur. solus illapsu Deus
Adest, & animis influit præsentia,
Solúsq; propitio fouet nos numine.
Nulli creato est numen, aut diuinitas.
Vult ipse post se nos tamen venerarier
Honore proximo Quirites ætheris,
Et supplicabundos sepulchra visere,
Et quicquid eorum adhuc apud nos reliquum est.
Nec thura eis negare, nec crocum, aut rosam:
Quare agite mecum adeste cuncti, & ætheris
Onerate votis vniuersam curiam,
Nobis beneuolum vt aduocatum sedulo
Reddant, suáq; cælites nos euehant,
Qua plurima pollent apud eum gratia.
Is dehinc parentem propitium nobis dabit,
A quo perenni vt fonte, cuncta fluunt bona.

DIVIS CAELITIBVS.

ADeste sancti cælites
Ciues supernæ curiæ,
Vestra leuantes nos ope
Deo propinquos iungite.
Tu Diua virgo virginum
Princeps, Dei puerpera,
Regina cæli da tuum
Adesse nobis filium.
Vos dehinc beati præpetes
Dei fideles nuntij
Simul creati cum noua
Nascentis orbis machina.
Quos contumax contra Deum
Non extulit superbia:
Sed perstitistis in fide
Vlti rebelles prælio.
Tum vos caduci corporis
Ceu nos onusti pondere
Quondam mares, aut virgines
Nunc dij beati cælites,
Quos vestra virtus ætheris
Euexit ad fastigium.
Floretis illic maxima
Iam consecuti præmia.
Vos inuocamus supplices,
Nobis famem defendite,
Sint bella longe, sit lues,
Sit nostra cælo arrecta mens,

Vt mox leuati vinculis,
Grauiq; mole corporis
Migremus ad vos illico
Vestros adoptati in choros.
Possimus hæc vt assequi
Vobis rogandus maximus
Ter vnus ille qui bona
Patens opum dat omnia.

FINIS

OMnes rogato, Vida vult quàm maximè,
Qui legerint versus suos, si offenderint
Quippiam, quod alienum à sacris mysterijs
Videatur, ante ne improbent, quàm intelligant.
Nam recta sentit cum optimis, & asserit
Quæ firma patrum comprobat consensio.
Omniáq;, quæ scripsit, bona scripsit fide.
Nec factiosum ferre genus hominum potest,
Qui vt esse videantur aliquid, vetera eleuant,
Nouásq; semper efferunt ineptias,
De industria recta decerrantes via.
Si quid per imprudentiam dixit tamen,
Quod parte ab vlla claudicare censeant,
Vult esse non dictum, abolitúmq; funditus,
Et ipse iam nunc abrogat dicto fidem.

M. HIERONYMI VIDÆ CREMONENSIS,

CHRISTIADOS LIB. PRIMVS.

Qui mare, qui terras, qui cælum numine comples
Spiritus alme tuo, liceat mihi munere regem
Bis genitum canere, è superi qui sede parentis
Virginis intactæ grauidam descendit in aluum,
Mortaléſq; auras hauſit puer, vt genus vultus
Humanum eriperet tenebris, & carcere iniquo
Morte ſua, manéſq; pios inſerret Olympo.
Illum ſponte hominum morientẽ ob crimina tellus
Aegra tulit, puduítq; poli de vertice Solem
Aſpicere, & tenebris inſuetis terruit orbem.
Fas mihi te duce mortali immortalia digno
Ore loqui, interdúmq; oculos attollere cælo,
Et lucem accipere æthereã, ſummíq; parentis
Conſilia, atq; necis tam diræ euoluere cauſas.
Iam prope mortis erant metæ, finíſq; laborum
Chriſto aderat, Solymúmq; ideo haud ignarus ad vrbẽ
Phœnicũ extremis remeãs de finibus ibat.
Illum ingens comitum numerus iuuenéſq;, ſenéſq;

Sponte

Sponte sequebantur, rerum quos fama trahebat
Vndiq; collectos. nam magnas siue per vrbes
Ferret iter, seu desertis in montibus iret,
Olli se innumeri iungebant vsq; parati
Iussa sequi, vellet quascunq; abducere in oras.
Atq; nouos erat hic semper fas cernere cœtus.
Pinifero veluti Vesuli de vertice primùm
It Padus exiguo sulcans sata pinguia riuo.
Hinc magis atq; magis labendo viribus auctus
Surgit, latifluóq; sonans se gurgite pandit
Victor: opes amnes varij auxiliaribus vndis
Hinc addunt, atq; inde: suo nec se capit alueo
Turbidus, haud vno dum rūpat in æquora cornu.
Tum verò numero socios seiunxit ab omni
Bissenos, sibi quos olim delegit, vt essent
Tantorum memores operum, testésq; laborum.
Atq; vbi secretos nemora in seclusa vocauit
Procera innitens cedro mæstissimus ore,
Eq; imo rumpens suspiria pectore fatur:
Ventum ad supremum socij: data tempora vitæ
Exegi in terris: lux nunc infanda propinquat,
Méq; pij manes expectant: illius ergò
En vltro infensam Solymorum ascendimus vrbem.
Illic informis lethi mihi dira parantur
Supplicia: immeritum me nunc coniurat in vnum
Sæua sacerdotum manus, vt non inscius ipse
Prædixi toties, ac vobis cuncta retexi.
Ibo, morte mea veterum scelus omne piabo.
Heu me prime malis oneras pater: ipse tulisti

Dulcia poma, mihi sed nunc tua furta luendum.
Cùm tamen expulerit tenebras lux tertia rebus,
Aereas cæde ablutâ reuocabor in auras.
Vos etiam, quos non pertæsum deniq; nostri,
Funera acerba manent: audete, & lucis amore
Istius æternum vitæ immortalis honorem
Mecũ omnes præferte: domus non hæc data, nõ hæ
Sunt vobis propriæ sedes. vos ætheris alti
Lucida templa vocant, stellis florentia regna,
Pax vbi secura, ac requies optata laborum.
Hîc domus, hîc patria: huc omnes contendite læti
Angustum per iter: vestras hîc figite sedes.
Dixerat: at socij defixi lumina mæstis
Hærebant animis, ac tristia multa putabant.
Tum senior Petrus haud linguæ, vocive pepercit,
Et tali Diuum affatus sermone precatur:
Nate Deo, quæ tanta Deum te deniq; cæli
Vis agit, vt libeat lethum credule pacisci
Pro quoquam, aut certis vltrò te offerre periclis?
Quin age te incolumi potius (potes omnia quãdo,
Nec tibi ne quicquã pater est, qui sidera torquet)
Perficias, quodcunq; tibi nunc instat agendum,
Non adeo exosus lucem, ingratúsq; salutis.
Hos animos, hanc confestim precor exue mentem.
Ipse tui miserere, tuûm miserere, nec vltro
Proijce nos, qui te, tendis quocunq; sequemur.
Sic ille, increpuit dictis quem talibus heros:
Non pudet ô nunquam sapiens mortalia semper
Voluere nube oculos pressum, cælestium inanem?
Nec

Nec potis es vanis vnquam desuescere curis?
Hæc ne tibi consulta mei suasere labores?
Non hoc consilijs, non hoc auctoribus istis
Tempus eget, genitor iussis haud mollibus vrget.
At vos, ô rebus spretis mortalibus omnes
Ferte viri, & duros animo tolerate labores,
Oblitiq; hominem cælo altas tollite mente:
Et cùm mortales linguas in iurgia soluent
Vos contra, falsis onerantes nomina vestra
Criminibus gaudete, ac firmo pectore ferte,
Indignámq; ignominiam contemnite læti.
Hinc fortunatos vos dicite, præmia quando
Certa manent, oritúrq; ingens hinc gloria vestra.
Hæc fatus, montes aditum fert tristis in altos.
Incedunt vnà socij cum rege parati
Cuncta pati, & iuuenis sortẽ indignantur iniquã.
Et iam palmosæ subit Hierichuntis ad vrbem.
Zacchæi excipitur tecto, mensisq; paratis,
Cui quondam componere opes per fasq;, nefasq;
Immensas amor acer erat, sed luce recepta
Hospitis aduentu cœpit male parta luendo
Reddere cuique suum, partiri cetera egenis,
Tot facti, infectíq; auri congesta talenta.
Hic subito non læta ferens grauis impulit aures
Nuntius, atq; animum rumore momordit amaro,
Lazarus haud ꝓcul hinc Bethanes regna tenebat
Diues opum, clarus genus altò à sanguine regum,
Nam pater ingentes Syriæ frenauerat oras,
Viq; sibi captas quondam subiecerat vrbeis.

Nemo

Nemo illo hospitibus facilis magis: omnibus illæ
Noctes atq; dies domus vltro oblata patebat.
Huc etiam persæpe ipsum succedere Christum
Haud piguit, crebérq; domus indulsit amicæ
Hospitio, atq; Deum posita se nube retexit.
Hunc igitur postquam morientem accepit, & acri
Vix, morbo correptum, auras haurire supremas,
Et quasi iam lethi portas luctarier ante,
Demisit lacrymas, socijsq; hæc edidit ore:
Cedamus: letho actutum reuocandus amicus
In lucem, modò me summus pater audiat ipse,
Atq; suas velit hîc, vt sæpe, ostendere vires.
Hæc ait, & gressum Bethanæ tendit ad vrbem.
Prosequitur comitum manus ingens, atq; videndi
Innumeri studio socios se protinus addunt.
Interea longè mundi regnator opaci,
Infelix monstrum, penitus non inscius illam
Iam prope adesse diem, superi qua maximus vltor
Imperio patris infernis succederet oris
Manibus auxilio, ac sedes vastaret opertas,
Sollicitus parteis animum versabat in omnes,
Siqua forte potis regno hanc auertere cladem,
Molirîq; Deo lethum meditatur. ea vna
Deniq; cura animo sedet, hæc sæpe vna resurgit.
Demens, qui id propter tantum nō viderat ipsum
Demissum cælo iuuenem, quo sponte piaret
Morte obita veterū culpā, & scelus omne parētū.
Protinus acciri diros ad regia fratres
Limina, cōcilium horrendū, & genus omne suorum
Imper

Imperat. ecce igitur dedit ingens buccina signum,
Quo subito intonuit cæcis domus alta cauernis
Vndiq; opaca, ingens antra intonuere profunda,
Atq; procul grauido tremefacta est corpore tellus.
Continuò ruit ad portas gens omnis, & adsunt
Lucifugi cœtus varia atq; bicorpora monstra:
Pube tenus hominũ facies, verũ hispida in anguẽ
Desinit ingenti sinuata volumine cauda.
Gorgonas, hi, Sphyngásq; obscœno corpore reddũt,
Centauróśq;, Hydrásq; illi, igniuomásq; Chimæ-
Centum alij Scyllas, ac fœdificas Harpyias, (ras.
Et quæ multa homines simulacra horrẽtia fingũt.
At centum geminus flammanti vertice supra est
Arbiter ipse Erebi, centenáq; brachia iactat
Centimanus, totidémq; eructat faucibus æstus.
Omnes luctificum fumúmq;, atrósq; procaci
Ore, oculísq; ignes, & vastis naribus efflant.
Omnibus intorti pendent pro crinibus angues
Nexantes nodis sese, ac per colla plicantes:
In manibus rutilæq; faces, vncíq; tridentes,
Queis sontes animas subigunt, atq; ignibus vrgẽt.
Nec minus illi etiam diuersis partibus orbis
Conueniunt properi, qui terris omnibus errant
Hortantes scelera, ac varijs mortalia ludunt
Pectora imaginibus, rectíq; obliuia suadent:
Nec non ventorum, tempestatúmq; potentes,
Nubiuagum genus, haud certa regione locati.
Nimborum in media consueti nocte vagari.
Ergo animis prompti, atq; opibus coitre parati

Vnis

Vna omnes: fremitu vario sonat intus opaca
Regia, rex donec nigram igne tricuspide dextram
Armatus cœtu in medio sic farier orsus:
Tartarei proceres, cælo gens orta sereno,
Quos olim huc superi mecum inclementia regis
Aethere deiectos flagranti flumine adegit,
Dum regno cauet, ac sceptris multa inuidus ille
Permetuit, refugitq; parem. quæ prælia toto
Egerimus cælo, quibus olim deniq; vtrinq;
Sit certatum odijs, notum, & meminisse necesse est.
Ille astris potitur, parte & plus occupat æqua
Aetheris, ac pœnas inimica è gente recepit
Crudeles. pro sideribus, pro luce serena
Nobis senta situ loca, sole carentia tecta
Reddidit, ac tenebris iussit torquere sublimis
Immites animas hominum, illætabile regnum.
Haud superæ aspirare poli datur amplius aulæ,
Ingens ingenti claudit nos obice tellus,
In partémq; homini nostri data regia cæli est.
Nec satis: arma iterum molitur, & altera nobis
Bella ciet, regnísq; etiam nos pellit ab imis.
Id propter iuuenem æthærea demisit ab arce
Seu natum, siue alitibus de fratribus vnum.
Iámque aderit, fretúsq; armis cælestibus ille
Sedibus exitium vehet his, & regna recludet
Infera, concessásq; animas nostro eximet orbe.
Fors quoq; nos, nisi non segnes, occurrimus, ipsos
Arcta in vincla dabit, vinctosq; inducet olympo
Victor, ouans. superi illudent toto æthere captis.

Iste

Iste autem quamuis mortalia membra caducus
Induerit, tamen est nostris imperditus armis.
Nempe ego sæpe adij, corámque interritus vrgens
Tentaui insidiis nequicquam (non ea me res
Falsam habuit, neq; enim nunc primũ talia cerno)
Quas non in facies, quæ non mutatus in ora
Accessi incassum? semper me reppulit ipse
Non armis vllis fretus, non viribus vsus:
Sed tantum veterum repetito carmine vatum
Irrita tentamenta, dolos, & vim exiit omnem.
Ergo quæ mihi nunc surgit sententia pandam.
Ille iter antiquas Solymorum instaurat ad arces,
Sit licet inuisus magnæ primoribus vrbis:
Quippe sacerdotes odijs ingentibus illi
Infensi insidias, vt cuique est copia, tendunt
Solliciti veterum pro religione parentum,
Vt ferro incautum superent, & funere mulctent:
Quãdoquidẽ ille nouos ritus, noua sacra per vrbes
Instituit, priscasq; audet rescindere leges.
Hic opibus vestris opus: en nunc conficeri rem
Tempus adest in eum cuncti maioribus illos
Inflammate odiis, & vera, & praua canentes,
Pestiferúmque animis furtim inspirate venenum,
Ne victi, obitique iras corda aspera ponant:
Sed saui magis, atque magis, stimulisque subacti
Acribus absistant nunquam, nisi cæde peracta.
Si verò, si quis socius ex ipsius vnum
Bis senis capere, atque dolis peruertere poßit,
Res confecta, motus penitus sublatus & omnis.

Præci

Precipitate moras, fluxis succurrite rebus.
Nunc tectis opus insidijs, nunc viribus vsus.
Vix ea fatus, vbiq; ruentes iussa facessunt
Autores scelerum, portísq; ex omnibus altè
Diuersi rumpunt: tremit abdita murmure tellus.
Incubuere auris: crinitas anguibus alas
Obscurum per inane mouent, terrásq; capessunt.
Non tam olim densa sublimes nube per auras
Florigeræ glomerantur apes æstate serena
Nubifugo Borea, & madidis cessantibus Austris:
Siquando exorta est inter discordia reges,
Sæuáq; collatis inuadunt prælia signis.
Væ, quibus institerint terris, quibus orbis in oris
Dira cohors, quantas populis feret illa ruinas!
Iámq; emensus iter multis comitantibus heros
Vera Dei soboles Bethanes mœnibus instat.
Cernit ibi mæstas crinem laniare sorores
Munera fraterno tumulo suprema ferentes
Expertem thalami Marthan, atq; vrbis auitæ
Magdali dictam de nomine Magdalenam.
Progreditur, bustúq; petit: mæstissima Martha
Hunc simul ac vidit, comites fratrísq; sepulchrum
Deserit, ac multo venienti occurrit honore
Insequitur soror inde, oculos imbre madentes,
Fœmineis ambæ plangoribus indulgentes.
Vt te post cari germani funera tandem
Accipimus venientem? vt te sæpe ille vocabat
Magne hospes gelidi perfusus frigore lethi?
Atq; equidem credo, tunc sors te si qua dedisset

Nobis,

Nobis, nunc etiam vitales duceret auras.
Nunc quoque (nil quando clari tibi rector olympi
Abnuit) haud penitus nobis spes omnis adēpta est.
Talibus orabant: comites simul omnia luctu
Miscebant: maestu resonabant cuncta querelis.
Ast heros tristes dictis solatus amicis
Spōdet opem, superas rediturum ad luminis auras,
Aclutum fratrem incolumen, quē fancibus haustū,
Tellaris quarto iam Sol non viderat ortu.
Dicitur hæc totam confestim fama per vrbem,
Quæ cunctis incredibilisq; & mira videri.
Vicinis populi passim de montibus omnes
Concurrunt studio visendi, atque omnia complent.
Ventum erat ad tumulū: stat circumfusa iuuentus:
Ipse autem in medio duplices ad sidera palmas
Iam dudum tendens, oculósque immobilis heros
Orabat, tacitúsque parentem in vota vocabat.
Orantem obseruant taciti, intentique tuentur,
Quid iubeat, quæ signa ferat, quo deĩde cadat res.
Bis toto color ore abijt: bis pectore anhelo
Infremuit, nutúque caput concussit honestum.
Ecce autem tumuli tremere hostia visa repente.
Omnibus extemplo, subita, formidine sanguis
Diriguit, penitúsque inuasit pectora frigus,
Cùm tandem Deus has effudit ad æthera voces:
Summe parēs qui mauis precibus nil abnuis vnquā
Ipse meis, quæcunque petam: tamen hoc tibi grates
Munere semper agam tua quanta potentia, vidit
Circumfusa manus, populi videre frequentes.

Vos autem famuli properate, recludite marmor,
Saxum ingens auferte, viróque exoluite vittas.
Nec mora, praeceptis patuerunt claustra sepulchri,
Concursu accedunt magno, attonitíque pauore
Inspectántque, videntque intus deforme cadauer,
Vixque sibi credunt, nullo cogente moueri.
Nec mora, clamantis ter voce vocatus amici
Erigitur, loquitúrque & cæli vescitur auris.
Obstupuêre omnes: nec sat vidisse loquentem,
Aut audisse semel, dum cuncta ex ordine narrat
Conuentu in medio, quæ funere passus in ipso est,
Quanto anima instantis vi lethi exclusa dolore,
Terrenósque diu eluctata reliquerit artus,
Quas facies moriens, quàm obscena aspexerit ora
Terrentum iuxta furiarum, irásque minásque,
Vt vix siderea volucres missi arce ministri
Auxilio possent auidas inhibere rapinas.
His addit scelerum pœnas, ac læta piorum
Præmia, quæve animas miseras subiisse necesse est
Arbitria, æternósque nigris fornacibus ignes.
His actis, Deus orantis vicina Simonis
Tecta subit, quem tota olim lacerum hulcere mēbra
Eripuit morbo, atque in pristina reddidit ipse.
Dum vero mensis grati dignatus amici
Accubat in medio procerum vrbis, protinus ecce
Ingreditur forma insignis, cultúque puella
Picta peregrinas tunicásque, sinúsque crepantis
Argento saturos, atque auro intertexto,
Cui caput implicitum gemmis: it flexile collo

Aurum

Aurum ingens mixtis onerosa monilia baccis,
Propexique nitent electro molle capilli,
Nexilibus quos in nodos collegerat hamis:
Aureáque ex humero demissam fibula vestem
Eois opibus grauidam, & Gangetide gaza
Subnectit: media micat ardens fronte pyropus,
Crebráque consertis pendent redimicula gemmis:
Qualis læta sinus cùm tellus veris honorem
Pandit, opésque suas gremio explicat alma virētī
Hæc olim amissis vtrisque parentibus orba
Restitit, & proles in opes successit auitas
Vnica, quas pater immensas prædiues habebat.
Dúmque ætas rudis, vna illi super omnia cordi
Religio fuit, & seruandi cura pudoris.
Mox autem paulatim annis serpente iuuenta
Sensibus illapsa est Veneris malesuada cupido.
Quæ mentem immutans furiis subiecit iniquis
Ah miseram, abiecto non obstat cura pudori.
Non species, non fama mouet: cessit timor omnis.
Religióque oblita: domo iam nubilis exit:
Iam conuiuia, iam spectacula læta frequentat.
Vincláque contemptis rectoribus omnia rumpit.
Ac veluti ratis Aegæo sine remige in alto,
Sublatos simul ac fluctus inflauerit aura,
Nunc huc incerta, deinde illuc fluctuat æstu,
Quo ventique vadæq; vrgent spoliata magistro.
Et iam freta opibus prædiuites ambit amores
Florentum iuuenum, si quis spectabilis ore
Egregio, formáque alios supereminet omnes.

Ergo læta virum præstanti corpore postquam
Accepit venisse, Deum quem fama ferebat,
Nullam passa moram studio correpta videndi
Venerat: ast vbi conspicuos deperdita vultus
Hausit, & egregiæ diuinum frontis honorem,
Diuinósque oculos ardentis pabula amoris,
Diriguit, penitúsque animo sententia versa est,
Atque alias longè concepit pectore flammas.
Ecce autem subitò visæ spirantis ab ore
Septem adeò circumoffusa caligine, & atra
Nube exire faces, veluti cùm torris obusti
Vltima sursum flamma fugit, fumumq; relinquit.
Hæc Deus, hæc, inquit, capitum fœdissima septem
Correptam miseræ mentem vexabat Erinnys.
Tum Maria (hoc illi nomen) mutata, nec illa,
Argento quæ illusa sinus modò venerat aureos,
Iam capiti crinale aurum, collóque monile
Detrahit, & tunicas squalentes exuit auro.
Iámque sui piget, & curis mordetur honestis.
Inde Deum orabat veniam, genibusq; volutans,
Vt canis ad mensam procumbere suetus herilem:
Lambebátque pedes nudos, lacrymísque rigabat
Veste fouens, alios tulerat quam nuper in vsus.
Tum de marmoreis varios deprompsit odores
Thesauris: casias, & nardi mollis aristas,
Aut thuris lacrymã, atq; aurã fragrantis amomi:
Pronaq; perfudit nudas liquido vnguine plantas.
Suauis in aereas diffugit spiritus auras.
Cuncta Deus placidâ quæ mente accepit, & illam
Digna

Dignatus venia monitis impleuit amicis.
Intereà circumpositis ex vrbibus ægrum
Cernere vulgus erat conuentu accedere magno.
Multi ibant oculis clausis, multi auribus orti
Indociles, fandi ignari, quíque ægra trahebant
Membra, ferebantur, quósve exagitabat Erynnis
Captos mente, sui immemores, Deus ipse iuuabat
Auxilio, validíque omnes lætíque redibant.
Tandem hinc digrediens Solymorū tendit ad arces.
Hanc fundasse Semes soboles tua dicitur vrbem.
Vitisator pater, exactis simul imbribus ingens
Cessauit vastis stagnare paludibus orbis,
Plurimáque immensi compressa licentia ponti.
Tum venêre, suo bellis qui gente subacta
Vrbem appellarunt de nomine Iebusæi.
Protinus hinc reges, à prisco sanguis Iuda,
Finitimis latè dominam coluere subactis.
Hîc templum Solomon per terras omnibus aris
Euersis ope barbarica rex condidit olim,
Templum opulentum, ingẽs, eductū ad sidera molẽ.
Huc mensas, arasq; sacras, & ahenea labra
Transtulit, & veteris vestes, ac munera templi,
Ostro perfusas vestes, auróque rigentes,
Tum lychnos, lancésque, cauásque inuexit acerras,
Cymbiáque & tripodas, fuluóque ex ære lebetas,
Inclusásque sacro leges, ac fœdera ligno,
Quæ gemina ī silice omnipotēs pater ipse notarat,
Hic gentis rex, atque omni cum gente sacerdos
Sacra ferens pecudum fundebat rite cruorem.

Victima non alias maculabat sanguine sedes.
Vndiq; mos erat huc populos ter adire quot annis,
Et proprios genus Isacidum instaurabat honores.
Ipse etiam huc heros crebro se ferre solebat.
Iámque viis plenis multis cum millibus ibat,
Vnde vrbis poterant turres, atque alta videri
Culmina: læti omnes ramos viridantis oliuæ,
Quasque manu gestent palmas à stirpe refringunt.
Præcedit peditum latè manus omnis: it ingens
Pone equitum globus: in medio pulcherrimus heros
Haud acri proueĉtus equo, phalerísque superbo
Eminet. at sibi pauperiem vt placuisse beatam
Admoneat socios, rex quadrupedantis aselli
Terga premit, vates quondam vt cecinêre futurũ.
Nudus erat vertex, humeris demissa fluebat
Ad talos vestis, quam festinawerat olim
Ipsa parens, pueróque dedit gestare: nec illa est
Vllo attrita vsu, nulla consumpta seneĉta,
Taurea nudatis circumdat tegmina plantis.
Talis iter tendit, recipítque ad mœnia gressum.
Ante vrbem pueri occurrunt, mixtæque puellæ
Floribus, ac variis ornatæ tempora sertis.
Omnibus in manibus palmæ, omnes carmina læti
Læta canunt, tonsis & inumbrant ora coronis,
Certatímque Dei gaudent placida ora tueri.
Tum demum portis vrbem ingrediuntur apertis,
Et propius regem, seruatorémque salutant,
Prætendúntque manu thyrsos, oleásque coruscant
Frondenteis. superas ingens it clamor ad auras.

Spat

Spargitur hic rumor subitò, ac tota vrbe vagatur.
Consurgunt gentis primi. procul ecce per auras
Puluercam cernunt tolli super æthera nubem
Ignari penitus rerum, causásque requirunt
Tam subiti motus, quémnam tam multa sequātur
Millia ductorem, quis tantus clamor ouantum.
Ast illi, quibus est Diui haud incognita fama,
Occurrunt alacres regi, plausúmque sequentes
Ingeminant, quaq; ingreditur, passim ecce rubenti
Insternunt ostro sola, barbaricísque tapetis,
Intendúntque vias sertis, & floribus augent.
Vix ingressus erat, cùm densam respicit ecce
In biuio turbam, clamorémque auribus haurit
Ingentem, & secum admirans vestigia pressit.
Vallis erat circum frondosis vndique septa
Collibus: in medio riuis, atque imbribus humor
Collectus semper stabat, laticésque perennes,
Quo solitæ innuptæ prædiuitis vrbis aquari,
Et potum pariter pecudes compellere prisci
Pastores, lymphâque gregem curare salubri,
Vnde lacum fama est olim dixisse minores.
Huc concursus erat certis de more diebus,
Turbáque adibat inops variis exercita morbis.
Nanque videbatur magno quandoque moueri
Cum sonitu, medio vnda lacu, & perculsa repente
Sublato ad cælum spumabant cærula fluctu.
Sed vulgo subiti quæ motus causa latebat.
Impubes pueri tantùm, innuptaq; puellæ
Signa prius manifesta dabant, seséque canebant

Cernere pennatum puerum fulgere per auras
Vndanti chlamyde, atque auro radiantibus alis,
Delapsúmque polo tranquilla impellere vtraque
Stagna manu, latéque viam signare cadentem.
Qualis stella, pater superûm quam misit Olympo
Aut nautis signum, aut populis in castra coactis,
Præcipitat flammis longè latéque coruscis
Scintillans: corda ignaris mortalibus horrent.
Ergo expectabant denso miseri agmine circum
E cælo signum intenti, laticésque quietos
Seruabant oculis, atque omnes auribus auras,
Auditum ad signum subitò vt se primus in vndis
Quisque daret, stagnóq; sonanti immergeret artus.
Quippe erat inde salus semper, non pluribus, vni,
Qui subitò impulsum prior exiliisset in æquor.
Sicut vbi vacui tendunt medio æquore campi
Viribus, & rapido iuuenes decernere cursu,
Arrexère animos cuncti, signúmque parati
Expectant: pulsat pauor intus pectora anhelus
Omnibus, atque locum spondet sibi quisq; priorem.
Hos inter longo detentus brachia morbo,
Brachiáque & plantas, omnes & inutilis artus
Ierrus erat, cui quondam, & opes, & auita fuère
Prædia opima, sed vt iuuenili è corpere morbum
Pelleret, heu nimium mendaci credidit arti,
Dúmque vias omnes, medicæq; explorat opis vim,
Pauperiem morbo adiecit miserandus iniquam,
Ossibus ad viuum qui iam persederat imis.
Iamq; ferè denum in luctu quater egerat annum

Innu-

Innumeris circumuentus morbísque faméque,
Quem postquam aspexit propius stellantis olympi
Rege satus, sic est vltrò placido ore locutus:
Infelix, quæ te segnis mora detinet vnum
Seruantem has frustra ripas, & tristibus vndam
Præsentem morbis, alij cum scilicet omnes
Protinus hinc abeant læti, oblitique laborum
Accipiant solitas reparato in corpore vires?
Ille sub hæc, largóque genas simul imbre rigabat:
Non hoc crimē aquæ, nō vis mihi fontis iniqua est;
Verùm ego dum motum opperior salientis aquai,
Præcipites dans saltus alij se in stagna priores
Ad sonitum, inualidis nequeo ipse insistere plantis:
Nec me tunc opis externæ dignatur egentem
In stagno quisquam ante alios mersare salubri.
Talia narrantem placido Deus ore tuetur,
Atque ait: Ipse tuis pedibus subsiste, valénsque
Carpe viam, nec cuncta vndis debere necesse est.
Vix ea, cùm subitò cernentibus omnibus ecce
Erigitur, stratúmque humeris, mirabile visu,
Ipse suis referens pedes omnes passibus æquat,
Atque suo solidæ respondent robore vires.
Sicut vbi in syluis dum ramos colligit, anguem
Frigore sopitum pastor, brumáque rigentem
Frondibus implicuit, admouítque inscius igni.
Nulla mora est, propius flāmas vix pertulit, & iā
Attollítque caput, iámque ignea lumina torquet,
Pérque domum serpēs micat arduus ore trilingui.
Parte alia ante fores templi, medióque ministri

Ingenti strepitu testudine dona sedentes
Vendebant, quæ plebs æratæ imponeret aræ,
Lanigeras pecudes, tauŕosque, paréſque columbas,
Voti vt quisque reus, rerúmque vt copia cuique.
Quos simul atque heros ingressus vidit, & omnem
Discursu, & clamore locum resonare prophano,
Haud tulit, & verbis grauiter commotus acerbis
Reppulit intortum vibrans per terga flagellum,
Verberáque insonuit, sacróque à limine abegit.
Qualis vbi Arctois Boreas erupit ab antris,
Aereos rapido peruerrens turbine campos,
It cælo ferus, & piceas toto æthere nubes
Insequitur. dant victa locū, & caua nubila cedūt,
Sacra Deo domus hæc, inquit, hæc numinis ædes.
Vos autem versam indignos sceleraſtis in vsus:
Sanguine respersum est aras, animáque litatum
Hactenus antiquis concesso more sacrorum.
Indultum satis, atque ouium iam cædis abunde est.
Nunc pater omnipotens pecudū volucrumq; cruori
Parcere vos posthac iubet, ac fumantibus extis.
Vos diuersa manent mutatis orgia sacris:
Discite iustitiam tantùm, puráque litate
Mente, Deúmque pius precibus placate volentem.
Hi vestri ritus, ea deinde piacula sunto.
Sic ait, & supplex demisso poplite ad aram
Cernuus arcana prece patris numen adorat.
Iámque sacerdotum primis exarserat ingens
Tristi in corde dolor, flammæq; iræq; coquebant:
Nec nouus hic primū furor, hæc odia aspera surgūt.
Anti

Antiquæ irarum causæ, antiquique dolores
Haudquaquã exciderant animis, fixiq; manebãt:
Non tamen hîc ausi sunt illum surgere contra,
Sed veriti vltricem plebem, turbámque sequentũ,
Excessère aditis, nequicquam indigna minati.
Quales nocte lupi stabulis cùm forte reclusis
Appetière gregem, verùm custodia pernox
Obstitit, & canibus vocalibus inde reuulsit.
Olli (dira fames stimulis agit intus) abacti
Cedunt, & montes nequicquam vlulatibus implẽt.
Dum verò affatur genitorem Diuus ad aram,
Mirantes socij templum per singula lustrant,
Suspectu molem vasto, artificúmque laborem,
Cautibus excisas centum, centum ære columnas
Omnes è solido, omnes altis montibus æquas,
Tignáque, & æterna ex cedro laquearia, ahenoq;
Aeratas porrò stridentes cardine portas,
Sectilibusq; minutatim sola læuia saxis:
Tum puro ex auro postes, mensasq; metallo
E simili, & fixos alta ad donaria currus
Distinctos ebeno, & candenti elephanto.
Quæ dum cuncta legunt, perfectis ordine votis
Improuisus adest, tacitúsque superuenit heros,
Atque ait: Hæc moles, adeò hæc immania templa,
Protinus vt vento radicitus eruta pinus,
Versa repente dabunt labem, ingentémque ruinã,
Et tibi digna tuis Solyma instant præmia factis,
Quæ vates ad te missos diuinitus ausa es
Tot ferro petere, aut duris detrudere saxis.

Ipse

Ipse tuos quoties, præsens vt vera monerem,
Tentaui ciues incassum cogere in vnum,
Ceu cristata suos dispersa examina fœtus
Singultu volucris vocat & plaudentibus alis?
Ferro excisa cades, iam iam labentia regna
Protinus arma ruent tua, vindexq́; hauriet ignis,
Et paßim hæc largo sudabit sanguine tellus.
Nonne vides, iam vt nunc res procubet inclinata?
Et tibi iam votis non prosit nectere vota?
Longe alias pater omnipotens sacra trãstulit oras,
Longe alia vult ipse coli, & placarier vrbe.
Atque adeo hic alte depactus terminus esto.
Sic fatus monstrat miras in marmore formas,
Argumentum ingens, senum monimenta dierum,
Magna quibus magni cõpacta est machina mũdi,
Et veterum euentus, & prisca ex ordine auorum
Facta, haud humanis opus enarrabile verbis.
Non illic hominum effigies, simulacráve Diuûm,
Arcanis sed cuncta notis, signisque notauit
Obscuris manus artificis, non hactenus vlli
Cognita, non potuère ipsi deprendere vates.
Hîc superûm sator informem speculatus aceruum.
Aeternam noctémque indigestúmque profundum
Prima videbatur moliri exordia rerum
Ipse micans radiis, ac multa luce coruscus.
Iámque videbatur fulua de nube creare
Stelligeri conuexa poli, terrásque fretúmque,
Et lucem simul vndiuagam, mox vnde micantes
Et Solis radios, & cœli accenderet ignes.

Ipsi

Ipsi iam denso crepitare examine circum
Auctorémque, ducémque suum, plausúq; sonare
Aligeri fratres supera arce volatile vulgus,
Lucis opus primæ: nec dum tamen æthera ab imis
Flammiferum terris, terras discreuerat vndis,
Sed tantum confusa iacebant semina rerum.
Nec mora, vix cæli extuderat septemplicis orbem,
Ordine cui vario rutilos affigeret ignes,
Et iam cuncta nouam incipiebant sumere formam
Paulatim, cælúmque sua compage teneri.
Cernere erat sicca in medio iam mole relicta
Littoribus curuis circum maria humida fundi,
Illisósq; vadis spumare ad sidera fluctus.
Nondum pontiuagæ curuabant ampla carinæ
Carbasa, nec liquido lentari in marmore remi,
Lata sed innocui verrebant æquora Cauri.
Ecce autem iam fagiferi capita ardua montes
Attollunt, infráque iacent humiles conualles.
Continuo tellus summittens Dædala germen
Flore renidescit, & frondeis explicat arbos.
Iam videas viridi vestiri gramine campos,
Iam colles densis frondere cacumina syluis,
Ilicibúsque, oleisque, & coniferis cyparissis.
Nec mora, cæruleo flammis duo lumina cælo
Incipiunt teneris primum lucescere rebus,
Et sibi, ceu mundi vigiles statione vicissim
Succedunt, certóque suum dant edere lumen.
Nam lucis fons dimensum Sol ambit olympum:
Ipse diem, terrásque nouo splendore colorat.

Nocte

Nocte suas vultu pallenti seruat in vmbris
Luna vices fundens auratis cornibus ignem,
Lucidáque exornant nocturnis æthera gemmis
Sidera, perpetuo circumlabentia motu.
Tum bifidis passim verrebant marmora caudis
Squamigerum mutæ pecudes, pelagóque natabāt.
At pictæ volucres librare per aera pennis
Corpora, & inter se curuis decernere rostris.
Nec procul hinc errant latos armenta per agros,
Lanigeríque greges persultant pabula læta.
Iam latebras videas meditari dira ferarum
Semina, iam longos per humum reptare chelydros.
Desuper hortari clara de nube putares
Cælicolum regem, lætásque expromere voces.
Crescite, propagate genus mea semina vestrum,
Secláque perpetuis generatim iungite seclis.
Tandem nudus homo emicuit tellure creatus,
Quem superum sator affaríque, & edicere leges
Ore videbatur coram, ac præponere regnis,
Qui terras Immortalis ditione teneret:
Mansisset dictis, seruasset fœdera pacta.
At campum arboribus iuxta, ac viridātibus herbis
Lucentem aspicias, stellantia floribus arua,
Poma vbi cæruleo multum vigilata dracone:
In medio fons perspicuis argenteus vndis
Quatuor aduersis voluens regionibus amnes,
Qui terræ gremio infusi late arua rigarent.
Atque hic cernere erat malesuadi fraude draconis
Deceptum iuuenem vetitos ex arbore fœtus

Gustare

Gustare edicti immemorem, legísque seueræ.
Et iam (vix pomum infelix admouerat ori)
Pœnituisse putes se frondibus inuoluentem,
Nec iam cælituum regis grauia ora ferentem.
Nanque videbatur fuluæ inter vellera nubis
Horribili super impendens mortalibus ore
Dura redarguere, & sæuas indicere pœnas
Promeritis, quas ille olim quas omnis ab illo
Progenies lueret lucis ventura sub auras.
Interea coniux, quæ capta libidine dira
Iura prior, legésque datas, ac fœdera soluit,
Infelix fruticum frustra per densa latebat.
At victor, factúsque potens iam fraudis, ahena
Effulget squama, teretique volumine serpens
Ter superans stirpem, spirísque ingentibus ambit
Tortilis, & motis insultat desuper alis
Virgineo irridens deceptos improbus ore.
Nec procul hinc ideo videas late infera circum
Regna, subobscuras sedes, lucémque malignam
Solis, vbi casti manes, animæq; piorum
Sedibus exclusæ quondam debentis olympi
Vnius ob scelus expectabant ordine longo.
Stabant hic cani proceres, vittatáque vatum
Agmina, tendebántque manus ad sidera passas,
Quos omnes humeris pater alte extantibus Abras
Amplificam pandens chlamydem, pretentaq; late
Brachia subnixus, dextra, læuáque tegebat.
Orantes illos credas, superúmque parentem
Supplicibus dictis affari, parceret iræ,

Par

Parceret vnius noxa omnes perdere gentes.
Substitit hîc imo suspirans pectore diuus,
Atque ait: en nostrum deposcunt ista laborem.
In me nulla mora est. ego tantæ debitus iræ
Morte mea eripiã hos tenebris, & claustra refrigã.
Quin ea, quæ subito paucis deprensa sequuntur,
Sublegite infandum mihi portendentia lethum.
Omnibus hîc pauci extinctis mortalibus ibant
Inclusi ligno summas impune per vndas.
Ingens latiuago fluitabat machina ponto,
Et vix extabant immani corpore montes.
Quos procul abruptus collisis nubibus ignis
Ingeminans creber cælo rutilante petebat.
Hic natum senior nudo Isacon ense petebat
Infelix pater, exequitur dum tristia iussa.
Aspiceres illum toto iam corpore niti
Dextram attollentem. nondum respexerat, & iam
Nuntius ecce aderat cæli demissus ab arce,
Iussa ferens primis contraria. victima iuxta
Pascebat pueri ignari pro cæde parata
Candidus, & villis aries argenteus albis.
Hinc fratrem inuisum narrata obsomnia fratres
Vendebant, misero mentiti dira parenti
Funera, discerptúmque feris. pater ipse cruentam
Versabat gnati tunicam, lacrymísque rigabat.
Hic etiam, Phariis dum ciues ducit ab oris,
Post longa exilia in patriam, promissaq; regna
Legifer auxiliis, fretus cælestibus heros,
Orta lues populum errantem miseranda repente

Serpentum afflatu letho dabat, atque iacebant
Corpora tabifico passim morientia morsu.
Dux verò in medio campi suspendit ahenum
Ingenti è malo colubrum, stratósque iubebat
Dirigere huc aciem intentos, lignúmque tueri,
Quæ miseris erat haud dubiæ via sola salutis.
Parte alia rostro terebrans sibi viscera acuto
Fœta auis implumes pascebat vulnere natos.
Stant olli circum materno sanguine læti,
Et pectus certatim omnes rimantur apertum.
His animaduersis portis bipatentibus ibat
Multa putans, nec dum gradibus descẽderat heros
Omnibus, & magno iam longe vrgente tumultu
Ecce trahebatur passis per terga capillis
Pallida longæui coniux Susanna Manassei,
Quoi pater egregiam forma, & florentibus annis
Haud placidis tædis inuitam, ægrámque iugarat.
Nãque fidem ob thalami sceleratã ad iusta vocabãt
Supplicia, ingenti iuuenum spectante caterua.
Et iam saxa manu pueri, vulgúsque tenebant.
Ipse sed anteuolans prohibebat tela sacerdos,
Donec porticibus Christum conspexit in amplis,
Ad quẽ vbi concessit, miserámq; ad limina traxit,
Ingressus versare dolos, Hæc prodidit, inquit,
Coniugium, thalamíque fidem deprensa fefellit.
Sontem iura neci tali pro crimine dedi
Nostra iubent duris (sed quæ inclementia?) saxis.
Téque ideo vatum interpres mitissime adimus,
Et tua quænam sit sententia quærimus omnes.

Dixerat, atque animo iam spes pascebat inanes,
His captũ, implicitumq; putãs sermonibus hostem;
Præclusos abitus, non effugia vlla relicta,
Illam quippe neci si solueret interceptam
Miti animo miseratus, eum turba omnis in ipsum
Saxáque, & vltrices raptim conuerteret iras,
Quòd sanctas gentis leges euerteret illex.
Si verò ad pœnam iussetpro crimine duci,
Sese odiis vulgi obijceret crudelis acerbis.
Hæc agitans iam victorem se mente ferebat,
Pectora lætitia multum tumefactus inani.
Ac veluti in somnis olim sibi visus arator,
Dum terræ attrito suspendit vomere terga,
Auri ingens pondus campo effodisse subacto,
Gaudia vana fouet, cernet somno ille relictus
Pauperiem, duros & adhuc sibi adesse labores,
Somnia, fortunámque animo execratus inanem.
Ipse viam Deus inuenit (fallacia numen
Nulla humana valet contra) qua legibus illi
Parceret, illæsis, nempe, vt defixa tenebat
Ora solo, tandem attollens, turbámque paratam
Aspectans ait, Haud dubiũ, quin crimine lethum
Sit merita: id prisci quondam sanxère parentes.
Ergo agite ò vestrum quicunq; est criminis expers,
Saxa manu primus rapiat, feriatq; merentem.
Ecquis erit tanto è numero, qui vulnera prima
Dirigat, & sceleris purum se proferat vltro?
Sic memorans omnis seruabat lumine pronus
Obliquo, horrendúmque tuens, illúmque paratus

Insti

Inscripsisse solo. cui mens interrita nullum
Esset ob admissum fœde, securáque culpæ.
Stabat conspectu in medio tremebunda puella
Iam suffusa oculos mortis nigrore propinquæ,
Et positis terram genibus submissa petebat,
Non minus exanimata metu, quàm in retia cerua
Acta canum latratu, & longo exercita cursu,
Cùm iam consumptæ vires, cùm se vndiq; cinctam
Hoste videt, mortémque instantem certa moratur.
His autem auditis responsis, omnibus ingens
Confestim cecidit furor, & vis fracta quieuit.
Quisque suam tacito versant in pectore vitam,
Inq; vicem spectant sese, atque aduersa tuentur,
Nec quisquam turba in tanta se prodidit vltro.
Saxa cadunt manibus furtim labentia, & omnes,
Quisq; sui memores abeūt, tēplúmque relinquunt.
Vt vero Deus aspexit vacua atria circum,
Linea detraxit pauitanti vincla puellæ,
Atque illam verbis monitam dimittit amicis.
I melior, veterùm famam iam extingue malorum.
Talia dein socios fatur conuersus ad ipsos:
Heu durum genus. haud possunt desistere victi.
Nil linquunt intentatum, nil prorsus inausum.
Nempe ego nunc festis fas contra, & iura diebus
Affero opem inualidis, ægrosque in pristina reddo,
Nunc fontes, & sponte sua commissa fatentes
Accipio, noxáque animos & crimine soluo.
Nunc sorij fruges tractant, & vina priusquam
Dent manibus lymphas, cum victu corpora curant,

Nec dapibus parcũt, & quæ in vos plurima iactãt.
Quin etiam me fraude petunt furta irrita adorti.
Vel cùm Romanus astu me opponere tentant
Incautum, quærúntque dolo, an fas pendere regi
Per capita argentum, edicto quod quisque iubetur.
Nec cæcos mea facta mouent ingentia, quæ non
Humanis fierent opibus, non artibus vllis.
Nec qua vi hæc agitem spoliati lumine cernunt,
Consiliisque audent supremi obstare parentis.
Nec priscos tollo ritus, legésve refigo.
Quippe alia arcanis longe sententia dictis
Inreprensa latet, longe altera sacra teguntur
Nube sub obscura verborum. vt cætera mittam,
Quid situs horretis vetitis imponere mensis
Viscera? non animis labem sublimibus affert
Aut his, aut illis ieiunia soluere rebus.
Vobis intus obest mens ipsa, & dira cupido.
Sed quoniam gaudet cœno immundáque palude
Setigerum genus, & pecori huic innata libido est,
In sue adumbrantur Veneris mala gaudia fœdæ.
Quin etiam, vt iussis animos cælestibus auctor
Paulatim assuescens posset mollire colendo,
Nec nulla inciperet sub relligione tenere,
Indociles primùm populos, obtusáq; gentis
Pectora, iussit oues iugulare, & sanguine terram
Imbuere, immeritósque aris mactare iuuencos,
Quæ tamen omnia erant, si cui mens alta vigebat,
Venturæ speculum mox relligionis, & vmbra.
His actis, iam deuexum cum vesper olympum

Clauderet, egrediens maleſida ceſsit vt vrbe.
Tum genitorem obitus affarier ante propinquos
Exoptans, corámq; arcanas promere voces,
Ignaros ſocios Taburi ima in valle reliquit.
Ipſe autem aſcenſu ſuperans capita ardua montis
Conſtitit, aerea feriunt vbi ſidera cedri.
Addiderant comites ſe tantùm ex omnibus illi
Fidus Ioannes cum fratre, Petrúſq; vocati.
Stabant orantes taciti, pariterq; ſupinas
Tendebant ſine voce manus, ac lumina cælo.
Ipſe autem his magno genitorem affatur amore:
O pater, en inſons nunc dira ad funera pergo
Progenies tua, nec tot ferre indigna recuſo,
Quando certa tibi mens, atq; hæc fixa voluntas.
Et tanti mortale genus: nil demoror, adſum.
Hos ſaltem, qui me patriáq; ,ſuiſq; relictis
Per varios caſus lectiſsima corda ſequuntur,
Aſpice, & immeritos cæcis auerte periclis. (ſim
Haud vereor, quòd ſeuis homines, gẽs impia paſ-
Opponunt, nil facta hominum mortalia terrent.
Ipſi etiam (nihil hoc moueor) moriãtur ad vnum,
Aut potius ſæuo, ſi vis, tu fulmine perde
Correptos igni, & penitus res attere fractas
Tu genitor, tanto finémq; impone labori,
Si tantæ eſt genus humanum cælo addere molis,
Secláq; mutatis in priſtina reddere rebus.
Tantum oro (ſcelus) inferno ſummiſſa barathro
Gens peſtem meditata viris nil improba furtis
Officiat, non infando præuertat amore

Insidijs captos, nec corda improuida fallat,
Dum scelera hortatur, nostríq; obliuio suadet.
Iam iam aderunt infandi hostes, armata dolis gẽs,
Nondũ animos satiata, graues nõdũ vltra dolores.
Has fraudes, iámq; has fraudes, artésq; mouebũt,
Quas non mentitis simulato corpore formas,
Vt capiant genus innocuum, vertántq; venenis
Pestiferis: tu frange dolos, feréq; irrita in auras
Cuncta pater: tandem victis edice quiescant.
Sint, qui per terras gentes post funera nostra
Iustitiam erudiant, & religionis amorem.
Hanc veniam concede, id gnati cedat amori.
Filius hæc, genitor contrà cui talia reddit:
Nate patris virtus, nostríq; simillima imago
Nulla tuis fraus (solue metum) nullæve nocebunt
Insidiæ, quas nunc regni molitur operti
Arbiter, incœpti frustra irritus omnia tentat.
Induat in facies centum, centum ille figuras.
Ipse adero, retegámq; dolos, fæcundáq; fraudis
Agmina disijciam, & magna virtute resistam.
Vnus erit tantùm, cui mentem insania vertet,
Infelix, iam nunc deuoto pectore versat
Infandum scelus, atq; tui iam pœnitet agrum,
Secum indignantem, tua quod præcepta sequutus
Exuerit blandum vitæ mortalis amorem,
Maluerítq; graues sub te tolerare labores,
Omnia quæ mecum mundi ante exordia nostri.
Hunc tamen indignum numero, cœtúq; piorum
Addidimus memores vatum, qui talia quondam

Prædi

Prædixêre, tuis exemplum insigne futurum.
Euadent alij insidiis meliora sequuti.
Omnes te propter contempto lucis amore
Haud mortē horrescent, pergéntq; in funera læti,
Innumerámq; suo parient tibi sanguine gentem
Proiectu vitæ, & mortis amore superbi.
Efficiam cælo dignos post aspera tandem
Funera, desertis magnum ætheris incrementum.
Quos tu olim aspicies hac relligione nepotes
Surgere nate tibi? quam pectora certa videbis?
Tu modò tu perge, & cœptum decurre laborem.
Hi quos cernis enim vix nunc tua iussa sequutos
Indociles, fandi ignaros, (mora non erit) alios
Pectore concipient sensus, doctóq; verendas
Ore canent leges afflati numine nostro,
Et vastum in melius referent hortatibus orbem.
Succedent alijs alij, sacríq; nepotes
Victores tua signa ferent trans vltima claustra
Oceani latas vndis cohibentia terras,
Clarescetq; tuum passim per secula nomen.
Sponte sua inuicti reges tibi sceptra, tibi arma
Subijcient sua per terras, arásq; sacrabunt.
At adeo grauida imperijs Roma illa superba,
Appennini iugi quæ propter Tybridis vndam
Ingentes populos frenat pulcherrima rerum,
Summittet fasces, & quas regit, orbis habenas.
Illic relligio, centum illic maxima templa,
Centum aræ tibi fumantes, centúmq; ministri,
Quiq; viris late, atq; ipsis det iura sacerdos

Regibus, & summo te in terris reddat honore.
Siqua tamen paulatim annis labentibus ætas
Decolor inficiet mores, versisq; nepotes
Degeneres surgent studijs, per dura, laborésq;
Exercens lapsam reuocabo in pristina gentem.
Illa malis semper melior se tollet ad astra.
Sæpe solo velut euersam, excisamq; videbis,
Quam modo prædixi, populorũ incursibus vrbem.
Verùm quo magis illa malis exercita semper
Altius hoc surgens celsum caput inseret astris,
Mæniáq; in melius semper recidiua reponet,
Nec nisi subiecto passim sibi desinet orbe.
Sic placitum, nostri sedes ea numinis esto.
Hæc ait, & natum dextra complexus inhæsit.
Ecce autem subito rubra vibratus ad æthra
Cum sonitu fulgor micat, & polus intonat ingens.
Nam pater omnipotens manifestus ab æthere nubẽ
Ostendit radijs illustrem lucis, & igni.
Omnia collucent late loca. turbine Christus
Corripitur rapido, mediáq; in nube refulsit,
Verus & aspectu patuit Deus, atq; per auras
Diuinum toto spirauit vertice odorem
Luminis ætherei specimen, genitoris imago.
Nec secus emicuit roseo pulcherrimus ore
Insolita circumperfundens omnia luce,
Quam cum mane recens lucis fons aureus ingens
Lumine Sol cælum exoriens rigat omne profuso,
Oceani in speculo longe resplendet imago,
Et croceæ effulgent aurata cacumina syluæ.

Talem

Talem se socijs mirantibus obtulit heros
Amborum in medio vatum, quorum alter adiuit
Flammifero quondam inuectus cæli ardua curru,
Et tranauit equis insultans aëris auras:
Isacidum Pharijs genus alter duxit ab oris
Dux profugum, legésq; dedit, moréq; sacrorum.
Nec non cælicolûm propius tum maxima pandi
Visa domus, cæliq; ingens apparuit aula.
Tum genitor nubis fulgens candentis amictu
Oscula libauit nato, & vox lapsa per auras:
Hic mea progenies. hic est mea magna voluptas.
Vni huic mortales omnes parete volentes.
Nec plura his. toto assonuit chorus omnis olympo
Cælestum cantu vario, plausúmq; dedêre.
Tum demum in faciem consuetam redditus heros
Attonitos socios monstrísq;, metúq; sepultos
Excitat, atq; hominis mortali apparuit ore.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS

LIBER II.

✱

AT Solymi trepidi rerum, & formidine cæci
Noctem illam patrum primi, tẽpliq; ministri
Insomnem duxêre: animis adeo addita cura
Incubat, ac nullam attonitis dat dira quietem.
Omnibus ante oculos vrbem ingredientis imago
Læta Dei, festiq; manus impubis honores,

Illiúsq; vident late increbrescere nomen.
Fama volat, passimq; canit miracula rerum.
Quid faciat? magis, atq; magis iam vera patescũt,
Quæ quondam prisci vates cecinère futura,
Terras cælesti regem de stirpe manere,
Cuius in aduentu templum, Iudæáq; tandem
Regna ruant, Solymeq; euersis desinat aris
Antiquo de more sacros imponere honores.
Ergo infracti animis omnes, terrore subacti,
Tectis, quisq; suo, septi, clausiq; manebant.
Quales quæ solitæ florentia rura volantes
Carpere apes, vbi sæuit hyems, cælúmq; profusos
Soluitur in nimbos, & aquosus regnat Orion,
Otia lenta terunt, clausisq; aluearibus ægræ
Cunctantur, circúmq; fores, ac limina mussant.
Tempus erat per membra quies cùm grata soporẽ
Irrigat, ac positis affert obliuia curis
Et iam nocti potens manus imo emissa barathro,
Horribiles visu formæ furialibus omnem
Cœtibus obsedère vrbem: pars turribus instant:
Pars apicem templi, & fastigia summa coronant:
Cetera pérq; vias legio, pérq; alta domorum
Tecta volant, tractímq; hærẽt per culmina tigni,
Haud secus Italiam repetunt vbi vere tepenti
Cærula, aues longo fessæ super æquora cursu,
Quæ prior occurrit tellus, hanc agmine denso
Certatim arripiunt, procuruáq; littora complent.
Principio spargunt occultum in pectora virus,
Vipereámq; viru animam, cæcúmq; furorem
Inspirant,

Inspirant, odiúmq; animis, & crimina linquunt.
Multi etiam in facies hominũ vertũtur, & omnẽ
Protinus incendunt varijs rumoribus vrbem.
Irrepunt tectis alij, summóq; solutis
Somnia dira ferunt varia sub imagine rerum,
Atq; hominum falsis simulacris pectora ludunt.
Iámq; huius subeunt, iámq; illius alta potentum
Limina, & attonitos dictis hortantur in hostem,
Terrificántq; animos facta, atq; infecta canentes,
Christum inferre faces, aríſq; instare bipenni
Armatum ærata, atq; adytis extrema minari,
Et iam semusto in templo dominarier ignem.
Quin ipsos templi mentiti veste ministros
Singula tecta adeunt, patrésq; ad limina sacra,
Conciliúmq; vocant, nigri dux agminis ipse
Impulit ærisono stridentes cardine portas.
Hinc atq; hinc delubra petunt: concurritur vltro
Vndique: nec tenebris nox obstat euntibus atra.
Non aliter captam si rumor nuntiet vrbem
Nocte dolis intempesta atq; latentibus armis
Hostem inferre acies, & iam summa arce receptũ,
Culminibúsq; immissa voret fax atra penates,
Plenis cuncta vijs feruent, trepidóq; tumultu
Huc atq; huc itur, nec sat rationis eundi est.
Præcedunt diræ facies, facibúsq; nefandis
Sufficiunt lucem, & summo dant vertice lumen
Terrificas capitum quatientes vndiq; flammas,
Nec miseri tamen agnoscunt: furor omnibus intus
Eripuit mentem, lapsúmq; in viscera virus.

Nec

Nec minus interea bis seni ex agmine missi
Bis senos Christi ad socios, euertere si quem
Possent, & furijs deceptum incendere iniquis.
Illi autem pleni monitis ducis (ante futura
Prescius ista suis prædixerat omnia) seruant
Inuictos animos, inapertáq; pectora fraudi,
Quanquã hostis species sese transformet in omnes
Nequicquam expertus, mentésq; indagine captet.
Vnus non valuit sese his subducere vinclis
Iscarius pesti infandæ deuotus Iudas,
Lectorum procerum labes, & pestis Iudas.
Hic se olim addiderat socium vestigia Diui
Ingressus, patria, atq; opibus, carísq; relictis
Incerta exilia, incertas quacunq; paratus
Ire vias, talíq; necem pro rege pacisci.
At mox cœptorum piguit, duríq; laboris
Paulatim pertæsum, animo tum voluere secum
Noctes atq; dies tacitus, siqua potis arctis
Legibus exolui, & priscæ se reddere vitæ,
Indignans longum incassum cecidisse laborem.
Hos abitus, iámq; hos abitus, & furta parabat
Impatiens operum, rebus non lætus egenis.
Talibus vndantem curis, animóq; labantem
Iampridem, nigræ reperit dux ipse cohortis
Haud minus exultãs animis, quàm monte sub alto
Cùm procul aspexit tendentem in pascua ceruum
Getulus leo, quem siccis exercet hiantem
Faucibus ex longo collecta insania edendi.
Ac prius in faciem Galilæi versus Iore,

Ipsi

Ipsi qui fuerat coniunctus sanguine Iudæ,
Insomnem aggreditur verbis.in nocte silenti
Montibus in solis erras insane,potésq;
Vltro sæua pati sub nudo frigora cælo,
Atq; tibi alterius sub nutu degitur ætas,
Dum sequeris(quis te tantus furor incitat?) istum
Elatúmq; animis, euersorémq; sacrorum,
Quem tantùm illuuies adeunt terrima gentis
Fœminei cætus,& semiuiri comitatus?
Primi omnes infensi odijs concordibus ardent,
Sacrilegóq; necem intentant.iámq; ille furorem
Vesanum expendet,cedet fiducia tanta.
Non illi auxilio magnarum gloria rerum,
Quas mentitur,erit:nil contra obtendere densa
Nubila,nil solitas accingi proderit artes.
Rumpe moras,eia instanti te surripe cladi.
Sic ait,ardentémq; odijs instigat acerbis.
Tum mutata acri percussit pectora thyrso.
Et subito nocti ablatus se immiscuit atræ.
Hinc miserum inuadens præcordia ad intima sese
Ingerit,atq; imis dirum implicat ossibus ignem.
Olim,etiam in mentem veniunt, quæcunq; sub illo
Iussus dura tulit,quæcunq; exhausta pericla.
Et piget,atq; nefas polluto voluit amore.
Immeritúmq; animo sedet hosti prodere regem.
Ah miser,ah maiesane, Deum non pectore sentis,
Non oculis numen præsens,non auribus hauris?
Quis te mutauit tantus furor? aspice quo nunc
Culmine præcipitas,quænam trahis arce ruinam

Nec qualis sentis tibi menti insederit error.
Quid struis? aut quo te raptat tam dira cupido,
Quæ nunc te male habet, mentísq; & lucis egentē?
Quam nunc amittis sortem, irreparabile donum,
Obtabunt seri post secula mille nepotes.
Atq; adeo quæ vota foues, quam mente secas spem
Lætitia elatos animos inflatus inani,
Omnia discerpent, rapiéntq; per aëra venti.
Excute, dum licet, infandam de pectore pestem,
Quæq; imis te nunc est addita cura medullis.
Iámq; sacerdotes, totáq; ex vrbe senatus
Secretam in templi sedem concesserat omnis,
Ipse sacerdotum primus, cui tempora sacra
Insula cingebat, Caiphas in sede sedebat
Celsior aurata inde alij longo ordine ciues,
Quos omneis circunsiliunt, acuúntq; furorem
Tartareæ haud vlli visæ sine corpore pestes.
Nec mora, nec requies, sublapsæ in pectora cunctis
Eripiunt mentem, atq; animis incendia miscent.
Multa illi inter se vario sermone serebant
Solliciti: vasto strepit ingens murmure templum,
Sunt qui ipsum iubeant vtcunq; absumere Christū
Seu vi, siue dolo, iuuenémq; inuadere ferro,
Qui rursum in lucem nuper reuocatus ab vmbris
Venerat, & totam monstro concusserat vrbem.
Ast alij plebem metuunt, vulgíq; furorem
Namq; sibi ingenteis populos deuinxerat heros,
Hos meritis, illos diuino affabilis ore.
Hic Nicodemus erat pesti impetrabilis vnus

Primores inter gentis non vltimus ipsos,
Cui longe menti melior sententia, sed non
Audebat dictis contra omnes tendere solus.
Ille Deo quondam sese inscius intulit hostem,
Atq; dolis frustra contra steterat. inde vbi numen
Admonitus sensit, veluti de nocte profunda
In lucem reuocatus ei se iunxit amore,
Clam tamen, infensæ vitans odia aspera gentis.
Tum verò illius de vita, & sanguine cerni
Vt vidit, lethúmq; insonti triste parari,
Non tulit vlterius latebras, hæcq; edidit ore
In medio non obscuram, non lucis egentem
Rem ferimus, neq; enim vereor iam vera profari
Pro patria, quamuis mihi sint extrema ferenda.
Cernitis hunc omnes manifesto numine ferri,
Maióremq; homine, & nosmet nisi fallimus ipsi,
Vera Dei patuit soboles, verus Deus, ille
Olim quem toties afflati numine vates
Venturum cecinêre, nefas quo triste piaret,
Commendans genus æterno mortale parenti.
Hoc liquet, hoc vltra non in discrimen agendum.
Huius ope innumeri, quos nox obscura premebat
Luminibus captos, iucunda luce fruuntur.
Multi etiam voces obstructis auribus orti
Accipiunt, reddúntq;, ægris quot reddita venit
Insperata salus, qui lenta aut membra trahebant
Victa lue, aut subito correpti corpora morbo?
Tres etiam (nostis) obita iam a morte reduxit
Elatos idem in lucem. modo Lazarus omnem
Percalit

Perculit, & monstro ingenti permiscuit vrbem:
Pro læuas hominum menteis, pro pectora cæca.
Non hæc pæoniis succis, non artibus vllis
Confieri possunt, maior Deus intus agit rem,
Maius numen inest. quoties diuina loquentem
Incassum contrà stetimus verbísque, dolísque
Instructi? quoties ausi vim tendere inermi
Aut ferro, aut duris nequicquam perdere saxis?
Nube caua eripuit caput, ex oculísque recedens
Aligerum se cælesti subito agmine sepsit.
Et quisquam illius certum non numen adoret?
Quid molimur adhuc? quid nobis deinde relictum?
Quin potius, quando nobis demissus olympo
Auxilio venit, vnà omnes adeamus, ab ipso
Suppliciter pacem oremus commissa fatentes.
Talia perstabat repetens: violentia cunctis
Gliscit, & accensus semper per viscera sensus
Conflatur magis, & sæuos furor aggerat æstus,
Paulatímque animi turgescunt tristibus iris.
Exarsère omnes: pestis latet intus, & omnem
Eripuit miseris lucem, victísque veneno
Pestifero nebulas offudit mentibus atras.
Tum demum erumpit, quæ cunctos ira coquebat.
Infremuêre omnes contra, gemitúmque dedère.
Qualiter ære cauo dum sulfura pascitur atra
Inclusus magis, atque magis furit acrior ignis,
Molitúrque fugam, nec se capit intus anhelans,
Nulla sed angustis foribus via, nec potis extra
Rumpere, materiam donec comprenderit omnem.

Tum

Tum piceo disclusa volat glans ferrea fumo.
Fit crepitus. credas rupto ruere æthere cælum,
Iamq; illa, & turres procul ecce strauit, & arces.
Corpora, & arma iacēt, latè & via facta p hostes.
Haud illi secus accensi meliora monentem
Excludunt adytis, atque extra mœnia trudunt.
Tum verò Caiphas, vbi facta silentia linguis,
Sic orsus, sibi quæ sedeat sententia, pandit.
Haud equidē moror, ò ciues, quòd versus ad hostes
Iste etiam infando captus perfugerit astu,
Qui toties summa pro re, pro legibus olim
Obiecit patriis caput vltro, ipsúmque premebat
Obnitens contra nuper sermonibus hostem.
Tanta est artificis pellacia, vis ea fandi,
Vt quoscunque velit vertat, superétque venenis,
Scilicet hunc credam cælo diuinitus actum
Nobis venisse auxilio, qui se impius ortum
Patre Deo canit, ac leges abolere parentum
Antiquas cupit, atque nouos inducere ritus.
Séque vltro excidio templi venisse fatetur,
Quod nostri monitis olim cælestibus acti
Impensis tantorum operum struxère parentes.
Quæ nouitas, aut religio, qui denique mores?
Ille etiam, ne quid sceleris sibi restet inausum,
Sacrilegus sontes, & quorum crimina nota,
Prosequitur venia, haud veritus scelerata subire
Limina, nec festis parcit de more diebus.
Ergo agite, atque illi insidias, lethúmque merenti
Maturate viri: crescentem extinguite flammam,

Ne mox subsiliat victrix ad tecta domorum,
Degustétque trabes, pérq; ardua culmina regnet.
Subvertet solitis aliter totam artibus vrbem
Seditione potens, populos captabit, & omnem
Subiiciet sibi prodigiis fallacibus oram.
Hinc quæ tot nobis annos tam prospera cessit
Religio, euersis actutum desinet aris.
Tum metuo, ne Romulidæ non talia passi,
Quicquid adhuc iuris superest, à gente reposcant,
Et profugos patria iubeant decedere terra.
Vnum pro multis detur caput, vnius omnes
Expiet, ac tutos mors tanto in turbine præstet.
Hoc habet. hæc melior superet sententia ciues.
Hæc illi ob numen dona, hunc reddamus honorem.
Talia fatus erat, furiis stimulantibus intus
Experti, passíque senes eadem ore fremebant.
Omnibus idem animus. sed qua ratione, quibúsve
Id fieri occultè queat artibus, exquirebant.
Cùm subitò ecce suis clam se furatus Iudas
Improuisus adest cunctis mirantibus, illum
Excipiunt trepidi spirantem immane, locántque
Sede inter primos, faríque hortantur, & ardent,
Quid veniat, dubiis animis audire, siléntque,
Ille autem torquens huc flammea lumina, & illuc
Sic fatur: scio vos Galilæi facta furentis
Formidare patres, patriæ qui legibus affert
Exitium, moliri ideo vos plurima cerno:
Si mihi, quæ posco, promittitis, omnia solus,
Quæ nunc vos frustra exercent, dispendia tollam.

Ille

Ille manus faciam in vestras hodie incidat vltro.
Dixerat. argenti læti pepigêre talenta
Ter dena, egregij precium memorabile facti,
Dimittúntque alacres, atque extra limina ducunt.
Ille petit montem iterum, sociósque reuisit.
Forte propinquabat genti solemnis, & oræ
Festa dies, veterum cum religione parentum
Immunes operum educunt septem ocia soles,
Pérque domos ouium fetus epulantur, & acri
Fermento parcunt iussi, properatáque liba
Expediunt, mensásque onerant agrestibus herbis
Lætitiæ veteris memores. hac luce ferebant
Aegyptum priscos olim cœlestibus actos
Prodigiis magna cum præda exisse parentes
Ingressos pede iter salsas impune per vndas.
Ergo ingens tum sceptriferam concursus ad vrbem
Vndique erat, populíque omnes ad sacra fluebant.
Non effusa tamen turba huc sine more ruebat.
Verum quisque ducémque suum, gentémq; tribúmq;
Vnà ibant comitati, etenim licet omnibus idem
Sanguis, cognatáque orti sint stirpe nepotes,
Omnes Isacidæ, paribus sub legibus omnes,
Scindit se tamen in bis senas vna tribus gens
Atque Palæstinam latè est diducta per omnem.
Libera gens olim multa munita virum vi,
Florentésque vrbes populis, opibúsque vigentes.
Tunc autem patriis de finibus exturbati
Penè omnes aberant, & Caspia saxa colebant.
Vix de bis senis tribus vna intacta manebat,

Alteráque, & patria sese tellure tenebant,
Beniamidum gens, áque ipso domus inclyta Iuda,
Ambæ tunc etiam populis opibúsque vigentes.
Tantum autem imperio adiectã, ceu cætera passim
Contuderat bello, & victricibus hauserat armis,
Hãc quoq; seruitio partem Roma alta premebat.
Sceptra vrbi tantùm sublatáque ademerat arma
Linquens sacra viris, ac leges victor auitas.
Nunc tellus deserta iacet. tot clara fuêre
Mœnia, tot populis pariter cum fortibus vrbes,
Hæ bello, hæ validis quassatæ viribus æui.
Vsque adeò sæuas superùm pater arsit in iras
Nimbipotens, natiq; necem non passus inultã est.
Non tamen indecorem tantæ solatia cladis
Ipse sinã antiquã (superent modò carmina) terrã,
Ne penitus seclis obliuiscentibus ætas
Deleat extinctam pariter cum nomine gentem.
Regem illis superùm prosit regionibus ortum
Vagisse, & cælo primùm reptasse sub illo.
Vos ideo aligeri cœtus gens ætheris alti,
Qui leuibus magnum pedibus pulsatis olympum,
Nam vos sæpe polo missi peragrastis & oram,
Et gentis crebri hospitio indulsistis amicæ,
Este duces mihi, dum tota regione vagantem
Raptat amor: longum vos mecum ferre per æuum
Nomina, quæ cecidêre, iuuet, deletáque gentis
Oppida, & antiquas antiqui nominis arces.
Post autem vestra sublatus ad æthera penna
Carmine mortales oras, visúsque relinquam.

Vos

Vos me sublimi sistetis tramite vectum
Auia per superûm loca: me iuuet alite curru
Aurea nubifugo mulcentem sidera cantu
Intactas primum ire vias mortalibus ægris,
Et petere insolitam cæli alta è rupe coronam.
Hæc olim, audentem ni deserat ætheris aura.
Nunc mecum populos percurrite templa petentes
Non alias illuc aditum est maioribus vnquam
Et numero, & studiis: nec tantùm sacra petebant,
Quantum auidos Christi visendi traxerat ardor
Orti autem à magno primi ingrediuntur Iuda
Per multos ductum reges genus: hæc tribus vsque
Et numero, & virtute caput super extulit omnes,
Tantum alias superans, quantũ leo cuncta ferarum
Semina inexhaustus animis, & viribus anteit.
Littorea innumeri Gaza venêre, Sabíque,
Engada deseruêre, racemiferósque recessus,
Vrbis Adulææ sedes, humilémque Raphean.
Hic Lyde, atq; Selis, vẽtosaq; Iamnia, & Hippa,
Ascalo, Azotique arces, Acharónque, Sochónque,
Quæq; fluentisonis Iope perfunditur vndis,
Proiectæ rupes, pontóque minantia saxa.
Parte alia antiquam ciues liquêre Damascum,
Primus vbi (vt perhibent) limo felice creatus
Natus homo est, cælique nouas erupit in auras
Deseritúrque Emaus, Nepséque exhausta silescit.
Quæsiuítque suos Aegypti proxima regnis
Anthedon, natíque Dei cunabula Bethle.
Tum deserta silent & Galgala, Bessuráque omnis,

Aruaq; qua Marethō, qua proxima nubib⁹ Erme,
Qua Sigoris mirata nurum, dum incendia versa
Respicit, humanos seruasse in marmore vultus,
Concretíque salis subitum traxisse rigorem,
Qua calet Asphaltis flammis infamibus vnda,
Ingentésque palus ad cælum exæstuat æstus
Aera contristans graueolenti sulfuris aura.
Quondam hîc læta seges, riguísque rosaria campis:
Nunc stat ager dumis, obductáque sentibus arua,
Crimen amor malesuade tuum, vim tendere adorti
Infandam indigenæ pueris cælestibus olim
Diuina capti facie, & florentibus annis,
Fecißéntque, fuga nisi se illi ad sidera lapsi
Remigio nixos rapuissent præpetis alæ.
Non tulit altitonans pater, atque vltricibus omnē
Inuoluit flammis tractum, immersitq; profundo.
Squalet adhuc cinere, & putri laté ora fauilla.
Infæcunda ideo terra, & sine frugibus agri,
Difficiléśque aditus, & inacceßi secessus.
Illic, vt fama est, nitidum florem educat arbos,
Quem cupiunt iuuenes, cupiunt decerpse puellæ.
At simulatque graui perflante euanuit austro,
Succedunt poma hirsutis asperrima barbis,
Quæ nulli iuuenes, nullæ cupière puellæ.
Hæc tamen aspectu solida & sincera putares,
Fœda sed illuuies intus, subitoq; resoluunt
Ad tactum cinefacta, hominum nihil vsibus apta.
Pallida item flauis, cùm vix seges albet aristis,
Dira immaturas messes interficit aura.

Pro

Protinus hinc subeunt populi Simeone creati,
Qui Sareen, Molodâmque viri, Scicelegidaq; orā
Felicem frugum, lætósque vligine campos,
Qui Sipahota coiunt, Asanésque biuerticis arces,
Quiq; Atharia quondam generosos palmite colles,
Remmoua qui, cultísque erectam in collibus Ain.
Et quos thuriferæ pascunt cētum oppida Idumes.
Ruraque odoriferas Arabum vergentia ad oras.
Ecce autem Isachari magno clamore nepotes
Ingressi delubra petunt, arámque salutant.
Gens victu facilis, contentáque finibus arctis.
Hic adsunt, quos Hermonius sub vertice pascit,
Hermonius generator apum, generator equorum.
Qui Taburi cantu alta tenēt, quibus ardua rupes
Carmeli domus: hac rapido gens turbine quondam
Sublatum vatem cœli per aperta repente
Vidit flammifero ferri super æthera curru.
Sunt & quos misit, quos Hennada, quos alit Assra
Nobilis, in summis [illegible] rupibus vrbes,
Qui Seman, & Roboten liquere, Remetiaq; arua
Vitibus, & variis vestita littora pomis.
At taciti incedunt gens Dani è sanguine creti
Deiectique oculos, deiectique ora per vrbem
Templa petunt, qualis, cum frigora prima lacessūt
Autumnum, nec dum mirantis decussit honorem
Bruma suum, coluber latebras meditatur, iterque
Fert tacitum lapsu repens per saxa quieto,
Sibilaque ora premit, neque cauda surrigit orbes.
Iámque viros tristes credas, quod sanguine ab illo

Prædixêre ducem fore pleni numine vates,
Qui genus humanum Christi sub imagine falsa
Terreat, atque hominum vitas, & crimina quærat,
Deterior fas atque nefas vbi verterit ætas,
Et rebus feret exitium mortalibus ignis.
Protinus at multis aderit cum millibus vltor
Vera Dei soboles, verus datus arbiter orbi.
Illum nequicquam pugnantem, & vana mouẽtem
Turbine corripiens terræ ima in viscera trudet.
Insequitur iuuenum nimbus, genus Asere ductum,
Spicea queis capita obnubat de more corona
Omnibus, & nexæ ludunt per tempora aristæ.
Hi Betagúmque, Hormãque ferũt his Aphega sedes.
Illos Ama dedit, illos misère Robææ.
Non numero Arctipus Labanæ, non Aziba cessit.
Hos iuxta seram in noctem soliti vrere myrtos
Littoreas ponti gens accola Zabulones
Dona ferunt: pars Ieptaphiles ab sede profecti.
Pars Iedaba venêre. Canam hi liquêre modo atra
Miratam puras in vina rubescere lymphas.
Hos Nazara tulit, tulit illos ardua Sembros,
Quæque modo aerias iterum venisse sub auras
Vidit morte obita puerum Galileia Nais,
Millia multa tulit, totidémque huberrima Dotha,
Atque suis Naloie, Cathetiáque alta relicta est.
At quis Nephthalidũ numerauerit oppida, et arces
Innumeras, quas & Cedar, quas & sacer altis
Fert humeris Libanus cæli confinibus æquus.
Qui celsam Nazona habitãt, qui Nephthalis vrbẽ

Gens

Gens oris, fandíque potens, fœcundáque veri
Nascentem gemino Iordanem fonte salutat.
Omnis iit Galilæa, omnis Samarea penates
Deseruit studio gens tantùm accita videndi
Sæpe hac rege satus superûm tellure moratus
Sponte Deum se detexit. miracula rerum
Asseda nunc etiam meminit, meminère Caperna.
Et vetus amisit quæ nomen Graia Sebaste.
It Bethole, eductáque ad sidera Bessais arce,
Et quos piscosis Gennesara proluit vndis.
Leuigenæ verò sacrum genus omnibus ibant
Immixti, neque enim propria his regio vlla colenda
Sorte data est, sed diuersas dux legifer olim
Huc illuc oras æquè est partitus in omnes,
Præfecítque sacros aris, próque ubere glebæ
Et iugulare dedit pecudes, atque exta cremare.
At non contentus regnis, sceptrísque Manasseus,
Sortitus qua trans fluuium sibi iunxerat ampla,
Protulit imperium, qua Nepheca, Bersaq; surgunt
Venatrix, pecorúmque altrix, & Dora ferarum.
Olli etiam parent Tenachos, nemorosáque Iebla
Et Magedos nulli populis, opibúsque secunda.
Quásque rigat Taphua claris argenteus vndis,
Ver vbi perpetuum, scatebrísque recentia prata.
Succedunt qui trans Iordanis flumen opima
Arua serunt, tribus ipse etiam deducta Manasseo.
Nec non Gade sati, nec non Rubene creati
Belligero, fratrum cunctorum maximus æuo
Qui fuit, vnà omnes vrbem ingrediuntur, vt olim

Vna etiam sedem optarunt trans flumen eandem,
Indigenis quondam regnata gigantibus arua.
Argobiæ qui rura colunt, Basanidáque oram,
Qui saltus Galadina tuos, Ogíque subactas
Sexaginta vrbes, Galaticáque oppida, Iabin,
Et Sebamã, Balmémq;, Ramotha, Goläq;, Nabéq;
Edrénque, Selcamq;, & semirutam Cariathen.
Hæc tunc nomina, nunc alio sunt nomine terræ.
Tum qui cedriferæ pascunt asperrima Arimnes,
Omnes fronde caput tecti, omnes terga veruti.
Qui Bosorim, Rabathénq; tenent, qui Gaulida, &
Fortibus exercẽt tauris Bathaltidos oram, (quem
Et quos humectat præceps de montibus Arnos.
Nec vos transierim qui prata feracis Abillæ,
Quíque Eleale viri metitis, viridémque Aserota,
Sconiamq; Esebon saxis horrentia regna, (quas
Desertasq; Cades, quas Phasga habet arduus, &
Hinc atq; hinc Hermus præruptas sustinet vrbes,
Quas Abaris, cuius nimboso è vertice quondam
Pastores admirati vidêre morantem
Iordanem ingenti subsidere mole coacta
Vndarum, & cursu cedentia flumina retro,
Dum domus Isacidum promissa capesseret arua.
Postremi iubeunt aduecti è sede propinqua
Beniamidæ, datæ sorte quibus latissima tellus,
Maxima vbi & Solyme totius regia gentis,
Altaq; Iarephile, Luzæq; binominis arces,
Quæq; modo quarta regem iam luce sepultum
Betinæ obstupuit reuocari ad munera vitæ,

Et Tarela, & Samare, & lentiscifera Gabaothæ,
Gens infesta feris: ideo exuuiásque luporum
Induti incedunt iuuenes, canibúsque fatigant,
Quas sepire plagis iuuat vsque, & frangere siluas.
Atque adeo aßiduo venatu mane recentes
Conuectant humeris prædas, quas vesper olympum
Claudit vbi, gaudent partiri, epulísque fruuntur,
Atque inter sese per agros conuiuia curant.
Hic adsunt, queis Maspha domus, quibus arduus
Difficiles colles, ac scabra crepidine terga, (Hemē
Qui liquère Recen, celsasq; Berothidos arces,
Atq; Silum quondam gaudentem paupere tēplo,
Qui lōgumq; Helephō, Auinq;, Amosamq;, Selāq;,
Atque vlulata Rhamæ paßim Racheilidos arua.
Qui Gabeone domo, quiq; Hierichunte profecti.
Indigenas est fama viæ, aßiduique meatus
Obitum vidisse diu considere Solem
Imperio ducis, atque diem decedere serum,
Hos inter facie egregia puer altior ibat,
Qui prisco genus à Saulo, noménque trahebat.
Iam tum illum vates vno omnes ore canebant
Præstanti clarum eloquio, factísque futurum.
Quantis ille tamen mentem caligine pressus
In nostros odiis primum, furiisq; feretur?
Omnipotens aderit pater, & se pectore toto
Altius infundet iuueni, excutietque furorem.
Protinus afflatus diuinitus ætheris aura
Implebit terras monitis, latamque per orbem
Mortales meliora docens ad sacra vocabit,

Nec

Nec lethum horrescet pro relligione cruentum.
Iam duodena tribus magnæ successerat vrbi,
Ipse etiam templo vt solitos inferret honores,
Munere nec tali tam læta luce careret,
Affatur socios CHRISTVS*: lux sacra propinquat,*
Omnis se dapibus festa domus apparat vrbe.
Ecquis erit vestrùm, primus qui ad mœnia tendat,
Si quis forte opibus fessos inuitet abundans,
Nos quoque vt ante meos obitus, ac funus acerbum
Solennes epulas celebremus, & annua sacra?
Nec longe quærendus erit puer obuius vltro
Vrnam humero, lymphasq́; ferens de fonte recentes,
Quò tendat gressus, aut quo sese ille receptet,
Obseruate, locúmque acie capite vsque sequendo.
Limina vos eadem accipiant, tectúmque subite.
Tum dominum affati coram, hospitiúmque rogãtes
Exiguam sacris sedem, nostrum edite nomen.
Tectum auratum, ingens, pictisque insigne tapetis
Protinus ostendet structas ibi ponite mensas.
Ipse adero, atque eadem socios ad limina ducam.
Dixit. Ioannes mandata, Petrúsque facessunt,
Et mæsti magnæ succedunt mœnibus vrbis.
Ibant incerti, atque oculis procul omnia obibant,
Cùm puer vrnã humero gestãs lymphamq́; recentẽ
Vicino veniens de fonte occurrit: eum vsque
Seruantes gressum ferret quacunque sequuntur,
Quásque subit, subeunt ipsi quoque protinus ædes
Huc atauis clarúsque Simon, & prole beatus
Septena sese semper referebat ab agris,

Siqui-

Siquando caris cum gnatis viseret vrbem.
Nanque illum potius campis, rurísque iuuabat
Degere, ciuiléſque procul contemnere honores.
Vmbræ illi nemorum cordi, riuíque ſecantes
Prædia, quæ centum diues vertebat aratris.
Iam grauis argutáſque fides, & carmina amabat
Fluminis in ripis, aut fontem propter amœnum.
Norat enim cæli numeros, menſúſque, viáſque.
Sæpe Deo plenus porro ventura canebat
Agricolis, quid Sol, quid menſtrua Luna pararet.
Sudíque, pluuiæq; docens prænuntia ſigna.
Tum ſacris intentam igitur conceſſerat vrbem,
Vt de more dies feſtos celebraret auito.
Dúmque alia famuli menſas, & dona pararent
Parte domus, veterum facta ipſe canebat auorũ,
Nunc citharæ leuibus digitis, nunc pectine eburno
Percurrens molli attactu vocalia fila.
Præcipue à prima reuocabat origine, quænam
Has ex more epulas, atque hæc ſolennia priſcæ
Relligio intulerit genti. verum ecce canenti
Improuiſus adeſt Petrus, & ſacra carmina rũpit;
Rex ait eſt nobis, quo nuſquam iuſtior alter,
Aut pietate prior, Chriſtum omnes nomine dicunt.
Is tua nos vltro ſupplex ad limina mittit.
Exiguam ſacris ſedem, menſiſque rogamus.
His ille auditis gauiſus nomine tanto,
Imperat haud hærens animo tectum omne recludi
Hinc hilares totis adolere penatibus ignes,
Et pingui ſuffire Arabum iubet atria ſilua,

Interiúsque viros media in penetralia ducit.
Inde locum ostendit mira testudine pictum
Aulæis circumvelatum, ostróque rubenti.
Luxuriant sola strata, nitent argentea eburnis
Fulcra torísque, subiq;, aureáque è simplice lāces,
Et passim domus, argentóque auróque renidet.
Atq; hæc deinde refert: nō hoc mihi nomē ad aures
Nunc primum venit, illius sed cognita fama
Iampridem virtus, neque enim mihi cernere coram
Fas fuit, aut vocem divinam hausisse loquentis.
Adveniat: placidus tectis assuescat amicis
Vos hic expectate viros, qui exacta reportent
Omnia, dimittam, meáque illum ad limina ducāt.
Atque vtinam libeat longum his in sedibus olli
Degere, & hospitij dignetur nomine tectum,
Quod nostros iuvet interdum memorare nepotes,
Hospitibúsque locum felicem ostendere seris.
Interea adventu vestro intermissa sequamur
Carmina, & antiquos patrum repetamus honores,
Dum nigra roriferis nox terras obruat vmbris.
Sic ait, ac nervis socians concordibus ora
Obloquitur numeris. quæ concinit, ordine picta
Cuncta putes, aut textilibus simulata figuris.
Nempe Paretoniis cantu deducit ab oris
Isacidum genus, arrepta maris æquora virga
Vt profugum dux findat, aquásq; impune per alias
Vt sine navigiis ierint pelagique profunda
Sicco calcarint pede: namque induruit humor
Aridus, & liquidas late est via secta per vndas.

Ater

A tergo tota ex Aegypto curribus hostes
Quadriiugis vecti instabant fulgentibus armis,
Iámque pios canit emenso pelago alta tenere
Littora, littoreisq; metu se condere siluis.
Nulla mora est, iterum telo tellure recussa
Diuino redeunt in se maria ecce refusa,
Quæ media ingenti dirimebat semita tractu.
Inde hostes ruere, & salsis in fluctibus arma,
Armaq; quadrupedesq;, & corpora mersa virorũ
Aspiceres magis, atque magis subsidere in vndis
Semper & absumptos velut euanescere currus,
Qui medij extabant, medios salis hauserat æstus.
Addit, vt omnipotens rerum sator æthere ab ipsõ
Pauerit in vasta gentem regione locorum
Errantem dape cælesti miseratus egenos.
Cernere ibiq; putes epulas niuis instar ab æthra
Defluere ad terram subitas, cœtúsque paratis
Accinctos dapibus lætis epularier aruis.
Proinde etiam duras cautes pulsabat eadem
Dux cœlum aspectans virga, cùm protinus amnis
Prosilit, & dulcem saxa erupêre liquorem,
Atque hausère nouis populi de fontibus vndam,
Quos sitis ex longo collecta vrebat hiantes.
Tum canit, vt primus Solymorum conditor arcis
Dona laboratæ frugisq; recénsque reperti
Pocula plena meri obtulerit campestribus aris,
Cespite quas viridi, sectáque extruxerat orno,
Atque ea dum intentis hauribant auribus omnes,
Haud rerum ignarus Christus de montibus altis

Cesserat, infensæq; iterum successerat vrbi.
Et iam decliui cùm Sol properaret olympo,
Hospitis intrauit sociis comitantibus ædes
Regifico instructas luxu, dapibúsque paratis
Discubuêre omnes. vnà inter dirus Iudas
Dissimulans sedet, & vultu mentitur amorem.
Iámque heros puras fruges properatáque liba
Accipiens, frangénsque manu partitur in omnes.
Inde mero impleuit pateram, lympháque recenti,
Et laticis mixti dium sacrauit honorem,
Spumantémque dedit sociis, mox talia fatur:
Corporis hæc nostri, hæc vera cruoris imago,
Vnus pro cunctis quem fundam sacra parenti
Hostia, vt antiquæ noxæ contagia tollam.
Vos ideo, quoties positas accedere mensas
Contigerit, sacrásque dapes libamina iussa,
Funeris his nostris mæstum referetis honorem,
Et nunquam istius abolescet gloria facti.
Nec plura, ex illo mox seruauêre minores
Hunc semper ritum memores, arisq; sacramus
Sinceram cererem, & dulcem de vite liquorem
Pro veterum tauris, pecudum pro pinguibus extis.
Ipse sacerdotum verbis eductus ab astris
Frugibus insinuat sese regnator olympi,
Libatúrque Dei sacrum cum sanguine corpus.
In summos hæc relligio successit honores.
Ergo vbi pulsa fames sociis, sese ocyus heros
Exuit insignem tunicam, & mantilibus albis
Succinctus poscit flammis vndantia ahena,

Tum

Tum gelidam irrorans dextra, læuáque sonoris
Pertentans labris feruentem temperat vndam
Hinc genibus positus Petro, reliquisq; suorum,
Plurima quanquam ille attonitus nouitate recuset,
Dat pedibus lymphas, & mollificcat amictu
Accurrus, sociis linquens imitabile factum
Mox gemitus imo ducens de pectore fatur:
En mihi summa dies socij, quamq; ipsi propinquam
Prædixi toties, nox illa aduenit acerba,
Vos linquam, & moriens genitoris iussa capessam.
Vnus erit vestrum (vix ô vix credere tantum
Fas scelus) insidiis prodet qui me hostibus vltro.
Haud me animi fallit: furias iam perfidus ille
Concipit, insidiásque animo meditatur auaro.
Id pietas mea magna, mei meruere labores.
Non tamen ipse diu pulchro lætabere facto.
Quisquis eris, satius, si nunquam lucis amorem
Gustasses, dulcis nec vitæ limen iniisses.
At vos este pij, inq; vicem (quæ exempla reliqui)
Inter vos aliis alij parete volentes.
Summissisq; animis fastus abolete superbos.
Non erebi in tanto cessabunt cardine diræ
Vestra potestates præuertere corda timore.
Peruigiles quæso iam custodite, proculq;
Consuite, hic animos, atque illos promite sensus.
Quos toties mihi polliciti, ne cedite pesti
Vos seruate viri noctem non amplius vnam.
Extemplo turbati omnes, gemitúmque dedere.
Suspensi quem cæcum adeo, furiisq; subactum

Ore premens signet venturi præscius heros.
Quem senior tali aggreditur sermone precando:
O cæli decus, in quẽquam tam immane putandũ est
Posse scelus cadere? quisnam fœdissimus ille?
Faxo hodie nunquam nobis illudat inultis.
Non adeo effugit cum sanguine viuida virtus
Pulsa annis, nec dextra mihi tam frigida languet.
Sic ait, & pariter vagina liberat ensem.
Dux autem signis manifestis prodidit hostem,
Sed cunctis mentem eripuit, voluitque latere,
Donec res perfecta. dehinc hæc edidit ore:
Imo omni ex numero mihi nemo hac nocte suprema
Vestrum non infidus erit, solúsque relinquar.
Tu quoque, magnanimo cui nunc ea copia fandi
Sub tecto, atque amplis tendis super æthera dictis
Omneis irritans ventos, omneísque procellas,
Hinc atque hinc circunfusos vbi videris hostes
Me capto quæres latebras, iaciésque salutem
Mendaci in lingua, pedibúsque fugacibus acer.
Atque vbi curriculo mediam nox humida metam
Attigerit, ter me tibi notum ille ipse negabis
Futilis, incutiétque metus tibi fœmina inermis.
Dixerat. ille animi robur magis vsque, magísque
Spondebat, turpíque metu impenetrabile pectus.
Fœda alios seruet fuga: nec tu me ante timoris
Argue, quam terga vrgenti dare videris hosti.
Quo te cunque feres, adero. sequar vltima tecum.
Nulla tuis poterit me vis abiungere rebus.
His Deus exactis mensis, vrbémque reliquit,

Et

Et se cum sociis pura sub nocte virentes
Transtulit in colles olea, & loca sola petiuit,
Atque omnes secum iussit vigilare, sed illi
Assiduis noctisque diéque laboribus hausti
Haud poterant inuictum oculis defendere somnũ.
Et gelidi in summo recubantes æquore saxi
Infusum toto proflabant ore soporem.
Interea curis confectus tristibus heros
Cælesti velut oblitus se semine cretum
Indignos animo euentus, indigna labanti
Supplicia, atque genus lethi versabat acerbum.
Horrebátque. id enim matris de corpore traxit,
Vt quæcunque hominum mortalia pectora terrent,
Ipse etiam hæc eadem mortali corde paueret.
Mens immota tamẽ, virtúsque inuicta manebat.
Ergo iterũ, atque iterũ genitorẽ affatus, & ambas
Ad cælum tendens palmas hac voce rogabat:
Omnipotens talin' pater ô me funere obire?
Méne aliena malis tantis commissa piare?
Eripe me infermi letho, & tua flecte seuera
Consilia in melius, durósque auerte dolores.
Si tamen id fixum sedet, atque hæc certa tibi mẽs.
Nec generi humano gnati nisi morte sequestra
Placaris, non fas orbis me deesse saluti.
Ibo vltro: crimen generis commune refellam.
Dixerat, atque graues curas sub corde premebat
Multa agitans: toto simul ibat corpore sudor
Proruptus, simul & sanguis, vel sanguinis instar.
Ecce autem effulgens fronte delapsus ab axe

Stelligero pictis iuxta puer astitit alis
Dicta ferens patris, in tanto solatia rerum
Turbine, mulcebatq; ægrum, curasq; leuabat
Abstergens toto fluidum de corpore rorem.
Hortator verò, scelerisq; inuentor Iudas
Composito interea vocat hostes vertice ab alto,
Séque vltro comitem atq; ducẽ venientibus offert.
Ergo adsunt improuisi illum in vincla petentes.
Longius æra micant tremulæ lumine lunæ.
Iam clypei resonant, iam ferri stridit acumen,
Pinguiaq; exuperant noctem funalia longo
Ordine, multifidæq; faces, quas vnguine supra
Obduxit manus, & ferro inspicauit acuto,
Fit strepitus: vasto circum mons vndique pulsu
Armorum sonat, atque virûm clamoribus omnis.
Quos his nil trepidus compellans vocibus heros,
Heus, inquit, iam state viri, quem quæritis, adsum.
Quo ferrum, flammæq;? palam conspectus in vrbe
Conuentu cecini magno præcepta parentis,
Cur non vnà omnes vos tunc tenuistis inermem?
Ista sub obscurum noctis cur agmina cerno?
Quod si me tamen ad mortem deposcitis armis
Insontem, & vobis adeo obst... gloria nostra,
Hos sinite illæsos nihil hi meruere, nec ausi;
Tantum dilecti comitis mandata facessunt:
Vnus ego vestras explebo deditus iras.
Hæc ait, & bis se quærentibus obtulit vltro
Illi autem ad vocem toties (mirabile visu)
Procubuêre, solóque ingentem fusa dedere

Arma

Arma sonũ, atq; oculis subito nox plurima oborta
Consurgunt tandem somno, vinóq; grauatis (est.
Assimiles, hærentq; obliti, donec Iudas,
Qui nusquam somno noctu se strauerat illa,
Signa dedit manifesta, hostiq; obiecit amicum
Nanq; pij scelus id prætexens nomine amoris
Composuit sese, & ficto dedit oscula vultu.
Ille dolum præsensit, & hæc presso edidit ore:
Hæc vero meruit comitum fidissime noster
Oscula amor? tanton' scelere vlla ad præmia tẽdis?
Haud equidẽ hæc tecum pepigi cõmercia quõdam.
Vix ea fatus erat, cùm circumfusa iuuentus
Cæca ruit, densaq; omnes indagine cingunt.
Non aliter, quàm coniectum cum in retia rara
Ceruum, aut fulmineum metuendũ dẽtibus aprum,
Pastorum circum sæuit manus. illicet hastas
Comminus agglomerant certatim. ad sidera voces
Vndiq; eunt. reboant montes clamore propinqui.
Sic iuuenem obsessum longe fulgentibus armis
Sæua cohors premere, atq; omnes incumbere inermi.
Hi prensare manu, hi stupea vincula collo
Iniicere, & nunc huc nunc illuc ducere captum.
Perfurit ante alios, & sese turbidus infert
Malchus Idumæis missus captiuus ab oris.
Nulli ferre manum, nulli contendere suetus.
Non ea vis illi, non tanta in pectore virtus.
Verùm, vt se Caiphæ præstãtem ostendat in armis,
Cui datus hærebat famulus, nam tuta videbat
Omnia, & audenti nullum hîc obstare periclum,

Audet, cedentémq; vltro petit improbus hostem
Ventosam nequicquam acuens in iurgia linguam,
Et vix ille suas tumefactus corde capit spes.
Nō tulit hoc præceps animi Petrus, arripit ensem,
Et super incumbens inhonesto vulnere tempus
Occupat, ac patulam dicto ocyus amputat aurem.
Quod Deus aspiciens subito dextrámq; tetendit,
Decisámq; ab humo madido cum puluere partem
Sustulit, applicuitque manu medica, vnde reiecta
Affixítq; loco: nullo hæsit fixa dolore, (ysi,
Vlla nec apparent vestigia vulneris vsquam.
Mox socium increpitās vim dextra arcere volentē
Condere tela iubet, vetito neq; fidere ferro.
Ni faciat, senior nequicquam magna locuto
Strictum ardens illi per costas exigat ensem.
Non istis opibus, non istis nitimur, inquit,
Viribus est genitor, qui me si funere acerbo
Eripere, & fuso nati sine sanguine vellet
Placari generi humano, centum agmina posset
Cælicolûm, mihi centum acies summittere ab arce
Siderea, infensum qui cætum hunc ense trucident.
Militiámne adeo superûm, pugnatáq; bella,
Atq; potestates varias, & nomina nescis?
Nunc sine me imperijs magni parere parentis,
Quæ me sola premūt. hominum nil demoror arma.
Talibus auditis senior vix desinit iræ
Inuitus, veluti aspexit si forte magistri
Assuetum imperijs ceruum media vrbe Molossus,
Syluestrem ratus insequitur. vix voce coercet,

Venator

Venator rabido instantem ceruicibus ore.
Ergo sponte sua victum, nec viribus vsum
Corripiunt cuncti (heu, species indigna) trahuntq;
Inualidum, & dictis lapsantem immitibus vrgent.
Hæc pater omnipotens superum regnator olympo
Tam lentus cernis, nec cælo tartara misces?
Ecquando horrificum dextra iaculabere fulmen,
Si nunc immoto facies innubila mundo est?
Fœdere iam rupto rerum confusa laborent,
Atq; repente elementa ruant, ruat arduus æther.
Cur tua dextra vacat? cur non face terra trisulca
Iam fumat? quos flamma vorax seruatur in vsus?
Non genus humanum, non tanti regia cæli
Alitibus supplenda choris, non aurea gens, quæ
Mox hinc se tollet pietate insignis ad astra.
Ne nostri tanto te cura incendat amore,
Iactari vt tali patiaris turbine natum
Vnigenam, desertũ, inopem, atq; extrema ferentẽ.
Diffugere metu comites, syluisq; teguntur,
Spumiferi vt suis aduentu, sæuiq; leonis
Semianimes: passim insequitur ferus hostis euntes.
Aspiceres hunc iam captum, iam veste relicta
Elapsum manibus rapido petere ardua cursu.
Illum speluncas, & sicubi, operta subire
Per syluam loca, saxorúmq; in fornice condi.
Nec mora, nec requies, cursu nemora auia feruent,
Et vasto intonsi colles clamore resultant.
Iámq; sacerdotis summi tecta ampla subibant.
Proximus hic tota passim concurritur vrb.

Primores adſunt procorum, pœnáſq; repoſcunt
Vni infenſi omnes, atq; illum torua tuentes
Perterrent, vinctúmq; minis crudelibus vrgent.
Tum gentis primus Caiphas ita deniq; fatur:
Res hodie bene geſta viri. non artibus vllis
Infandum euaſit caput illi nulla ſuperſunt
Effugia inſtaurādi animi, & quod reſtat, agendū
Nunc eſt illa dies qua gloria maxima ſeſe
Oſtendit nobis. ſed opus properantibus aſtu.
Accipite, & linguis omnes, animiſq; fauete.
Nulli fas noſtrum quenquam demittere morti.
Romani ducis arbitrio ſtat quiſq; cadítve.
Quæramus lethi cauſas, & crimina primum,
Inde ducem inſtructi verbis adeamus, vt ipſe
Audiat, & morti indefenſum deſtinet hoſtem.
Sic ait: hinc captum allequitur: tu ne ille ſupremi
Vera Dei ſoboles, verus Deus, æthere ab alto
Quem vates oriturum orbi cecinere priores?
Per Patris obteſtor numen, qui ſidera fulcit,
Fare age, ne te diſsimula quærentibus vltrà,
Diſcuſsiſq; palam qui ſis nunc nubibus ede,
Nec te diuino ignari fraudemus honore.
Dixerat. ille autem in medio defeſſus, inermis
Conſpectu paulum ſuſtollens lumina fatur:
Sum quod ais, quid me ſtudio tentatis inani
Hæc eadem toties ſcitati? parcite tectis
Inſidijs, victiq; dolis deſiſtite tandem.
Ipſe palam fateor. nec iam mora longior obſtat,
Cum mihi ſublimis cedet plaga lucida olympi

Regnanda.

Regnanda ætherea iam iam cernetis in aula
Amplexum dextram patris omnipotentis, & inde
Mox iterum terras petere aspicietis eundem
Fulgentem clara in nebula, quem mille sequuti
Cælicolæ auratis impellent æthera pennis.
Vix ea dicta, humeris sibi cùm de more sacerdos
Abscindẽs tunicã inquit, eget quid lucis adhuc res
Indicijs tot clara? palam scelus ipse fatetur.
Nónne Deo quicunq; audet se fingere natum,
Fas, & iura iubent mulctari funere acerbo?
Tollite, ferte moras, Romani ad præsidis ædes
Abripite hunc iubeo, meritásq; reposcite pœnas.
Interea casu Petrus perculsus iniquo
Prosequitur mœrens, longéq; obseruat amicum.
Iámq; sub ingentis deuenerat atria templi,
Tecta sacerdotis magni, solúsq; sedebat
Tristis, inops animi ante fores nocturnus apertas.
Olli serua, domus cui curæ ianua herilis,
Id quod erat rata, tu ne etiam fugis, inquit, & isti
Iunctus eras scelerum consors, ideóq; per vmbras
Explorator ades, quando omnia nocte quiescunt?
Diriguit Petrus ad vocem formidine turpi,
Oblitúsq; sui est (quæ vitæ tanta cupido?)
Nec iam scit subita turbatus imagine rerum
Quid faciat, quo se vertat, quas aduocet arteis.
Qualis vbi dulci virgo decepta sopore
Paruula, quam mater campis ignara reliquit
In solis abeunte die sub tecta reuertens,
Confestim rupto circum tulit humida somno

Lumina, nec comites, nec matrem cõspicit vsquã,
Sed loca sola metu videt exanimata, viarúmq;
Immemor, atq; horrere nigra circum omnia nocte.
Talis erat miser ille animo confusus, & hærens.
At cari nomen tandem abiurauit amici,
Pro quo sponte neci modò se deuouerat ardens.
Quin etiam, quo se tegeret, succedere tecto
Hostili tulit, & famulis se immiscuit amens.
Nec latuit tamen illum omnes inimica tueri
Suspectum, & latebras verbis vrgere fouentem,
Terq; adeo obiectum nomen, patriámq; magistri
Audierat, ficto ter dißimulauerat ore,
Cùm matutino mediæ iam noctis abactæ
Edebant cantu cristatæ signa volucres,
Auroram in tectis solitæ acri voce vocare.
Tum monitus verborum heros quæ extrema cane-
Ingemuit, rupítq; imo suspiria corde, (bat.
Et penitus duris tristi dolor oßibus arsit.
Tum sese miser incusans, turpémq; timorem,
Erepsit furtim foribus, solúsq; per vrbem
Totam illam ingemuit somnis sine munere noctem
Menti caniciem demissam in pectora vellens.
Quin illum hãc perhibẽt mox sẽper flesse sub horã
Admißi memorem dum vixit, cum æthera pandit
Sæpe oriens solis, sæpe ater vesper in antris
Inuenit luctu indulgentem, eadémq; querentem,
Dum nulla admittit mœsto solatia amori.
Deserti subeunt monita vsq; nouißima regis,
Ac se perculsum muliebri voce recursat.

Et iam tempus erat, cùm nondum Aurora relato
Orta die albentes cæli discriminat oras.
Iámq; Deum vinctis manibus post terga trahebãt
Præsidis ad sedem. quo crimina quæreret ipse,
Quem penes arbitrium, & morti dãnaret acerbæ.
Illo Iudæam frenabat tempore missus
Cæsaris imperio Tiberi Pilatus opimam
Pontius insigni Romanus origine gentis,
Quò furibũda manus trepido est aggressa tumultu
Vociferans. hunc dede neci, trabe fige merentem
Infami autorem scelerum, fraudúmq; potentem.
Hæc crebra ingeminant, densiq; ad limen inũdãt.
Ille autem iuuenis procero in corpore fixos
Intentúsq; oculos, intentusq; ora tenebat.
(Nondum illi dulcis flos prorsum euanuit æui)
Insolitam speciem, insolitos miratur honores
Oris, & expleri nequit, hunc è stirpe fatetur
Aut diuûm, aut saltem magnorũ è sanguine regũ,
Et secum sortem capti miseratur iniquam,
Iámq; fauet, tacitusq; agitat, siqua potis illum
Impune eripere, & ruptis exoluere vinclis.
Quem sic alloquitur: quæ te commissa fatigant?
Fare age, qui casus? vnde hæc effusa repente
Tempestas tibi? num tantis scelera impia mersum
Implicuère malis? an diuum tristior ira?
Vnde domo? quo te memoras è sanguine cretum?
Aut quibus aspiras sceptris? quæ debita regna?
Christus ad hæc paucis: non hæc ego criminis ergo
Protrahor: haud turpi mihi mens obnoxia facto.

Sed patris, immensi cæli cui regia paret,
Iussa sequor, nec regna moror mortalia, quamuis
Haud equidem clara me regum è stirpe negarim.
Hæc tantum. ille autē admirans decus oris honesti,
Nunc hoc, nunc illo sermone affatur, & omnem
Explorat: sed responso non amplius heros
Dignatur sæuo curarum exercitus æstu.
Tandem illum dux, vt turbam cōpescat acerbam,
Seruari iubet, atq; domo interiore recondit.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS

LIBER III.

Fama volans iam finitimas impleuerat vrbes,
Exceptum insidijs heroa, dolisq; suorum:
Obscurus tamen atq; incerto autore vagari
Rumor adhuc, nec dū matris penetrarat ad aures.
Cuncta licet nunquam illa animo secura timeret
Præsago: nempe audierat, vatumq; tremenda
Terrebant monita, pro libertate piorum
Natum sponte sua subiturum funus acerbum.
Ast vbi Iosephus senior præsensit (ei olim
Alma parens fuerat superum concredita iussis)
Nazaren linquens Solymorum se intulit vrbi,
Vix introgressus videt omnia feruere multo
Concursu populi sublustri nocte per vmbras,
Mœniaq; ingenti misceri tota tumultu.

Ecce

Ecce autem elapsus manibus, telísq; cohortis
Fidus Ioánnes pallenti tristior ore
Occurrit: sed vix amens agnouit amicum,
Dum trepidat casúsq; animo ducis hæret acerbus.
Cui senior: heus siste gradum, quò te rapis? inquit:
Quo res nostra loco? sine te nunc vester vbi dux
Patre Deo satus? aut strepitus quis tantus in vrbe?
Hei mihi non fallunt pauidam præsagia matrem.
Sic ait. illum autem iuuenis complexus, & hærens
Tantum fundebat lacrymas, gemitúsq; ciebat.
Tandē pauca refert. nostra heu spes occidit omnis,
Atq; absumpta salus. dux fœde carcere captus
Clauditur: inuidia primores vrbis in illum
Conspirant, pœnásq; graues cum sanguine poscūt.
Fidi omnes petiêre fugam terrore subacti.
Mater vbi est? misera ne adeo iam nuntius aures
Perculit? hic vtinam tecum nunc adforet ipsa.
Pontius aspiciens lacrymas gemitusq; parentis
Forsitan indigni casus miseresceret vitro.
Ire tamen libet, ac pacem, veniámq; precari,
Et populi inuidiam, atq; odium crudele profari.
Sic memorans gressum Syriæ rectoris ad ædes
Tendit. ei senior comitem se iungit, & ambo
Incedunt pariter tristes, ceu forte boues cum
Agricola amisit pauper, quos hostis abegit
Depopulatus agros, quæsitum protinus illos
Longum iter ingreditur, natorum maximus olli
It comes, hic illic sæpe ambo ignota per arua,
Si quos forte suis similes videre vagari,

Subs.

Subsistunt flentes, atq; auia questibus implent.
Haud illi secus, & iam ventum ad limina tecti
Quod regum quondam fuit antiquissima sedes,
Cum res incolumi regno Iudæa maneret,
Sed tum Romulides oræ moderator habebat.
Feruere cuncta vident strepitu, patrésq; sub ipso
Vestibulo ante fores dissensu tendere magno,
Iámq; sacerdotes paulatim cedere ab aula
Romano velut infensos, ac dira minantes.
His animum arrecti paulum lenire dolorem
Incipiunt, rebúsq; aliquam sperare salutem,
Atq; ita Ioannes: mihi se nonnulla aperit spes:
Solue metum, atq; virum pro nato affare, Deíq;
Dissimula sobolem, & causas innecte precandi.
His dictis, pariter succedunt ædibus ambo,
Atq; ducem senior, qui re suspensus eadem
His super in medio procerum consulta rogabat,
Alloquitur genua amplexãs, suppléxq; precatur.
Optime Romulidum, quem clari rector olympi
Iustitia voluit Syriam frenare superbam,
Parce pijs, sæuumq; hominum compesce furorem.
Hinc ratio penitus sublata est vi geritur res.
Illi ego sum genitor, quem primi gentis in vnum
Coniurant omnes, & ficto crimine terrent:
Iámq; tibi, vt scelere ante omnes immanior vnus.
Traditus, immeritas quo pendat sanguine pœnas.
Illum autẽ virtus tantum, & benefacia per orbem
His mersère malis sua, dum gens effera laudi
Inuidet eximiæ, nec fert surgentis honorem.

Talibus

Talibus orabat. largo simul imbre rigabant
Ora senis lacrymæ: placido quem Pontius ore
Accipit, atque ambos verbis solatur amicis,
Depositúmque senem molli locat ipse sedili.
Atque hæc deinde refert: vt vos hic tẽpore adestis
Optati? nec enim forsan venisse pigebit.
Tu modò vera mihi scitanti edissere pauca
Nunc pater haud veritus. fidei te credere fas est
Omne meæ. cælum & cæli vaga sidera testor,
Sollicito mihi cura tui est nunc maxima nati,
Quem tibi mente agito incolumẽ seruare, furorẽq;
Et rabiẽ, vt potui, compreßi gentis iniquæ. (res)
Fare age, (nãq; mihi haud nũc primũ venit ad au
Quæ fortuna? viro, vnde domo, quo sãguine cretus,
Ede tuum, matrísque genus: non illa creatus
Stirpe humili, mihi si verum mens augurat: vt se
Incessu gerit? vt vultúque & corpore toto est
Humana maior species? vt lumina honorum
Plena? vt regifici motus? verba inde notaui.
Nil mortale sonat. sensi illo in pectore numen.
Aut certe Deus ille, aut non mortalibus ortus
Dicite vos: nam me scitantem auertitur ipse,
Et vix responso tacitus dignatur amicum,
Contemptorque illi est animus lucísque, meique.
His dictis, senior paulisper. substitit anceps,
Se ne vltra tegeret quærenti, an proderet illi
Et Diui genus, & verum sine fraude parentem.
Cùm breuiter comes admotus sic fatur ad aurem:
Regia progenies, Nymphæ digna te superbo

Con

Coniugio, quid adhuc hæres? absiste vereri
Omnia sublatis aperii iam nubibus vltro.
Pone metus, & rumpe moras. video omnia tuta.
Dixerat. ille igitur missa formidine cœpit:
Dicam equidẽ, nec dux tibi magna arcana silebo
Sed, quando genus insedit cognoscere nostrum,
Id primum, neque te suspensum ambage tenebo.
Quamuis res inopes opera ad fabrilia versum
Exercent, tamen est mihi regum à stirpe propago,
Admotúmque genus superis, clarique parentis.
Principio innumeræ pater Abras gentis, & auctor
Maximus ille tuas non, vt reor, effugit aures,
Qui generi legésque tulit, morémque sacrorum.
Isacon hîc dedit. Isacides Iacobus ab illo.
Bis senos qui mox proceres genuit, quibus omnis
Nostra domos in bis senas gens secta, tribúsque est.
Hos inter pietate olim quàm maior Iudas,
Tam sese sobole egregia superextulit omnes,
Iudæamq; suo dixit de nomine terram.
Hinc (licet in medio series longissima patrum).
Dauides ortus, regum pater, vnde meorum
Per bis septem exit genus actum ab origine reges.
Verum longè aliud iuueni genus: ille parentes
Quamuis mortales mortalibus editus oris
Dignatur, tamen est Diuo cælestis origo,
Estq; Deo genitore satus, gaudétque parente:
Cui mare veliuolum, cui tellus paret, & æther.
Illum autem aëreas in luminis edidit auras
Nunquam mixta viro mulier, fætaq; remansit

Virginis

Virginitas, olim vt vates cecinère futurum.
Nam pater omnipotens fœcunda desuper aura
Afflatam impleuit: tumuit diuinitus aluus.
Quòd verò genitor vulgo sum creditus ipse,
Haud ita res, mihiq; alma parens accredita tantũ,
Qui cum animi posset curas, durúmque laborem
Partiri, mox me famæ, niueoque pudori
Permetuens, eadem dignata est nomine veri
Coniugis immeritum, nec tali munere dignum.
Hæc erat (vt reuocãs rẽ cunctã ab origine pandã)
Iudæas inter virgo pulcherrima nymphas
Centum optata procis (Mariã dixère) parentum
Vnica progenies, vrbe edita Nazaræa.
Ipsa autem æterno præ virginitatis amore
Oderat & thalamos: & se sacrauerat aris.
Anna tamen grandæua parẽs haud nescia vatum
Plenáque venturi è gnata præuiderat olim
Egregiam factis sobolem, regémque futurum,
Qui populos magnos magna ditione teneret.
Id cælo fixum esse, pios id prodere vates.
Sæpè illam in somnis monuit vox missa per auras
Iungere connubio natam, generósque vocare.
Iámque erat apta viro, iam nubilis. hactenus autẽ
Distulerant superum monitis parère parentes,
Cùm media ecce iterum sublimes luce per auras
Vox audita: viro properate o iungere natam.
Nec generi longè optandi de sanguine vestro
Quærantur de more. omnis mora segnis abesto.
Continuo paruam vulgatur fama per vrbem.

Tum

Tum consanguinei pulchræ spe coniugis omnes
Conueniunt iuuenes: complentur virginis ædes,
Ipse etiam patri consanguinitate propinquus
Accessi, quanuis æui maturus, vt ipsi
Aequæuo natæ ob thalamos gratarer amico.
Stabant innumeri forma, atque ætatibus æquis
Florentes, cælum cui munera tanta pararet
Incerti, & sortem sibi quisque optabat amicam,
Dum spes ambiguæ, dum turba ignara futuri,
In secreta domus omnes euasimus altæ
Tecta, vbi Ioachides numen placare solebat
Virginis ore pater. fuit ara veterrima, nostræ
Quam gentis primi posuere, metúque sacratam
Ter centum totos atauí coluêre per annos.
Hanc humiles circũ, & prostrati fundimur omnes
Orantes pacem superos, superûmque parentem,
Det signum cælo placidus quem poscat ab alto.
In medio astabat lacrymans pulcherrima virgo
Flauenteis effusa comas, demissáque largo
Rorantes oculos fletu. pudor ora pererrans
Cana rosis veluti miscebat lilia rubris.
Qualis virgineos vbi lauit in æquore vultus
Luna recens, stellis latè comitantibus orta
Ingreditur gracili cæli per cærula cornu,
Talis erat virgo iuuenum stipata corona
Multa Deum verbis testata, Deíque ministros
Aligeros non sponte sua hæc ad munera flecti.
Hortatur pauidam pater, & lacrymantia tergit
Lumina iussa docens superûm, simul oscula libat.

Ecce

Ecce autem, vt præsens aderat quoq; pronuba, cetu
In medio Anna parens subito correpta furore,
Plena Deo tota (visu venerabile) in æde
Bacchatur, tollítque ingentem cælo vlulatum
Vnum in me conuersa oculos, me fertur in vnum
Nil minus hoc ducentem animo, nil tale verentem,
Corripiénsque manu, solus tu posceris, inquit,
Annuit hoc vni superûm tibi connubium rex.
Obstupuere omnes. nec tunc ex agmine tanto
Exortem quisquam seniori inuidit honorem.
Ipse æui quòd eram seris minus integer annis,
Multa recusabam, multa huc venisse pigebat.
Aequales aderant fidi, simul & renuentem
Hortari, atque animum mihi blãdis addere dictis.
Cedo igitur victus, tandémque vxorius illam
Accedo, & lacrymans lacrymantẽ ad limina duco:
Et iam nox aderat stellis fulgentibus apta
Suffundens vmbras mundo nigrantibus alis:
Secretis thalamis pariter succedimus ambo.
Flebat sponsa: solũ lacrymis iuxta omne madebat,
Ac veluti, cùm vere subest huberrimus humor
Arboribus, lentæ vitis si forte cacumen
Falce putans stirpem feriat male prouidus vnca
Agricola, immeritam & violarit vulnere matrem.
Ipse aderam, & dictis solabar mitibus ægram
Virginis haud cupidus primum decerpere florem,
Cùm sic longa trahens suspiria pectore ab imo est
Orsa loqui: Non relligio mihi vana suasit,
Et thalamos odisse, & virginitatis amorem

Aeternum colere. intus agit vis ætheris intus,
Longæuam responsa licet contraria matrem
Sollicitent, vatúmque minæ, sunt & mea contra
Vatum iussa mihi, nulli succumbere labi,
Nullis virgineam tedis summittere mentem.
Ante retro primos properet reuolutus ad ortus
Iordanis, sistántque suos vaga sydera cursus.
Hæc ait, inq; genas stillantes vndique honestæ
Ex oculis simul incipiunt turgescere gemmæ.
Nec mora, deinde mihi insinuãs quatit ima repẽte
Ossa timor, genua ægra labant: nox plurima oborta
Ante oculos: ter sum conatus pauca profari,
Ter frustrata sono lingua est, nec verba sequuta.
Tum quoque vox audita. toro thalamísque paratis
Parce: tamen concessa tibi connubia serua.
Exurgo, atque oculos iam dudum in virgine fixus
Horrenda, tali sum tandem voce loquutus.
Quis mihi te virgo inuito coniunxit olympo?
Quis tantus (non hos equidem quæsiui hymenæos)
Immeritũ implicuit monstris? haud talia quondam
Prædixit puero genitor ludibria vates
Iam senior vates idem, templíque sacerdos.
Ille quidẽ aut nullos thalamos, mihi nulla manere
Connubia, aut certè clarum fore me inde canebat:
Verùm age quæ menti surgat sententia pandam.
Quandoquidem superi mihi te iunxere, sed idem
Afferrent monstris, licet, & mox vsque licebit
Virgineum serues intacto corpore florem.
Haud tamen ipse [illegible]

Conn

Connubij vincla ista, domo degemus eadem,
Ipse tibi vt genitor, mihi tu ceu filia semper,
Téque adeò casus iam nunc complector in omnes
Hoc tua religio velit, hoc mea serior ætas.
Annuit his, aliáque domus in parte puella
Secubuit, mitto totam quæ monstra per illam
Sum passus, quàm mira horrens insomnia noctem.
Iámque dies pulsis tenebris inuecta rubebat,
Et face sol rosea nigras disiecerat vmbras,
Corripio è stratis artus, sponsámque reuiso.
Vix thalami impulerã bipatentes cardine portas,
Cùm lux ecce oculis ingens offusa repente.
Collucent summi radiis laquearia tecti,
Collucéntque trabes, visúmque ardere cubile.
Ipsa autem thalami in medio sedet aurea virgo
Attonitæ similis, nec enim me multa rogantem
Dignatur, nihil illa meo sermone mouetur.
Tantum fixa oculos cælo, palmásque tenebat
Aut stellæ similis, aut puniceæ auroræ.
O illa à solita quantum mutata figura?
Quantus honos oculis, quantus decor additus ori?
Haud aliter, quã cùm simulachrũ excidit acernũ
Artificis manus è siluis in sede locandum
Sacrata, quod plebs dehinc supplex omnis adoret.
Si, postquam effigiem poliens trunco extudit arte,
Extremum superimposito decus induat auro.
Immotam penitus circundat lucida nubes
Solis inardescens radiis, stellæq; videntur
Lucentes capiti circum aurea tempora passi.

Sub pedibúsque Deæ lumen dare candida Luna.
Pertimui, & mira stupefactus imagine rerum
Talia voce dabam: pater his ô me exue monstris
Omnipotens. non hæc superi sine numine vestro.
Vestra hæc portenta agnosco, manifestáque signa.
Aspirate animo placidi, dubiúmque monete
Quid sequar, aut quænam vobis sententia constet.
Tantum effatus eram. tandem pulcherrima virgo
Ad sese redit, abrupto velut excita somno
Suspirans, lacrymísque sinus humectat obortis.
Accedo, atque rogo noua per connubia supplex,
Atque illum æternæ per virginitatis amorem,
Vnum quem niueo colit intemerata pudore,
Admittat socium curarum, & magna recludat
Rerum arcana, nihil metuens, mihíque oĩa credat.
Illa solo vultum, atque oculos deiecta nitenteis,
Rore velut demissa caput rosa matutino,
Cunctatur: demum incipiens sic ora resoluit:
Dicam equidẽ pater, haud patiar te nostra latere
Gaudia. sed quæ nunc, aut vnde exordia sumam?
Nam quis narranti rerum miracula credat
Tantarũ? per ego has lacrymas, quas excutit ingens
Lætitia, obtestor, quæ fabor, pectore condas,
Ne prius incipiant in vanum serpere vulgus,
Quàm Deus ipse aliis vulgauerit omnia signis.
Iam monitrix operum stellas aurora fugarat,
Et Sol pallentes lustrabat lampade terras:
Ipsa reuoluebam vatum monimenta priorum
Dicta animo recolens, sed præ tunc omnibus vnum

Forte mihi ante oculos (neq; enim sine numine cer-
Oblatum reor) immotũ, fixúmve manebat, (to
Quod cuncti pariter super omnia prædixere
Affore, concubitu nullo cùm regia virgo
Impatiens, exórsque viri (mirabile dictu)
Cælicolùm regem sub luminis ederet auras,
Cuius in aduentu lætentur cuncta per orbem
Protinus, & toto surgat gens aurea mundo.
Illam felicem tacitè mecum ipsa vocabam,
Quam pater omnipotens tanto cumularet honore.
Iámque Dei matrem venerabar mente futuram,
Infantíque Deo, si forte his ille diebus,
His si forte oris nascatur, dona parabam.
Talia dum mecum euentus ignara voluto,
Ecce mihi noua lux oculis obiata repente.
Suspicio: liquidas sine nube remetior auras.
(Mira loquar) video medium discedere cælum,
Pennatásque acies populos felicis olympi
Exultare polo, superúmque applaudere regi.
Non obstant clausi postes, non pariete tectum
Marmoreo circumseptum. video ignea cæli
Sidera, sidereósque globos superùm aurea tecta.
Tum mihi se puer ante oculos allapsus olympo
Ora Deo propior radiantibus obtulit alis,
Et placidus tendens candentia lilia dextra
Me sic affari, lætásque expromere voces:
O vna ante alias cælo acceptissima matres.
Magnus adest tibi præsenti regnator olympi
Numine. tu nuribus felix magis omnibus vna.

Hîc mihi vix paucis auditis talibus ingens
Miranti gelidos subito tremor alligat artus.
Tum sic ille animum diuino pignore firmat:
Parce metu virgo: placuisti ex omnibus vna
Cælituum regi, faciat quam prole parentem.
Et iam concipies puerum grauis. ille erit ingens,
Progeniémque patris summi secla omnia dicent:
Et quoniam multis olim feret ipse salutem,
Seruabítque pios, patrio dic nomine IESVM,
Sedibus infernis iam nunc lacrymabile nomen.
Supra homines, supra aspicies se tollere, & ipsos
Cælicolas fama insignem, ac præstantibus ausis.
Nam pater omnipotens atauorũ in sceptra reponet
Pristina regnantem latè, regúmque sedebit
In solio, neque enim metas, neque tempora regni
Accipiet, toto æternum dominabitur orbe.
Dixerat: ipsa autem paulatim abeunte timore
Subiicio, sed qua verò ratione, quod inquis,
Confieri poterit? nam mens mihi denique fixa
Atque immota manet nunquam violare pudorem
Virgineum, sempérque virum commercia fugi.
His ego finieram paucis, his ille sequutus.
Te superûm pater afflabit cælestibus auris
Desuper, afflatu quo solo plena sine vllo
Concubitu, exacto grauis edes tempore partum.
Atque ideo, quem fœta dabis, Deus ille feretur
Aeterno genitore satus, qui temperat orbem.
Quæ ne vana putes, scis, quæ tibi sanguine iuncta
Elisabe, sobolis vt degerit hactenus exors, (est

Vt

Vt sterili seclis iam dudum effœta senectus
Spem cunctam abstulerit partus, prolisque creandæ,
Plena viro pariet tamen illa, & tempore Luna
Perfecto grauidæ iam sextum circuit orbem.
Cuncta potest etenim, qui me tibi mittit ab alto
Aethere siderei rex idem, atque auctor olympi.
Hæc ait, & paribus se in cælum proripit alis,
Quem supera aspiciens tali sum voce sequuta;
Quisquis es ò cælis iuuenum pulcherrime præpes
Obsequor, ac votis quod rex iubet, omnibus opto.
Interea nubes maculoso discolor auro
Demissa ad terram croceis me amplectitur alis.
Diffulgent intus radijq; , ignique coruscæ
Scintillant veluti squamæ vario ordine circum.
Squamæq; stellæq; auri fulgore micantes.
Aduerso quales imitatur Sole colores,
Cùm picturato cælum distinxit amictu,
Nubicolor liquidis effusis imbribus arquus.
Hanc simul omnipotens genitor perflauit ab alto,
Continuò ruit ecce voluta liquentibus astris
Aura potens, quaq; illa venit, procul vndiq; circū
Scintillæ absiliunt radiis vibrantibus aureæ.
Turbine corripior rapido, vísque illa per omnes
Aurai vis omnipotens mihi diditur artus,
Aethereúsque vigor toto se corpore miscet,
Vtáque prædulci mihi corda liquescere amore.
Qualis secreto naturæ fœdere tellus
Concipit, & vario clam fœtu plena grauescit,
Matris vbi in gremium descendit plurimus æther

Auráque fecundos afflauit verna tepores.
His actis clarum sonuere per æthera cœtus
Aligeri cantu vario, plausúmque dedere.
Hinc tonitru ingenti tremuerunt ardua olympi,
Crebráque per cælum hîc illic rima ignea fulsit.
Talia narrabat virgo, simul ora rigabat
Lætitia illacrymans tum tendo ad sydera palmas
Multa orans animi ambiguus, nec credere quibam
(Mens adeò mihi læua fuit) tam mira ferenti,
Quãdoquidem iuuenes plerunq; innectere fraudes
Virginibus soliti incautis, & fallere furto,
Ah faciles dictis aurem præbere puellas.
Quin etiã hãc volui (scelus) olim linquere demens:
Verum eadem in somnis pueri redeuntis imago
Visa mihi, vultúsque habitúsque simillimus illi,
Ipsa sibi modò quem memorabat sponsa loquutum.
Nudus erat roseos humeros, tantum aurea læuo
Pendebat demissa chlamys, quam fibula subter,
Ilia ter gemino mordebat rasilis auro,
Rubráque compactis pendebant cingula bullis,
Molles à tergo tractim succrescere plumæ,
Ac sensim geminas humeris assurgere in alas.
Tum suras gemmis inclusit, cætera nudus.
Oris multus honos, gratique in corpore motus
Haud nostri puerum generis testantur adesse,
Sed cæli sobolem, atque aulæ stellantis alumnum.
Nec minus ipsa etiam mira spectabilis arte
Vestis erat baccis superas illusa per oras.
Textile Mæandro duplici infra circuit aurum

Almi

Admirabile opus. treis hîc impune per ignes
Læti ibant pueri intexti, paritérque canebant
Cælicolûm regi conuersi ad sydera laudes.
Cernere erat mediis acres fornacibus ignes
Parcere corporibus, longéque absistere flammas.
Mirabar tacitus, cùm sic pulcherrimus ore
Affatur trepidum iuuenis: Sate sanguine regum
Quod tantum irrepsit menti scelus? omnia non te
Signa mouent, haud hæc fieri sine numine certo?
Ne dubita, nam vera canit sanctissima virgo.
Iam nunc congressus nunquam perpessa viriles
Concepit, grauis ætherea diuinitus aura:
Nam pater omnipotens cælesti afflauit ab arce,
Atque vterũ impleuit dilapsum numen ab astris,
Casta fides nobis colitur. desiste vereri.
Hæc vates olim vestri cecinere futura,
Cuncta sed obscura implicuere ambage tegentes.
Nanque hæc illa quidem cæli in penetralibus altis
Porta ingens clausa æternùm, nec peruia gressu
Vlli hominũ, tantum omnipotens Deus ipse per illã
Itq; reditq; viam, nec claustra immota resignat.
Hanc tibi commendat summi regnator olympi
Coniugio adiungens stabili, sed coniugis vsum
Effuge. securum tecum sponsa exigat æuum,
Quamuis tuta Deo iam nunc sit præside virgo.
Sic fatus subito in tenues euanuit auras,
Pernici liquida arua fuga per nubila carpens,
Et simul incussit mihi blandum in pectus amorem.
Vtq; rigor ferri rutilo lentescit in igne,

Sic

Sic mihi cor rapido sensi mollescere motu.
Consurgo, & veniam conuersus ad æthera posco.
Meq; ipsum incuso amens, & lux reddita menti,
Inq; dies magis, atque magis cæli alta patescunt
Consilia, antiquis quæ vatibus omnia quondam
Obscuris vera inuoluens Deus ostendebat.
Hæc virgo est rubus ille, procul quē in mōte videbat
Ardentem vates igni crepitante cremari
Corniger, attractu cùm nullo innoxia flamma
Lamberet, & frondes illæsæ in stirpe virerent.
Hæc eadem niueæ quondam impenetrabile lanæ
Nimbis vellus erat, cùm latè cuncta maderent
Imbribus effusis circum, tellúsque nataret
Humida, ni veterum vana est prudentia vatum.
Hæc mecū, & toto penitus nox pectore abacta est.
Haud mora, prodigiis tantis facit ipsa fidem res.
Iam diffusa canit Galilæa per oppida fama
Inuentam (portentum ingens) in montibus altis.
Nuper anum, quæ suprema iam affecta senecta
Plena viro attulerit sobolis spem, cùm tamen acta
Infœcunda illi fuerit, sterilisq; iuuenta.
Tum mihi sponsa puer cæli demissus ab oris
Hoc, inquit, mihi prædixit, nam cuncta recordor.
Hæc anus est, hæc Helisabe mihi sanguine iuncta,
Cui sextum luna grauidæ iam circuit orbem.
Nec plura. extēplo placet ire, & stirpe propinquā
Visere anum: gradimurq; ambo super alta iocorū,
Tectáque Zachariæ petimus procul ardua vatis.
Vix primum attigeram limen (mirabile dictu)

Occurrit tremebunda anus, intrantique puellæ
Optatos dedit amplexus, Deus amplexantem
Inuasit, subitúsque sub ossa repente cucurrit
Ima calor, talésque dedit venerata loquelas:
Longe vna ante alias tu fortunata parentes
Túque, vteríque tui virgo sanctissima pondus.
Vnde repente mihi tanta indulgentia cæli?
Vnde hæc affulsit seræ tam clara senectæ
Tempestas? fas ecce Dei vidisse parentem,
Et coram affari lectam de millibus vnam
Dignantẽ has sedes, meaq; vltro in tecta profectã?
Nã mihi (vix primũ attigeras hæc limina) pectus
Emicuit, saliénsque vtero signum edidit infans.
Felix diua parens superùm gratissima regi,
Syncera spectata fide, quæ credere veris,
Dum tua nondum animo præsagis gaudia dictis
Haud verita es promissa manent pueri alitis ecce
Certa tibi iam nunc ades, orbísque aspice casus
O cæli regina, hominum miserata labores.
Dixerat, at teneri qualis rosa plena pudoris,
Haud animis elata tumentibus aurea virgo
Cælicolùm regi laudes lætata canebat.
Quod se tam prope sydereo aspexisset olympo
Indignam bonus atque humilem, nil tale merentẽ,
Exultánsque suos sibi vaticinatur honores
Promissos atauis, priscisq; parentibus olim.
Ex illo quanta immensum portenta per orbem
Terruerint hominum mentes, præsagiáque fuerunt,
Limina dum vitæ omnipotens attingeret infans,

Longa renarrare est mora. Iam tunc Caspia regna
Responsis vatum horrebant: iam Nilus & omnis
Aegyptus trepidare, omnes orientis & vrbes.
Vestri etiam audierant (si vera est fama) per oras
Ausonias iam iam venturum lucis ad auras
Inuictum regem, cui passim cederet orbis
Regnandus, qui se patria virtute potentem
Séque suúmque genus sublimi inferret olympo.
His tandem certus signis ego numinis instar
Plenam vtero supplex spõsam venerabar, & vltrò
Parebam. victum grauidæ, & diuina ferebat
Pocula de cælo volucer puer. illum ego sæpe
Intrantem thalamum manifesto in lumine vidi.
Iámque optanti animo diuini tempora partus
Exspectabã ardẽs, sed spem mora iniqua trahebat,
Et sæpe hæc cupido repetebam pectore mecum:
Si modò, si mihi cælestis se ostendere coram
Non fugiat puer ante obitus, quando omnia de se
Rettulit ipsa mihi virgo pulcherrima vera.
Purpureos flores metite, & candentia plena.
Lilia ferte manu, venienti ad limina lucis
Dona parate Deo, puerúmque inuisite regem.
O mihi si quoque tam longè suprema senectæ
Pars maneat, quantum valeam tua cernere facta
Sancte puer, cùm subiata formidine mundum
Pacabis, patrióque Deus regnabis olympo:
Tum pax alma colet terras, pietásque, fidésque,
Quæq; labat nunc relligio, atque resurgere vbique
Iustitiam in melius versus mirabitur orbis.

Tum

Tum ferus in falces curuas conflabitur ensis,
Aureáque incipient mundo succedere secla.
Sic ego sæpe moras mecum lenire solebam,
Et magis vsque animo mihi spes accensa vigebat.
Forte recognoscens populos numerare iubebat
Augustus Cæsar, rerum cui summa potestas.
Ipse igitur veteris repetebam mœnia Bethles,
Vnde genus duco, quo me quoque ciuibus vrbis
Insererem, noménque meum, noménque meorum.
Sponsa sequebatur Nazaræ ab sede profecta.
Vix patriæ intraram muros, & rara domorum
Tecta, soporiferis cùm nox cælum abstulit vmbris.
Est sedes deserta humilem ingredientibus vrbem
Horrenti culmóque, & carice tecta palustri,
Agricolis olim statio gratissima, si quos
Rure procul patrio nox deprendisset in vrbe.
Nanque aliis procul à tectis summota recedit.
Huc igitur fessi pariter succedimus ambo
Seu casu, seu sic rector sortitus olympi,
Vt potius reor, & potius fas credere duco.
Natum etenim non solū extrema per omnia vitam
Ducere, & in terris indignos voluere casus:
Verum etiam tecto voluit sub paupere eundem
Nasci, humiliq; domo miserabilē, & omniū egenū.
Principio in stabulis pandum ad præsepia sisto
Quadrupedē, auxiliúmque viæ, onerumq; leuamē,
Quem iuxta in stipulis sese locat inclyta virgo.
Quippe alia interior domus vlla haud parte vaca-
Bos erat à læua tepidum flans ore vaporem. (bat.

Quem

Quem pauper campis luce exercebat arator
Pauca soli curuo suspendens iugera aratro.
Nec sera nisi nocte domum repetebat ab agro
Conducto, vitam vt posset tolerare labore
Ipse suo, atque famem paruis auertere natis.
Et iam nox medium spatium confecerat horis,
Cùm mihi, qui saxo hærebam iam lumina victus,
Sõnus abit, neq; enim mersũ tũc me altus habebat.
Ecce oculos fulgore nouo lux occupat ingens.
Diffulgent intus late magalia, quæq;
Stramina tetra modò horrebãt, nunc aurea cernas.
Exurgo: aspicio iuxta præsepia nudum
Infantem radiis illustrem, ac luce coruscum,
Quem virgo tenerum in duris modò pauper auenis
Ediderat nullo nixu, nullo ægra dolore.
Adstabant taciti bos hinc, hinc tardus asellus,
Pabuláque obliti pariter capita alta tenebant.
Ipsa etiam radiis fulgebat mater vtroque
Poplite subsidens, oculos demissa nitenteis,
Ah nudum lacrymis paruum spectabat obortis,
Tendebátque manus suffuso lumine iunctas.
Astrorum qualis facies rorantibus vmbris
Post imbrem, siccis Boreas vbi frigidus alis
Ingruit, ac cælum populans caua nubila differt,
Talis virgineo species accesserat ori.
Quid facerem? partem subieci ambobus amictus
Ipse mei, atque olidæ substraui terga bidentis
Pro picturatis cunis, pro murice, & auro.
Cætera pauperies, nóxque intempesta vetabant.

Nec

Nec dum clara dies merso diluxerat orbi,
Iam conserto aderant pastores agmine, & antri
Floribus, ac variis auxerunt limina sertis
Rustica multifori fundentes sibila canna.
Vt stabula ingressi, ad præsepia lumina vertunt
Summissi, terrámque petunt, & numen adorant.
Mirabar mecum tacitus, fama vnde per agros
Hæc subito exisset, déque ipsis quærere cœpi.
Vnus quærentem sic est affarier orsus.
Pastores sumus, in vicinis saltibus omnes
Pascimus. insomnem vt nobis mos ducere noctis
Haud partē exiguā, atque gregem seruare coactū.
Nocte fere media vigilantibus astitit ingens
Lux cunctis supra caput, attonitísque pauore
Ingenti talis vox est audita per auras:
Ne trepidate viri, vobis noua gaudia porto.
Ille pijs toties promissus vatibus olim
Finibus his hodie natus Deus eximet ille
E tenebris hominū genus, atque in pristina reddet.
Illum vicina fas vobis cernere in vrbe
Effultum stipula, atque humile ad præsepe iacentē.
His moniti vicinam oculos torquemus ad vrbem.
Ecce autem volucer pictis exercitus alis
Cælestes supra pueri toto æthere visi
Nubibus impositi liquidas equitare per oras,
Et mirum in morem celeri proludere cœtu.
Atque vbi ter cælum ternis toto agmine versi
Lustrauere choris, ter lustrauere choreis,
Concentu petiere polum, longe ardua olympi

Responsant. lætis dissultat plausibus æther.
Talia narrabant, nec sese explere corusci
Infantis facie poterant, fixique manebant
Hærentes oculis, hærentes pectore toto.
Fulgebat puer ore, oculis, ac corpore ab omni
Diuino longe circum loca lumine complens,
Qualis puniceo se pandens ore, rosarum
Cùm primum dias flos visit luminis oras,
Aut vbi sole nouo roseis orientis in oris
Enitwit verni species patefacta diei.
Nos verò interea, quanquam indubitabile numen
Nouimus, atque Deum nec opis, nec lactis egẽtem,
Paruum alimus tamen, vt mortali semine cretum,
Hubera siccantem matris, tenerúmque fouemus,
Inualidúmque artus. mortalem quippe creatus
Mortali matris traxit de corpore partem.
Atque ideo, vt veterum mos est antiquus auorum,
Imprimimus generis signum, Samiáque putamus
Exiguam testa pellem genitalia circum,
Addimus & nomen, memoréfque vocamus Iesum,
Vt quondã admonuit puer actus ab æthere præpes.
Idem etiam quòd sit regum de stirpe sacerdos,
Gentibus est Graio dictus de nomine Christus.
Quin etiam, quamuis nullo intemerata remansit
Concubitu mater, tamen intra tecta morata est
Vsque quater denos dum Solis cerneret ortus.
Tunc demum sacram Solymorũ aduenimus vrbem
Cum puero, quo se lustraret regia virgo,
Torquatásque aræ attulimus de more columbas.

Stabat

Stabat sacra ferens altaria ad ipsa sacerdos
Succinctus lino albenti capitísque bicorni
Tegmine peruigilem adseruans penetralibus ignẽ.
Hunc circum ante aram natorum intonsa corona
Fundebant pateris vituli, vt tunc forte cruorem,
Quem pater, vt sontis populi commissa piaret,
Mactarat superûm regi, veniámque precatus
Suppliciter solitos aris adolebat odores.
Circunfusi aderant primores gentis, & omnes
Tempora tangebant dextris vittata iuuenci.
Iámque leui fusum delibans ille cruorem
Térque, quatérque sacram digito irrorauerat arã,
Aræq; impositã flammam, & septẽ ordine lychnos
Linteáque ampla, quibus sacrorũ arcana tegũtur.
Et iam finis erat sacris, fessúsque sacerdos
Cum gnatis dapibus sese accingebat opimis.
Tunc humili gressu virgo procedit ad aram
Infantem læua gestans, dextráque volucres.
Quid memorem, quæ signa polo pater edidit alto
Testatus veram sobolem? quantum ipse sacerdos
Horruerit pueri adspectu? quàm mira repente
Ignibus insolitis lux circumfulserit aram?
Ter thura accensos venerans coniecit in ignes,
Ter subiecta tholo subito ingens flamma reluxit.
Ille tamen collo patrio de more volucres
Immolat intorto, atque effundens rite cruorem,
Porricit & plumas, & aperti gutturis exta
Solis ab occasu nitidos conuersus ad ortus,
Diffringitque alas. tum sacros suggerit ignes

Visceribus, grato vapor it super æthera fumo,
Aráque Panchæos flagrans exhalat odores.
Ecce hominum subito turbantur pectora casu.
Nomen aui Simeon referens erat obsitus annis,
Quo nemo tota vrbe fuit seruantior æqui.
Huic, vt erat longe venturi præscius, olim
Aethereæ vis omnipotens promiserat auræ
Visurum sese ante Deum, autorémque salutis
Expectatum orbi, quàm lucis linqueret auras.
Iámque erat hunc vitæ pertæsum, ægerq; senecta
Optabat duros letho finire labores.
Sed spes illa animo cupido vsque infixa manebat.
Ergo vbi adesse Deum præsensit numine plenus,
Qualis vbi gressum per agros comitatus herilem,
Forte canis leporem vi longe sensit odora,
Continuo intendítque aures, atque aera captat
Naribus, & cæptum rumpens iter auius errat,
Atque oculis incerta feræ vestigia lustrans
Nunc hos, nunc illos cursus fert, atque recursus
Incertus, longe latratibus arua resultant.
Talis erat senis in templo exultantis imago.
Tum puerum tremulis correptũ amplectitur vlnis,
Atq; arctè premit, hinc lacrymis ita fatur obortis:
Macte infans virtute, Dei indubitata propago,
Mundi opifex, qui nostra venis, veterumq; parentũ
Sponte admissa tui largo lauere amne cruoris,
Et liquidas aperire vias ad sidera cæli,
Exoptatus ades, nec me tua maxima fallunt
Summe pater promissa: mori me denique fas est.

Nunc

Nunc ô me nunc ad requiem finémq; laborum
Corporis exutum vinclis dimittis, vt olim
Pollicitus, iam viderunt mea lumina, quem tu
Auxilium mundo misisti, vt gentibus esset
In tenebris lux, Isacidos noua gloria prolis.
His dictis matrem versus mox fatur ad ipsam.
O cui te forma adsimilem? cui laudibus æquem?
Quásve tibi referam grates, quæ sola salutem
Felici peperisti vtero mortalibus ægris?
Quanquam etiam exitio multis hūc adfore partū,
Et tempus fore prædico, illætabile tempus,
Cum tibi cor gelidum gladius penetrabit acutus
Ah miseræ, & magno virgo dolabere luctu.
Mutatáq; fluet Iordanis decolor vnda.
Tum serus segnísq; dies nascetur, & ægrè
Lutea vix terris ostendet pallidus ora,
Atque graui tellus optabit mole relinqui
Ipsa sua, & rupto per inania fœdere labi.
Hæc vbi, confestim veluti cedentia somno
Lumina demisit, placidáq; ibi morte quieuit.
Obstupuere alij, sed nos queis cetera nota,
Terremur magis, inq; vicem disquirimus ambo
Solliciti quosnam matri denunciet enses,
Aut quibus exitio tantum puer ipse futurus.
Haud longū fuit in medio dehinc tempus, vtrumq;
Exitus edocuit, dubiósq; ambage resoluit,
Ni nobis maiora etiam nunc vulnera restant,
Atq; alia ex alijs semper grauiora parantur.
Illis extremo quippe ex oriente diebus

Tres adeo magni reges ditione profecti
Huc sese intulerant puero dona ampla ferentes,
Aurúmq;, & thuris glebas, stactæq; liquorem.
His vis astrorum, ac ratio voluentis olympi
Monstrarat regem nostris in finibus ortum,
Quoi cæli, terræq; paterent debita sceptra.
Sancti igitur partus studio huc venere videndi.
Stella facem ducens venientibus vsq; coruscam
Dux erat, atq; viam signabat lumine largo,
Ceu quondam patribus deserta per auia nostris
In patriam tandem Pharia redeuntibus ora
Præcurrens monstrabat iter nocte ignea lampas
Desuper, & mirum spargebat lucida lumen.
Iámq; vrbem ingressi sedes adiere tyranni
Herodis, causámq; viæ docuere, rati olli
Hanc sobolem, quòd erat rex his in finibus, ortam.
Obstupuit simul, atq; animo perterritus ille est.
Nec mora, permetuens sibi ne succederet hæres
Quæsitus puer in regnis externus auitis,
Indigenas vates iubet intra mœnia cogi
Regia, scitaríq; omnes tempúsq;, locúmq;
Nascentis pueri, patriámq;, domúmq; requirit.
Illi autem Bethlen veterum monimenta minari
Cuncta docent, dux vnde ortus se tolleret olim
Fama ingens, claris ingens super æthera factis.
Tum magis, atq; magis curarum fluctuat æstu,
Sollicitámq; gerit cassa formidine mentem.
Tandem his afflatus reges dimittit Eoos:
Quæ vos causa viri nostris nunc applicat oris,

Hæc eadem longe spe nos suspendit auentes
Cernere promissos pueri tot vatibus ortus.
Haud procul hinc saxo Bethle fundata vetusto
Vrbs colitur nostris.natum illuc quærite regem.
Mox iubeo,inuentum nobis qui nuntiet,inde
Mittite.nostro etiam puer accumuletur honore.
Sic ait,& falso simulat noua gaudia vultu.
Verùm longe aliud male amic. pectore agebat
Demens,qui cæli regem,cui sidera parent,
Crederet in terris mortalia regna morari.
Ergo iter instaurant conspecto sidere læti.
Iámq; propinquabant magna stipante caterua,
Cùm subito supra tectum ingens substitit astrum
Irradians,largéq; mapalia lumine complens.
Quales cùm belli motus,aut funera regum
Portendunt,crinem irato sparsere minacem
Aethere,ni diri rubeant lugubre Cometæ.
Treis adeo angusti subter fastigia tecti
Pauper ego excepi reges in rebus egenis.
Vidi illos auro illustres,ostróq; decoros
Ante pedes pueri sese demittere pronos
Suppliciter,genibúsq; piæ procumbere matris.
Dum sua quisq; facit sortiti ex ordine dona.
Barbarici ante fores expectabant comitatus
Interea,tyrióq; instratus murice terga
Stans sonipes teres exercebat dentibus aurum
His dehinc perfectis abeunt,lætíq; sequuntur,
Quod longo irradians aperitur tramite sidus.
Sed non inde via moniti referuntur eadem

 Regia

Regia linquentes à læua mœnia longe,
Rursus Idumæi sedem ne regis adirent.
Ille autem, vt sese delusum denique sensit,
Accensus furijs suspectam misit ad vrbem
Mille viros ferro instructos, qui mœnia furto
Per noctem ingreßi teneros, quicunque reperti,
Infantes matrum iugularent ubere raptos;
Quo numero in tanto caderet quoque regius hæres:
Ipse sed in somnis visus sum voce moneri
Præcipitem celerare fugam, loca linquere nota.
Surge age, rūpe moras, puerū tecū arripe, matrémque
Et septemgemini cursu pete flumina Nili,
Hinc terrā cole, quæ procul his haud dißidet oris.
Nec refer inde pedem, nisi te prius ipse vocaro,
Rex etenim lethum infanti molitur acerbum.
Consurgo, & plenus monitis matri omnia pando.
Vidisses visu exanguem, exanimémque puellam
Huc illuc trepidare fuga, & vix fidere nocti.
Iam tum illi pectus gladius traiecit acutus
Ah miseræ, ingenti labefactáque corda dolore.
Cedimus, & taciti malefidam linquimus vrbem
Per noctē, ac propero petimus nemora auia gressu;
Et iam palmosæ saltus, atque ardua Idumes
Præteruectus eram, veteris iam mœnia Elusæ,
Quáque Asiam Libycis disiungit finibus omnem
Mapsa ferax oleæ, ingredior pluuiæ inscia regna
Regna Phari, quibus est cæli vis cognita primum.
Astráque, Lunáque globus, Solísque meatus.
Ignotos paßim monteis, ignota saluto

Flumina.

Flumina, turrigeráſq; legens prætervehor vrbes.
Iámq; papyriferi ripis Anthedonis ibam.
Auræ omnes terrent pauidos, capitiq; timentes
Tam caro. at puero blandiri murmure ſiluæ
Lauricomæ, & ramis capita accuruare reflexis.
Aurarumq; leues animæ indulgere ſuſurro.
Ipſæ etiam nobis cautes, ipſiq; videntur
Verticibus leuiter motis alludere montes,
Signáq; lætitiæ dare ſtagna loquacia circum.
Audires blandum feſſus erroribus vndas
Perſtrepere, & molli lapſu per ſaxa ſonare
Humida ſaxa ſuper nitido viridantia muſco.
Præcipue ripis volucres, & fluminis alueo
Aſſuetæ liquidis mulcebant vocibus auras,
Et iactu alarum reſonabant corpora plauſa.
Seſe etiam omnifero gremio venientibus offert
Læta Dei aſpectu tellus. ſtant gramina odorem
Cũcta ſuum, & mollẽ prætexit amaracus vmbrã.
Nec verò incerta latebroſus origine Nilus
Non manifeſta dedit ſalienti flumine ſigna
Aduentante deo, lætus ſe ſuſtulit vndis
Stagna arcana ciens, fundoq; apparuit imo.
Ad biuias nobis fauces. flexuſq; viarum
Increpitans clypeo, fulgentiq; enſe per auras
Ocyus vſq; aderat cælo pulcherrimus ales,
Et monſtrabat iter ſibi per diuortia nota,
Ne recta regione viæ deprenderet hoſtis
Cæruleis huic terga notis ſuffuſa rubebant,
Multum illi aſſimilis, qui me connubia quondam

Soluentem increpuit, tenebrásq; à mente fugauit.
Supra nos alij pendentes aere pennis
Ibant, & noctis resupini infantis ab ore
Humorem arcebant lentum, plumáq; tegebant.
Iámq; ego perplexum per iter prope fida tenebam
Arua legens sistris bacchata sonantibus, & iam
Tutus erat longe nostris à finibus infans,
Attamen Aegypti penetro interiora, nec vlla
Fida satis tellus mihi visa, aut regis iniqui
Sat sceptris diuisa. animo timeo omnia tuta.
Nec placet Hermopolis, nec centum peruia portis
Visa satis Thebe tanto procul esse periclo.
Nos igitur regum turritis clara sepulchris
Accepit Memphis. hac demum sede quieui
Paupere sub tecto veteris securus amici.
Iam verò Pelusiacas vulgata per oras
Fama Palæstinum subito ferit vndiq; regem
Florentem teneris orbasse nepotibus vrbem,
Quos frustra insontes paßim ferro impius hausit
Dulcia linquentes vagitu lumina vitæ.
Palluit, applicuítq; sinu perterrita mater
Infantem, atq; animum sceleris perstrinxit imago.
Quos ibi tum gentis fletus, qualíve per vrbem
Funestam credis matres errasse vlulatu?
Sanguine diluta est tellus, caua tecta natarunt.
Non si forte olim incautis pastoribus orta
Ingruerit subito tempestas omnibus aruis,
Omnibus & syluis, tot fusi grandine dira
Spectentur per humū afflictis cùm matribus agni,
Corpora

Corpora quot paßim puerorum abiecta iacebant
Per fora, pérq; vias vrbis: sic deniq; multis
Exitio fuit, vt vates prædixerat, infans.
Nunc etiam lugent orbæ sua pignora matres.
Non tamen ille diu scelere est lætatus ab illo.
Nam membra immundo correptus tabida morbo
Illaudatam animam paruo post tempore fudit.
Ipse iterum in somnis diuina voce coactus
Linquere monstriferi septemflua flumina Nili,
In patriam redeo, atq; memor vestigia retro
Obseruata legens pignus cùm matre reduco.
Forsitan & puero fuerit quæ cura requiris,
Quæ mens, an virtus illi maturior æuo,
Ecquid non puerile annis puerilibus ausus
Si tibi nunc, quæcunq; olim admiranda notaui,
Primæuo dum flore virens adolesceret ætas,
Enumerare vacet, me vox prius ipsa relinquat
Defessum, atq; diem clauso nox condat olympo.
Nam quoties dictis tener haud mortalibus ambos
Terruit? aut quoties sanctos expauimus ignes,
Flammarúmq; globos, & terrificos fulgores,
Sæpe quibus visus puer est ardere nitentem
Cæsariem, cæli dum splendet luce corusca?
Nec referam quoties genitorem audiuimus illum
Affari solum, arcanásq; expromere voces.
Alma parens tenues arguto pectine telas
Percurrens sæpe humana sub imagine cœtus
Cælituum tectum intrantes exterrita vidit
Blandiri puero, & pictis colludere plumis,

Aut violis tegere, & nimbo vestire rosarum.
Nos tamen interea custodes ille vereri
Summissus, caræ & mandata facessere matris,
Nostráq;, & implebat veri genitoris amorem,
Dum membris habilis vigor, & vis firma veniret.
Et iam bis senos crescens exegerat annos,
Nec dum se populis signo detexerat vllo.
Tum primum cœpit Iudæa per oppida vulgo
Illius apparere, palámq; est prodita virtus.
Forte dies aderat genti solennis, & vrbi
Huic magnæ sacer ante alias, quo regia mecum
Venerat & virgo, atq; sequens sese aureus illi
Implicuit dextræ puer. & iam rite litatis
Ipse domum sacris magna cum matre redibam.
Iámq; labore viæ fessis lux prima peracta,
Et piceam clauso nox cælo inuoluerat vmbram.
Defuit hic puer, & genitricem, méq; fefellit.
Tum consanguineos frustra, & scitatus amicos
Teŕq;, quatérq; viam repetens clamore repleui.
Flebat se incusans vnam pulcherrima mater
Flauentem fusa crinem per eburnea colla.
Ora decent lacrymæ, disiecti colla capilli,
Qualis virginea cùm mollis amaracus vrna
Et pluuiam, & ventos pariter perpessa procaces
Demisit turbata comas, iterúmq; resurgens
Extulit os cælo, ac priscum meditatur honorem.
Dúmq; viam relego, inuitum comes ægra sequuta
Treis adeo incerti soles errauimus vrbe (est.
Nequicquā, quarta est vix demum luce repertus.
Nanq;

Nanq; mihi, & miseræ cùm spes sublata parenti
Cuncta foret penitus, in mentem venit vtriq;
Templa iterũ petere, atq; preces effundere ad arã.
Vix ingressus eram limen, cùm protinus ambo
Ecce sacerdotum in medio conspeximus illum
(Prima rudimenta, & virtutis signa futuræ)
Alta recensentem vatum monimenta, patrúmq;
Primores vltro scitantem obscura, docentémque.
Illum omnes admirari haud vulgata canentem
Supra aciẽ, captúmq; hominis, mentémq; vigentẽ,
Humana non vi edoctum, non arte magistra,
Maturúmq; animi nimium puerilibus annis.
Nec minus insigni cunctis spectantibus ore
Gratus erat: neq; enim poterant se explere tuendo
Flagrantésq; Dei vultus, blandósq; serena
Luce oculos magis, aut propexum verticis aurum,
Et florem grati, qui vix inceperat, æui.
Nam quocunq; caput circumtorsisset honestum,
Luce recens orta, vel sidere pulchrior aureo,
Læta serenato ridebant omnia mundo,
Et toto dulcem iactabat corpore amorem.
Inculti qualis nitet inter gramina campi,
Purpureus se cùm primum folijs narcissus
Exeruit, ruptóq; caput detexit amictu,
Aut qualis nitidi species micat alma smaragdi
Cùm tenui argento, tenuíve includitur auro
Prima mali fuit hinc nobis scintilla, puérq;
Ex illo formidata primoribus vrbis
Virtute inuisus fuit, & corda aspera mouit,

Atq;

Atq; hoc deinde ingens succēsa est fomite flamma.
Inq; dies gliscens furor, atq; insania creuit,
Omnia quæ porro ipse videns, metuénsq; futuri
Orabam impauidum, ne vitæ prodigus hosti
Obijceret, ne se perdendum proderet vltro,
Verùm luce prius lateant in montibus arces,
Aut nocte in summis celetur turribus ignis,
Obruta quàm longum iaceat sine nomine virtus.
Non tamen ille odijs magis vssit pectora acerbis,
Quàm cùm ter denis iam vir voluentibus annis
Fontis aquam latices Bacchi conuertit in atros.
Forte Canam mecum Galilææ aduenerat vrbem,
Mater & ipsa aderat, veteri dum accitus amico
Obsequor, intactam genero qui iungere natam
Conuentu procerum magno de more parabat.
Iámq; omnes circumpositis discumbere mensis,
Atq; alacres epulari, & vina reposcere læti,
Nec dum finis erat dapibus, cùm murmur vbiq;
Exoritur, totásq; auditur triste per ædes,
Lætitiæ causam exhaustis liquentia vina
Defecisse cadis, turbaríq; omnia visa:
Tum res alma parens tenues miserata puellæ
Innuit, & gnatum summissa voce precata est,
Ferret opem. vidi hîc iuuenem primum ore moueri
Turbatum, caræ precibus tamen inde parentis
Annuit, & fesso rerum succurrit amico.
Sex, vt erant ibi tot numero, carchesia lymphis
Impleri iubet actutum, mensisq; reponi,
Quæ simul aspexit propius Deus, omnibus ecce
Mutatus

Mutatus subito nigrescere cernitur humor,
Vináque pro pura mirantes hausimus vnda.
Audisti dux, & genus, & cunabula nati,
Primitiásque Dei ne cætera deinde requiras,
Hanc omnem erexit factis florentibus oram.
Quæ si audire tamen tibi nunc fert corde voluptas,
Is longe memoret melior (simul ore sedentem
Signat Ioannem) vidit nanque omnia præsens,
Errabunda ducis semper vestigia seruans,
Dum mihi cura domi seruandæ virginis hæret.
Dixit, & hic facto defessus fine quieuit.
Immo ait: istius causas ab origine partus
Exequere, aut quæ religio, si vera per oram
Percepi, Iudæa Deum non amplius vnum
Aeternum colit, haud mortali semine cretum,
Indigetésque suis diuos altaribus arcet.
Inde tibi noti recolens ex ordine Diui
Cætera mira refer. nanque hunc in corpore vires
Deficiunt, téque auxilio iubet ipse subire.
Pontius hæc: cuncti intenti simul ora tenebant.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS
LIBER IIII.

*

HIc iuuenis, facie quo tum non gratior alter,
Puberibusq; annis erat ingrediente iuuenta,
Multa prius veniam præfatus, multa recusans

Verba

Verba diu premit, inde animo mortalia linquens
Paulatim, oblitúsq; hominem penetralia Diuûm
Mente subit cælum peragrans, fruitúrq; beato
Cælituum aspectu, omnipotentíq; ætheris aura,
Admissus superam depasci lumine lucem,
Inq; Deo tota defixus mente moratur.
Qualis vbi alta petens terris aufertur ab imis
Alituum regina, vagas spaciata per auras
Dat plausum gyro, atq; in nubila conditur alis.
Aetherea iámq; illa plaga leuis instat, & acrem
Intendens aciem criniti lumina Solis
Suspicit, obtutúq; oculos fixa hæret acuto.
Illum adeo tacitum interea mirantur, in vnum
Versi omnes velut exanimum, somnóq; grauatum,
Et crebri excutiunt. demum sibi redditus ipse
Cùm gemitu ex imo sic fari pectore cœpit:
Principio pater omnipotens rerum sator, & fons,
Ingens, immensus, solus regnabat vbique.
Nondum sidereos mundi procuderat orbes:
Nondū mūdus erat, nec dum ibant tēpora in orbē,
Nulláq; cæruleo radiabant lumina cælo.
Quicquid erat, Deus illud erat, quodcūq; vbicūq;
Complexus circum penitus sese omnis in ipso.
Filius huic tantùm, quem non effuderat vlla
Vel Dea, vel solito mortalis fœmina partu.
Ipse sed æterna genitor conceperat illum
Aeternum æternus (dictu mirabile) mente.
Haud olli terreni artus, moribundáve membra,
Sed sine corpore erat, patris alta vt mente supremi

Con

Conceptum, arcanóq; latens in pectore VERBVM,
Quod nondũ in volucres vox edita protulit auras,
Omnipotens verbum, finisq; & originis expers,
Quo mare, quo tellus, quo constat maximus æther.
Vtque pater Deus, æquè etiam Deus vnica proles.
At geminos tu proinde Deos fuge credere porrò,
Numen idẽ simul ambobus, Deus vnus vterq; est.
Quin etiam, quo inter se ambo iunguntur, amorem
(Nanq; ab vtroq; venit conspirãs mutuus ardor)
Omnipotens æquè numénque, Deúmque vocamus
Afflantem maria, ac terras, cælique profunda,
Afflatu quo cuncta vigent, quo cuncta mouentur,
Treisq; vnum esse deum, ter numen dicimus vnũ.
Quóve magis mirere, Deus, quem cernimus ipsi
Factũ hominẽ, atq; hominũ mortali corpore cretũ,
Non minus ac prius æthereâ nunc regnat in aula
Cum genitore, pari simul omnia numine torquens.
Nempe locus nullus, spaciis non clauditur vllis,
Omnibus inque locis idem omni tempore præsens
Suffugiens nostras acies, sensúque remotus
Cuncta replet Deus, ac molem se fundit in omnem.
Lux humiles veluti perfundens lumine terras
Solis ab orbe venit, suppostáque circuit arua,
Non tamen æthereo diuisa ab sole recedit
Illa vsquam, quamuis longinquas ambiat oras,
Nec sine Sole suo est lux, nec sine luce sua Sol.
Quid verò impulerit tantos adijsse labores,
Atque hæc ferre Deum, dum morti obnoxius errat,
Dicam equidem, & repetẽs altas ab origine causas

Expediam: cælum, & cæli quos suspicis orbes
Vix opifex rerum extuderat, terrásque iacenteis,
Cum simul aligeros populos, sanctósque volucres
Ter denas acies, celerem & sine corpore gentem,
Qui cæli incolerent ipsos septemplicis orbes,
Condidit æterno genitor succensus amore.
Vt sua, qua fruitur solus, natúsque per æuum,
Communis foret, & multis concessa voluptas.
Continuò fuerat quos æquum dicere laudes
Auctoríque Deóque suo, ac persoluere grates,
Regnandi vesanus amor (quis ferret inultus?)
Haud partem exiguam inuasit, furiísque subegit,
Vt cuperent summo sese præferre parenti
Immemores, animis victi, cæcique furore.
Non tulit omnipotens sator, & meliora sequutos
Armauit contra, nulla hinc mora, talia adortos
Indecores cælo sedes detrusit in imas,
Noctis vbi horrisferæ nigror æternæq; tenebræ.
Primus natus homo hinc, terris quē maximus au-
Et liquidis latè dominum præfecerat vndis, (tor
Quo mox pro superis excussis astra teneret,
Desertásque domos ipse, & genus omne suorum,
Omnigenúmque vni subiecit secla animantum,
Squamigerūm pecudes, & pennis picta volantum
Corpora, montiuagúmq; simul genus omne ferarū.
Tantum floriferis dominum cùm imponeret aruis,
Arboris vnius fœtu illum parcere iussit.
At vetito captus mali infelicis amore
Coniugis hortatu, quam fraude illexerat anguis,
Imme

Immemor heu superi violauit fœdera regis.
Vix auido arreptum pomum fœdauerat ore,
Cùm pater imbripotens iam fulua è nube tonare
Desuper auditus, sæuásque indicere pœnas
Iratus, quas ille olim, quas omnis ab illo
Progenies lueret lucis ventura sub auras.
Continuo ingenti cælo sunt addita claustra.
Impia tum primum proles exorta repente,
Et subito tellus scelere est imbuta nefando.
Emersit fraus, emersit malesuada libido.
Hinc durus generi humano labor additus, hinc fons
Curarum, & tristis patefacta est ianua lethi,
Morbique, & dolor, atque fames, et turpis egestas,
Cùm genus humanum curis sine degere posset,
Plurimáque in terris viuendo vincere secla.
Ex illo sine more homines, sine lege per agros
Degebant. tantùm placabant sanguine fuso
Cælicolùm regem, bonus vt gregibúsque sibíque
Afforet, atque satis vim cæli auerteret aruis,
Indociles, rerum ignari, ac rationis inanes.
Isq; fere status annorum bis millibus orbi
Constiterat, iam iámque magis pater optimus iras
Oblitus veteres paulum mitescere cœpit.
Nondum hominitamẽ æthereũ patefecit olympum,
Sed genus humanum fingens acuénsque monendo
Et leges dedit, & ritus morémque sacrorum,
Instituitque genus nostrum discriminis ergo
Lege iubens testa circum præcidere acuta
Exiguã, vnde viri sumus, omni in corpore partem:

Tum vatum impleuit venientis pectora veri,
Qui populis lætum canerēt demum adfore tempus,
Ianua aperta piis cæli cùm sponte paterēt.
Casti autem interea manes, animæq; piorum
Sub terram vmbrosa expectabant valle sedentes.
Iam vatū memores numerabāt tempus, & ambas
Tendebant paribus votis ad sidera palmas
Cælestûm regem orantes, desisteret ira,
Parceret vnius genus omne extinguere noxa.
Parce pater, parce omnipotens, vox omnibus vna,
Nos promisso olim, longè disiungimur vnde
Luminis expertes blandi, memor assere cælo.
Haud nos eduxti nequicquam lucis ad auras.
Si qua tamen veteris superant vestigia culpæ,
Dilue rore tuo facilis, fontésque reclude
Diuinos, ô quis superum cælestia tandem
Flumina, cælestes nobis bonus irriget imbres.
Vos ô flammiferi labentes ætheris orbes
Irrorate, vagæ nobis succurrite nubes.
Optatam pluuiam, felicem effundite rorem.
Tuque adeò, quem iam expectant tot secula votis
Promissum, inferni cui nutant mœnia mundi,
Summi vera patris soboles, cæli aureus imber
Rumpe moras age, sidereos rumpe ocyus orbes,
Aetheris hac facilis vi multa allabere portis.
Talibus orabant omnes, eadémque canebant,
Quos pater omnipotens superum sarcire ruinas
Iam meditans cæli penitus miseratus ab arce est.
Cùm vero æthereas nullus recludere portas

Posset,

Posset, & alitibus potius de ciuibus vnum
Mittere, qui regnis manes diuelleret atris
In superûm referens sedes stellantia templa,
Ipse sui vt memores magis, ac maioribus arctos
Vinciret meritis homines, qui cuncta pararet,
Factum hominē è summo natū ipsum misit olimpo,
Ne tamen ignarus mortalibus appareret,
Ignotúsque nouúsque suis, néve ilicet illum
Finibus arcerent pulsum, quod se ipse Deum et
Progeniem leges contra memoraret auitas,
Præmisit vatem egregium his in finibus ortum
Nomine Ioannem, Helisabe quem numine plenum
Zachariæ extrema părit infecunda senecta,
Gentibus ipse Deum vt natum prænuntius ore
Proderet, atque suas spes fesso ostenderet orbi.
Ille hominum primus vitans vestigia ab annis
Horridus in solis agitauit montibus æuum,
Montibus & siluis, & littoribus desertis
Speluncæ tectum horrentes: victum aspera nullo
Arbuta terra dabat cultu, aut sudantia truncis
Mella cauis: liquidi præbebant pocula fontes,
Vestis erat pellis hirsutis horrida villis.
Tantum lætificas gaudebat spargere voces
Affatus nemora, & monteis, ac littora ponti.
Tanta sed haud latuit virtus tamen. ilicet ingens
Fama viri circumfusas penetrauit ad vrbes.
Iamque illum cælo demissum credere gentes.
Qui, tot veridicæ vt quondam cecinère Sibyllæ,
Humanum genus horrificis educeret vmbris.

Et iam concursu populi illum accedere magno
Scitatum, quisnam, vnde domo, quid ferret, an ipse
Adforet è cælo, miseris qui gentibus olim
Auxilio venturus, eum bis térque rogabant.
Ille sed vmbrosis repetebat talia ab antris:
Gaudete ô tenebris iam dudum, ac nubibus atris
Obductæ gentes: lux ecce optata propinquat.
Ne verò, ne me ignari vos credite lucem
Promissā (immeritos neq; enim furamur honores)
Tantum ego, ceu solem nascentem lucifer ante
Exoritur, nitidóque diem denunciat astro,
Prædico actutum vobis iubar adfore vestrum.
Iam iam aderit Deus, ecce Deus mortalibus oris
Ceu mortalis adest. venienti occurrite læti,
Fronde vias festa decorate, tapetibus agros,
Et numen digno venerati agnoscite honore,
Discite iustitiam interea, atque assuescite recto,
Et duce me scelus infectum lauite amne liquenti.
Ipse autem ætherea diuinitus eluet aura
Omne malum, ac veteris penitus contagia culpæ,
Secláque mutato succedent aurea mundo.
Talibus auditis, cunctis ex vrbibus ibant
Finitimi, qua Iordanes fluit agmine dulci,
Orantes pacem, atque vltro commissa fatentés,
Quos vates puro nudos lustrabat in amne
Rite cauis capiti inuergens sacra flumina palmis.
Ecce autem Deus ipse etiam, ceu cætera turba,
Lustrandi sese studio clam tendit ad amnem.
Nil vt inexpertum moribundo in corpore linquat,

Mortali quod fas homini, & subijsse necesse est,
Ne pigeat seros imitari facta nepotes.
Abstinuit primum vates, tactúsque refugit,
Agnoscénsque Deum palmas vtrasque tetendit
Supplex, accuruúsque vadis mirantibus ipsis.
Paruit inde tamen iussus, diuináque membra
Horrescénsque, treménsque liquenti perluit amne.
Protinus aurifluo Iordanis gurgite fulsit,
Et superûm vasto intonuit domus alta fragore.
Insuper & cæli claro delapsa columba est
Vertice per purum candenti argentea pluma
Terga, sed auratis circum, & rutilantibus alis.
Iámque viam laté signans super astitit ambos,
Cælestíque aura pendens afflauit vtrunque.
Vox simul, & magni rubra genitoris ab æthra
Audita est nati dulcem testantis amorem.
Interea aligeri iuuenes gens incola cæli
Missi aderant liquido pendentes aëra circum,
Carbaseósque sinus, mantiliáque alba ferebant,
Iussa ministeria vt nati membra humida herilis,
Rorantémque sacro siccarent flumine crinem.
His actis Deus euasit, fluuiúmque reliquit.
Quam vates longo ripam ordine circumfusis
Ostendit, talíque abeuntem est voce sequutus.
En ego quem terris toties iamiam adfore quõdam
Pollicitus, Deus, ecce Deus, qui crimina nostra
Thuricremas agnus veluti mactatus ad aras
Morte luet, superóque volens cadet hostia patri.
Hunc optate ducem, hunc vobis optate magistrum.

Ex illo vates nemora, & loca sola relinquens
Vrbes per medias ibat, populísque canebat
Aduenisse Deum, promissum numen adesse.
Credita res paucis, donec se ostendere coram
Supra hominem cœpit Deus ipse ingentibus orsis.
Nam primum numero ex omni delegit amicos
Bis senos, queis cum curas durúmque laborem
Partiri, & casus posset deducere in omnes.
Ante quidem solus ter denos egerat annos.
Sed ne forte putes multis è millibus illi
Nos ideo placuisse, dolis quòd, & arte magistra
Spectatos longè ante alios deprenderit omnes,
Aut opibus, clarâque domus à stirpe potentes,
Omnibus obscurum genus, & sine luce penates,
Atque humilis fortuna, nec astu prædita vita.
Quinque adeò sumus exigua Bessaide creti.
Nobis ars erat insidias piscosa secundum
Flumina squamigerũ generi hamo tendere aduco,
Atque innare salum, fœcundáque piscibus arua.
Tunc etiam, cùm nos ad se primum ille vocauit,
Humida littorea sarcibam retia arena,
Ipse Iacobus adhuc salientes littore pisces
Seruabat frater, nec tum procul inde secabant
Andreas, paruáque Petrus vada salsa carina
Iisdem acti fratres studiis, eadem æquora circum.
Tum mihi coniunctus patriáque domóq; Philippus
Assuetos pisces, & retia torta reliquit.
Addunt se socios Thomas Thaddæus, eadémque
Arte Simon, Cana quem genuit Galileia, amicum
Flum-

Fluminibus patrijs, mutúq; natantibus hostem.
Namq; Iacobus ei cognato sanguine fretus
Alphæo natus patre se subiunxerat ante.
Vt genus indecores pene omnes, sic quoq; nostra
Nomina dura vides, insueta atq; aspera dictu.
Haud facies sola est impexis horrida barbis.
Tres alij neq; enim longè meliore sequuti
Fortuna addiderant sese, Matthæus, & æuo
Iam grauis, effetisq; Petri iam proximus annis
Bartholomæus, & ipse mali fabricator Iudas.
Vix memorem, quæcunq; oculis, quæcunq; sub illo
Auribus his hausi repetens miracula rerum
Tempore tam paruo (vix terna hiberna peractis,
Ex quo illi socij dignatus nomine iungor)
Nec me tam vastum nunc currere oporteat æquor.
Pauca sed è multis, & ea haud mihi mollia fatu,
Ingrediar tamen, & breuiter tua iussa capessens
Expediam. mitto modo quæ monimenta reliquit
Finitimis (tibi nota reor) non parua per vrbes.
Nanque omnem egregiis factis insignit oram.
Quis nescit nuper reuocatum ad munera vitæ
Palmiferæ regem Bethanes, lumine quarto
Quem vidit Sol extinctum, impositúmq; sepulcro?
Vt sileam innumeros quibus ipse in limine lethi
Affuit, & duræ de mortis fauce reuulsit?
Nam prius enumerē, quot ponto aquilonibus vndæ
Spumescant vasto, quot inundent littora arenis,
Quàm quot opem morbos varios in corpore passis
Supplicibus tulit, & validos lætósque remisit

Multi capti oculis, clausis multi auribus orti,
Ne possent vllas audire, aut edere voces:
Claudi alij imparibus vix ægrè passibus ibant.
His rigor ex longo immotos sopiuerat artus.
Illis semesoserpentia corpore hiabant
Hulcera, & illuuies membris immunda fluebat.
Nec deerat, tumefacta quibus præcordia, & aluus
Insincera sitim miseris adduxerat acrem,
Nullæ artes poterāt, quā nulla extīguere aquæ vis:
Tum quibus assiduis concussa tremoribus vsque
Nutabant, tremulóque lababant corpore membra,
Ignea quos febris, aut corrupti corporis humor,
Et quos præterea vis cæci incognita morbi
Versabat lecto totos distracta per artus,
Quósve animis captos agitās male habebat Erynnis,
Omnibus aspectu solo, tactúve ferebat
Diuus opem, subito linquebant corpora morbi,
Et stratis ipsi surgebant protinus ægri.
Atque ideo quacunque viam obseruatus agebat,
Semper eum opperiens turba ingens strata iacebat
Per fora, pérque vias, sanctíque ad limina templi.
Nondum aliquē tamē infernis reuocauerat vmbris
Morte obita, cùm Sidonia remearet ab ora,
Et Naim ingressus sociis comitantibus altam est.
Ecce autem ingentem longo procedere pompam
Ordine flammarū aspicimus, mœstamq; per vrbem
Audimus luctum, causam tum denique luctus
Cernimus egregij iuuenis miserabile corpus
Impositum molli pheretro, quem mersit acerba
Morte

Morte dies, dulci cùm vix pubesceret æuo,
Atque omnem vultu florenti dempsit honorem.
Qualis quem pede pressit agro bos signa relinquēs,
Paulatim lassa languet ceruice hyacinthus,
Aut rosa, quam molli decerpens pollice virgo
Vepribus in densis lapsam sub sole reliquit.
Vrbe furens tota genitrix miseranda, capillos
Scissa, genásque ambas manibus fœdata cruentis
Ibat, eam circum pariter per densa viarum
Pulsabant sæuis matres plangoribus astra.
Ipsi orbam ciues miserantur, ei vnica proles,
Ille relictus erat vidui solatia lecti.
Vt Deus exanimis iuuenili in corpore vidit
Pallorem, & molli pictas lanugine malas,
Parcere lamentis iubet, & considere pompam.
Admotúsque manu mulcens immobile corpus,
Rursum animam gelidis membris innexuit. ecce
Erigitur puer, & (cunctis mirabile visum)
Prosiluit raptim in medios, vacuúmque pheretrū
Liquit, & amplexans solatus voce parentem est.
Nec verò multis etiam post mensibus idem
Egregiam amissa donauit luce puellam,
Cui calor, & toto de pectore fugerat omnis
Halitus aereas penitus dilapsus in auras.
Virginis ipse pater factum testatur Iarus
Largus opū, pollens lingua, & popularibus auris.
Quid repetam, purum viuo cùm è fonte liquorem
In vinum conuertit, opes miseratus amici?
Forte olim aërei spectans de vertice montis,

Cum

Cum Sol emenso depreßior iret olympo,
Ingentem vidit numerum affluxiße sequentum
Matres, atque viros, quos per deserta locorum
Duxerat oblitósque sui, oblitósque suorum.
Substitit hîc miseratus. eos iam tertia namque
Muneris expertes Cereris lux acta videbat.
Hîc neq; erant fruges, vicina nec oppida possent
Vnde dapes petere argento, victumq; parare.
Arboreos necdum fœtus decoxerat æstas,
Vix tandem inuentus puer est ex agmine tanto,
Quinque viæ auxilium, qui secum liba ferebat,
Atque duos, dederat quos huc pia matre eunti
Inclusos myrto, & beneolenti gramine pisces.
Sed quid enim hæc adeo tã multis millibus autem?
Et iam diffisi socij mussare querentes,
Quos bonus affatu Christus solatus amico
In cœtum vocat, ac paucis ita deinde profatur:
Nemo hodie numero è tanto non lætus abibit.
Hinc supplex tali genitorem voce precatur.
Summe parens, ope cuius alis terra omnia, quiq;
Et Sole, & liquidis fœcundas imbribus agros,
Si quondam Isacidum generi per inhospita eunti
Diuinas epulas cælo es largitus ab alto,
Semine si nullo constant, quæcunque creasti,
Et nihil omnino fuerant cælum, æquora, tellus,
Adsis, obscenamq; famem tot millibus arce,
Hæc tantum. dehinc gramineo discumbere campo
Imperat effusos cœtus, dapibúsque parari.
Inde in frusta secat læto cerealia vultu

Liba minutatim, & populos partitur in omneis,
(Millia quinque hominũ cāpis saturāda sedebāt)
Ecce (incredibile auditu, mirabile visu)
Omnibus in manibus visæ succrescere partes
Exiguæ, dapibúsq; epulati largiùs omnes;
Et frugum pariter, laticúmque expleta cupido est.
Quin & relliquias mensis superantia frusta
Vix caua congestas bis sex cepère canistra.
Accipe nunc aliud quod paucis ante diebus
Vidimus: Arbor erat foliis densißima in agro
Deserto, vnde olim pendentia poma viator
Carpebat sitiens, heros qui hac forte tenebat
Pulverulentus iter, quæsiuit in arbore fœtus
Incassum, infœcunda comas nam, & brachia tantū
Luxurians latè circum tendebat opaca.
Non tulit, ac verbis sterilem execratus acerbis:
Continuo (manifesta audis) exaruit arbos,
Et folia aereas volitarunt lapsa per auras.
Nec minus est olli imperij maris æquora in alta,
Vni omnes vndæ assurgunt fluctúsque quiescunt
Vnius edicto. vidi, vidi ipse furentes
Illius hibernos ad vocem ponere Coros,
Vimq; omnem, motas quæ flabris asperat vndas.
Nondum luna suum ter cursum plena peregit,
Cùm subitò in lento deprensis marmore nobis
Nocte ferè media, dum retia ducimus, orta est
Turbida tempestas, & pontus inhorruit ater
Fluctibus elatis, & concursantibus vndis,
Inflictámque ratem iam iam salis hauserat æstus.

Nos trepidare metu lethi discrimine paruo,
Cùm procul ecce ducem, quem nuper liquimus alto
Littore spectantem fluctus scopulo illidentes,
Ferre iter aspicimus medias impune per vndas
Suspensum, tumidóque pedes haud tingere ponto.
Horruimus visu subito, nec credere quibam
Me veram faciem, haud simulatum cernere corpus
Tam celeres egisse vias sine remige in vndis,
Ni sese, verbis dum nos hortatur amicis,
Vltrò ostendissent, quonam fiducia vobis
Iam nunc pulsa mei cessit? timor omnis abesto.
Indubitare meis tandem dediscite dictis.
Sic ait, atque ratem, quæ iam superantibus vndis
Cesserat, insiliens solo tumida æquora nutu
Placauit, posuítque minacia murmura pontus.
Sic terræ in tutum positis adnauimus vndis
Incolumes, celeríque volauimus æquora cursu
Nec mora, vix siccum attigerat tellure potitus:
Ecce aliud dictu magis, ac mirabile visu.
Nanque magistratus aderant in littore missi
Aera reposcentes, quæ pendere lege quotannis
Regibus antiqua, pro sese quisque iubemur.
Accipit hos placidus, quos dum sermone moratur,
Petrum ad se vocat, & fidam summissus ad aurem
Vade ait, & iacto quem primum traxeris hamo
Aequoribus, piscem cultro scrutabere acuto:
Intus erit, regi quod iussi pendimus ambo.
Iussa facit senior: trahit hamo ad littora prædam,
Argentúmque viris dat piscis in ore repertum.

Horresco, quoties stimulis immitibus actus
Quidam animo subit, idem illo quem tẽpore vidi,
Dum legerem expositos hoc ipso in littore pisces,
Obsessum furiis, atque ore immane furentem.
Hunc olim (vt perhibent) vetito genuêre parentes
Concubitu iuncti, atque inconcessis hymenæis.
Quippe thorum ascendère, Dei cùm sacra vetarẽt,
Cùm scenis gens indulget nostra omnis opacis:
Sed non gauisi scelere illi tempore longo.
Nam subito amplexus intérque, & gaudia adulter
Sacrilegam tenues animam exhalauit in auras
Infelix, sceleríque eadem nox prima nefando,
Et pariter suprema fuit discrimine paruo.
Illam autem, æthereis flammis diuinitus ignis,
Corripuit, cùm iam maturi pondera partus
Vrgerent, eadémque duos letho hora dedisset,
Infans ni foret exectæ genitricis ab aluo
Exemptus, paruum patris eduxêre sorores.
Ipse etiam mox immeritus scelerata parentum
Facta luit iucunda oculorum luce negata,
Obstructæq; aures penitus mansere, nec illi
Aut vllas haurire datum est, aut reddere voces.
Quin etiam simul atque adoleuit, protinus ægrum
Arripuit furor, infernæ vis effera gentis.
Centum illum furiæ, centum illum (flebile) pestes
Victum exercebant. Erebi legio acta latebris,
Horrendásque hominis singultus ore cientes
Edebant voces, ac terrificos mugitus,
Illum omnes exclamãtem, atque infueta frementẽ

Horre

Horrebant, trepidíque fuga se in tecta ferebant,
Siquando nodis, ruptísque immane catenis
Incautis liber custodibus euasisset,
Iámque ille oblitus fratres, iámque ille sorores
Amplius haud gressum patris intra tecta ferebat,
Verum more feræ syluis degebat, & antris,
Sicubi saxa caua, aut æuo consumpta sepulchra,
Ater, egens, corpúsque abiecto nudus amictu.
Talem igitur nodo manibus post terga reuinctis
Christi ad conspectum, si fors miserescceret ipse,
Vi multa consanguinei, caríque trahebant.
Ille autem obniti contra, dum rumpere nodos
Tendit, & horrendos clamores tollere ad astra:
Qualis vbi longis pugnator taurus ad aras
Funibus arripitur, sæuo fremit ore per vrbem,
Et spumas agit, & cornu ferit aëra adunco.
Instant hinc famuli, atque illinc, & verbera crebri
Ingeminãt, quassantq; sudes, per terga, per armos.
Diffugiunt vulgus trepidum, in tutúmque recepti
Porticibus gaudent longe spectare periclum.
Talis erat iuuenis species immane furentis,
Quem tandem ante Deum fessi statuère rogantes
Ferret opem, saltem furiis tam tristibus illum
Solueret, excuterétque animo crudelia monstra.
Hîc heros palmas in cælum sustulit ambas,
Concipiénsque preces genitorem in vota vocauit.
Ecce autem, magnũ subitũ, & mirabile monstrum,
Auditi exululare lupi, latrare canes ceu,
Tam diras iactat voces lymphatus ab ore.

Non

Non tamen immane sonet sese frangentibus vndis
Rupibus ex altis ingens decursus aquarum,
Rumpantur claustra alta lacus si forta Velini,
Totaq; præcipitent valles stagna ardua in imas,
Omnis ea vt regio fiat mare, & oppida circum
Mersa natent, metuatq; sacris Roma obruta tẽplis.
Nunc cæli crepitus imitantur, cùm superûm rex
Fulminat, & tonitru quatit ætheris aurea templa.
Nunc ferri sonitum, aut ruptarum mole catenarũ
Ingenti horrificum stridorem, aut murmura ponti.
Circum omnis tellus, circum cælum omne remugit.
Instat vi multa Deus, increpitatq; morantes.
Iámque illi trepidare intus, pacemq; precari.
Quid nunc vera Dei atque indubitata propago
Concesso in pœnas nos ò de corpore trudis?
Egressis saltem pecora hæc inuadere detur.
(Setigeri tum forte sues ea littora propter
Pascebant) nos ne horrifero sic merge barathro,
Né ve iube terræ inferioris operta subire.
Annuit. extemplo videas procul ecce nigrantem
Mollibus haud stimulis furiarum errare subactum
In diuersa gregem nunc hùc, nunc protinus illùc.
Nec mora, nec requies. intus vis effera sæuit,
Donec præcipites sese alta in stagna dedere:
Et cunctis pariter vita est erepta sub vnda.
At iuuenis fessos subito collabitur artus
Exemptus tandem nodosis brachia vinclis.
Mordicus ora solo impressus cunctator adhucq;
Singultans, pectusq; lacessit anhelitus ingens,

Expiránsque animam pulmonibus æger agebat.
Quem iuxta genitore Deo satus astitit. oráque
Attingens dextra, atque oculos, auréſque recluſit:
Iámque videt, loquitúrq; & corda oblita reſidũt.
It vulgi clamor ſuper aurea ſidera ouantis,
Supremíque patris ſobolémque Deúmque fatẽtur.
Sed quid non ipſe eualeat? quin nos quoque miſſos
Aegris iuſsit opem ferre, auxilióque leuare
Præſenti: mortis multos de faucibus atris
Non opibus hominum, nulla reuocauimus arte.
Verùm implorato ter tantum voce magiſtri
Nomine ſurgebant ſtratis, ibántque refecti.
Omni autem ex numero ſeſe vix obtulit vnus,
Quem ſtimulis actum ſæuis, cæcóque furore
Incaſſum victi tentauimus, acrior illum
Vſque adeo magis, atque magis vis intus agebat.
Cui cùm ferret opem Diuus mox optimus ipſe
Iratus, quod parua ſui fiducia nobis,
Corporibus tales facile, inquit, pellere peſtes.
Parcendum dapibus tamen, è cælóque petendum.
Nec ſolis verò hæc vobis conceſſa facultas.
Sed nomen quicunque meum vulgauerit, omnia
Fas audere, mei modò ne fiducia deſit.
Ille etiam iuſſos immani corpore montes
Transferet, & verſo ſiſtet vaga flumina curſu.
Ite animis igitur certi confidite, né ve
Inſtabili titubate fide. iacite aurea veri
Sémina vbique, orbem veſtra perfundite luce
Obductum tenebris, atque alta nocte ſepultum.

Vos

Vos hominum lux, vos squalentis lumina mundi.
Sic fatus nobis alios subiunxit, vt essent
Consortes tantorum operum, sociique laborum,
Et septem elegit decies, tamen ipse dolebat
Exiguum numerum, neque tot satis esse ferebat
Tanto operi, ac veluti qui centum vertit aratris.
Tellurem, & campos rastris exercet auitos,
Cùm matura seges iam flauis canet aristis,
Si desint, qui messem operis (quæ plurima) cōdant,
Fluctuet, atque viros aliis conducat ab oris.
Quid memorē, vt mētes hominū, curasq; latenteis,
Quod fieri certo nequeat sine numine cernat?
Quippe animis dubios, taciti dum vana timemus,
Castigans dictis non sæpe erexit acerbis
Mirantes: quoties ipsis etiam hostibus olim
Prædixit, quos mente dolos, quæ furta pararent
Incassum, dum cæci odiis agitantur iniquis?
Fœmina nec latuit bis senos passa per annos
Sanguinis immundi manans de corpore flumen.
Illa quidem ardentis morbi confecta dolore
Pone sequebatur, si quà illum tangere posset,
Hanc vnam rata nempe viam restare salutis.
Ergo dū pubes fluit vndique, & agmina inūdant,
Illa subit, leuiterque extremū apprendit amictum.
Ad tactum veter effugit de corpore morbus.
Iámque abitū latuisse putans clam mēte parabat,
Præsensit Deus, & pauidam, seséque tegentem
Affatus placidè monitis impleuit amicis.
Vidi oculos ante ipse meos mortalia nuper

Aut membra exutum, aut perfusum luce supernè
Non infra Solis speciem dare corpore lumen.
His, multisq; alijs, ego quæ creberrima vidi,
Per terras patuit signis Deus, haud tamē vnquam
Sese hominem oblitus moribundo corpore cretum
Multa tulit quoque, mortales quæ ferre necesse est.
Atque id sponte quidem, nobis imitanda relinquēs.
Sæpe hilares mensas ideo & conuiuia adiuit,
Nec cœtus bonus est hominum aspernatus in vrbe.
Sæpe etiam insidias inimicæ gentis, & iras
Suffugiens vt homo male tuti limina templi
Exijt, obiecitq; cauam pro corpore nubem,
Nec se in conspectum latebris dedit abditus atris,
Dum fremerēt hostes nequicquā, & saxa pararēt.
Atq; equidē memini (vix actus voluitur annus)
Nuper Ioannis comperta cæde recenti,
Quem rex vxorem præreptam reddere fratri
Admonitus tenebris ferro obtruncarat in atris,
Vrbibus his abijt cautus, populisq; relictis
Digressus: syluæ elapsum accepère profundæ.
Nec rex ipse Erebi generis fœdissimus hostis
Humani, nostras qui recto auertere mentes
Nititur, abstinuit domino ve, Deó ve pepercit.
Forte etenim comitū strepitus, turbamq; sequētum
Dum fugeret quondam, se clam subduxerat heros
Cœtibus, & solus lucis degebat in altis.
Iamq; quater denos frugum sine munere Soles
Considerat, totidemq; famem per inhospita noctes
Pertulerat, cùm iam tempus ratus ecce nocendi

Assuit

Affuit extemplo multis cum millibus hostis
Noctipotens, quos tartareis ducebat ab antris
Flammea semiferi capitis gestamina quassans.
Iamq; sui frustra spe præmia percipit astus.
Ergo illi meditans nequicquam illudere dictis
Talibus aggreditur: Superi tu certa parentis
Progenies, verúsq; Deus, tibíq; omnia parent,
Quid durare fame confecto corpore pergis?
Nec subito in totidem conuertere adorea liba,
Hæc circum quæ saxa vides ingentia, tentas?
Non diuum latuère doli, atq; hæc reddidit ore:
Sunt mihi mortali tostæ pro munere frugis
Sermones patris auditi, diuináq; verba,
Quæ quoties animo repeto memor, effugit omnis
Pulsa fames subito, mensæq; oblita cupido.
Dixerat: his tamen auditis haud destitit hostis
Congressu victus primo, pugnámq; retentat.
Atq; alijs super, atq; alijs assultibus instat,
Terq; nouos semper cœpti irritus integrat astus
Nequicquam nunc regnorum, nunc laudis inani
Immotum tentans animum præuertere amore.
Vt cùm sollicitum tollunt mare fluctibus Euri,
Crebra ferit, sæuítq; minaci verbere in alta
Litora, sed saxis allisa reuertitur vnda.
Nec Deus, hæc subito quamuis præsentiat, arcet
Conantem, patitúrq; dolos sibi nectere vanos.
Nunc se marmorei supra fastigia templi,
Nunc rupem supra, scabrumq; crepidine saxum
Subuectari vltro sinit, & spem accendit inanem.

Cùm verò vicisse ratus iam gaudia dira
Conciperet frustra ille inhians se protinus heros
Ipse deum claro confessus numine coram
Irrita furta, dolósq; exibat semper apertos.
Qualis, vbi excussis per plana euasit habenis,
Liber equus ludit famulos hinc inde sequentes,
Sæpe hic dissimulans, atq; illic improbus hæret,
Pérq; viam oblatas interdum pascitur herbas.
Ast vbi iam videt instantes, elabitur, altéq;
Emicat, & spatia transmittit maxima campi.
Quā speciē expertus nequicquam vbi deniq; sensit
Hostis atrox, abijt victúsq;, Deúmq; reliquit,
Cui volucres centum pluma pernice ministri
Astabant missu genitoris, opémq; ferebant.
Si verò causas odiorum, ac semina quæris
Tantorum, cur gens omnis opponitur vni,
Hæc norint ipsi. certe non talia gessit,
Quæ capto affingunt odijs crudelibus acti.
Non homines inter magis est affabilis alter:
Non pietate prior, venia complectitur omnes.
Hostis, ciuis ei nullo discrimine habentur.
Multi impune ideo digna, atq; indigna ferenti
Obiecère, omnes nutu cùm perdere posset.
Sera olim cùm Sidoniam sub nocte per oram
Ferret iter fessus, nos parua exclusit ab vrbe
Gens fera, nec tecto est dignata heroa precantem.
Nos igitur tristes supremum orare parentem
Aspiceret cælo, nec gnatum ferret inultum,
Sed populum immitem cælesti protinus igni

Corriperet,

Corriperet, subitis, & inhospitam mœnia flammis:
Non tulit, ac verbis nos indignatus amaris
Increpuit, potiúsq; vrbem miseratus iniquam est.
Sæpe etiam auctores scelerũ haud ignarus adibat:
Infaméſq; domos, sceleratáq; tecta subibat,
Quo moniti exuerent fastus, moréſq; sinistros,
Et secum inciperent paulatim assuescere recto.
Sic Matthæus, agri diues sic noster & ipse est
Zacchæus, centúmq; alij ad meliora vocati.
Nec tamen id faceret dum creber, defuit olim
Qui falli ratus incautum, pro crimine magno
Obijceret, quòd non fugeret contagia dira.
Ipse sed, vt medicam veluti languentibus ægris
Ferret opem, totam quærebat sponte per vrbem,
Sicubi mortales mentem caligne pressi,
Quos nocte eriperet bonus, ad lucémq; vocaret
In tenebris cæco miseratus pectore volui.
Id superis, superûm id magno cordi esse parenti,
Séq; ideo claro missum memorabat olympo.
Insuper & cœlum compleret quanta docebat
Lætitia, ætherei quanto gens incola regni
Acciperet plausu, siquis mortalibus oris
Inuentor scelerum, atq; pij contemptor, & æqui
Iustitiam colere inciperet, rectúmq; tueri.
Sicut ouem incautus pastor qui è millibus vnam
Amisit seræ oblitam decedere nocti
Cum gregibus, vbi per rupes, pérq; aspera tristis
Quæsiuit dumeta diu loca cuncta volutis
Connisens oculis, demum si forte reposta

Pascentem valle inuenit, subito arripit illam,
Sublatámq; humero stabulis lætissimus infert,
Intranti dulces occurrunt oscula nati
Preripere, & reducē plausu domus excipit omnis.
Idcirco neq; colloquijs muliebribus heros
Abstinuit, nupérq; legens Samaritidos oræ
Rura sub antiquis Sicharææ mœnibus vrbis,
Viderat ad fontem venientem vt forte puellam,
Implorauit aquam supplex, putealiáq; hausit
Munera, qui pelago, qui fluminibúsq; sonoris
Imperat, & vastum largus rigat imbribus orbem:
Cuius ad imperium populis sitientibus olim
Delicuit rupes, atq; vndis plurima fluxit.
Secreti nos interea mirarier omnes
Ipse sed admonitam, atq; vltro commissa fatētem
In lucem è tenebris, altáq; è nocte vocabat.
Sæpe illi pueros, æuo & florente puellas
Flore comam pressos, & molli fronde reuinctos
Summisêre piæ, metuunt dum cuncta, parentes;
Quo teneris animis pulchræ virtutis amorem
Insereret, stimulísq; rudes impleret honestis.
Impubem turbam affatus placido ore monebat,
Lustrabátq; manu, ne carmina dira nocerent,
Néve vlla infernis premeret vis edita ab oris.
Quin etiam elatos animo super omnia acerbis
Vrgebat dictis, rebúsq; exempla reliquit.
Mecum olim socij, absentem dum quærimus illum
Tendebant, feßíq; via consedimus omnes
Speluncæ ante fores, densis quam plurima opacat
Frondibus;

Frondibus, & flexu ramorum protegit vlmus.
Multum hîc inter nos quærentes vana moramur,
Quis nostrum foret è numero præstantior omni,
Dilectúsve ipsi magis, acceptúsve magistro.
(Mira loquar) nos vt primũ ipse in lumine vidit,
Hæsit acerba tuens, iterumq; iterumq; rogauit,
Quis sermo foret, aut quænam certamina nobis.
Nos contra taciti nihil hiscere, dum piget omnes
Verborum memores. fuerant quæ plurima vana.
Tum subito ostendens puerum, cui mollibus annis
Laudis adhùc erat, & tumidi mens nescia flatus,
Nulli fas, inquit, superùm àspirare beatis
Conciliјs, si non fastus dediscat inanes,
Et penitus famæ exuerit contemptor amorem,
Ceu puer hic nullam suspirat pectore laudem.
Non aliter cælum pateat. prius æquora salso
Esse queant nubes, aut pisces viuere in aruis,
Arboris aut stirpes frondescere in ætheris oris.
Horret adhùc animus, mihi cùm, fratríq; poposcit
Illum præcipuos frustra pia mater honores,
Scilicet æthereæ superi genitoris vt aula
Cælicolùm in medio celsa cum sede sederet
Subnixus, propior nostrum resideret vterq;
Dextrã alter iuxta amplexus, læuæ alter inhærẽs.
Extemplo grauis ille, obtutúq; asper acerbo
Non matrẽ (quid enim mater pietate merebat?)
Sed nos, qui vano ignaram summisimus astu,
Corripuit meritos verbis haud mollibus vrgens:
Vsq; Deum premere elatos, longéq; superbos

Auerti, quos famæ agitat laudúmq; cupido.
Ipse ideo haud impar genitori cùm sit, & illa
Quæ pater, æquè eadem poßit, tamen ora canētum
Sæpe sibi laudes genitorem vertit in ipsum,
Nil se audere hominem supra confessus, ab alto
Ni pater omnipotens vires aspiret olympo.
Idcirco grauibus morbis quemcunq; leuasset,
Plerunq; edixit, ne factum proderet, vsquam.
Quóve suas tegeret vires, cùm tabida posset
Hulcera corporibus solo depellere nutu,
Aegros sæpe tamen medicas legabat ad vndas,
Vt vitium exuerent omne auxiliaris aquæ vi.
Quid referā, quot cum populi, quot mœnibus vr-
Optauêre sibi, & voluêre imponere regem (bes
Mittentes trabeam, sceptrúmq; sacrámq; tiaram.
Ipsi etiam comites hortatu instare frequentes,
Armatus Syriæ regnandam inuaderet oram,
Mox fore cōtinuo, vt sua sub iuga mitteret armis
Quodcunq; oceanus terrarum anfractibus ambit
Immensúmq; nouis frenaret legibus orbem.
Cùm verò hortantes vrgerent, protinus ipse
Occuluit sese, montésq; aufugit in altos.
Immanes tamen inuidia, & crudelibus isti
Insurgunt odijs, pœnásq; vno ore reposcunt,
Vniúsq; petunt caput omnes. scis quibus illum
Hùc furijs traxère, quibus clamoribus omnem
Implerunt trepidi captam velut hostibus vrbem.
Ipse patris mandata obiens tulit omnia certus
Digna, indigna pati, nam se quærentibus vltrò

Obtulit, & noctis cùm munere posset opaca
Defendi, bis se manifestum prodidit ipse.
Vidi illos tamen ad capti procumbere vocem
Attonitos, terrámq; graui consternere casu.
Nec verò sacris, aut templo demit honorem,
Nec gentis leges, veterúmve edicta refigit,
Quamuis visceribus monet, & lustralibus extis
Parcendum posthac, nec iam vltra cæde litandum.
Verùm alios longe ritus, morémq; sacrorum
Indicat obscura verborum ambage latere,
Legiferíq; aperit voces animúmq; magistri,
Quódq; magis mirere, sciunt, & scire, fatentur
Aereas vatem venturum lucis ad auras,
Vnus qui nobis cæli inuia claustra recludat,
E tenebrísq; pios vehat alta ad sidera manes.
Id patribus promissum, omnes id voluere vates,
Hunc animis certi expectant. miseri quibus atris
Non datur in tenebris præsentẽ agnoscere lucem,
Et medijs largi sitiunt in fluminis vndis.
Nã quẽ non moueãt, nisi prorsum auersa volũtas
Tanta viri virtus, tot facta ingentia, talis
Oris honos? ipse vt vidíq;, hausíq; loquentem,
Et dulcem toto iactantem corpore amorem,
Fortunas, patriam, genitricem, cuncta reliqui.
Id socij fecère. neq; hunc me deinde secutum
Pœnituit. verum quantum ingens sæpe fauilla
Surgit ex exigua, sempérq; fit acrior ignis,
Huius amor tantum visus mihi crescere in horas,
Et mage cor dulci semper flammescere cura.

Quiq;

Quíq; adiêre semel, validis compagibus hærent.
Nec nos aut donis, aut verbis fallere crede
Pollicitis blandis illectos. omnia nobis
Aspera promittit, cunctos diuersa manere
Scilicet exilia extorres, paßímq; vagantes.
Promißis nec vana fides. adeo vsq; malorum
Pullulat ex alia, atq; alia densißima silua,
Vnius ferro tantum caput excipit. vnum
(Quisquis est) placida clausurum lumina morte.
Ast alios cædes omneis instare cruentas.
Nostra iubet nos interea contemnere, opésq;
Partiri, atq; inopi miserorum impendere turbæ,
Quos circumueniunt morbíq;, algorq;, famésque,
Pauperiémq; pati, rebúsq; assuescere egenis.
Multi nos ideo viderunt sæpe per agros
Aut silice in nuda proiectos ducere somnos,
Aut grauidas fessos rerum decerpere aristas,
Indomitísq; famem solari frugibus, vndámq;
Alta haurire cauis pronos ad flumina palmis,
Aut si quos vsquam tellus dabat arida fonteis.
Non mihi perpetuam si centum pectore aheno
Sufficiant vocem linguæ, percurrere possem,
Quantas quoq; modo ærumnas, quantósq; labores
Hoc ducente animis durantes hausimus æquis.
Nam licet interdum penuria adegit edendi
Exhaustos, rerúmq; inopes, quas flagitat vsus,
Regũ opibus tamen vsq; animos æquauimus altos,
Et mens in paruis aderat ditißima cuique,
Nec minus ingentẽ huc comitũ aduẽtare nouorum

Cernere

Cernere ſemper erat numerum, matréſq; viróſq;.
Omnibus idẽ animus, quib⁹ & mẽs certa ſequẽdi.
Haud ſecus ac bellum ſicui rex maximus vrbi
Indixit, iámq; arma mouet, iámq; agmina cogit
Cladem futuræ, exitiúmq; ferens, populiſq; ruinas.
Non tantum iurata manus, lectæq; cohortes
Incedunt ſed præterea quos dirus habendi
Duxit amor varia cupidos diteſcere præda,
Agglomerant multi, atq; iniuſſi caſtra ſequuntur.
Non ſat erant latæq; viæ, campíq; patentes
Tot populis iret quacunq; ſequentibus vltro.
Sæpe heros ſeſe ingenti ſubducere turbæ,
Et montes petere, & deſertos quærere ſaltus.
Atq; equidẽ memini, cùm ꝓpter ſtagna profectus
Ferret iter, paſſimq; manus prætexeret ingens
Littora & vrgeret ſupra denſiſſima morem,
Proripuit ſeſe, ac cymbam, quæ forte parata,
Inſilijt, ſubitóq; iubens præcidere funem
Teli intra iactum liquidum proceſſit in æquor.
Conſtitit hinc, terrámq; aſpectans, plenáq; circum
Littora, diuinis affari vocibus orſus,
Iuſtitiæq; aperire viam, & veſtigia recti.
Hîc illîc ſtabant arrectis auribus omnes
Interclusi vndis, inhiabántq; agmine longo
Attoniti, miráque animos dulcedine capti,
Ipſe loquebatur, circum ſedata ſilebant
Aequora, vbiq; modo ſpirantibus incita flabris
Frondiferæq; domus auium ſine murmure circum.
Stabant immotæ procuruo in littore ſiluæ

Sed

Sed non interea longæuæ parcere matres
Vocibus: illum omnes mirari insueta loquentem,
Felicémq; vteri matrem, felicia matris
Hubera clamabant, quæ talem enixa tulisset,
Et teneris immulsisset plena hubera labris.
Nanq; docebat humi fœdè, in tenebrísq; volutas
Ad cælum mortale genus sustollere mentes,
Et lucem aspicere, & vanis desuescere curis.
Tum pacem hortari: placidam super omnia mites
Pacem optate viri, tumidósq; remittite flatus,
Demißiq; animis nil vanæ laudis egentes
Mortales contemnite opes, contemnite honores,
Et duris vitam assueti, paruóque beati
Pauperiem tolerate, breuis quæcunq; voluptas
Ista adeò, atq; diu nihil est mortalibus ægris.
Vobis haud propriæ hîc sedes, concessáq; longum
Regna, manent meliora graues vbi soluerit artus
Mors animæ, vos stelligera pater optimus aula
Protinus excipiet lætos melioribus oris,
Pax vbi tranquilla, & cunctarũ opulentia rerum,
Et secura quies, nunquam peritura voluptas,
Et dubitet tanta quisquam mercede laborem
Ferre breuem, terrísq; sequi me sponte relictis?
Ad veras emergere opes, emergere honores
Tendite, quos nulli casus, nulla auferat ætas.
Este pij, inter vos mentem exercete benignam,
Inq; vicem placati animis miserescite vestri.
Tum longè prohibite iras, odijsq; ferendo
Parcite rumorésq; vagos contemnite vulgi,

Nulli

Nulli fas ideo accepto pro vulnere vulnus
Reddere. præstiterit vero pulsantibus vltro
Sese offerrre, genísq; ictum expectare secundum.
Vana alij certent armis pro laude, nocénsq;
Ferrũ acuãt, pulchrámq; petant per vulnera mor-
At tu mortales nullo discrimine amare (tem
Disce omnes, pacémq; inglorius hostibus opta,
Nec tibi ventosæ sint tanti murmura famæ.
Omnibus in primis sit mens interrita lethi,
Nulláq; vos animis duros vis auocet æquo.
Terrenos artus homines, moribundáq; membra
Interdum extinxisse queant, & perdere ferro.
Tuta anima ipsa manet duræ haud obnoxia mortĩ.
Et vos omnipotens cælo pater aspicit alto,
Auertítq; malis, cuius sine numine vestrum
Haud hominum quisquã valeat diuellere crinem.
Summissos vos hunc vnum fas vsq; vereri,
Huic ô rite preces, huic digna piacula ferte,
Cui mare, cui tellus, campísq; patentibus aër
Obsequitur, nitidíq; tremit plaga lucida cæli.
Huic procumbite humi, prostrati huic pãdite vota.
Vos siquidem æternis etiam post funera pœnis
Ipse potest sontes sub tetro vrgere barathro,
Nec timor admissos cuiquam sit adire leones,
Secláq; pictarum sæuissima pantherarum.
Ite mei obiectu protecti nominis, ite
Aduersum intrepidi. mansuescent protinus vrsi,
Vestráq; parcentes allambent vulnera lingua.
Quin humiles victus animis secludite curas.

Obser

Obseruate genus pecudum, genus altiuolantum,
Nullæ illis artes, nulla illis cura futuri.
Non tamen aut tegimen, victus aut copia desit.
Omnia diues alit rerum sator, omnia curat.
Ille etiam iniusso tellurem gramine vestit
Floribus appingens sata versicoloribus arua,
Arboribusq; comas atque vmbras montibus addit.
Fraudes, insidiæq; absint, ac fœda libido,
Néve modum supra mensis gaudete paratis,
Desidiasq; animis, atque ocia pellite vestris.
Nec vetitos thalamos, inconcessámque cubile
Affectate, sitisque alieni desinat auri.
Quisque suis opibus contenti viuite, & vltrò
Spes interdictas, & inania ponite vota.
Néve autem scelerum facies nūc persequar omnes,
Quid dicam, quibus est cordi fraus, atque libido
Dira iuuat, ficto simulant tamen ore latentes
Virtutem, subeuntq; dolis, & crimina obumbrant?
Ne, iubeo, ne talem animis assuescite pestem.
Nil adeò latet, ipsa dies quin detegat vltrò.
Præterea cohibete oculos: ne quærite vestris
Vulnera sponte animis, fandi hinc cōpescite amori:
Sæpè olim incautos non lingua coercita mersit.
Discite iámque ideo posthac haud falsa profari,
Iámque nouos purgati animis inducite mores.
Si qua tamen veteris culpæ vestigia restant,
Diluite, & sacris contagia vincite lymphis.
Ipse ego fons veluti liquidam purissimus vndam
Sufficiam: properate ad aquas, haurite liquentem

Matres,

Matres, atque viri sitientes protinus amnem.
Ferte pedem huc omnes, nec opus potantibus auro,
Argentóve. mei fontis patet omnibus vnda.
Sic læti vitate vias, ita sidera aditur,
Sidereásque domos, mutari nescia regna.
Hæc mihi prædixit genitor, quæ voce monerem
Veridica: sunt fonte mihi verba omnia ab illo.
Talia dicta dabat, cæli super omnia regem
Placandum non visceribus, non sanguine cæso,
Sed votis, precibúsque iubens exposcere pacem.
Et modus orandi quisnam foret ipse canebat:
Omnipotens genitor, sedes cui lucidus æther,
Sic nomen, laudésque tuæ celebrentur vbique,
Et promissa orbi incipiant procedere lustra,
Cùm tua non minus in terris gens iussa facessat
Mortalis, quàm cælicolæ tibi in æthere parent.
Nos diuina hodie cælo dape reffice ab alto.
Parce dehinc bonus, vt nostris ignoscimus ipsi
Hostibus, ac nullis aduersis obijce inermes
Tentando, prohibe à nobis sed cuncta pericla.
Addidit & ventura canens fore, cùm vagus olim
Sol claram speciem concreto lumine tectus
Exuat, & subitò stellanti nocte perempta
Sufficiat nullam Luna orbi argentea lucem
Sanguineis faciem maculis perfusa nigrantem,
Præcipiténtque polo passim turbata labanti
Sidera, quæ lapsu certo, spatióve feruntur.
Vísque ea quæ cæli irrequietos conciet orbes,
Desinat, incerto rapiantur vt omnia motu,

Atq; prope auulso absiliat de cardine mundus,
Dum terras veluti rapidum per inania fulmen
Ipse iterum petat, & multis cum millibus idem
Adueniens hominum vitas, & crimina quærat.
Vt res promisso simul ac succenderet igni
Flammarum totum tempestas sparsa per orbem,
Continuò tellure noua, cælóque recenti
Defunctas animas vita in sua corpora rursus
Euocet ad blandum lumen, populósque sepulchris
Eliciat, secúmque pios educat ad astra,
Quos pater à prima præuidit origine rerum
Mente suos fore, & æthereo transcripsit olympo.
Ibunt aligeri iuuenes, cælúmque profundum
Horrifico sonitu implebunt, atque ære recuruo
Quattuor à ventis excibunt vndíque gentes.
Iudicis ad solium properabitur æthere toto.
Ipse altè effultus, montísque in vertice summo
Arbiter effulgens circumferet ora tremenda,
Secernétque pios, dextráque in parte locabit.
Laua autem coget sontes, quæ plurima turba.
Qualis post hyemem exactam, cùm gramine molli
Pascua læta vocant stabulis armenta reclusis,
Ipse greges pastor nitidos missurus in agros
Sortitur: placidas primo legit ille bidentes
Dinumerans, olidásque iubet procul esse capellas.
Cernere erit liquidas longè fulgere per auras
Corpora clara hominū, quibus atra obnoxia morti
Abluet omnipotens pater, æternúmque manebunt
Amplius haud rerum subiecti casibus vllis.

Nemo

Nemo illam ante diem speret cum corpore sedes
Aetheris, exceptis paucis, quos ipse sepulchro
Exurgens secum superis Deus inuehet oris.
Solæ animæ intereà tali statione fruentur.
Contra autem sontes tenebris, ac nocte prementur
Aeterna, & meritas pendent per secula pœnas,
Omnia quæ sera nuper mihi nocte canebat,
Cùm caput ipsius in gremio mœrore grauatum
Vna eadem accumbens sponda, admotúsq; loquēti
Sæpè reclinarem, mœsti solamen amoris.
Quid repetam, quæ sæpè vagi Iordanis ad vndas
Ediderit? quæ Iudææ sub montibus altis,
Nunc cæcis vera inuoluens ambagibus vltro,
Nunc manifesta palam claro sermone loquutus,
Dum populi circumsistunt stipántque frequentes?
Nunc se principium rerum, finémque canebat,
Nunc veri fontem, atq; hominū lucémq;, viámq;.
Nos fortunatam prognatam hoc tempore prolem.
Nos se ix tellus, nos secula læta tulère.
Nobis diuinam vocem, diuina loquentis
Verba haurire Dei propius sæpe obtigit vnis.
Scilicet hinc lustris veniet labentibus ætas,
Cùm seri optabunt eadem vidisse nepotes.
Talia Ioannes cunctis mirantibus ore
Perstabat memorans, cùm protinus ecce tumultu
Ingenti Solymûm irrumpit manus impia, & vrbis
Rectorem appellant, pœnásque vno ore reposcunt.
Diffugiunt omnes, & magnum stat adire parētem,
Ignaramque diu tantarum fallere rerum.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS
LIBER V.

*

INsonti verò Romanus parcere capto
Toto corde petens, hûc mentem diuidit, atq; hûc.
Fama viri, virtúsque animo, egregijsq; recursat
Oris honos, nec iam obscurum genus esse deorum.
Omnia respondent auditis. denique ad ipsos
Conuersus Solymos fremitu tectum omne replētes,
Ite, ait, & posito mox hûc certamine adeste.
Sit qui pro cunctis numero delectus ab omni
Fando aliquis doceat, quo tandē is crimine morte
Mulctādus, quod tantū obstet scelus, ordine pādat,
Insonti. simul hæc, simul illi abière frementes
Christo animis certi nunquam desistere viuo.
Parte alia, regem qui fœdè prodidit hosti,
Mutatus scelus agnoscit periurus Iudas
Ah miser, infectum quàm vellet posse reuerti?
Nulla quies animo. sæuire in pectore diræ
Vltrices, cæcásque ob noxam sumere pœnas.
Nec capit insanos curarum pectore fluctus,
Hinc secū æra manu sceleris causam attulit amēs,
Quæ Solymi magno dederant in munere pacta,
Atque sacerdotum sacrata ad limina venit
Vociferans: vestrū hoc argentū, hæc munera vestra
Accipite. en scelerum pretium exitiale repono.

Heu heu, quid demens volui mihi? quo scelus ingẽs
Inductus pretio admisi? vera Dei ille
Progenies, verúsque Deus, nunc denique cerno,
Discussæq; abeũt tenebræ, & mihi reddita mẽs est.
Sic fatus, simul argentum coniecit in ipsos.
Olli autem flentem risere, ac sera videntem.
Infelix abit. hinc amens, cæcusque furore
Multa putat, curæ ingeminant, sæuitque sub imo
Corde dolor, cælíque piget conuexa tueri.
Tum secum huc illuc flammantia lumina torquens,
Hem, quid agam infœlix? quænã quæ secula porrò
Sera adeò tantum scelus vnquam oblita silebunt?
Accedámne iterum supplex, criménque fatebor,
Atque ausim veniam sceleri sperare nefando?
Quo verò aspiciam vultu, quóve alloquar ore
Quem semel indignum decepimus, ínque merentẽ?
Hinc igitur longè fugiam, quantum ire licebit,
Ignotusque aliis agitabo in finibus æuum?
Hinc me præcipites me me hinc auferte procellæ,
Quo fugit vsque dies à nobis luce peracta.
At quis erit tutus tandem locus? omnia præsens
Aspicit, ac terras Deus vndique fulmine terret,
Et me conscia mens, atque addita cura sequetur,
Siue iter arripiam pedibus, seu puppe per vndas.
Quos? quibus? at moror, & ludũt insomnia mentẽ
Vos precor ô mihi vos magnæ nunc hiscite terræ.
Quid dubito? nunc te tangunt scelera impia Iuda
Infelix. tunc debueras, tunc ista decebant,
Cùm reuocare pedem, cùm fas occurrere pesti.

Nunc morere, atq; nefas tu tantū vlciscere dextra
Sponte tua, lucémque volens, hominésq; relinque.
Talia iactabat certus iam abrumpere vitam
Inuisam, & sæuum letho finire dolorem,
Curarum hanc vnam metam ratus, atque laborū.
Fluctuat, atque sibi semper tellure videtur
Absumi, aut rapido de cælo afflarier igni.
Vsque adeò ante oculos capti obuersatur imago.
Pallor in ore, acies circumlita sanguine, & artus
Algentes tremit, instantis vestigia lethi,
Et nox multa caua faciem circumuolat vmbra.
Omnia nigrescunt tenebris caliginis atræ.
Demens, qui potius veniam sperare fatendo
Non ausus, neque enim precibus non flectitur vllis
Rex superùm, & iustæ bonus obliuiscitur iræ.
Ergo ille inceptis perstans, & sedibus hærens
Isdem abijt, siluæq; tremens successit opacæ
Regia quæ propter frondebat plurima tecta.
Atque ibi dū trepidat, qua tandem morte quiescat
Incertus, latebrásne animæ scrutetur acuto
Fortiter, & pectus procumbens induat ense.
An se præcipiti iaciat de culmine saltu.
Ipsæ quæ attonitum, mortísque cupidine captum
Ducebant semper furiæ, infensæq; præibant,
Informem prona nectentes arbore nodum
Ostendêre viam: collo nanque inde pependit,
Vt meritus, laqueoque infami extrema sequutus
Spiramenta animæ eliso gutture rupit,
Et totos subitò pendens extabuit artus.

Non

Nondum picta nouo cæli plaga mane rubebat,
Iámque sacerdotes concursu cuncta replentes
Vestibulum iuxta astabant, longísque fremebant
Porticibus. nempe antiquo de more licebat
Nulli luce sacra pollutum insistere limen.
Tandem Romulides iuuenum stipante caterua
Fascibus egreditur patriis, ostroque superbus,
Et solio ante fores sedit sublimis eburno.
Consedère patres pariter iuxta ordine & ipsi,
Atque diu siluère. orsus dux denique fatur:
Dicite quo tandem demitti crimine morti.
Poscitis egregium iuuenem: quæsiuimus ipsi
Et genus & vitam: nil dignum morte repertum:
Sed potius factis famæ illum ingentibus effert.
Vt propius vinctum vidi, audiuique loquentem,
Vt stupui? vt visus mihi nil mortale sonare,
Cuncta Deo similis vultum, vocémque, oculósque?
Aut certè Deus ille, Dei aut certissima proles.
Cedite, ne regem vestrum ignorate volentes.
His dictis cunctis penitus dolor ossibus arsit
Ingens, infremuère omnes, gemitúmque dedêre.
Tum senior surgit fandi doctissimus Annas
In medio, & dictis exorsus talibus infit:
Si tibi non aliis per se manifesta pateret
Res signis Romane, vel hinc dignoscere promptum
Cuique foret, téque in primis dux multa moueri
Conuenit, hic cum tot collectos vndique ciues
Conuenisse vides vnius crimina contra.
Hic auctor fandi multos sermone fefellit,

Et facie (ne cede dolis) mentitur honesta
Virtutem: scelerum tegit alto in pectore amorem
Nonne vides, hæc religio quo se noua vertat,
Orgia quo, cœtúsque, & nocturni comitatus?
Seditione potens Iudæas suscitat vrbes
Ausus se paßim terrarum dicere regem,
Progeniémque patris summi, cui sidera parent.
Atque ideo veluti Deus vltrò crimina fassis
Dat veniam, pœnæq; metum post funera soluit,
Quod scelus haud aliter poterit quàm morte piare:
Sic veteres sanxêre. sed & vetera ipse retractans
Iura, nouas figit simulato numine leges,
Instituítque nouos ritus, noua sacra per vrbes,
Quæ seruent seri ventura in secla nepotes.
Quin ipsas haud obscura, prò, voce minatur
Deiecturum aras, séque igni templa daturum,
Templa olim impensis tantorum structa laborum.
Et iam iam volet ipsum etiam restinguere solem:
Sideráque obsesso verbis deducere cælo.
Haud scelus ille tamen fallaci pectore quiuit
Dißimulare diu: neque enim scelerata subire
Tecta horret, nec se vetitis conuentibus aufert
Admonitus, sociíque epulis capiuntur opimis
Quin etiam, interdum siqua tota impius vrbe
Inuentus fama ante alios ob crimina notus.
Continuò paribus gaudens adit impiger illum,
Nec requies, donec sibi conciliarit amicum.
Tantus amor scelerum, tantum illi fallere cordi.
Tum festis, cùm fas nihil exercere diebus,

Ipse

Ipse tamen pellit morbos, ægrisq́; medetur.
Quid memorem, vt socij vetitis impune per ædes
Vescantur dapibus, Cererémque & pocula tractēt
Haud prius ablutis manibus sine more, sine vllis
Legibus immundi, contactúque omnia fœdent?
Scilicet omnipotens placitos tot secularitus
Retractet pater, & mentem sententia vertat.
Quæ noua tempestas? eáne inconstantia cælo?
Dede neci, ne thuricremas, quibus imminet, aras
Destruat, & posthac non ausit talia quisquam.
Dede neci: pœnas sceleri impius hauriat æquas.
A sacris prohibe infandos altaribus ignes.
Dixerat, atque omnes eadem simul ore fremebant
Romulus at dictis nequicquam flectitur vllis,
Nec noua primū audit nūc crimina, cūcta nefando
Scit fabricata odio, dum Christi gloria & ingens
Sacrilegos stimulis virtus exercet amaris.
Atque ait: hæc coram fama est vos sæpius illi
Obiecisse, quibus semper sermone paratus
Restitit, & vera victor ratione refellit.
Nec se progeniem superi negat ipse parentis,
Quem vos promissum cælo diuinitus olim
Venturum tandem auxilio mortalibus ægris
Non latet, vt veteres genitoris molliat iras
Concilians generi vestro, culpámque parentum
Ipse sua virtute luat. sic ferre priorum
Accepi monimenta. patres id prodere vestros,
Et rebus probat ipse. adeò circum oppida lustrans
Arrexit totam monstris ingentibus oram,

Quæ non vllæ artes hominum, non vlla potest vis.
Quin etiã in lucem quosdam reuocauit ab vmbris,
Queis penitus iam mors totos immissa per artus
Soluerat hærentes animæ de corpore nexus.
Quare agite ô odiis miseri desuescite iniquis.
Ne frustra pugnate, Deum sed discite vestrum.
Dixerat. at magis atque magis violentia gliscit
Omnibus ingenti clamore insistere, & vna
Infræni sæuire, humerísque abscindere amictum.
Nec secus increuêre animis ardentibus iræ,
Quã cũ Atesimve, Padũve vndis læta arua parãtẽ
Diluere agricolæ subiti compescere tendunt
Aggeris obiectu, præceps magis æstuat amnis
Insultans, victórque altas ruit agmine moles.
Forte autem rex & soboles hoc tempore regum
Herodes studio sacrorum aduenerat vrbem.
Munere Romulidum pars huic amissa paterni
Reddita erat regni, Galilææq; oppida habebat.
Quem postquam accepit rector Romanus adesse,
Solueret ingrato quo sese munere tandem,
Transmisit Galilæum illi vinctum Galilæo,
Atque ipsum iussit, vitámque & crimina, si qua,
Quærere, pro meritísque viro decernere pœnas.
Tum vero audito Christi rex nomine lætus
Duci intro iubet ingenti correptus amore
Compellare virum, ac propius vera ora tueri.
Quem dehinc aggreditur vario sermone. sed ille
Nil cõtra, atq; oculos nusquam auertebat olympo.
Ergo illum nil supra hominem miratus, & vltro

Irri

Irridens iterum iubet ad prætoria duci,
Et rursum haud læto Romano redditur insons.
Hîc me deficiunt animi mens labitur ægra.
Horresco meminisse, Dei quæ vera propago
Pertulerit mala factus homo Deus, auctor olympi,
Quem mare, quem tellus, vacuiq; patentia tractus
Atria, nec capit immensi plaga lucida cæli.
Aura tuo omnipotens vires mihi reffice lapsu;
Aura polo demissa, tuo hîc me numine firma.
Hæc animi victus quoties euoluere tento,
Omnia me circum nigrescunt. pallida cerno
Astra, capútque atra roseum ferrugine Solem
Occulere, & mæstum in lacrymas se soluere cælum.
Tantáne te pietas miserantem incommoda nostra,
Tantus adegit amor cæli ô lux clara sereni,
Vera Dei vt soboles, verus Deus æthere missus
Tam grauia hæc velles, perpessúque aspera ferre,
Diuinúmque caput terrena mole grauatus
Subiiceres tot sponte malis? hæc præmia ferres,
Nostra tua bonus vt deleres crimina morte?
Nos dulces vetita decerpsimus arbore fætus,
Tu trunco infando pendens crudele iniusti
Supplicium, ô nimium nostros miserate labores.
Tu, quamuis Deus, atq; Dei indubitata propago,
Heu nunc hæc hominum, nunc cogeris illa subire
Arbitria in vinclis, & iudicis ora vereri,
Qui toti aduenies olim datus arbiter orbi.
Pontius vt vinctum sua rursum ad limina reddi
Conspicit, arbitrio nec se subducere tristi

Posse

Posse videt, sæuis curarum tunditur vndis,
Iámque his, iamq; illis iterumq; iterumq; retentat
Crudeles animos, & parcere nescia corda
Irritus, ac studio frustra aduersatur inani.
Quàm magis ille animis tendit sermone mederi
Nunc supplex, placidusq;, minis nũc asper acerbis,
Tam magis accensis crudescunt cordibus iræ.
Tandẽ ait: hæc redeunt (vestrorũ antiqua parentũ
Vana superstitio) certis cùm sacra diebus,
Vnum ego de multis inclusis carcere sueui
Reddere, & ex arctis impune emittere vinclis.
Hunc igitur vobis ipsum soluíne iubetis
Insontem? nam quem potius dimittere possim?
Et iam pœnarum satis, ac feritatis abundè est.
Aut soluo, aut porrò vos hinc abducite, & atræ,
Vt libet, immeritum sine me demittite morti.
Non tulit, & medium sermonem abrupit acerbam
Crimina falsa cohors, & pœnas ingrauat ore.
Forte illis Barabas populo patribúsque diebus
Inuisus, quo non scelere vsquam immanior alter,
Iamdudũ in vinclis pœnam expectabat acerbam:
Nulla fugæ spes prorsus, ei via nulla salutis.
Huic igitur præses velléntne, an parcere Christo
Scitatur, sperans ita tandem euadere posse.
Illi autem victique odiis, cæcique furore
Exolui Barabam poscunt, veniámque precantur
Vni omnes, Christúmque absúmi funere tendunt,
Atque obstant summa studiis rectoris opum vi.
Ille autem loris cædi, virgísque salignis

Diuinum mandat (visu lacrymabile) corpus.
Fors ait, innocui potero hac extinxe cruoris
Arte sitim: sic immitis miserebitur hostis,
Et lacerum totos cernentes cominus artus
Ipsi vltro satiati animos à morte reducent.
Iam largo vndabat fœdatum sanguine corpus,
Perfusiq; artus tabo, liuentia colla,
Colláque, brachiáque, & detectæ verbere costæ,
Atque eiectabat crassum roseo ore cruorem.
Talem in conspectu populi statuere, cruentos
Nudũ humeros, pectusq;, ambasq; à poplite plãtas,
Nam medium texto velabat carbasus albo.
Palluit aspectu cælum. conterrita fugit
Cornibus obtusis sub terram argentea luna,
Nimbosóque diu latitans euanuit ore,
Et pariter visa astra polo cecidisse sereno.
Non tamen hostiles expleuit sanguine pœnas,
Sed magis atque magis crudescunt corda precãdo,
Quæ non vllæ artes, quæ vis non mitigat vlla.
Immerito lethum intendunt, extremáque poscunt
Supplicia infensi, resonant clamoribus alta
Atria. certatim se cuncti hortantur in iras.
Eumenides, misśique inferna e nocte ministri
Tartarei, tenues animæ, sine corpore vitæ
Circumeunt, stimulósque acuunt ardentibus acres,
Et lucem eripiunt miseris, agitántque furentes.
Romanum interea monet ipsa exterrita visis
Per somnum coniux, iuuenis ne sanguine sese
Polluat, abstineat capto, portenta minari

Ma

Magna Deum in somnis. is erat, is candidus ille
Agnus, ait (nunquam ludunt me somnia vana)
Quem circunfusi q; canes, sudibúsque petebant
Pastorum globus omnis. cum mox omnia adeptum
Pascuaq;, & notis flebant cum saltibus agri.
At pater altitonans manifesta percitus ira
Desuper auctores cædis sæuibat in ipsos.
Turbatum extemplo visum ruere vndique cælum,
Et campos latè, ac siluas quatere horrida grando.
Tum subitò audita ex alto, voxq; acta per auras:
Parce Deo Romane hominum compesce furorem.
Credo equidē hunc (non te fallit) genus esse deorū.
Parce manus scelerare, pio vir parce cruori.
Ipsi hæc cælicolæ placidi portenta refutent,
Iudæósque petant solos, generique minentur.
Talibus auditis Solymos animo acrior vrget
Romulides certus vesano obstare furori.
Iámque minis agit, & dictis haud amplius arcēt
Mollibus insanos, & non toleranda frementes.
Iamq; videbatur demptis dimittere vinclis
Velle virum, & tantis se tandem soluere curis.
Sensit atrox Erebo vmbrarum regnator in imo
Aeternam seruans memori sub pectore curam.
Ingemuit, vinciq; animo indignatus amaro est.
Protinus horriferum latebrosa ab sede timorem
Euocat atrum, ingens & ineluctabile monstrum
Tristior haud vlla est vmbrosis pestis in oris
Scilicet, atq; hominū egregiis magis æmula cœptis.
Frigus ei comes, & deiecto ignauia vultu.

Extem

Extẽplo hanc superas torpentem ascẽdere ad auras
Imperat, intonsi qua molli vertice surgunt
Phœnicum montes, Solymorúmque alta subire
Mœnia, vt Ausonij flectat ducis aspera corda
Deiiciens, subigatq; metu desistere cœpto.
Iussa facit, sibi nigrantes accommodat alas
Nocturnarum auium, inq; atros se colligit artus.
Iamq; emensa via tractus obscena volucris
Purpurei crebra ante oculos se præsidis ecce
Fertq;, refertq; volans circum importuna, sonansq;
Nunc pectus, nunc ora nigris euerberat alis,
Immisitq; gelu, & præcordia frigore vinxit.
Diriguit visu subitò, atque exalbuit ille,
Surrectæq; comæ steterunt, gelidúsque per ossa
Horror ijt, genua ægra labant, vox faucibus hæsit.
Quem simul ac ciues sensere insueta timentem,
Pallentémque genas, & toto corpore versum,
His subito arrepto clamantes tempore dictis
Aggreßi: iste ausus vulgo se fingere regem,
Aspirat sceptris, regísque affectat honores.
Quem si forte neci manus subducere, nec te
Crimina tanta mouent, Iudæas protinus vrbes
Seditione potens Romanis legibus, omnémque
Artibus auertet Syriam ditione Quiritum.
Res igitur tibi si curæ Romana, decúsque
Cæsaris, hanc superis pestem citus aufer ab oris.
Hauriat vt meritas haud vno crimine pœnas,
Ne gentem repant contagia dira per omnem.
Talia perstabant vno omnes ore frementes.

Dux

Dux verò expertus genus intractabile, regis
Palluit ad nomen (præcordia ad intima sæuit
Subdita pestis enim) nec iam superantibus obstat
Amplius, & sese victus cedénsque remittit,
Haud vltra potis insano pugnare furori.
Ceu cùm rostratæ sese opposuêre triremi
Protinus aduersi mediis in fluctibus Euri
Luctatur primum celsa de puppe magister,
Hortatúrque viros validis insurgere tonsis.
Demum vbi se niti contra intolerabile cælum
Incassum videt, ac ventos superare furenteis,
Vertit iter, quocunque vocat fortuna per æquor
Multiuium, atque auris parens subremigat æger.
Haud tamen abstinuit verbis, vocíve pepercit.
Verùm, vincor, ait, nec habet vestra ira regressum.
In me nulla mora est. moriatur crimine falso
Damnatus, vos triste manet, speróque propinquum
Supplicium. vos sacrilego, seríque nepotes
O miseri meritas pendetis sanguine pænas.
Sic effatus aquam plena iubet. ocyus vrna
Afferri, abstergénsque manus hæc addidit ore:
Vt nunc his manibus maculæ absunt, sic mihi nullũ
Hac in cæde nefas, méque omni crimine soluo.
Dixit, & exurgens solio intra tecta recessit.
Illi autem: Deus hæc nobis, gnatísque reseruet,
Instauretq; graues pænas, quascunque meremur.
Hæc dum porticibus populo spectante geruntur
Vestibulum ante ipsum, famuli ducis ædibus intus
Armati illudunt capto, irridéntque silentem,

Quódque

Quódque illum populi regem optauêre per vrbes.
Purpureis ornant tunicis, ostróq; rubenti,
Atque altè effultum sublimi sede locarunt.
Pro capitis crinali auro, regúmque corona
Sentibus obnubunt fluentia tempora acutis.
Pro sceptro datur insigni fluuialis arundo
Tum populo læti portis bipatentibus omni
Ostendunt plausu magno, regémque salutant.
Haud aliter ludo pueri cùm ex omnibus vnum
Delegêre ducem, sociis qui sponte subactis
Imperitet, læto cuncti stant agmine circum
Condensi: assurgúntque omnes, regísque superbi
Iussa obeunt ludicra, ingens it ad æthera clamor.
Tali intus famuli indulgent manus effera ludo.
Dehinc iuueni vestis obtentu lumina inumbrant,
Diuinúmque caput palmis, & arundine pulsant.
Hic digitis vellit concretam sanguine barbam.
Ille oculos in sidereos spuit improbus ore
Immundo, & pulchrum deformat puluere corpus.
Nec mora, nec requies, versantq;, agitantq; ferentē
Omnia, nec verbis vllis indigna querentem,
Nec dare permittunt iam lumina fessa sopori.
O dolor, heu species inhonesta, indignáque visu
Non siluis auibus frondes, non montibus antra
Quadrupedum generi desunt, vbi condere sese
In noctem, atque suos possint educere fœtus.
At rerum auctori, cæli cui regia seruit,
Omnibus in terris desit locus, omnibus oris,
Quo caput acclinet, fessúsque in morte quiescat.

Tum verò Solymi victores cuncta parare
Supplicia, atque omnes pœnarũ exquirere formas,
Perferat vt sæuos crudeli morte dolores.
Iámque illum erecto properant distendere ligno
Affixum, & lenta paulatim perdere morte.
Nec mora, diffindunt malos sonat acta securis,
Altáque quadrifidis fabricatur roboribus Crux,
Tormenti genus, hac olim scelera impia reges
Vrgebant pœna sontésque hac morte necabant,
Difficiles miserorum obitus, longíque dolores.
Tum neque honos erat, infami neque gloria trũco.
At nunc numen habet: sanctũ, & venerabile lignũ
Suppliciter cuncti colimus, sacrísque minores,
Argento, atque auro contectum imponimus aris,
Et lætum ex illo memores celebramus honorem.
Illa etiam cælo fulgebit lampadis instar
Aethereæ, & totum lustrabit lumine mundum,
Cùm dabit exitio vna dies animalia cuncta,
Interitúmque feret rebus mortalibus ignis.
Vix terris lux alma aderat, cùm iam vndique tota
Vrbe ruit studio visendi accita iuuentus,
Implentúrque viæ, concursúque omnia feruent.
Et iam purpureos habitus insignia ludicra
Exutum, vinctúmque manus clamore trahebant
Dirum ad supplicium, magna sectante caterua.
Per medios longis raptatus funibus ibat
Semianimísque, artúsq; tremẽs, plagísque cruentus
Nocturnis, humeroq; trabẽ duplicem ipse gerebat
Præcisis grauidam nodis, ac robore iniquo,

Qua super infando mortales linqueret auras
Supplicio, & duros finiret morte labores.
Armati circunsistunt, clypeatáque iuxta
Agmina densantur, collucent spicula longe,
Spiculáque, & rubris capitũ cana tegmina cristis,
Aereáque alterno conspirant cornua cantu.
Pars pedes insequitur, pars sese lucidus altis
Fert in equis, resonant colles clamore propinqui.
Multi autem, quorum melior sententia, flebant;
Præcipuè matrésque piæ, mitésque puellæ
Cernentes nudis pedibus per scrupæa saxa
Tendere, & offendi crebro ad salebrosa viarum,
Dum monte aduerso protrudit robur iniquum:
Ad quas suspirans heros sic ore loquutus:
Ne vero, ne me matres indigna ferentem
Flete piæ, vobis potius deflete propinquum
Exitium, & vestris hinc debita præmia natis.
Sic fatus linquit non æquis passibus vrbem.
Interea superûm rex tanto in cardine rerum
Verticis ætherei sublimem euasit ad arcem,
Mortalis nati lethum vt crudele videret
Ipse sui spectator, cum gens incola cæli
Aligeri stipant cunei, & comitantur euntem
Est templum gemmis interlucentibus auro
E solido factum sublimi in vertice olympi,
Tectum immane, ingens, superi penetrale parentis
Sidera despiciens subterlabentia mundi.
In medio cliuus duro ex adamante tumescit
Paulatim exacuens instar fastigia pinus.

Multiplices circum sedes, subtérque supráque
Dispositæ, gradibúsque nouẽ super æthera surgũt.
Conueniunt hûc cælicolæ, regémque canendo
Ingressi Thiasis lustrant: se sedibus inde
Omnes composuêre suis, tumulúmque corusci
Ter laté circum terna cinxêre corona
Secreti ordinibus certis. neque enim omnibus æquæ
Conditio, viré sque pares, eadémque potestas.
Verùm, aliis alij vt præstant, ita rite locantur
Munere quisque suo contenti, ac sorte beati.
In medio pater omnipotens solio aureus alto
Sceptra tenet, latéque acie circum omnia lustrat,
Totus collucens, totus circum igne corusco
Scintillans, radiisque procul vibrantibus ardens.
Mox autem infaustis Iudææ lumina tantùm
Defixit terris, tristémque ante omnia collem
Spectabat. gens mæsta simul spectabat olympi,
Collem infelicem, sacram egredientibus vrbem
Qui prior occurrit humanis ossibus albus.
Auctores scelerum pœnas ibi morte luebant
Informes circum pendebant corpora passim
Arboribus truncis incocto lurida tabo.
Hùc simul atque emensus iter miserabilis heros
Peruenit, sensitq; sibi crudele parari
Supplicium, atque trabẽ vidit iam stare nefandã,
Deiectos oculos porro hûc iactabat, & illûc
Omnia collustrans, comitum si forte suorum,
Si quem forte acies inimicas cerneret inter
Fidum in conspectu nullum. videt agmina tantum

Saua

Sæua virum, campíq; armis fulgentibus ardent.
Cari deseruere omnes diuersa petentes,
Non aliter, quàm cùm cælo seu tactus ab alto
Pastor, siue feræ insidijs in valle peremptus,
Continuo sparguntur oues diuersa per arua
Incustoditæ, resonant balatibus agri.
Iámq; trabē insandā scandēt, pendénsq; per auras
Horruit, atque Deum veluti se oblitus, acerbi
Pertimuit dirum lethi genus, æstuat intus,
Atq; animum in curas labefactum diuidit acres,
Tristia multa agitans animo, totósq; per artus
Pallentes mixto fluit ater sanguine sudor,
Et patriam crebro reminiscitur ætheris aulam.
Tum cælum aspectans, hæc imo pectore fatur:
Heu quidnā extremis genitor me summe periclis
Deseris? aut gnati quo iam tibi cura recessit?
Audijt has summus voces pater, audijt omnis
Cælestùm chorus. ipse (alta secum omnia mente
Versabat genitor, nutu haud oblitus agi rem
Nempe suo) stetit immotus, seséq; repressit.
At circumfusos cœtus gentem ætheris alti
Aligeram iniussos potis est vis sistere nulla.
Omnibus exarsit subitò dolor. omnibus ingens
Aestuat ira. volunt nato succurrere herili.
Et prohibere nefas, duróq; resistere ferro.
Bella cient: arma ingeminant, arma acriùs omnes.
Hic puer haud volucri extremus degente recuruo
Aere vocare acies quò non magis vtilis alter,
Ascensu superat celeri ardua culmina præpes,

Tum super axe sedens, roseiq; in vertice cæli
Signa canit belli. latus dissultat olympus
Vndique, & insolito tremuerunt sidera motu.
Audijt & sonitum, siquem procul orbe remoto
Distinet incedens humili Luna humida gressu.
Audiuêre, quibus generis custodia nostri
In terris olim sorti data, vastáq; tellus
Protinus ingenti tremuit concussa fragore.
Tum quos rex superûm varias legarat in oras,
Aëreos relegunt tractus, mandatáq; linquunt
Imperfecta, fugáq; poli super ardua tendunt.
Ac velut in pastus celsa quæ sede columbæ
Exierant varios, cùm tempestate repente
Vrgenti cæco misceri murmure cælum
Incipit, & nigræ cinxerunt æthera nubes,
Continuo linquunt arua vndiq;, & ardua pennis
Tecta petunt, celerésq; cauis se turribus abdunt.
Iam passim ingentis properatur vertice olympi,
Et toto ancipitis ferri cælo ingruit horror,
Aeratíq; sonant currus, gemitúsq; rotarum
Audiri, sonitúsq; armorum desuper ingens.
Tam vastos motus axis miratur vterque,
Mirantúrq; ignes, cæliq; volubilis orbes,
Cùm tenues animæ, cùm sint sine corpore vitæ,
Sensibus à nostris quibus est natura remota.
Sæpe autem seu mortales mittuntur ad oras,
Siue opus in fratres olim capere arma rebelles,
Corporis assicti sibi quisq; accommodat alas,
Aëreósq; artus, simulacrúmq; aptat habendo,

Spiritus vt queat humanos admittere visus.
Ergo illi rapido circundant turbine densa
Corpora sub nostros etiam venientia sensus.
Circundántq; humeris desueta micantibus arma
Aetheris ærisono subito de poste refixa
Cælicolûm exuuias, belli monimenta nefandi,
Quod socios olim contra gessêre furentes.
Hic bonus armaturi aculis, hastámq; trabalem
Crispat agens, rapit ille faces, rapit ille sagittas,
Suspendítq; humeris linatum ardentibus arcum.
Atq; alius palmas insertas cæstibus ambas.
Pars tereti funda dextrã implicat. omnibus ensis
Aureus in morem vagina pendet eburna.
Insternant alij cæli per cærula currus,
Cetera pars pictis librare celerrima pennis
Corpora. non eadem vis omnibus ipsa volandi:
Nobilitate vigent varia. pars remigat alis
Binis alternante humero, pars ordine ad auras
Tollunt se triplici pennatis vndiq; plantis,
Haud vnã in faciem. sed nec color omnibus idem.
Namq; hos puniceæ cernas effulgere pluma
Flammipedes igni aßimiles rutilantia terga.
Herbarũ hos speciẽ, viridésq; referre smaragdos.
Terga illis croceo lucent circunlita luto.
Cestum alijs alij pinxêre coloribus alas.
Qualis vbi, exactos post æstus arbore ab omni
Exornat pomis se versicoloribus annus,
Et caput Autumnus circumfert pulcher honestum.
Etiam pennipotens liquidis exercitus ibat

Tractibus, ac volucri cingebant agmine cælum,
Milla quot nunquam nascentum ab origine rerum
Visa hominum in terris coiisse, ter agmina terna,
Térque duces terni. toto dux vertice supra est
Nuper Iapygij Gargani é vertice vectus
Armipotens, veteris quem quondam gloria pugnæ
Sublimem, longéque alios super extulit omneis,
In medio ibat ouans, galea, cristísque superbis
Aureus, & longè gemmis lucentibus ardens.
Nunc etiam spolia edomiti, fuluámque draconis
Pellem ostentabat spiris ingentibus, ipsúmque
Innixus tergo pedibúsque, hastáque premebat.
Arma procul radiant, vmbo vomit aureus ignē.
Stellantíque procul micat ensis iaspide fulgens.
Ventum erat ad cæli portas. hîc omnibus iræ
Incaluère magis, belli, vt monimenta prioris
Sunt oculis oblata. vident nam turribus altis
Pendentes currus, suspensáque postibus æra,
Spiculáque, & clypeos victis de fratribus arma
Olim immane nefas cælo crudeliter orsis,
Dum frustra aspirant sceptris felicis olympi
Immemores, victíque animis, & vana tumentes,
Quos ipsi contra steterant meliora sequuti,
Aetheréque expulerant certamine debellatos.
Quam pugnam in foribus quondam cælarat aheuis
Artificum manus, atque operoso impresserat auro.
Cernere erat liquidas cæli pendere per auras
Hinc, acies, atque hinc acies certamen adortas,
Nunc huc, nunc illuc vltro, citróque volare,

Aetheráq; in medio venientibus obscurari
Missilibus, iam iam certari comminus armis,
Miscerίq; acies, & iam queis spicula deerant,
Crinibus implicuêre manus hostilibus vncas.
Suspensósq; comis circum per inane rotabant.
Iámq; hos paulatim concedere, desuper illos
Vrgere aspicias, donec toto æthere versi,
Palantésq; fugæ simul hostes terga dedère
Præcipiti assimiles nimbo, atq; procacibus austris.
Nam pater omnipotens armatus fulmine dextrā
Deturbabat agens, flammísq; sequacibus arce
Siderea excussos Erebi domus atra recepit.
Pugnæ igitur superi admoniti, veterísq; trophæi
Aetheris ardebant fractis erumpere portis.
Iámq; adeo euassent, omnes terrísq; potiti
Sontem incendissent oram, iámq; vrbibus igni
Correptis Iudæa nocens commissa luisses,
Ni pater altitonans stellanti nixus olympo
(Motus enim tanto subito flagrante tumultu)
Cœpta redargueret, verbísq; inhiberet acerbis
Bellum importunum cunctis haud mollia mādans.
Nam circunspiciens sibi centum astare ministras
Virgineas volucrum humana sub imagine formas
Hinc, atq; hinc videt, & nutū obseruare paratas.
Quarum quæ placido mitis Clementia vultu est,
Eligitur numero ex omni, cui talia mandet:
Vade ait, & volucri per cælum labere curru:
Fratribus hæc fer dicta tuis: non ætheris illis,
Non illis vasti commissas orbis habenas,

Vt ferro iniussus meditantes edere pugnas
Omne ausint miscere meo sine numine cælum,
Terrámque, & tantos animis accendere motus.
Considant, positísq; adsint hûc ocyus armis.
Dixerat: illa viam raptim secat alite curru,
Et patris ingentes passim denuntiat iras,
Ni redeant, positísq; quiescant protinus armis,
Addunt se comites Pietas, Páxq; aurea. it vna
Spésq;, Fidésq;, piíq; parens placidissima Amoris.
Omnibus in manibus rami canentis oliuæ.
Quáq; egêre viam, videas procul ilicet arma
Proijcere, & studijs cunctos mitescere versis:
Iámq; in conspectu positis exercitus armis
Regis adest, dicto parentes, sede locarunt
Ordine sese quisq; sua, pariterq; quierunt.
Hic tum nimbipotens genitor circumtulit ora
Ter torquens illustre caput, ter cardine moto
Terribilem increpuit sonitum. dein farier infit:
Quæ superi vetitum contra hæc insania ferri?
Quo ruitis? quia ne auxilio subsistere nostro
Non queat ille, meæ aut sint fractæ deniq; vires?
Ne sæuite animis, atq; hanc deponite curam,
Quãdoquidẽ haud fert hæc nostro sine numine na-
Scitis enim, vt moriẽs crimẽ cõmune refellat. (tu:
Sic generi humano clausum stat pãdere olympum.
Illum ideo duros volui exercere labores,
Atq; agere in terris extrema per omnia vitam
Finibus exactum cunctis inopem, omniũ egentem.
Iámq; ad supremum ventum, manet exitium illum

Illi:

Hic hodie grauis insontem irreuocabile lethum,
Et morti caput ipse sua sponte obuius offert.
Nunc autem subito visu horruit, & timor illi
Confusam eripuit lethi ipso in limine mentem.
Quippe, Deum velut exutus, mortalis, inermis
Restitit, & telis mansit violabile corpus.
Nil alter vis diuinos valuisset in artus
Vlla hominũ, & cunctis foret impenetrabilis armis.
Non adeo vires, non parua potentia nostra,
Vt nequeam si versa retro sententia vatum
Eripere in medio versantem turbine lethi,
Contra illum insurgant omnes ab origine rerum
Quidquid vbiq; hominũ natũ extinctũq; p̃ æuũ.
Nõ ita me experta est Babylõ, vbi ad astra gigã-
Tentauere vias educta turre sub auras. (tes
Vt poterant magnos manibus diuellere montes.
Nunc etiam fumant præfractæ fulmine turres,
Vt nimborum acies, tempestatúmq; quiescant,
Quæ vastum rapiant cõuulsum à cardine mundũ.
Ipse manu terras quaterem, cælum omne cierem
Diluuio cuncta inuoluens, ne me ignibus atris
Nunc nunc accinctum, telóq; tricuspide dextram
Armatum mortale genus sæuire videret, (ro,
Hũc difflare globũ, hæc passim metere agmina fer
At finite, aduenient (neq; enim mora longior) vrbi
Tẽpus ei, frustra hũc cùm magno optauerit emptũ
Haud tetigisse genus cui dicitur æthere ab alto.
Sic ait, & moto tremefecit vertice mundum
Terrifico quatiens tonitru cælestia templa,

Continuo

Continuo superum furor acer & ira quieuit.
Prosequitur tantum votis chorus omnis amicis,
Atq; Deum è summo taciti miserantur olympo.
Sicut, vbi inclusi ceptis vacuo æquore campi
Pro laude ac decore accensi certamina miscent
Inter se æquatis iuuenes duo comminus armis,
Hinc spectat procul, atq; hinc circunfusa iuuentus.
Tum si forte alter minus, ac minus vtilis, ore
Palluit, aut terra cecidit deceptus iniqua,
Consurgant fidi æquales, studijsq; sequantur,
Quàm vellent, nisi pacta vetēt, succurrere amico.
Stant ægri, & casum longe execrantur acerbum.
Haud secus indefensus, inermis restitit heros.
Illum nudū humeros, nudū omne à vertice corpus;
Directum longo malo applicuêre furentes.
Nuda dehinc tendunt transuerso brachia ligno,
Diuersaq; ambas affigunt cuspide palmas
Hinc atq; hinc: mucrone pedes terebrantur eodem
Confixi. largum manat de stipite flumen.
Instant vi multa, ferro ardua robora adacto
Dant gemitum: reboat diro stridore supinus
Mons circum ingeminans, ictúsq; resultat imago.
Tum supra caput & nomen, patriámq;, necísq;
Inscripsere notis varijs in stipite causam.
Dextra autem, læuáq; duos gemina arbore fixos
Addiderant socios, quos ob commissa merentes
Leges supplicium ad iustum, pœnámq; vocabant.
Verùm ipsum amborū in medio longe altiùs arbos
Extulerat, veluti scelerum exhortator, & auctor.

Aut furtis foret ante alios immanior omnes.
Infelix Solyma, infelix Iudæa propago
Vltro infesta pijs, non ipsis vatibus æqua,
Hæc digna hospitia, has sedésq; torósq; parasti
Cælicolûm regi? hos socios, hunc addis honorem,
Qui mortale genus propter delapsus olympo
Sponte sub humana lustrauit imagine terras?
Hic genus ipse tuum Pharijs eduxit ab oris,
Et pedibus salsas dans ire impune per vndas
Marmoreum tibi strauit iter, pontúmq; diremit.
Idem etiam te cælesti dape pauit euntem
Per deserta tuos miseratus vasta labores.
Huius ope hausisti dulcem de caute liquorem,
Cùm procul & fontes, & liquida flumina abessent
Hic te posthabitis alijs longe omnibus vnam
Gentibus elegit, meritis quam ad sidera ferret,
Muneribúsq; suis sublimi æquaret olympo.
Promeritũ his cumulas donis? hæc digna repẽdis?
Non vatum voces, non te miracula rerum
Vlla mouent, aut non præsentia numina sentis?
Cui vnquam scelerum auctori tam dira parasti
Supplicia? aut vsquam quis tam crudeliter hosti
Acceptus tales luit alter corpore pœnas?
Iámq; trabi applicitus tergo alte hærebat, in illũ
Versi omnes obseruabant, quæ funere in ipso
Signa daret, quæ spes, aut quæ fiducia victo
Ille autem tacitus iamdudum cuncta ferebat,
Immotúsq; decor roseo nondum omnis ab ore
Cessit, adhuc oculis diuinum est cernere honorem.

Tantum;

Tantum resperſusq́; genas, pallentiáque oræ
Humectat cruor, & mixto cum puluere ſudor
Plurimus, infectíque rubent in ſanguine dentes.
Qualis, qui modò cærulea perfuſus in vnda
Lucifer aſtrifero radios ſpargebat olympo;
Si mundi ſpecies violetur clara ſereni,
Et ſubita incipiat cælum palleſcere nube,
Nondum omne occuluit iubar, obtuſaq; niteſcit
Pulcher adhuc facie, & nimbo tralucet in atro.
Interea matris, quam magnam nuper ad vrbem
Traxerat incertus rumor, certiſſimus aures
Nuntius impleuit natum extra mœnia duci,
Ad mortémq; rapi captum, inſidijsq́; ſubactum.
Palluit infelix, medijsq́; in vocibus artus
Diriguit: licet hæc patris ſciat omnia certo
Conſilio fieri, atque ipſius numine nati,
Altius ingenti tamen exuperante dolore
Cuncta oblita ruit, reſonant plangoribus ædes
Fœmineis: fruſtra lacrymantē, & acerba gementē,
Solantur fidæ comites. iamq́; illa per vrbem
Atque huc, atque illuc errat, triſtemq́; requirit
Indefeſſa locum, nunc hîc, nunc hæſitat illic
Veſtigans oculis, atque auribus omnia captans,
Sicubi concurſum, voces aut hauriat vllas.
Ac veluti paſtu rediens vbi veſpere cerua
Montibus ex altis ad nota cubilia fœtus
Iam dudum teneri memor, omnē ſanguine circum
Sparſam cernit humū, catulos nec conſpicit vſquā,
Continuo luſtrans oculis nemus omne peragrat

Cum

Cum gemitu: tum si qua lupi, si qua illa leonis
Raptoris signa in triuiis conspexerit, illas
Insequitur tota obseruans vestigia sylua,
Pérque viam passim linquit pede signa bisulco.
Haud aliter, simul atque iugo prospexit in alto
Collis oliuiferi, late qui maximus vrbi
Incubat ingentem concursum, & lucida circum
Spiculáque, clypeósque, & fulgentes equitatus,
Per medios ruit, & cursum extra mœnia torquet.
Illam porticibus spectant, altísque fenestris
Effusæ matres, longe & miserantur euntem.
Iámque hos, iámque ruens cursu præuertitur illos,
Vngula crebra licet volucrum proculcet equorum.
Addunt se flenti comites, paritérque sequuntur
Fidus Ioannes cum matre, atque innuba Martha,
Et soror, & Salome, & coniux ægra Cleophæ,
Cunctæ atro pariter velatæ tempora amictu.
Ecce autem videt infando iam proxima monti
Erectámque trabem, & scalas, defixáque signa.
Quamuis nescit adhuc, quæ sint ea robora porro,
Horruit illa tamen metuens, & pectus honestum
Térque quatérque manu tũdens pectusq;, caputq;.
Hei mihi nescio quid moles, atque illa minatur
Machina triste inquit gentis scio acerba furentis
Circunfusa odia, & genus vndique Iudæorum
Iamdudum nobis infensum exposcere pœnas.
Hoc erat, hoc tota insomnis quod nocte videbar
Cernere signum, olim Isacidæ quo summa notarũt
Limina, quisque suum, fuso agni rite per ædes

Sanguine post longa exilia, indignósq; labores
Niliacis moniti furtim decedere terris.
Hæc memorans simul ibat, eam sine more ruẽtem
Rumpentémq; aditus per tela, per agmina densa
Reijciunt clypeorum obiectu, & longius arcent.
Iam magis atq; magis non vani signa timoris
Clarescunt, propitiúsq; in vertice conspicitur Crux
Ingens, infabricata, & iniquis aspera nodis.
Vt verò informi mulctatum funere natum,
Affixumq; trabi media iam in morte teneri
Aspexit coram infelix, vt vidit ahena
Cuspide traiectas palmas, palmásq; pedésque,
Vulnificísq; genas, fœdatáq; tempora sertis,
Squalentẽ vt barbã, turpatũ vt sanguine crinem,
Deiectósq; oculos dura iam in morte natantes,
Inq; humerum lapsos vultus, morientiáq; ora,
Alpino stetit vt cautes in vertice surgens,
Quam neq; concutiunt venti, neq; sæua trisulco
Fulmine vis cæli, aßiduus neq; diluit imber,
Hispida, cana gelu, longóq; immobilis æuo.
Ipsi illam montes, ipsa illam flumina longè
Videre ingentem fessæ miserata dolorem,
Eq; sacro aereæ lacrymarunt vertice cedri.
Filius at postquam pinu conspexit ab alta
Dilectam genitricem, animi miseratus in illa
Vt potuit, subito morientia lumina fixit
Semianimis, dulcémq; oculis respondit amorem.
Mox sic exanguem visu, victámq; dolore
Affari extremum, curásq; auertere dictis.

Hactenus ô mulier ſtetimus, non te tamen ægram
Tantus edat tacitè dolor. haud ſine mente parentis
Hæc ferimus, ſolo qui temperat omnia nutu.
Hic tibi pro nato (admotum nam forte parenti
Vidit Ioannem lacrymantẽ, & multa gementem)
Semper erit. iuuenem mox idem affatur amicum:
Hæc tibi erit genitrix, oro, tutare relictam
Tu ſaltem, & matris ſerua communis amorem.
His dictis lacrymas perculſis mentibus hoſtes
Non ipſi tenuère: feræ ingemuère cohortes.
Hîc demum matri rediit vox faucibus ægræ,
Ingentémque dedit gemitum tum robora largo
Triſtis, inexpletum lacrymans lauit humida fletu,
Et tales amplexa trabem dabat ore querelas:
Nam quem te miſeræ matri pulcherrime rerum
Nate refers? talin' voluiſti occumbere letho?
Nec tibi noſter amor ſubiit, ne funera adires
Talia, ne culpam alterius hac morte piares,
Et lethale dares miſeræ ſub pectore vulnus?
Heu, quem te nate aſpicio? tuáne illa ſerena
Luce magis facies aſpectu grata? tuíne
Illi oculi? quæ tam ſcelerata inſania tantum
Auſa nefas? heu quàm nato mutatus ab illo,
Cui nuper manus impubis, omniſque iuuentus
Occurrit feſtam venienti læta per vrbem.
Pérque viam vt regi velamina picturata,
Arboreáſque ſolo frondeis, & olentia ſerta
Sub pedibus ſtrauère, Deum omnes voce fatentes?
His exornatum gemmis, hoc murice cerno?

At non certè olim præpes demiſſus olympo
Nuntius hæc pauidæ dederat promiſſa puellæ.
Sic vna ante alias felix ego, ſic ego cæli
Incedo regina? mea eſt hæc gloria magna,
Hic meus altus honos quo reges munera opima,
Obtulerunt mihi poſt partus? quò carmina læta
Cæleſtes cecinêre chori, ſi me iſta manebat
Sors tamē, & vitā cladem hanc viſura trahebam?
Felices illæ, natos quibus impius hauſit
Inſontes regis furor ipſo in limine vitæ,
Dum tibi vana timens funus molitur acerbum.
Vt cuperem te diluuio cecidiſſe ſub illo?
Hos hos horribili monitu trepidantia corda
Terrificant. ſenior luctus ſperare iubebat,
Et cecinit fore, cùm pectus mihi figeret enſis,
Nunc altè mucro, nunc altè vulnus adactum.
Saltem huc ferte oculos vos ô quicunque tenetis
Hac iter, & comitem dulci me reddite nato,
Quando nulla mihi ſuperant ſolatia vitæ,
Atque meo maior nuſquam dolor. addite me me
Huic etiam, ſi qua eſt pietas, & figite trunco.
Aut vos ò montéſque fieri, quæq; ardua cerno
Me ſupra frondere cacumina, parcite quæſo
Vos ſaltem, vos ò noſtro exaturata dolore
Reſpicite, & miſeræ tandem ſuccurrite matri.
Nunc nunc præcipiti caſu conuulſa repentè
In me vnam ruite, & tantos finite labores.
Hos virgo, atque alios dabat ore miſerrima fletus,
Nec comites poſſunt flentem illam abducere fidæ,

Attamen armati morienti illudere pergunt,
Est-q; hosti duro in bello multo optimus hostis,
Crudeli quassant risu caput: vndique circum
Insultant, tollúntque has læti ad sidera voces:
En, qui se cælo missum, superíque parentis
Progeniem iactat, temploque vrbique minatus,
Séque Deum fictor fandi mentirier audet.
I, sequere, aliúsque pius nunc numen adora.
Qui multos leth. eripuit de faucibus olim,
Non potis ipse sibi tali in discrimine adesse,
Falsus abest illi longè, nec talia curat
Nunc genitor. sanè infami nunc liber ab orno
Desiliat, si numen habet, vincla omnia rumpat.
His quoque nos signis missum credemus olympo.
Talia iactabant, mediáque in morte dolore
Semianimem hoc etiam cumulabāt. cuncta ferebat
Ille animi inuictus. sæuis clementius æquo
Hostibus orabat veniam, patrémque rogabat
Parceret ignaris rerum, cæcísque furore.
At verò inter se aduersis decernere dictis
Auditi, pœnas qui iuxta ob furta luebant
Supplicio æquali iuuenes gemina arbore fixi.
Alter enim furiis, longísque doloribus actus
Ipse etiam verbis morientem heroa superbis
Stringebat miser, ac tales dabat ore loquelas:
I nunc, & templi multa constructa virûm vi
Demolire adyta, & post tres rursum erige luces.
Nunc, tibi si genus è summo traheretur olympo,
Et; Deo genitore fores, vt te ipse ferebas,

His te, nos paritérque malis prohibere liceret.
Verùm omnes quando iactasti vana per vrbes,
Nobiscum moriêre, Dei mentita propago.
Nō tulit hæc alter, dextra qui in parte propinquus
Iam morti pendebat, & hæc extrema profatus,
Infelix, quæ tanta animo dementia sedit?
Nos ambo merito luimus peccata, sed insons
Proditur hic odiis, quin nos commißa fatentes
Aequius hic fuerat veniam pacémque precari.
Sic ait, hinc Diuum conuersus lumina in ipsum
Talibus orabat: superi tu certa parentis
Progenies (nam celsa manent te sidera) ab alto
Respice me, & dexter morienti protinus adsis.
Annuit, & verbis Deus est dignatus amicis.
Tu partem laudis capies, tu gaudia mecum,
Quæ me cunq; hodie, vna eadem te regna beatum
Accipient, ait, astra alacri iam concipe mente.
Vix ea, nam vitæ labentis fine sub ipso,
Dum luctante anima fessos mors exuat artus,
Aestuat: it toto semper de corpore sudor
Largior, & siccas torret sitis arida fauces.
Tum vix attollens oculos iam morte grauatos
Exiguum sitiens laticem suprema poposcit
Munera. vix tandem corrupti pocula Bacchi
Inficiunt felle, & tristi perfusa veneno,
Ingratósque haustu succos, inamabile virus
Arenti admorunt morientis arundine linguæ,
Quæ simul extremo libans tenus attigit ore,
Respuit, atque diu labris insedit amaror.

Inte

Interea magno lis est exorta tumultu,
Dum tunicam nato genitrix quam neuerat olim
Partiri inter se famuli certamine tendunt,
Exuuiásque petunt. sed erat non sutilis ipsa
Vestis, & in parteis ideo non apta secari.
Sorte trahunt igitur concordes: sic fore quondam
Prædixère sacri corda haud improuida vates.
Iámque ferè medium cursu traiecerat orbem,
Cùm subitò ecce polo tenebris caput occulit ortis
Sol pallens, medióque die (trepidabile visu)
Omnibus incubuit nox orta nigerrima terris,
Et clausus latuit densis in nubibus æther
Prospectum eripiens oculis mortalibus omnem.
Hîc credam, nisi cælo absint gemitúsq;, dolórque,
Aeternum genitorem alto ingemuisse dolore,
Sidereósque oculos terra auertisse nefanda.
Signa quidem dedit, & luctũ testatus ab alto est.
Emicuère ignes, diffulsit conscius æther,
Concußúque tonat vasto domus ardua olympi.
Et cæca immensum percurrunt murmura cælum.
Dissiluisse putes diuulsi mœnia mundi.
Sub pedibus mugit tellus, sola vasta mouentur,
Tecta labant, nutant succussæ vertice turres.
Obstupuêre humiles subita formidine gentes,
Et positæ extremis terrarum partibus vrbes.
Causa latet, cunctis magnum ac mirabile visum,
Et populi æternas mundo timuère tenebras
Attoniti, dum stare vident caligine cælum.
Ipsam autem propior Solymorum perculit vrbem,

Ac trepidas strauit mentes pauor. vndique clamor
Tollitur in cælum. sceleris mens conscia cuique est.
Templa adeunt subitò castæ longo ordine matres.
Incedunt mixti pueri, intactæque puellæ,
Pérq; aras pacem exquirunt, quas thure vaporant
Suppliciter, sacrísque adolent altaria donis.
Ecce aliud cælo signum præsentius alto
Dat pater altitonans, & templum sæuit in ipsum
Velum latum, ingens, quod vulgi lumina sacris
Arcet inaccessis, in partes finditur ambas,
Et templi ruptæ crepuêre immane columnæ.
Iámque Deus rumpens cum voce nouissima verba
Ingenti, horrendúmque sonans, en cuncta peracta.
Hanc insontem animam tecum pater accipe, dixit,
Supremámque auram ponens caput expirauit.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIBER VI.

*

IAmq; nigrescenti properabat vesper Olympo:
Corpora adhuc stabant inhumata, infletaq; cano
Vertice, stipitibusq; etiam nunc fixa manebant.
Talia Iosephus veniens Arimathide ab ora
Non tulit egregiusq; animi, præstánsque iuuenta;
Et bellis assuetus, agri ditissimus idem,
Atque auri. is Christi miratus maxima facta
Addiderat comitem modo se, quocunque vocaret.

Et,

Ergo dum syluis alij formidine turpi,
Speluncisque vagi passim conduntur in altis:
Protinus ipse animi intrepidus, fretúsque iuuentæ
Aggreditur gentis rectorem, ac talia fatur:
Optime Romulidum te cari in sede magistri,
Quem gens nostra odiis letho mulctauit iniquis,
Fama pias seruasse manus, cæcúmque furorem
Aduersus totis nequicquam viribus isse.
Scis falsa exceptum sub proditione, quòd illis
Obstaret coram scelera vrgens impia verbis.
Quod potes, exanimum terræ succedere corpus
Da saltem sociis casus solamen acerbi.
Ipse nouo condam, mihi quod de more paraui,
Funera mecum animo dum verso incerta sepulcro.
Pontius hæc contrà: vt potius concedere viuum
Nunc corpus cuperem, vos veri conscia testor
Numina, tentaui versans mecum omnia, si qua
Insontem morti excipere, ac dimittere possem,
Et nobis pietas colitur, sanctique penates.
Sed nihil inuita tandem profecimus vrbe,
Crudelis vicit gentis furor ite sepulcro,
Muneribúsque pij exanimum decorate supremis.
Dixerat: ille gradus montes contendit in altos,
Cui sese comitem iungit Nicodemus, & ipse
Multum animo cari concussus funere amici.
Iámque propinquabant paribus vestigia curis
Figentes, vnde infaustus de colle videri
Iam poterat locus. ecce autem fulgentia circum
Arma vident, cinctúmque armato milite cliuum.

Nam, ne luce sacra pendentia corpora truncis
Solennem funestarent lætæ vrbis honorem,
Primorum missu armati venêre ministri:
Semineces qui stipitibus de more refixos
Hoc ipso iniecta tumularent vertice arena.
Stabant, supplicium meritum qui hinc inde luebãt
Semianimes, & adhuc spirantes funere in ipso
Optabant duros letho finire labores,
Et montem implebant lacrymosis vocibus omnem.
Protinus hinc atque hinc longis hastilibus instant
Armati, frangúntque viris tabentia crura,
Et miseris mortem properant, trabibusq; refigunt,
Deinde caua infodiunt proiecta cadauera terra.
At simul exanimem, qui nostra ob criminà pœnas
Pendebat vidêre, manum abstinuêre, nec vltrà
Sunt passi sæuire in cassum lumine corpus
Mirati properos obitus, collapsáque membra
Tam citò, & ora modis iam tum pallentia miris.
Quidam etiam vidisse ferunt pendêre per auras
Caluagos iuuenes feralia robora circum
Plaudentes alis, niueáque in veste coruscos
Diuinum multo stillantem è vulnere rorem
Suscipere, & superas pateris perferre sub auras.
Hic ausus solus, lato cui lancea ferro,
Longinus sanctos violare ignobilis artus.
Irruit, & longa transuerberat abiete costas.
Intepuit ferrum, sanctum ebibit hasta cruorem.
Vulnere quo perhibent bicoloris fluminis instar
Et purum laticem, & rorem exiliisse rubentem.
Diluta

Diluta est humus, erubuerunt gramina circum.
Hûc sese in medios Arimathes vrbis alumnus
Infert, consc̃editq; trabem, atque exangue magistrũ
Detrahit, & densis procul aufert corpus ab armis
Veste tegens, modo quam tales mercatus in vsus.
Hûc volucres pueri, cælique effusa iuuentus
Ferte pedem: æterni largum date veris honorem:
Pallentem violam calathis diffundite plenis,
Narcissique comas, ac mærentes hyacinthos,
Et florum nimbo diuinum inuoluite corpus.
Ecce autem latè reboant plangore propinqui
Fœmineo montes: responsant flebile saltus.
Omnia flere putes sola lamentabile lethum.
Ipsa sedet viuo genitrix mæstissima saxo
Aegro corde, comis passis, totóque cruentum
Heu natum complexa sinu, miserabile corpus,
Atq; oculos fouet ore, paténsque in pectore vulnus,
Nec iam vllos gemitus, nec iam vllos amplius edit
Singultus. magno sed enim exanimata dolore
Frigida, muta silet, gelidóque simillima saxo.
Circunstant aliæ tunsæ omnes pectora palmis.
Pars calidis corpusq; lauant & vulnera lymphis.
Textilibus membra inuoluunt pars squalida dona
Hæc siccat fuso rorantia genua capillo
Vulneribus super accumbens, hærénsque cruentis
Oscula dat manibus, pedibúsque rigentibus illa.
Indulgent omnes lacrymis, tristíque vlulatu
Cuncta replent. vix inde viri diuellere possunt
Ipsi etiam guttis humentes grandibus ora.

Tum corpus miseras solati exangue sepulcro
Condunt marmoreo, atq; affati extrema recedunt,
Et magnam comites genitricem in tecta reportāt:
At Solymos penitus nondum omnis cura reliquit
Sollicitos, sed adhuc timor acer corda premebat:
Sæpe etenim audierant socius mærentibus hostem
Sese olim superas rediturum lucis ad auras
Promisisse, palámque sacros id prodere vates.
Id veriti armatos subitò misêre viros, qui
Noctes, atque dies seruarent flebile bustum,
Ne forte auferret furto quis nocte sepultum,
Et totam impleret falsis rumoribus vrbem,
Defunctum vita rediisse ad luminis oras,
Vitalésque auras haurire, atque æthere vesci.
Aura veni afflanti patris omnipotentis ab ore.
Aura potens cæli numen, superúmque voluptas,
Quicquid adhuc superat mihi dira è cæde dolorum
Mente fuga, lætósque animi nunc reffice sensus,
Et placidos per membra riga mihi numine motus.
Sit fas lætitiæ sentire in pectore lapsus,
Lætitiæ, qua gens fruitur felicis olympi,
Larga vbi latisluo paßim torrente redundant
Gaudia, nec fines nouit diffusa voluptas.
Vertitur hîc rerum facies, hîc gaudia nostra
Incipiunt longè in melius versa omnia cerno,
Iam Deus, vt sacros vates, & sancta piorum
Concilia educens tenebris inferret olympo,
Corporeis liber vinclis concesserat imos
Spiritus ad manes, animarum regna silentum,

Per cæcos aditus, & præcipites anfractus
Solis inaccessos radiis, loca nocte perenni
Obsita, terrificam cæcæ formidinis aulam.
Hîc stabulant, viuísque tenent imperuia regna
Noctiuagi fratres, superi quos ira parentis
Cælo immane nefas animis excussit adortos,
Tartareísque genus miserabile mersit in antris.
Quando illos tenuit regnandi tanta cupido.
Nunc miseros pœnis manes miseri magis ipsi
Exercent, vinctósque tenent nigrantibus oris.
Interiora habitant barathrum irremeabile clausæ
Crudeles animæ, ad superos dum vita manebat.
Nunc merita expendunt vasta fornace sepultæ
Supplicia, vndantémque ferunt caligine fumum,
Ignis ibi æternus, semper noua flamma renascens.
Innocuæ circum sedes, secretaq; longe
Atria circuitu longo. hîc incendia nulla,
Nulli obsunt penitus flammis vltricibus ignes.
Vmbrarum sed iners requies, penitúsque silentis
Mundi temperies, secretæ his sedibus æuum
Insontes degunt animæ, quibus haud sua damno
Admissa, at primi scelus exitiale parentis
Detinet hîc clausas, nostræ nil lucis egentes,
Pœnarum prorsum expertes, nisi luce carerent
Iucunda, qua gens gaudet stellantis olympi.
Hîc patres sanctum genus antiquissima proles,
Qui vitam vinclo nullo, non legibus vllis
Compositam incultos primi degère per agros
Inter oues patrio tantum se more tenentes,

Iusti

Iustitiæ memores vltro, rectúmque colentes.
Hîc vatésque pij qui quondam numine pleni
Ventura intrepidè magnas cecinere per vrbes,
Quíque dedere orbi leges diuina reperta,
Quósque datis olim iuuit parere volentes,
Matronæ, atque viri, vitæq; in limine rapti.
Omnibus vnus amor, cælique arrecta cupido.
Et iam promißi memores tum forte per vmbras
Secla recensebant tacitis voluentia lustris,
Ducebántque animis finem aduentare malorum.
Atque hæc inter se læti sermone serebant.
En tandem voluenda dies, en imminet illa,
Qum lucem liceat, supera & conuexa tueri.
Hanc claro pater omnipotens manifestus olympo
Ostendit nobis diuino numine plenis.
Nos aliis subito mortalibus ore canentes
Optandam votis venienti liquimus æuo,
Iā iam aderit lux nostra, Dei indubitata propago.
Ille erat, ille feri sub imagine sæpe leonis
Ostensus nobis oculos caligine preßis,
Vnus pro multis qui sese proderet vltro
Morti, defensósque daret nos hoste subacto.
Vicit iô tandem leo magni à sanguine Iudæ
Dauidæ genus. ô paßim gaudete beati
Mortales, gaudete animæ iam corpore functæ.
Iam vos astra vocāt: nūc, quæ tot clauditur annos,
Ianua siderei nobis aperitur olympi.
Iámque erit, vt nostris promissum vocibus olim,
Lætitia exiliant montes, collésque resultent

Pampineis vincti formosa cacumina sertis,
Quales creber agris aries, ouiúmque minores
Subsiliunt fœtus, mollíque in gramine ludunt,
Balatus matrum dum per iuga longa sequuntur.
Ipsi iam fontes, ipsa & vaga flumina paßim
Melle fluant, niueo paßim vaga flumina lacte,
Lacte mero, & dulci distillent nectare rupes.
Talia perstabant memorantes. cuncta fremebant
Intus lætitia ingenti, plausúque secundo.
Sicut vbi ciues longa obsidione tenentur
Vrbem intra, & vallum, portarúmque obice tuti,
Dum circumsonat, atque in muros arietat hostis,
Tum si forte acies procul auxiliaribus armis
Aduentare vident socias è turribus altis,
Cõsurgant, animósque alacres spe ad sidera tollãt.
Ecce autem foribus succedens maximus vltor
Haud cunctatus adest diuina luce coruscus.
Porta ingens aduersa manet centum ærea vastis
Vectibus, æterni postes. hanc nulla neque igni
Vincere vis valeat, neque duri robore ferri.
Constitit hîc Deus, ac dextra stridentia claustra
Impulit: intremuit quo latè exterrita tellus
Impulsu, vaga contremuerunt sidera mundi,
Regiáque vmbrosis immugiit atra cauernis.
Ad sonitum horrifico aduentu de vallibus imis
Lucifugi raptim trepido adsunt agmine fratres
Humana facie crurum tenus, inde dracones.
Tum rudere insuetum, dirúmque è faucibus ignem
Efflare, atque domum piceo omnẽ inuoluere fumo.

Continuò patuere fores procul ecce repentè
Sponte sua absiliunt conuulsi à cardine postes.
Apparet confusa intus domus, altáque circum
Atria, rarescunt tenebræ, & nox cæca recessit.
Nam Deus haud secus obscuris cõspectus in antris
Perstringens oculos diuina luce refulget,
Quàm cùm gemma ignes splendore imitata corusco
In noctem thalamis lucet regalibus, atrásque
Exuperat tenebras, largo & loca lumine vestit
Purpurea circùm perfundens omnia luce.
Vt verò in mediis Diuum penetralibus hostes
Videre, & faciem inuisam agnouere per vmbras
Ardentem radiis, ac mirâ luce coruscam,
Protinus aspectu subito terrentur, & imas
Coniiciunt sese in latebras, linguáque remulcent
Commissas vtero caudas, stratíque tremendum
Nequicquam vmbrosis in speleis vlularunt.
Quales, quæ celsis habitantes alpibus Euros
Semiferæ gentes semper patiuntur, & imbres,
Romanas si forte procul fulgentibus armis
Ora exertantes antris videre phalangas,
Fumosa extemplo palantes tecta relinquant,
Dispersiq; iugis, si qua altius exit in auras,
Rupe sedent, longéque duces mirantur euntes.
At casti circum manes fulgore repente
Lustrati passas tendunt ad sidera palmas,
Lætitiáque fremunt subita, lacrymásque dedere,
Nec saturare queunt animos, oculósque tuendo.
Tum læto vltorem propius clamore salutant

Vnà

Vnà omnes: Vt te cæli lux clara sereni
Optatum aspicimus, nec nos spes nostra fefellit,
Qui reuehis mundo primo concessa parenti
Munera, & humanū genus omne ī pristina reddis,
Ignotasq; vias aperis ad sidera cæli?
Venisti, æthereæ facies tua lampadis instar
Diffulsit, tandémque oculis lux reddita nostris.
Sed quibus exhaustum ærumnis, quantisq; procellis
Iactatum accipimus? (nigras ea fama sub oras
Detulit) indigno quis sanctum vulnere corpus
Fædauit? quænam hasta tuo intepuisse cruore,
Quod ferrum tulit? an tantum mortalibus vllis
In terris licuit scelus? ò quæ clausa remotis
Aequora littoribus terrarum cingitis orbem,
Quæ vos, quæ tenuère moræ? quib⁹ abdita claustris,
Letho opifex tam crudeli cùm vester obiret?
Vos tum diluuie mortalia cuncta decebat
Obruere, & terras penitus deiere nocentes.
Nósne per hæc superi soboles certissima regis
Vulnera seruamur? non ò non præmia tanti,
Non tanti ipsa salus erat olim nostra. tua ingens
Hæc pietas, adeon' tibi curæ incommoda nostra
O hominum dulcis requies, superúmque voluptas?
Nos patris auersi nostro irritauimus iras
Crimine, tu diras soluisti sanguine pœnas.
Talia per campos iactabant vndique manes.
Tum læti obscuro pariter se carcere promunt,
Vltorémq; Deum supera ad conuexa sequuntur,
Sedibus vt placidum degant stellantibus æuum

Feli

Felices animæ gens iam defuncta periclis
Humanis, secura operum, secreta laborum.
Primus it ipse hominū generis pater ante, nec ora
Conscius antiquæ noxæ audet tollere cælo,
Primores procerum inde alij non vana futuri
Pectora, queis niuea velantur tempora vitta.
Ingemuere illi, quos ob commissa cremandos
Sorbet in abruptum, fundóque exercet in imo
Tartarus, eructánsque incendia dira caminus,
Vnde animis miseris nullo patet exitus æuo.
Præcipuè rex ipse aulæ illætabilis alto
Cum sociis mærens ducit suspiria corde,
Et fortunatis sedem, quam liquerat ipse,
Inuidet æthereã furiis immanibus actus.
Illi iter ad cæli debentia regna tenebant
Aëra per tenerum læti, regémque canebant
Felices animæ, quibus est in secula vitæ
Iam nunc parta quies, præclusáque ianua lethi,
Applaudunt volucres purum tranantibus auræ.
Subsidunt Euri, fugêre ex æthere nimbi,
Arridétque procul clari liquidissima mundi
Tempestas cælo arrident rutila astra sereno.
Assurgit matutinis aurora volucrum
Cantibus. assurgit rubefacta vesper ab æthra.
Atque ea dum longè vastum per inane geruntur,
Iam lux Eois properabat tertia ab oris,
Et pater omnipotens, nato immortalia membra
Illustrans penitus diuinum afflauit honorem,
Quodque fuit mortale modo, & violabile corpus,

Immor

Immortale dedit. non tanta luce sereno
Sidera clara polo, non aureus ipse nitet Sol.
Ceu qui per noctem imposito cinere obrutus ignis
Delitet, & nusquam tecto se lumine prodit,
Siquis eum flabris exuscitet arida circum
Nutrimenta ferens, subitis ad tecta fauillis
Emicet, & totas lustret splendoribus ædes.
Talis, vbi turpe irrepsit senium, vnicus ales,
Congeßitque sibi ramis felicibus altum
Summo in colle rogum, posuitq; in morte senectam,
Continuo nouus exoritur, nitidúsque iuuenta
Effulget cristis, & versicoloribus alis.
Innumeræ circum volucres mirantur euntem.
Ille suos adit Aethiopas, Indósque reuisit.
Iámque adeò in terris hominum miranda pauētes
Terruerant animos visa. vmbris orbe fugatis
Sole recens orto mœstißima Magdalene
Amißi desiderio perfixa magistri
Cum socis ibant prima sub luce ferentes
In gremiis molles patriæ felicis odores,
Myrrhámque, & costum, spicaq; vnguenta Cilissæ,
Supremum tumulo munus, varióque ferebant
Multa inter sese tristes sermone per agros.
Nos miseras, quas non secum lacrymabilis heros
Duxerit ad lethum: vigiles quis fallere nobis
Custodes dabit? aut quis grandia saxa sepulcro
Euoluet clauso, vt saltem fungamur inani
Munere deserto soluentes debita busto?
Talia fundentes tumulum venere sub ipsum,

Iacténsque oculos faciles huc plurima, & illuc
Milite conspiciunt collem, & custode vacare,
Claustráque mirantur secum patefacta sepulcri.
Accedunt. at vbi tumulum conspexit inanem,
Naribus vnde ingens fluctus se euoluit odorum,
Hoste putans clam sublatum pulcherrima virgo
Flebat, inornatum vellénsque à vertice crinem
Et nemora, & montes gemitu, siluásque replebat:
Cui iuuenis subito effulgens in vestibus albis
Aligerum genus, & cæli de gente: quid, inquit,
Quæritis, ô matres? longo iam parcite luctu,
Atque animis mæstum tandem reuocate timorem.
Lætitiam certa iam spe præsumite vestram,
Quandoquidem quem vos adeo lugetis ademptum,
Funestæq; trabi fixum, vt scelus omne piaret,
Vestráque sponte sua deleret crimina morte,
Vnus pro cunctis Erebi iam rege subacto
Manibus ex imis has rursum locis in oras
Victor ijt, superáque etiam nunc vescitur aura
Corporis ablutus, quæcunque obnoxia morti.
Hæc ait, & nubi volucer se immiscuit atræ.
Ipsa etiam res ecce oculis oblata repente
Firmauit, dubiúmque animũ, tenebrásque resoluit.
Nanque moræ impatiens, atque acri saucia amore
Dum virgo sedet, ac miratur inane sepulchrum,
Artificúmque manus, videt ipso in marmore fictũ
Littus arenosum, porrectum in littore piscem,
Fluctiuomum, ingentẽ, nant æquore qualia in alto
Mole noua ignaros nautas terrentia cete,

Monstrum turpe, atrum, spatiosi bellua ponti,
Cuius ab vndiuomo vates imperditus ore
Redditus aereas rursum veniebat ad auras.
Tum secum: superi nunc ò nunc visa secundent
Præsentes. veterum agnosco non vana futuri
Signa, inquit. nempe, vt monstri desormis in atro
Treis vates latuit luces, treis gutture noctes
Ingluuiem passus, vastæq; voraginis antrum,
Sic heros multum ad superos defletus amicis,
Inclususq; cauo saxo, terráque sepultus
Delituit, sæpe vt (memini) prædixerat ipse,
Ad cælum redit, saxúmque reliquit inane.
Talia versanti subito sub imagine falsa
Ignoti agricolæ sese Deus obtulit ipse.
Et tumulum iuxta astabat, mox farier orsum
Virgo amens animi agnouit, conuersaque luce
Respicit ecce noua illustrem, radiísque coruscum.
Corruit, ac genua amplexans satis ora tueri
Clara nequit, corpúsque oculis obit omne volutis,
Et mæstum aspectu dulci saturauit amorem:
Continuo tristi penitus de pectore mæror
Omnis abit, rediitque decor suus ilicet ori
Marmoreo: sed adhuc turgentibus humida gemmis
Lumina, inornatíque fluunt per colla capilli.
Sic vbi rore madēs pluuio rosa languida honestum
Demisit caput, atque comā largo imbre grauatum,
Tum si purpureo Sol lumine vestiat arua,
Et redeat madido facies innubila cælo,
Protinus attollens sese rursum illa resurgat,

Puniceiq; sinus diuinum pandat honorem.
Talis erat posito virgo pulcherrima luctu.
Ardet amans ipsum affari regemq;, Deúmque,
Et coram solitas haurire, ac promere voces.
Dum trepidat, quæ prima hærens exordia sumat,
Mortales visus adopertus nube reliquit.
Fama Palæstinas subito hæc impleuerat vrbes.
Iamq; sacerdotes trepidare, & quærere, siqua
Multiplici vulgi sermoni occurrere poßint,
Rumoremq; astu premere, atque extinguere famã.
Custodes busti in primis, qui cuncta canebant
Muneribus superãt, subiguntq; haud vera profari,
Sublatum furto intempesta nocte cadauer.
Sed non vlla datur verum exuperare facultas.
Quoq; magis tendunt serpentem sistere famam,
Amplius hoc volat illa, omnemq; exuscitat oram.
Sunt etiam, qui se ore canant vidisse patentes
Sponte sua tumulos, multósque exisse sepulcris,
Quorum iampridem tellus acceperat ossa.
Interea socij, quos in diuersa pauentes
Iamdudum terror longè disiecerat omnes,
Tabescunt mæsti. cælo cecidisse videtur
Omnibus extinctum æterna caligine Solem,
Et penitus mundo iucundum lumen ademptum.
Tandem conueniũt, & adhuc loca nota frequẽtant,
Tectáque, quæ viuo sibi quondam rege fuissent
Dulcia, sed casu nunc desolata recenti.
Dux nusquam, miseris nusquam datur illa tueri
Ora illos ve oculos aspectu luce serena

Iucun

Iucundos magis, aut cælo radiantibus astris,
Et cunctis nomen dulce obuersatur ad aures.
Aegrescunt mæsti: squalent circum omnia luctu.
Haud secus atq; olim exemit cum subere pastor
Cerea dona cauo, vacuumq; alueare reliquit.
Tunc etiam, fumus quas longè dispulit ater,
Hinc illinc glomerantur apes, & inania frustra
Tecta adeunt, denso volitantes agmine circum.
Direptósq; fauos ægræ, populatáq; paßim
Mella vident nequicquam hyemi congesta futuræ.
Ecce viros autem tali mærore sepultos
Attonitæ miris matres rumoribus implent,
Vidisse aligeros cæli de gente ministros,
Regem ipsum vidisse nouo fulgore micantem,
Et vacuum porrò tumulum, vestésq; relictas.
Protinus ergo alij montis petere ardua cursu
Contendunt rapido festini, vbi inane sepulcrum.
Ast alijs incredibile, ac mirabile visum,
Et primo ancipites delusos credere matrum
Effigie pauitantum oculos, & imagine falsa,
Vt nobis sæpe in somnis spectare videmur
Absentum vultus, simulacráq; luce carentum,
Donec sera illis sub luce in tecta coactis
Ingrediens sese ostendit manifestiùs heros
Voce, habituq, Deum confessus imagine notæ
Diuinum toto iaciens de corpore lumen.
Hinc Thomas aberat Didymus vicina pererrans
Oppida, quo metus impulerat duce nuper adempto.
Isq; vbi dein rediens est sacræ redditus vrbi,

Acceptáſq; domo, ſocios videt ecce recenti
Attonitos caſu, ac tæco terrore ſilentis,
Quales aut templum, domini aut vbi diuitis ædes
Marmoreas petijt ruptis de nubibus ignis,
Terrificíſq; locum impleuit ſplendoribus omnem,
Stant intus pauidi ciues. quatit omnibus horror
Pectora, vix longo poſt tempore corda reſidunt.
Obſtupuit viſu ignarus, cauſamq; requirit,
Et ſocios dictis Didymus demulcet amicis,
Quē ſenior Petrus amplexus, lacrymíſq; profuſis
Menti caniciem humectans ſic deniq; fatur:
Vidimus (ò iam nos felices) vidimus ipſum,
Vt ſoliti, regem ſpirantem, auráſq; trahentem
Cælicolûm regem, qui nos modò morte reliquit.
Hæc ait, exultánſq; animo cælum vſq; tuetur.
Ille autem (neq; enim narranti talia credit)
Ipſe ne rurſus ait, cæli hoc ſpirabile lumen
Aſpicit? an potius ſimulacri apparuit vmbra,
Atq; oculos fallax veſtros eluſit imago?
Imò ait illum ipſum diuino illa ipſa gerentem
Vulnera, & antiquam ſeruantem corpore formam
Vidimus, ac veros manibus tractauimus artus.
Vidi oculis, vidi ipſe meis, & vulnera noui.
Veſper erat, clauſæq; fores, clauſæq; feneſtræ,
Nos intus pauidi latitare, & corpora victu
Curare, ac poſitis mæſti diſcumbere menſis.
Ecce autem tecti in medijs penetralibus ipſe
Improuiſus adeſt, & inobſeruabilis heros
Effulget clauſis ingreſſus limina portis,

Improuiſ

Improuisus adest, inopinaq; gaudia portat.
Continuo ad lucem visum tectum omne cremari.
Nos trepidare animis, subitóq; horrescere visu
Attoniti. verum ille metus, vanúmq; timorem
Increpitans vetuit trepidos exurgere mensis.
Ipse ego sum: pacem vnanimes agitate, metúsq;
Soluite, tentandósq; dabat simul omnibus artus,
Vulneraq;, insigni quæ corpore quina gerebat.
Quin etiam parcis nobiscum accumbere mensis
Non fugiens solito est coram de more loquutus,
Ceu mortalis adhuc quæ verba nouissima nuper
Ad mortem properans nobis memoranda reliquit.
Tum demum liquidis abiens se immiscuit auris.
Hæc senior, socijq; eadem simul ore canebant.
Nec dum finis erat verbis, cùm protinus ecce
Cum clamore ruit Cleophas fidissimus vnus
E multis, quos bis senus subiunxerat heros,
Atq; hæc dicta dabat: vos ò iam soluite luctus.
Viuit adhuc socij lethi iam lege solutus,
Viuit adhuc. vidi his oculis, vidi ipse, Deíq;
Auribus his hausi vocem, consuetáq; verba.
Audijt hic etiam mecum, vidítq; loquentem.
(Atq; manu, nutúq; propinquũ Amaona signat)
Nã modò forte animis mæsti dū incedimus ambo.
Qua se demissi incipiunt subducere montes,
Extulit aëreas Emaus vbi turribus arces,
Aduena in ignota nobiscum veste profectus,
Externósq; gerens habitus comes additur vltro.
Tædia dumq; viæ vario sermone leuaret,

Interdum eruptis roramus fletibus ora,
Et gemitus imis dolor exprimit oßibus ardens.
Ille ægros dictis solari, & quærere causas
Crebra resurgentis luctus. nos ordine cuncta
Pandimus, atq; ducis lethum credele profamur.
Quo moriente simul perierunt gaudia nostra.
Vt factis, verbísq; animos spe arrexerit ingens
Ingenti: sed dehinc nos morte fefellerit omnes.
Non tulit vlterius, contráq; hæc reddidit ille:
Non pudet ô semper cæcos, & lucis egentes.
Nónne ducis vestri quondam crudelia vates
Funera prædixere omnes, casusq; nefandos
Tot veterũ monimenta docent haud credita vobis?
Sponte sua letho caput obuius obtulit ipse
Vnus pro multis, patrias quo flecteret iras,
Atq; iter ipse suo signaret ad astra cruore.
Haud ita vos ille erudijt. nam sæpe futura
Hæc eadem de se longè ante retexit amicis:
Atq; equidẽ, memini, nuper media vrbe canebat,
Obscura sed verborum rem ambage tegebat.
Nunc autem manifesta patent, nunc omnia aperta
Nube palam ablata, nec spes fouistis inanes.
En rex, qui positas conseuerat ordine vites
Prætẽdens sepem insidijs hominúmq;, ferarúmq;:
Omnibus immißis incassum ex vrbe ministris,
Quos letho dedit insontes manus effera agrestum,
Demum infelices natum ipsum misit in agros.
Nam pater omnipotẽs post tot fera funera vatum
Ipse suum iußit natum descendere olympo.

Ecce

Ecce Palæstini furijs immanibus acti
Natum etiam hauserunt crudeli funere herilem.
Haud impune tamen. rex vrbe vltricibus armis
Iamiam aderit, flammísq; feros agitabit agrestes,
Et pangenda alijs credet vineta colonis.
Sic fatus cœpit voces ex ordine vatum
Obscuras, veterúmq; euoluere facta parentum,
Cuncta docens lethum Christo crudele minari,
Quo mortale genus tenebris educeret atris.
Vt clara antiquis portendi hæc omnia signis
Monstrabat ratione, oculis caligine abacta!
Vt nostros mira inflexit dulcedine sensus!
Vt resoluta nouo ardebant præcordia amore!
Qualiter aut æris rigor acri soluitur æstu,
Aut glacies concreta nouo sub Sole liquescit.
Non illum tamen immemores agnouimus antè,
Quàm ventū ad sedē, paruámq; subiuimus vrbē.
Nanq; iter vlterius fingentem, seq; ferentem
Longè alias sedes petere, ambo orauimus, ijsdem
Nobiscum haud asper tectis succederet hospes,
Id quoq; præcipiti suadebat vesper olympo
Iam piceo terras infuscans noctis amictu.
Paruit, & mensas comitum est dignatus egenas.
Vt primum fruges tostas cerealia liba
Attigit, & solito fregit de more, repentè
Nox abijt, tandémq; oculis lux addita nostris.
Agnosco, & supplex manifestum numen adoro
Sed subito volucres abiens ceu fumus in auras
Respuit humanos visus, sensusq; refugit.

 Talia

Talia narrabat Cleophas: quæ credita cunctis
Vera negat Thomas, & captis perstat in isdem.
Hæc mihi (dicam iterũ) nemo persuaserit vnquã,
Illum ipsum his oculis clara nisi luce videndum
Hausero, & his manibus nisi vulnera contrectaro.
Sic fatur. simul ecce Deus cum lumine largo
Improuisus adest iterum, sociósq; reuisit,
Et clausa mansere fores, mansere fenestræ.
Non aliter vitri, quod tectis summouet auras,
Lumine Sol penetrat splendentes aureus orbes
Insertim radios iaciens in opaca domorum.
Nec tamen vlla viæ apparent vestigia adactæ
Luce, sed illæso sæpe itq; reditq; metallo.
Sternunt sese omnes terræ, genibúsq; salutant.
Vt verò Didymus manifesto in lumine vidit
Vulnera monstrantẽ, & se nomine compellantem,
Horruit, & prono confestim corruit ore,
Multáq; se incusans animo sic deniq; fatur:
Vera mihi facies, verus Deus, omnia noui.
Haud equidem (fateor) viuum te credere quibam
Post obitus cæli hoc iterum spirabile lumen,
Has auras haurire: animo tua dicta labanti
Exciderant penitus, modò quæ suprema dedisti.
Demens, qui te obita non posse huc morte reuerti
Crediderim, cùm quarta alios iam luce sepultos
Ad superas cæli nuper reuocaueris oras,
Et memini, atq; aderã: sed me mens læua tenebat.
Forsan ad hæc tamẽ haud vestro sine numine tãta
(Credo equidem) venit dementia, forsitan olim

Proderit hîc seris hæsisse nepotibus vnum,
Et manibus voluisse prius contingere corpus,
Ne facies, aut vana oculos eluderet vmbra.
Talibus orantem Deus, & lux ipsa reliquit
Nunc hos, nunc adiens alios, & pectora firmans.
Nec prius euasit mundi mortalibus oris,
Quàm quater exoriens dena Sol luce rediret.
Forte igitur Petrus, & socij vada salsa secabant
Remigijs lembum subigentes, dum sibi victum
Arte parant solita, piscesq; in gurgite captant.
Et iam per totam vano, quà longa, labore
Defeßi noctem frustra madefacta legebant
Retia, cùm iuuenem egregium videre liquentes
Fluctifrago tractus è littore prospectantem:
Nec primo agnouere Deum, diuináq; membra,
Quandoquidem se mortali celauerat ore.
Ipse dehinc tali compellans voce natantes,
Dextrã, ait, affectate viri: hùc appellite puppim.
Hac dabitur vanum non effudisse laborem.
Nec mora, præceptis parent, dextráq; per vndas
Detorquent alacres cursum, nodosáq; lina
Proijciunt: moti sonuit plaga cærula ponti.
Iámq; senex tacito socijs Petrus innuit ore,
Auxilióq; vocat nutúque, manúq; silentes
Significans prædam innumeram. vix retia cunctis
Plena trahunt. capti saliunt per vincula pisces.
Sensit Ioannes hîc numen, & heus prior, inquit,
O socij, non fallor, adest Deus, ille magister,
Ille quidem: agnosco diuinos oris honores.

Lætitiam

Lætitiam vt iactat vultúq; oculísq; decoris!
Quod simul accepit Petrus, haud cūctatus, ab ipsa
Desilijt rate, & æquoreas se iecit in vndas.
Quò regem salsos per fluctus primus adiret,
Quamuis multa timens gliscentibus æquore vētis.
Cetera deinde manus terræ aduertūtur, & omnes
Remiuaga siccum cupidi tenuêre carina.
Tum victu vt vires reuocent, cerealia mensis
Dona onerant iußi, viuósq; in littore pisces
Vnà omnes terrore parant, succensaq; pruna
Suggeritur circum: teter petit æthera nidor.
Vt compressa fames, surgit rex optimus ipse,
Confessusq; Deum socijs ita deniq; fatur:
Pacem optate viri, pacem laudate quieti.
Saluete æternum socij, æternúmq; valete.
Este mei memores. ego claro poscor olympo.
Iámq; adeò duris animos aptate ferendo
Omnia, nec propius sæuos adijsse tyrannos
Sit timor, atq; duces affari, & vera monere.
Non vos maiestas soliorum, aut sceptra superba
Terrificent regum lucis nil huius egentes.
Haud longè tum quærendum, quæ tempora fandi,
Quis modus aptus: ego præsens adero omnibus, ora
Vestra regens. dabitur verborum copia cuique.
Nec cælo vires vos, & solamen ab alto
Deficient. cùm Sol decimo iubar aureus ortu
Extulerit, pater afflabit cælestibus auris,
Diffusúmq; animis numen diuinitus addet.
Præside quo freti reges, rerúmq; potentes

Nil

Nil veriti, nostrum vulgabitis vndiq; nomen.
Tum sanctum sese genus aurea tollet ad astra,
Densus agens veluti laxis se palmes habenis
Luxuriat, folijsq; simul, fætúq; grauescit.
Deniq; cùm suprema dies illuxerit orbi,
Omniáq; eliciam patefactis ossa sepulcris,
Atq; iterū in lucem emergent, quos terra tegebat,
Hanc vallem, densa hos implebunt agmina colles,
Matres atq; viri, vixq; hausta luce perempti,
Ipse ego iura dabo, mediáq; in valle sedebo
Quæsitor, vitas populorum, & crimina pendens.
Vos etiam mecum bis senis sedibus ipsi
Sublimes mortale genus censebitis vnà,
Bis senæq; tribus gentis tum vestra subibunt
Arbitria, & vestros mirabitur orbis honores.
Intereà Petre te (nulli pietate secundum
Noui etenim) his rerū summā, clauumq; tenentē
Præficimus cunctis, vltrò qui nostra sequuti
Imperia: hoc te præcipuo insignimus honore.
Tu regere, & populis parcens dare iura memento.
Summa tibi in gentes iam nunc concessa potestas.
Iámq; pios tege pace. voca sub signa rebelles.
Quencunq; in terris scelus exitiale perosus
Admonitum frustrà iusta deuoueris ira
Colloquio absterrens hominum, cætúq; piorum,
Idem erit inuisus cælo, non ille beatis
Sedibus aspiret, nisi tu placabilis idem
Dignatus [illegible] veniā meliorem in pristina reddas.
Iámq; adeò tibi concessum mortalibus ægris

Claudere

Claudere siderei portas, ac pandere cæli:
Talia mandabat terras hominésq; relinquens
Sic natis moriturus oues, & ouilia pastor
Commendans caris furta, insidiásq; luporum
Edocet, & pecori contraria pascua monstrat.
Sic socijs æuo iam fessus nauta biremem
Credit, inexpertósq; docet varias maris oras,
Et breuia, & syrtes, & naufragas Syrenas.
His animaduersis totius lucida circum
Palmiferi nubes collis capita ardua texit,
Et curua ætherëis fulserunt littora flammis
Interea totum exercent noua gaudia cælum
Alituum cælestum acies, sanctíq; volucres
Dant manibus plausus, & multicoloribus alis,
Instaurántq; choros, fremitu ætheris atria feruēt.
Pars pendent speculis, & propugnacula læti
Cæli summa tenent, & mœnia celsa coronant.
Obuia pars portis parat ire patentibus, & se
Quisq; auris credunt, ac pennis æthera obumbrant.
Hi plectro indulgent, fidibúsq; his tibia cantus
Dat bifores: alij caua cornua flatibus implent,
Raucisonásq; tubas, & ahenea cymbala iactant.
Atq; vbi ter patris ad solium pernice chorea
Indulsere choris, ter ludo lucida regna
Lustrauere, políq; è vertice decurrère,
Non aliter sunt ingressi volucri agmine contra
Concentu vario, & multisono modulatu,
Quàm prolapsa Remi, cùm nondū vrbs alta iace-
Tarpeiaq; arces starent, latéq; subactis (ret,

Iura daret populis rerum pulcherrima, Roma,
Consul victor, ouans pugnantis vndique bellis,
Intrabat rediens, Capitoliaq; alta subibat.
Talis nubiuago tendebat ad æthera gressu
Vera Dei soboles. vt vero flectere quiret,
Iratus quoties genitor mortale pararet
Exercere genus meritis ob crimina pœnis.
Omnia fert secum cædis monimenta nefandæ.
Imprimis duplicemq; trabem, infandamq; colũnã,
Brachia cui vinctus tulit aspera verbera, & acres
Virgarum fasces, infectaq; sanguine lora,
Hastamq; & calamo pendentia pocula leui.
Tres deinde ingentes: & acuta cuspide vectes
Cernere erat, quibus effossus palmasq;, pedesque
Sertaq; nexilibus vepribus conserta rigebant.
Illic & longo Romani signa senatus
Hastili suspensa, cauoq; latentia cornu
Lumina, quod superas abies tollebat ad auras,
Quamq; manu rex pro sceptro gestauit arundo,
Omnia quæ pueri cælestes ante gerebant,
Singula quisque polique arcem per inane petebãt.
Suspexere viri attoniti, aciéque sequentes
Alituum nubem, ac regem videre per auras
Tollentémque manus, cælique serena secantem,
Cùm subitò rutila hæc venit vox reddita ab æthra:
Ne trepidate. quid hæretis supera alta tuentes?
Cum genitore Deus regnandum accepit olympum.
Nec mora: carminibus cæli domus ardua longe
Auditur resonare, modisque per astra canoris.

Con

Contra etiam plausere, atq; hæc alterna canebant
Læta viri, cælúmq; oculis animísq; petebant.
Omnes ò plausu gentes linguísq; fauete,
Atq; Deum canite ascensu supera alta tenentem.
Quadrupedũ volucrúmq; genus, mutæq; natantes
Exultent, tractus terrarum vbicunq; patentes.
Ipsi dent montes, ipsa & dent flumina vocem
Læta suam, & scatebris voluentes flumina fontes,
Quódq; ambit longis terras anfractibus æquor,
Cuncta suũ agnoscant autorem, & carmina dicãt,
Semper vt idem ingens regnarit originis expers
Cum genitore Deo Deus omnia numine complens.
Vt nullis mox principijs, aut semine nullo
Omnia condiderit, cælum, terrásque, fretúmque,
Quæq; vago paßim subsunt animantia cælo.
Vt terras ponto discluserit, æthera terris,
Luciferis cæli lustrauerit atria flammis,
Tellurísq; sinum varijs appinxerit herbis,
Sufficiátq; satis fruges, & vitibus almum
Humorem, tu cuncta moues, tibi maximus æther,
Quíq; super latices concrescunt æthere, parent.
Nubila te, ventíq; timent. te vesper & ortus
Obseruant, obeúntq; tuo sua munera nutu,
Et tibi monstriferi obsequitur plaga cærula ponti.
Tu manibus validis terrarum pondera libras,
Atq; grauem vacuo suspendis in aere molem
Rerum elementa locans æterno fœdere, vt omnia
Concordi in medium tendant nitentia motu.
Tu liquidas per inane vias is nubibus actus,

Antar

Aurarúmque sedens veheris pernicibus alis.
Non tibi tempus equis fugit irreuocabile adactis.
Semper idem ante tuos oculos præsénsq; moratur,
Quódq; est, quodq; fuit, simul et quod deinde seque-
Ipse etiam parens tibi cæli in vertice fixus (tur.
Sol stetit, ipsa etiam surgens in cornua Luna,
Atque suos penitus requierunt sidera cursus.
Te mandante suam vim sæpe innoxius ignis
Dedidicit, pueri in mediis fornacibus astant
Illæsi, iactántque tuas ad sidera laudes.
Tu mare nauigerum concreta diuidis vnda,
Et populis medios das ire impunè per æstus.
Tu rapidos flectis ripis mirantibus amnes.
Tu largam tactu è cautibus elicis vndam,
Idem largifluos fonteis & flumina sistens.
Ipsa tuo tremit aspectu conterrita tellus,
Quósque procul tangis fumant ad sidera montes.
Assurgunt reges pauidi, tibi sceptra, tibi arma
Deponunt, longéque tremunt, & numen adorant.
Tu surdis aures, oculos tu lumine captis,
Et vocem mutis, & vires sufficis ægris.
Tu reuocas in vitam obita iam morte sepultos,
Et rursum potes amissos accendere sensus.
Non te vis crudi perterruit horrida lethi,
Non Erebi confusa domus loca fœta timoris.
Te manes tremuere, plagæ regnator opacæ
Vmbrarum passim populantem immitia regna
Non tulit, atque imis trepidus se condidit antris,
Prostratæque metu procul Eumenides latitarant,

Dum superas præda ingenti veheberis ad arces,
Nunc vbi iam victor regnas, superúmque beato
Concilio imperitas, prouisáque tempora longè
Disponens reparas fugientia secula mundo,
Nec requiesse sinis Solis voluentia lustra.
Salue opifex rerum, vastique salutifer orbis,
Aspice nos propius, propius genus aspice nostrum,
Morte tua patet ætherei cui ianua olympi,
Et veteres tandem pater obliuiscitur iras.
Talia littorea læti sub rupe canebant
Vndeni proceres, omnísque effusa iuuentus.
Non tamen exuerant vanum inter tanta timorem
Gaudia, nondum animos firmati numinis aura
Aetherea, sed adhuc latebras, cauaq; antra pete-
Sicut vbi accipter celsa de sede columbam (bāt.
Sustulit apprensam quam rostro euisceret vnco,
Diffugiunt aliæ huc illuc: mox turribus imis
Condunt se celeres, & inania murmura miscent.
Haud illi secus attoniti post funera regis
Inclusi tecto stabant promissa magistri
Cælo expectantes venturum numen ab alto.
Iámque aderat promissa dies, deciésque tenebras
Flammiferas Sol exoriens face ab orbe fugarat,
Cùm pater omnipotens cæli regione serena,
Sidera purpureo reficit qua purior æther
Lumine, cælicolûm in medio media arce sederet
Tempora dispensans, secretáque fœdera mundo.
Cui se tum exutus moribundos filius artus
Diffulgens radiis, ac mira luce coruscus

Obm

Obtulit, & magno genitorem affatus amore est:
O pater, & sociis tandem succurrere nostris
Tempus ait, quos amisso duce protinus omnes
Acer agit timor huc illuc, atque omnia terrent
Imbelles, quoniam mortali corpore creti.
Discute terrorem hunc animis, & pectora firma,
Ne casus nequeant alacres procurrere in omnes.
Illis me propter Solyme. Iudæáque passim
Insidias infensa odiis molitur iniquis.
Tu tamen hos olim fore, qui præstantibus ausis
Per gentes canerent nostrum indelebile nomen,
Quacunque Oceano terrarum clauditur orbis,
Et populos noua conuersos ad sacra vocarent,
Pollicitus genitor, tibi nec sententia nutat.
Hos (quando cæli demum non abnuis arcem)
Ipse ego sæpe tua fretus pietate labantes
Firmaui, impleuiq; animis. siquidem affore olympi
Promisi auxilium subito, & tutamen ab arce,
Quo freti reges, regúmque minacia iussa
Contemnant, alacrésque ruant in funera lethi
Sponte sua veræ pro religionis amore.
Sic fatus palmas ferro ostentabat acuto,
Traiectósque pedes, & hians in pectore vulnus,
Sertáque, & hamatos vepres, quos hostia gessit.
Annuit oranti, delibánsque oscula nato
Reddidit hæc pater æterno deuinctus amore:
Iam concessa petis: dabitur tibi nate quod optas.
Promissa (ne tende manus) afflabimus aura,
Quos vis, atque viros nostro flammabimus igni,

Vt pro te blandæ proiecto lucis amore
Non ferrũ, aut flãmas metuant, morsúsve ferarũ,
Aut crinita rotis circum laniantibus haustra.
Quíque reformidant nunc omnes aëris auras,
Obijcient certis alacres se sponte periclis
Pugnando, & claras animas de corpore reddent
Contemptu necis, & vera virtute superbi.
Non illos æstus, non illos frigora sistent,
Lethiferum aut campos cùm sidus findit hiulcos:
Cærulea aut glacie cùm nectit flumina bruma.
Verùm vltra Gangẽ auditi, Bactra vltima supra:
Ismara, Bistoniásque plagas, Serásque remotos
Gadibus, & virides penetrabunt voce Britannos:
Implebunt terras monitis, & cuncta nouantes
Templa pererrato statuent tibi maxima mundo,
Ad tua mutatæ properabunt nomina gentes,
Diuisæ penitus toto orbe per æquora gentes,
Secláque conuersis procedent aurea rebus,
Quæ tibi sæpe ego pollicitus, scísque omnia mecum.
Nec tantum tua nate piis hæc vulnera olympum
Nunc pandi meruere, nigra quos nocte premebat
Insontes primi scelus exitiale parentis.
Verùm alios mox, atque alios per secula cælo
Efficient dignos sua quos commissa piacla
Sidereis procul arcebant à sedibus olim.
Tanta tuæ merces, ea vis, ea gratia mortis.
Atq; adeo quodcunque homines ab origine rerum
Admisere, aliis quicquid peccabitur annis,
Huc coëat, satis illa tui pars parua, supérque

Omnia diluere, prorsúsque abolere cruoris.
Quin etiam mox tempus erit, cùm scilicet olim
Tercentum prope lustra peregerit æthereus Sol,
Tum veri Graiûm obliti mendacia vates
Funera per gentes referent tua carmine verso,
Atque tuis omnes resonabunt laudibus vrbes,
Præsertim lætam Italiæ felicis ad oram,
Ardua vbi vagus, & muscoso serius amne
Purior electro, tortóque simillimus angui,
Qua rex fluuiorum Eridanus se turbidus infert
Mœnia turrigeræ stringens male tuta Cremonæ,
Vt sibi iam tectis vix temperet vnda caducis,
Illic tum niuei velut inter nubila Cygni
Omnibus in ripis pueri, innuptæq; puellæ
Carmina casta canent, mixtíque in gramine molli
Laudibus incipient certatim assuescere nostris,
Et teneri prima cœtus te voce sonabunt.
Hæc tibi certa manent, hæc vis mouet ordine nulla.
Sic fatus dulcem nato inspirauit amorem.
Interea scelus infandum pellacis Iudæ
Multa execrantes socij se ad iussa parabant
Munera diuersas sortiti protinus oras,
Quas peterent, moresq; nouos, noua sacra docerent.
Quó ve autem patribus bis senis cætera, vt ante,
Pareret pubes, numerum, sanctúmque senatum,
Quod superest, supplent, sociisque ex omnibus vnus
Sortitu gaudes tanto prælatus honore
Matthia, obscurum genus, & sine luce propago.
Tum cuncti inter se mæsti sic ore precari:

Si nunc, si nobis aurai cælitus almæ
Halitus omnipotens patefacto aspiret olympo,
Quandoquidem toties nobis Deus omnibus illum
Auxilio fore pollicitus. sane omnia vera
Prædixit. desit veris hoc hactenus vnum.
Talia suspensi secum ægra mente ferebant.
Ecce autem cæli ruere ardua visa repente,
Et superûm tonat ingenti domus alta fragore.
Suspiciunt, noua lux oculis diffulsit, & ingens
Visus ab æthereo descendere vertice nimbus
Lucis inardescens maculis, tectúmque per omne
Diuersi rumpunt radij, tum innoxius ignis
Omnibus extemplo supra caput astitit ingens,
Et circum rutilis incanduit aura fauillis,
Stricturis veluti crebræ crepitantibus olim
Dissiliunt scintillæ, acres dum incudibus ictus
Alternant Chalybes, robustáque brachia tollunt
Candentem curua versantes forcipe massam.
Nam pater omnipotens, superáq; æquæuus ab arce
Filius aspirant vnà omnipotentibus auris:
Infundúntque viris numen. Deus ecce repente,
Ecce Deus, cunctis diuinitus algida corda
Incipiunt afflata calescere, numine tacti
Implentur propiore viri, sacrúmque furorem
Concepere, Deúmque imis hausere medullis.
Nec mora, nec requies: ter scintillantibus ignis
Terrifico radiis fulgore, ter alitis auræ
Turbine correpti blando flammantur amore,
Ignescúntque animis, atque exultantia cunctis

Exer

Exercent acres stimulis pracordia motus.
Diffugiunt animis terrores, mira loquuntur,
Mira canunt, eadem variis (mirabile dictu)
Gentibus accipitur vox haud obscura, sibíque
Quisque videbatur patrias haurire loquelas.
Multi vt tunc ierant variis huc partibus orbis
Sacrorum studio, visendæq; vrbis amore,
Solennem quæ luce illa celebrabat honorem
Quinquaginta actis post orgia prima diebus
Orgia, cum mensis epulandum apponimus agnum.
Hîc sua verba audit tellure Libystide cretus,
Hîc Galli sua, Romulidæ, Parthíque, Scythæq;,
Nec non subiecti glaciali sidere Thraces,
Afríque, Cretésque, Phrygúmque è gente profecti,
Atq; Indi, atq; Arabes, & arenivagi Garamãtes,
Mirantur cuncti circum, mirantur & ipsi.
Namq; hominem velut exuti, moribundáq; mẽbra
Mente domos cæli peragrant, atq; æthera apertum
Intenti, & superûm taciti sermone fruuntur.
Iamq; canunt ventura: animis Deus expulit atrã
Lustrans corda intus nubem: quæ corpora circum
Caligátque, hebetátque humanas humida mentes.
Quósque modò duræ mortis formidine turpi
Speluncis atris terrebant omnia clausos,
Liberius nunc luce palam, atque licentius audent
Terrorum expertes, nec iam mortalia curant.
Non ferrũ, aut flãmas metuunt, morsúsve ferarũ,
Sed regem vulgo testantur, morte peremptum
Immerita, genitu æther eo, deducere olympo.

Iámque pudet metuisse omnes, animosáque lethi
Spes magis atque magis viget acris numinis haustu.
Haud secus ac crebris cùm rimis terra dehiscit,
Cùm sitit omnis ager, tum quæ morientia langient
Gramina, cæruleus si cælo venerit imber,
Continuo attollant rursus capita, aruáque ponant
Squalorem, redeátque decor suus omnibus agris.
Ergo abeunt varias longè latéque per oras
Diuersi, laudésque canunt, atque inclyta vulgo
Facta ducis, iámque (vt vates cecinere futurum
Antiqui) illorum vox fines exit in omnes.
Audiit & si quem medio ardens æthere iniquo
Sidere desertis plaga diuidit inuia terris,
Quiq; orbem extremo circumsonat æquore pontus:
Continuo ponunt leges, morémque sacrorum
Vrbibus. infectum genti lustralibus vndis
Eluitur scelus, & veteris contagia culpæ,
Religióque nouas noua paßim exuscitat aras,
Protinus hinc populos Christi de nomine dicunt
Christiadas. toto surgit gens aurea mundo,
Seclorúmque oritur longè pulcherrimus ordo.

FINIS.

SIQVID HIC FACTVM DICTVM-
VE CONTRA SANCTORVM
PATRVM SCITA: INFE-
CTVM, INDICTVM-
VE ESTO.

QVIS

QVISQVIS ES, AVTOR TE ADMONITVM VVLT, SE NON LAVDIS ERGO OPVS ADEO PERICVLOSVM CVPIDE AGGRESSVM, VERVM EI HONESTIS PROPOSITIS PRAEMIIS A DVOBVS SVMMIS PONTT. DEMANDATVM SCITO, LEON. X. PRIVS, MOX CLEM. VII. AMBOB. EX ETRVSCOR. MEDYCVM CLARISS. FAMILIA; CVIVS LIBERALITATI ATQ INDVSTRIAE HAEC AETAS LITERAS AC BONAS ARTEIS, QVAE PLANE EXTINCTAE ERANT, EXCITATAS ATQVE REVIVISCENTES DEBET. ID VOLEBAM, NESCIVS NE ESSES.

M. HIERONYMI VIDÆ CREMONENSIS POETICOR.

AD FRANCISCVM, FRANCISCI Regis Franciæ filium, Delphinum,

*

LIBER I.

SIt fas vestra mihi vulgare arcana per orbem
Pierides, penitúsque sacros recludere fontes,
Dum vatem egregium teneris educere ab annis
Heroum qui facta canat, laudésve Deorum,
Mente agito, vestríque in vertice sistere montis.
Ecquis erit iuuenum, segni qui plebe relicta
Sub pedibus pulchræ laudis succensus amore
Ausit inaccessæ mecum se credere rupi,
Lætæ vbi Pierides, cithara dum pulcher Apollo
Personat, indulgent choreis, & carmina dicunt?
Primus ades Francisce, sacras ne despice Musas
Regia progenies, cui regum debita sceptra
Gallorum, cùm firma annis accesserit ætas.
Hæc tibi parua ferunt iam nunc solatia dulces,
Dum procul à patria raptum, amplexúq; tuorum,

Ah dolor, Hispanis sors impia detinet oris
Henrico cum fratre, patris sic fata tulerunt
Magnanimi dum Fortuna luctatur iniqua.
Parce tamen puer ô lacrymis fata aspera forsan
Mitescent, aderítque dies lætissima tandem,
Post triste exilium patriis cùm redditus oris
Lætitiam ingentẽ populorum, omnésque per vrbes
Accipies plausus, & lætas vndique voces,
Votáque pro reditu persoluent debita matres.
Interea te Pierides comitentur in altos
Iam te Parnassi mecum aude attollere lucos.
Iámque adeo in primis ne te non carminis vnum
Prætereat genus esse: licet celebranda reperti
Ad sacra sint tantum versus, laudés ve Deorum
Dicendas, ne relligio sine honore iaceret.
Nam traxere etiam paulatim ad cætera Musas,
Versibus & variis cecinerunt omnia vates.
Sed nullum è numero carmen præstantius omni,
Quàm quo post diuos heroum facta recensent,
Versibus vnde etiam nomen fecere minores.
Munere concessum Phœbi venerabile donum
Phæmonoes, quæ prima dedit (si vera vetustas
Ex adyto haud aliis numeris responsa per orbem.
Tu verò ipse humeros explorans consule primum,
Atque tuis prudens genus elige viribus aptum.
Nam licet hîc diuos, ac Diis genitos heroas
In primis doceam canere, & res dicere gestas,
Hæc tamen interdum mea te præcepta iuuabunt,
Seu scenam ingrediens populo spectacula præbes.

Siue

Sicut eligis iuuenũ lacrymas, quibus igne medullas
Vrit amor, seu pastorum de more querelas,
Et lites Siculi vatis modularis auena,
Siue aliud quodcunque canis, quo carmine cunque,
Nũquã hĩc (ne dubita) prorsum incõsultus abibis.
Atque ideo quodcũque audes, quodcũque paratus
Aggrederis, tibi sit placidum, atque arriserit vltro
Ante animo: nec iussa canas, nisi forte coactus
Magnorũ imperio regum, siquis tamen vsquã est,
Primores inter nostros qui talia curet.
Omnia sponte sua, quæ nos elegimus ipsi,
Proueniunt, duro assequimur vix iussa labore.
Sed neq; cùm primum tibi mẽtem inopina cupido,
Atque repẽs calor attigerit, subito aggrediendũ est
Magnũ opus. adde moram, tecumq; impensiùs antè
Consule, quicquid id est, partesq; expẽde per omnes
Mente diu versans, donec noua cura senescat.
Ante etiam pelago quàm pandas vela patenti,
Incumbásque operi incipiens, tibi digna supellex
Verborum, rerúmque paranda est, próque videnda
Instant multa prius, quorum vatum indiget vsus.
Illis tempus erit mox cùm lætabere partis.
Sponte sua, dum forte etiam nil tale putamus,
In mentem quædam veniunt, quæ forsitan vltro,
Si semel exciderint, nunquam reuocata redibunt,
Atque eadem studio frustra expectabis inani.
Nec mihi non placeant, qui fundamenta laborum
Cùm iaciunt, veterũ explorãt opera inclyta vatum
Noctes atque dies, passimque accommoda cogunt
Auxi

Auxilia, intentique aciem per cuncta volutant.
Quin etiam prius effigiem formare solutis,
Totiúsque operis simulachrum fingere verbis
Proderit, atque omneis ex ordine nectere partes,
Et seriem rerum, & certos tibi ponere fines,
Per quos tuta regens vestigia tendere pergas.
Iamq; hîc tempus erat dare vela vocatibus Euris,
Condendíque operis primas perscribere leges:
At prius ætati teneræ quæ cura colendæ
Dicendum, quantus puero labor impendendus.
Nulli etenim insignem dabitur gestare coronam,
Pieridum choreas teneris nisi norit ab annis,
Postquam igitur primas fandi puer hauserit artes,
Iam tunc incipiat riguos accedere fonteis,
Et Phœbum, & dulces Musas assuescat amare.
Ille autem paruum qui primis artibus ante
Imbuit, atque modos docuit, legésque loquendi,
Syncerus vocis cuperem, ac purissimus oris
Contigerit, fandi ne fors puer, atque nefandi
Nescius imbiberit male grata semina linguæ,
Quæ post infecto ex animo radicitus vlla
Non valeas meliora docens euellere cura,
Idcirco mihi ne quisquam persuadeat oro,
Vt placeant qui, dum cupiunt se numine læuo
Tollere humo, & penitus iactant se ignota docere,
Conuentu in medio, septíque impube corona
Insolito penitus fandi de more magistri
Obscuras gaudent in vulgum spargere voces
Irrisi, fœdam illuuiem, atque immania monstra.

Non

Non minus à recta mentis ratione feruntur
Decepti, quàm qui, liquidi cùm pocula fontes
Sufficiant, malunt graue olentem haurire paludē.
Ne mihi ne teneræ talis se admouerit auri,
Sed procul, ò procul ista ferat, natósque Getarum
Imbuat, aut siqua est gens toto obtusior orbe.
Iámque igitur mea cura puer penetralia vatum
Ingrediatur, & Aonia se proluat vnda.
Iámque sacrum teneris vatem veneretur ab annis,
Quem Musæ Minci herbosis aluêre sub antris,
Atque olim similem poscat sibi numina versum,
Admirans artem, admirans præclara reperta.
Nec mora: iam fauet Ascanio, tactúsque dolore
Impubes legit æquales, quos impius hausit
Ante diem Mauors, & acerbo funere mersit.
Multa super Lauso, super & Pallante perempto
Multa rogat, lacrymas inter quoq; singula fundit
Carmina, crudeli cùm raptum morte parenti
Ah miseræ legit Euryalum, pulchrosq; per artus
Purpureum, letho dum voluitur, ire cruorem.
Nec non interea Graios accedere vates
Audeat, & linguam teneris assuescat vtranque
Auribus exercens nunc hanc, nunc impiger illam.
Nulla mora est: nostro Aeneæ iam conferet igneis
Aeaciden flagrantē animis, Ithacumq; vagantem:
Atque ambos sæpe impellet concurrere vates.
Nunc geminas puer hùc aures, hùc dirige mentem.
Nam, quia non paucos parte ex vtraque poetas
Nostrósque, Graiósque tibi se offerre videbis,

Quos hîc euites, quibus idem fidere tutus
Eualeas, dicam ne quis te fallere possit.
Haud multus labor auctores tibi prodere Graios,
Quos inter potitur sceptris insignis Homerus.
Hunc omnes alij obseruant. hinc pectore numen
Concipiunt vates, blandumq; Heliconis amorem.
Felices quos illa ætas, quos protulit illi
Proxima: diuino quanto quisque ortus Homero
Vicinus magis, est tanto præstantior omnis.
Degenerant adeo magis, ac magis vsque minores
Obliti veterum præclara inuenta parentum.
Iámque fere Inachiæ restrincta est gloria linguæ
Omnis, & Argolici iussi concedere auitis
Sunt pulsi reges soliis, ciuésque coacti
Diuersa exilia, atque alienas quærere terras.
Hûc illûc inopes errant. habet omnia victor
Barbarus, & versis nunc luget Græcia fatis.
Nostri autem vt sanctum diuas Helicona colentes
Cœperunt primùm in Latium transferre, fluebant
Versu incomposito informes, artísque Pelasgæ
Indociles Musa fundebant carmina agresti
Syluicolas inter Faunos. tunc omne sonabat
Arbustum fremitu syluai frondosai.
Nondum acies, nondũ arma rudi pater Ennius ore
Tentarat qui mox Graio de vertice primus
Est ausus viridem in Latio sperare coronam.
Tum rerum causas naturæ arcana latenteis
Explorare ausi cœmerunt carmine dulci
Omnia Pierio spargentes nectare vates.

Atque

Atque ita deinde rudes paulatim sumere versus
Cœperunt formam insignem, penitúsque Latini
Agrestem exuerunt morem, liquidissima donec
Tempestas veluti cæli post nubila, & imbres
Extulit os sacrum soboles certissima Phœbi
Virgilius, qui mox veterum squalore, sitúque
Deterso in melius mira omnia rettulit arte,
Vocem, animúmque Deo similis. date lilia plenis
Pierides calathis, tantóque assurgite alumno.
Vnus hic ingenio præstantis gentis Achiuæ
Diuinos vates longe superauit, & arte,
Aureus, immortale sonans, stupet ipsa, pauétque.
Quamuis ingentem miretur Græcia Homerum:
Haud alio Latium tantum se tempore iactat.
Tunc linguæ Ausoniæ potuit quæ maxima virtus
Esse fuit, cælóque ingens se gloria vexit
Italiæ, sperare nefas sit vatibus vltrà.
Nulla mora, ex illo in peius ruere omnia visa,
Degenerare animi, atque retro res lapsa referri.
Hic nanque ingenio confisus post habet artem.
Ille furit strepitu, tendítque æquare tubarum
Voce sonos, versúsque tonat sine more per omnes.
Dant alij cantus vacuos, & inania verba
Incassum, sola capti dulcedine vocis,
Pierides donec Romam, & Tyberina fluenta
Deseruere Italis expulsæ protinus oris.
Tanti causa mali Latio gens aspera aperto
Sæpius irrumpens. sunt iussi vertere morem
Ausonidæ victi, victoris vocibus vsi.

Cessit amor Musarum. artes subiere repente
Indignæ atque opibus cuncti incubuere parandis.
Iampridem tamen Ausonios inuisere rursus
Cœperunt Medycum reuocatæ munere Musæ
Tuscorum Medycum, quos tandem protulit ætas
Europæ in tantis solamen dulce ruinis.
Illi etiam Graiæ miserati incommoda gentis,
Ne Danaum penitus caderet cum nomine virtus,
In Latiū aduectos iuuenes, iuuenumq́; magistros,
Argolicas artes quibus esset cura tueri,
Securos Musas iussère, atque otia amare.
Illi etiam captas late misère per vrbes,
Qui doctas tabulas veterum monimenta virorum
Mercati pretio aducherent, quæ barbarus igni
Tradebat Danaum regni opibúsque potitus.
Et tentamus adhuc sceptris imponere nostris
Externum, nec dum ciuiles condimus enses.
Hæc ætas omnis, vatum hæc fortuna priorum.
Ergo ipsum ante alios animo venerare Maronem,
Atque vnum sequere, vtq; potes, vestigia serua:
Qui si forte tibi non omnia sufficit vnus,
Adde illi natos eodem quoque tempore vates.
Parce dehinc puer, atque alios ne quære doceri.
Nec te discendi capiat tam dira cupido.
Tempus erit, tibi mox cùm firma aduenerit ætas,
Spectatum vt cunctos impune accedere detur.
Interea moniti vos hîc audite parentes.
Quærendus rector de millibus, eq; legendus
Sicubi Musarum studiis insignis, & arte,

Qui curas dulces, caríque parentis amorem
Induat, atque velit blandum perferre laborem.
Illa suis niti nondum ausit viribus ætas,
Externæ sed opis alienæq; indiga cura est.
Nam puerum, ni præsentis vis fida regentis
Adsit, & huic dulcem studiorũ infundat amorem,
Illecebræ sacris auertant mille camænis
Deceptum falsa melioris imagine curæ.
Sic quoque vbi cultis plantas defodit in hortis
Agricola, & teneras telluri credidit almæ,
Fraxineas contos subitò erigit, & sua cuique
Robora, vt innixæ ventos, cælíque ruinam
Contemnant, surgántque leues impune per auras.
Ille autem, pueri cui credita cura colendi
Artibus egregiis, in primis optet amari,
Atque odium cari super omnia vitet alumni.
Ne forte & sacras simul oderit ille camœnas
Imprudens, & adhuc tantæ dulcedinis expers,
Deficiántque animi studiorum in limine primo.
Ponite crudeles iras, & flagra magistri
Fœda ministeria, atque minis absistite acerbis.
Ne mihi ne quæso puerum quis verbera cogat
Dura pati, neq; enim lacrymas, aut dulcis alumni
Ferre queunt Musæ gemitus, ægraq; recedunt,
Illiusq; cadunt animi, nec iam amplius audet
Sponte sua quicquam egregiũ, ingratúmq; laborẽ
Inuitus trahit ægrè, animoque ad verbera durat.
Vidi ego qui semper leuia ob commissa vocabat
Ad pœnam pueros, furiis insurgere, & ira

Terribilem, inuisos veluti sæuiret in hostes.
Hinc semper gemitus, hinc verbera dira sonabant.
Atque equidem memini cùm formidatus iniquis
Vrgeret pœnis solitóque immanior ille
Terreret turbam inualidam miserabile visu,
Forte puer prima signans nondum ora iuuenta
Insignis facie ante alios exegerat omnem
Cum sociis ludens lucem, oblitúsque timoris
Post habuit ludos iussos edistere versus.
Ecce furens animis multa increpat ille, minísque
Insurgens sæuo pauitantem territat ore
Horrendùm, & loris dextram crudelibus armat:
Quo subito terrore puer miserabilis acri
Corripitur morbo. paruo is post tempore vitam
Crescentem blanda cæli sub luce reliquit.
Illum populifer Padus, illum Serius imis
Seriadésque diu Nymphæ fleuêre sub vndis.
Tempore iam ex illo, vatem cùm dura iubentem
Phœbigenam Alcides animo indignante peremit:
Vocali inuisam feriens testudine frontem,
Debuerat sæuos factum monuisse magistros.
Vos tamen ô iusti iuuenes parete regentum
Imperiis, vltroque animos summittite vestros.
Si quem igitur clari formandi gloria vatis
Digna manet, verbis puerum compellat amicis
Sæpe rogans, laudísque animum pertentat amore.
Quãdoquidẽ, hũc imis postquã semel ossibus ignem
Implicuit, labor inde leuis. sese excitat ardens
Sponte sua, duróšque volens fert ille labores,

Et tacito viuens crescit sub pectore flamma.
Quid memorem (sociam nā mos æqualibus annis
Iungere cui paribus studiis contendat alumnus)
Aemula cùm virtus stimulis agitarit honestis?
Præsertim si victori sua præmia, rector
Pollicitus celerémve canem, pictámve pharetram.
Continuo videas studio gestire legendi
Ardentem, ac sera sub nocte vrgere laborem,
Dum timet alterius capiti spectare coronam.
Ast vbi sponte sua studia hæc assuerit amare,
Iam non laudis amor, non illum gloria tantùm
Sollicitat, sed mira operum dulcedine captus
Musarum nequit auelli complexibus arctis.
Nónne vides duri natos vbi sæpe parentes
Dulcibus armorum studiis, & discere auaras
Iusserunt arteis, mentem si quando libido
Nota subit, solitáque animum dulcedine mouit,
Vt læti rursum irriguos accedere fontes
Ardescant studiis, & nota reuisere Tempe?
Exultant animis cupidi, pugnántque parentum
Imperiis, nequit ardentes vis vlla morari:
Sic assuetus equus iam duris ora lupatis
Forte procul notis si armenta aspexit in aruis,
Hûc veterum ferri cupit haud oblitus, amorum,
Atque hîc atque illic hæret frenísque repugnat:
Quóve magis stimulis instas, hoc acriùs ille
Perfurit. it tandem multo vix verbere victus
Cœptum iter. ipsa tamen respectās crebra moratur
Pascua, & hinnitu latè loca complet acuto.

Ah

Ah quoties aliquis sacros reminiscitur æger
Fontes incassum, & lucos suspirat amatos
Dulcibus ereptus Musis puer, atria vt alta
Incoleret regum rebus præfectus agendis?
Tybure quã mallet, gelido aut sub Tusculo iniquã
Pauperiémq; pati, & ventos perferre niuales?
Contrà autem vanum multi effudêre laborem,
Quos frustra excoluisse solum malè pinguis harenæ
Pœnituit, ventísq; viam tentasse negatis.
Quod ne cui sero contingat fortè docenti,
Continuò poterit certis præsciscere signis.
Nanq; puer nullis rectorum hortatibus ipse
Sponte sua exercetur, amátque, rogátq; docentes
Primus, inardescítq; ingenti laudis amore.
Prouocat hĩc socios pulchra ad certamina primus,
Exultátq; animo victor, superatus amaris
Mordetur curis, latebrásque, & sola requirit
Infelix loca. ad æquales pudet ire, grauésq;
Vultus ferre nequit cari rectoris inultus.
Nec lacrymis penitus caruerunt ora decoris.
Hic mihi se diuus, fatísq; volentibus affert.
Huic Musæ indulgent omnes, hunc poscit Apollo.
At nullam prorsus tibi spem frustrà excitet ille,
Quem non vlla mouet prædulcis gloria famæ,
Et præcepta negat duras dimittere in aures
Immemor auditi, cui turpis inertia mentem
Deÿcit, atq; hebetes torpent in corpore sensus.
Huic curam moneo ne quisquã impendat inanem.
Nec placet ante annos vates puer. omnia iusto

Tempore proueniant. ah ne mihi olentia poma
Mitescant prius, autumnus bicoloribus vuis
Quàm redeat, spumétq; cadis vindemia plenis.
Ante diem nam lapsa cadent, ramósq; relinquent
Maternos, calcabit humi proiecta viator.
Nec ludos puero abnuimus. subducere mentem
Interdum studijs liceat defessus amœna
Rura petat, sæpe & mores obseruet agrestûm.
Et venator agat de vertice Tyburtino
Veloces capreas, aut tendat retia ceruis.
Non ille intereà penitùs patietur inanem
Ire diem. comitum cœtu se subtrahet vltrò
Interdum, & sola secum meditabitur vmbra
Agrestem Faunis laudem, Musasq; sub alta
Consulet Albunea vitreas Anienis ad vndas.
Nempe etiam alternis requiescere fœtibus arua
Permittunt sponte agricolæ, & cessare nouales.
Intereà vires tellus inarata resumit,
Quíq; subit largis, respondet frugibus annus.
Verùm non eadem tamen omnibus esse memento
Ingenia. inuentus sæpe est, cui carmina curæ,
Cui placeant Musæ, cui sit non læua voluntas,
Nititur illo tamen frustra, & contendit inani
Delusus studio, vetitísq; accingitur ausis.
Numina læua obstant, precibúsq; vocatus Apollo.
Orabit melius causas fors ille, animóq;
Naturam, & cæcos rerum scrutabitur ortus.
Sæpe tamen cultúsq; frequens, & cura docentum
Imperat ingenijs, naturáq; flectitur arte.

Nec labor ille quidem rectoribus vltimus, acres
Incauto iuueni stimulos auertere amoris,
Donec crescentem doceat maturior ætas
Ferro iugum, atq; faces sæuiq; Cupidinis iras.
Sæpe etenim tectos immitis in oßibus ignes
Versat amor, molléśq; est intus cura medullas,
Nec miserum patitur vatum meminisse, nec vndæ
Castaliæ tantum suspirat vulnere cæco.
Ante oculos simulacra volant noctéśque, diéśq;
Nuntia virginei vultus, quem perditus ardet.
Nec potis est aliò fixam traducere mentem:
Saucius: ignari frustra miscere parentes
Pæonios succos, medicáśq; Machaonis artes
Consulere. interea penitus calor ille reliquit
Pierius. torquent alij cor molle calores.
Cùm verò iam pubescens mente altius hausit
Musarum dulcem, sanctíq; Heliconis amorem,
Et sese Phœbo addixit, propriúmq; sacrauit,
Haud tantũ exploret vatum monimẽta, sed idem
Consulat, atq; alios auctores discat, vt acri
Nulla sit ingenio quam non libauerit artem.
Proderit in primis linguam Ciceronis ad vnguem
Fingere, & eloquij per campos ire patentes.
Ille decus Latij, magnæ lux altera Romæ
Ore effundit opes fandi certißimus auctor,
Tantum omnes superans præclaræ munere linguæ,
Quantum ijt ante alias Romana potentia gentes.
Profuit & varios mores hominúmq; locorúmque
Explorasse situs, multas terráque maríque

Aut vidisse ipsum vrbes, aut narrantibus illas
Ex alijs nouisse, & pictum in pariete mundum
Quid referam qui, vt sæua queant æquare canẽdo
Prælia, non horrent certamina Martis adire,
Per mediásq; acies vadunt, & bella lacessunt?
At quia dura vetant longum nos fata morari
In cunctis, reuocátq; angusti terminus æui,
Vos sat erit pueri tantùm omnes isse per artes,
Quarum summa sequi saltem fastigia oportet.
Nec refert rate qui varias legit æquoris oras,
Mercis vt in patriam referat se diues opimæ,
Si non cuncta oculis lustrauerit oppida paßim,
Et circunfusis longum terat otia terris.
Sat fuerit portus, extremáq; littora tantum
Explorasse: secùs toto vagus exulet æuo,
Et serus natos dulces, patriámq; reuiset.
Nulla dies tamen interea, tibi nulla abeat nox,
Quin aliquid vatum sacrorum è fontibus almis
Hauseris, ac dulcem labris admoueris amnem.
Sed tibi præsertim princeps tunc hæreat illa
Cura animo, noctem atq; diem tete excitet vna,
Omnem quam propter libuit perferre laborem.
Non hîc te quibus aut pedibus, spatiisve monebo
Tendantur ducti versus. labor iste regentum
Postulat haud multum curæ, qui sæpe morando
Ipsa minutatim metiri carmina sectis
In partes membris, & tempora certa docebunt.
Continuò edico iam tunc animosus alumnus
In numerum incipiat sub leges cogere verba.

Iam

Iam tunc summissa meditetur carmina voce
Sermonum memor antiquis quos vatibus hausit.
Tum vocis sibi centum aures, tum lumina centum
Exoptat dubius rerum, metuénsq; pericli,
Diuidit huc illuc animum, cunctámq; pererrat
Naturam rerum, versatq; per omnia mentem,
Quis rebus dexter modus, aut quæ mollia fandi
Tempora, vertuntur species in pectore mille.
Nec mora nec requies, dubio sententia surgit
Multa animo, variátq;:omnes conuertitur anceps
In facies, nescitq; etiam notißima, & hæret
Attonitus. nunc multa animũ, nunc consulit aures
Secum mente agitans si qua olim audita recursent
Spõte sua, & memorẽ mentẽ excitat, atq; repostas
Thesaurus depromit opes, lætúsq; laboris
Ipse sui parto fruitur. multa ecce repentè
Fors inopina aperit cunctanti, aliúdq; putanti.
Iámq; hæc, iámq; illa attentat, texítq;, retexítq;.
Et varijs indefessus conatibus instat.
Sæpe etenim occurrunt haud dictu mollia, vbi hæret
Cura diu, multóq; exercita corda labore.
Nunc hos nunc illos aditus vestigat, & omnia
Attentans scopulo longùm luctatur iniquo,
Dum se qua ostendat facilis via, deniq; multa
Aut vi, aut cæli, & fortunæ munere victor
Exultat, domitóq; animis id ad æthera monstro.
Ast vbi nulla viam nec vis, nec dextra aperit fors,
Nec prodest vires fessas renouare, nec aptum
Nunc hic, nunc illic captare ad carmina tempus,

 Inuitus

Inuitus cura absistit, tristísq; relinquit
Cœpta infecta, pedem referens: ceu fortè viator
Siquis tendat iter campis, cui se amnis abundans
Ecce viæ in medio obijciat, spumísq; fragosos
Post imbrem voluens montis de vertice fluctus
Horrescit, ripáq; moratus obambulat anceps.
Tum demum metuens retro redit æger, itérque
Aut alia tenet, aut cedant dum flumina, differt.
Sed neq; inexpertus rerum iam texere longas
Audeat Iliadas. paulatim assuescat, & ante
Incipiat graciles pastorum inflare cicutas.
Iam poterit culicis numeris fera dicere fata,
Aut quanta ediderit certamine fulmineus mus
Funera in argutas, & amantes humida turmas,
Ordirive dolos, & retia tenuis aranei.
Consilijs etiam hîc nostris, vobísq; docentes
Est monitis opus, ingenijs nam parcere multa
Fas teneris, donec paulatim attollere sese
Incipiant animi, videántq; in carmine labem
Per se ipsi, & tacitò rubeant vltrò ora pudore.
Nam maculas si fortè omnes per carmina monstret
Quæsitor ferus, abijciant spem protinus omnem,
Atq; alias animo potiùs vertantur ad artes.
Nostrum igitur si fortè adeat puer indole limen
Egregia, vt consulta petat parere paratus,
Quíq; velit sese arbitrio supponere nostro,
Excipiam placidus. nec me iuuenile pigebit
Ad cælum vultu simulato extollere carmen
Laudibus, & stimulos acres sub pectore figam.

Post

Post tamen vt multa spe mẽtem arrexerit ardens,
Siquo fortè inter veluti de vulnere claudus
Tardus eat versus, quem non videt inscius ipse,
Delusæq; sonis teneras fallacibus aures,
Haud medicas afferre manus, ægróq; mederi
Addubitem, & semper meliora ostendere pergam.
Quod superest, etiam moneo, crebróq; monebo,
Ne quisquam nisi curarum, libérq; laborum
Incheet egregium quicquam, verum procul vrbis
Attonitæ fugiat strepitus, & amœna silentis
Accedat loca ruris, vbi Dryadésq; puellæ,
Panésq;, Fauníq;, & montiuagi Syluani.
Hîc læti haud magnis opibus, non diuite cultu
Vitam agitant vates. procul est sceleratus habendi
Hinc amor, insanæ spes longè, atq; impia vota,
Et nunquam diræ subeunt ea limina curæ,
Dulcis, & alma quies, ac paucis nota voluptas.
At nimiùm trux ille, ferísq; è cautibus ortus,
Qui sanctos, genus innocuum, populúmq; deorum
Aut armis audet vates, aut lædere dictis.
Vidi ego qui ad summos Musarũ munere honores
Euecti, mox ingratos contemnere Musas,
Nec vates saltem alloquio dignarier ipsos.
Parcite mortales sacros vexare poëtas.
Vltores sperate Deos, sub numine quorum
Semper vita fuit vatum defensa piorum,
Illi omnes sibi fortunas posuêre volentes
Sub pedibus, regúmq; & opes, & sceptra superba
Ingenti vincunt animo, ac mortalia rident:

Non

Non illis vsquam scelerum mens conscia cæcos
Horrescit cæli crepitus, ignémve coruscum,
Cùm pater omnipotens præruptas fulmine turres
Ingeminans quatit, ac montes diuerberat altos.
Securi terrorum hilares ad sidera mentes
Arrexère, Deumq; agitant sine crimine vitam
Dona Deûm Musæ. vulgus procul este profanum.
Has magni natas Iouis olim duxit ab astris
Callidus in terras insigni fraude Prometheus,
Cùm liquidos etiam mortalibus attulit ignes.
Quippe rudes hominum mentes, & pectora dura
Ipse sagax animo miseratus, vbi astra per aurea
Ire datum, ac superum lætis accumbere mensis,
Miratus sonitum circunuoluentis olympi
Ingentem, magníq; argutos ætheris orbes
Quos, sua quenque, cient vario discrimine Musæ.
Continuò vtilius ratus est mortalibus addi
Post ignem nil posse, animumq; ad callida mouit
Furta, vigil. Dij mox cælestia dona volentes
Concessère, doli licet audentissimus ipse
Autor Caucaseo sæuas det vertice pœnas,
Quo terrore nisi multo post tempore inertes
Non ausi dias homines accersere Musas.
Sed ventura prius pandebant carmine soli
Cælicolæ, dubijsq; dabant oracula rebus.
Ipse pater diuûm Dodonæ carmina primus
Et Libycis cecinit lucis, mox Phocidis antro
Insonuit Themis alma, suos quoq; pulcher Apollo
Responsis monuit Delphos, nec defuit olim

Antiquis Faunus caneret qui fata Latinis.
Tum Solymum prisci vates, tum sacra Sibyllæ
Nomina diuinas cæli in penetralia mentes
Arripuêre, Deûmq; animis hausêre furentes.
Nec mora, quæ primum Fauni, vatésq; canebant,
Carmina mortales paßim didicêre per vrbes,
Post epulas laudes heroûm, & facta canentes.
Quid mirandum homini cælo diuinitùs æquè
Concessum? mortale genus tua numina sentit
Quisquis es ille, Deus certe, qui pectora vatum
Incolis, afflatásq; rapis super æthera mentes.
Te sine nil nobis lætum, nec amabile quicquam.
Ipse etiam volucres vario tua numina cantu
Testantur, pecudésq; feræ, mutæq; natantes
Ad tua iussa citæ properant. tua munera saxa
Dura mouēt, syluásq; trahunt hinc inde sequētes.
Te quoq; senserunt olim impia Tartara, & vmbræ
Pallentes stupuêre. minas tibi ianitor orci
Oblitus, sæuas posuêre & Erinnyes iras.
Tu Iouis ambrosijs das nos accumbere mensis,
Tu nos Dijs æquas superis: tu blanda laborum
Sufficis, & duræ præsens solatia vitæ.
Salue hominum dulcis requies, diuûmq; voluptas.
Ipse tuæ egregios audax nunc laudis honores
Ingredior vates idem superúmq; sacerdos,
Sacráq; dona fero teneris comitatus alumnis.

M. HIER

M. HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS POETIC. LIB. II.

Pergite Pierides natæ Iouis: en mihi totum
Nunc fas venturis Helicona recludere seclis.
Inspirate animum, templa ipse in vestra sacerdos
Sacra ferens iuuenes florentes mollibus annis
Duco audens durum per iter. vos mollia Diuæ
Si qua latent, vobis tantum diuortia nota,
Præsentes monstrate, nouósq; ostendite calles
Quos teneam. Vos en omnis vos Itala pubes,
Quæ iuga sub nostris nunc tendit ad ardua signis,
Supplicibus poscit votis, faciléstq; precatur.
Nā mihi nūc reperire apta, atq; reperta docendū
Digerere, atq; suo quæq; ordine ritè locare.
Durus vterq; labor. sed quos Deus aspicit æquus,
Sæpe suis subitò inueniēnt accommoda votis.
Altera nempe arti tantum est obnoxia cura,
Vnde solent laudem in primis optare poëtæ.
Vestibulum ante ipsum, primóq; in limine semper
Prudentes leniter rerum fastigia summa
Libant, & parcis attingunt omnia dictis,
Quæ canere statuêre, simul cælestia Diuûm
Auxilia implorant proprijs nil viribus ausi.
Quos eres autem non magni deniq; refert,
Dum memor auspicijs cuiusquam cuncta Deorum

Aggrediare. Iouis neque enim nisi rite vocato
Numine fas quicquam ordiri mortalibus altum:
Nec sat opem implorare semel, Musásque ciere.
Sed quoties veluti scopuli durissima dictu
Obiicient sese tibi non superanda labore
Mortali, diues toties orare licebit.
Incipiens odium fugito, facilésque legentum
Nil tumidus demulce animos, nec grandia iam tum
Conuenit, aut nimium cultum ostentantia fari
Omnia, sed nudus prope erit fas promere verbis.
Ne si magna sones, cùm nondum ad prælia ventũ,
Deficias medio irrisus certamine, cùm res
Postulat ingentes animos, virésque valentes.
Principiis potiùs semper maiora sequantur.
Protinus illectas succende cupidine mentes,
Et studium lectorum animis innecte legendi.
Iam verò cùm rem propones, nomine nunquam
Prodere conueniet manifesto semper opertis
Indiciis, longè & verborum ambage petita
Significant, vmbráque obducunt inde tamen ceu.
Sublustri è nebula rerum tralucet imago,
Clarius & certis datur omnia cernere signis.
Hinc si dura mihi passus dicendus Vlysses,
Non illum verò memorabo nomine, sed qui
Et mores hominum multorum vidit, & vrbes
Naufragus euersæ post sæua incendia Troiæ.
Addam alia angustis complectens omnia dictis.
Ergo age quæ vates seruandi cura fatiget
Ordinis intentos operi, cùm carmine aperto

Rem

Rem tempus narrare, loco vt disposta decenti
Omnia sint opere in toto, nec meta laborum
Vsquam dissideat ingressibus vltima primis.
Principio inuigilant non expectata legenti
Promere, suspensosq; animos nouitate tenere,
Atq; per ambages seriem deducere rerum.
Nec, quacunq; viam suadet res gesta, sequuntur.
Plerunq; à medijs arrepto tempore fari
Incipiunt, vbi facta vident iam carmine digna.
Inde minutatim gestarum ad limina rerum
Tendentes prima repetunt ab origine factum.
Hoc faciunt, operum primo ne in limine lector
Hæreat ignarúsq; viæ, incertúsq; laborum.
Nanq; vbi eum metã iam tum statuêre sub ipsam,
Lætior ingreditur spe mentem arrectus inani,
Dum putat exigui finem propè adesse laboris.
Sed portus quos ante oculos habet vsq; propinquos
Approperans, iam iámq; tenet, similísq; tenẽti est.
Longa procul longo via diuidit inuia tractu.
Flectendi retro cursus, via plurima eunti
Restat adhuc, multúmq; illi maris æquor arãdum.
Haud sapiens quisquam, annales ceu cõgerat, Ilij
Inchoet excidium veteri pastoris ab vsq;
Iudicio memorans ex ordine singula quicquid
Ad Troiam Argolicis cessatum est Hectore duro.
Conueniet potius prope finem prælia tanta
Ordiri, atq; graues iras de virgine rapta
Auersi Aeacidæ præmittere, tum fera bella
Consurgũt, tum pleni amnes Danaũq; Phrygũq;

Xanthusq; Simoisq; & inundant sanguine fossæ.
Haud tamen interea quæ precessère silendum,
Aulide iurantes Danaos, vectásque per æquor
Mille rates, raptusq; Helenes, & coniugis iras,
Quæq; nouem Troia est annos perpessa priores.
Atque etiam in patriam si quis deducere adortus
Errantem Laërtiadem post Pergama capta,
Non illum Idæo soluentem è littore classem
Cum sociis primum memoret, Ciconésque subactos,
Sed iam tum Ogygiam delatum sistat ad alta
Virginis amissis sociis Atlantidos antra.
Exin post varios Phæacum in regna labores
Inferat. hic positis demum ipse miserrima mensis,
Erroresque suos narret, casusq; suorum.
Ante tamen si gesta canunt, ab origine causas
Expediũt, quis deh inc sit finis, aut quæ tẽpora rerũ.
Primus at ille labor versu tenuisse legentem
Suspensum, incertumq; diu, qui denique rerum
Euentus maneant, quo tandem durus Achilles
Munere placatus regi rursum induat arma
In Teucros, cuiúsve Dei Laërtius heros
Auxilio Polypheme tuis euadat ab antris,
Lectores cupidi expectant, durántque volentes,
Nec perferre negant superest quodcunque laborũ,
Inde licet fessos somnus grauis auocet artus,
Aut epulis placanda fames, Cererisq; libido.
Hoc studium, hanc operam si rò dimittimus ægri.
Nonne vides vt sæpe aliquis nimis arte superuit:
Improbus, & captis animus illudere gaudet,

Et nunc hũc, deinde hũc mentes deducit hiantes,
Suspendítque diu miseros, torquétque legentes?
Ille quidem si te magnum certamen Atridæ,
Et Paridis multo promissum carmine nuper
Expectare auidum, sæuáque cupidine captum
Sẽserit, vsq; moras trahet vltrò, & differet arma.
Dum celsa Priamo, patribúsque è turre Lacæna
Nomine quenque suo reges ostendit Achiuos.
Ipsa procos etiam vt iussit certare sagittis
Penelope optatas promittens callida tedas
Victori, per quanta moræ dispendia mentes
Suspensas trahet ante, viri quàm proferet arcum
Thesauris clausum antiquis, penitúsque repostum?
Haud tamen omninò incertũ metã vsq; sub ipsam
Exactorum operum lectorem in nube relinquunt.
Sed rerum euentus nonnulli sæpe canendo
Indiciis porrò ostendunt in luce maligna,
Sublustríque aliquid dãt cernere noctis in vmbra.
Hinc pater Aeneam, multíque instantia vates
Fata docent Latio bella, horrida bella manere,
Atque alium partum Troianis rebus Achillem.
Spem tamen incendunt animo, firmántq; labãtem
Spondentes meliora, & res in fine quietas.
Ipse quoque agnouit per se, cùm in limine belli
Nauibus egressus turmas inuasit agrestes,
Atque (omen pugnæ) prostrauit Marte Latinos
Occiso, ante alios qui sese obiecerat, hoste.
Fata Menœtiades etiam prædixerat olim
Victori moriens maiori instare sub hoste,
Quam

Quamuis haud fuerit res credita. tu quoque Turne
Præuidiſſe tuos poteras heu perdite caſus
Longè ante exitium, cùm crebrò obſcena volucris
Per clypeum, pérque ora volans ſtridentibus alis
Omnem turbauit mentem, admonuítque futuri.
Hinc tibi tēpus erit, magno cùm optaueris emptū
Intactum Pallanta, & cùm ſpolia aurea balthei
Oderis, atque tibi haud ſtabit victoria paruo.
Nam iuuat hæc ipſos inter præſciſſe legentes,
Quamuis ſint & adhuc confuſa, & nubila porrò,
Haud aliter longinqua petit qui forte viator
Mœnia, ſi poſitas altis in collibus arces
Nunc etiam dubias oculis videt, incipit vltrò
Lætior ire viam, placidúmque vrgere laberem.
Quàm cùm nuſquā vllæ cernūtur quas adit arces;
Obſcurum ſed iter tendit conuallibus imis.
Túque ideo niſi mente prius, niſi pectore toto
Crebra agites quodcunque canis, tecumq; premēdo
Totum opus ædifices, iterumq; iterumq; retractes,
Laudatum alterius fruſtrà mirabere carmen.
Nec te fors inopina regat, caſuſq; labantem,
Omnia conſiliis prouiſa, animóque volenti
Certus age, ac ſemper nutu rationis eant res.
Quandoquidem ſæpè incerti hùc illucq; vagamur,
Inque alia ex aliis inuiti illabimur orſa,
Dum multa ac varians animis ſententia ſurgit.
Sæpè vides primis vt quidam longiùs orſis,
Digrediuntur, & obliti quaſi cœpta priora
Longè aliis hærent nulla ſermonibus arte,

Et longos peragrant tractus aliena canentes.
Ac velut in patriam peregrina si quis ab ora
Ire cupit post exilium, durosq; labores,
Ille tamen recto non qua via tramite ducit,
Carpit iter, sed nunc vagus hàc, nūc errat & illàc,
Vndique dum studio fontes inuisit inani,
Fontésque, fluuiosq;, & amœnos frigore lucos.
Nam quid opus gemmis armatos pingere currus,
Multa supérque rotas, super axes multa morari
Tūc, cū bella man⁹ poscūt, atq; arma fremit Mars?
Nec si quem indecorémq; animi, pugnasq; perosum
Egregios inter memoras heroas in armis
Castra sequi, cupidi expectant audire legentes
Qua facie, quibus ille humeris, qualíve capillo
Incedat, captúsne oculo, an pes claudicet alter,
Aut longo vertex ductu consurgat acutus,
Ordine cuncta, aliud quasi nil tibi restet agendum.
Aptior Ausonius Drances, cui frigida bello
Dextra quidem, sed consiliis non futilis auctor,
Diues opum, pollens lingua & popularibus auris.
Multa tamen Graiæ fert indulgentia linguæ,
Quæ nostros minus addeceant grauiora sequentes.
Quid tibi nonnullas artis studiumq; minorum
Indignum referam? sunt qui vt se plurima nosse
Ostentent, pateatq; suarum opulentia rerum,
Quicquid opum congesserunt, sine more, sine arte
Irrisi effundunt, & versibus omnia aceruant,
Præcipuè siquid summotum, si quid opertum,
Atque parum vulgi notum auribus, aut radiantis

De cæli arcana ratione, Deûmve remota
Natura, aut animæ obscuro impenetrabilis ortu.
Sæpe etiam accumulant antiqua exẽpla virorum
(Carminis ingratum genus) hinc atq; inde petita,
Quamuis sæpe illis tempusq; locusq; repugnet.
Ne pueri ne talem animis inducite morem,
Nec vos decipiat laudis tam dira cupido.
Haud sum animi dubius magnos memorare poetas
Interdum Solisq; vias, Lunæq; labores,
Astrorumq; ortus; qua vi tumida æquora surgant,
Vnde tremor terris, quamuis illi orsa sequantur
Longe alia, aut duri cantantes prælia Martis,
Aut terræ mores varios, cultusq; docentes.
At priùs inuenêre locum, dein tempore capto
Talia subijciunt parci, nec sponte videntur
Fari ea: rem credas hoc ipsam poscere, ita astum
Dissimulant, aditusq; petunt super omnia molles.
Cur pater Anchises natum opportuna rogantem
Non doceat, rursúsne animæ semel æthere cassæ
Ad cælum redeant, blandiq; ad luminis auras?
Igneus anne ollis vigor, & cælestis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant?
Quãdoquidẽ vt variũ sit opus (nãq; inde voluptas
Grata venit) rebus non vsq; hærebis in ijsdem.
Verùm vbi vis animis varius succurrere fessis,
Ingredierisq; nouas facies, rerumq; figuras,
Paulatim capto primis delabere cœptis
Tempore, nec positis insit violentia rebus.
Omnia sponte sua veniant, latéatque vagandi

Dulcis amor, cunctámq; potens labor occulat artẽ.
Sic olim Aeneæ venturi haud inscius æui
Res Italûm in clypeo, Romanorumq; triumphos
Fecerat ignipotens, pugnatáque in ordine bella,
Stirpis ab Ascanio quondã genus omne futurum.
Tum si quis Latio cretus de sanguine vates
Prosequitur varias oras, moresque locorum,
Medósque, Aethiopásque, & dites arboris Indos,
Immemor ille nimis patriæ, oblitúsve suorum,
Si non Italiæ laudes æquauerit astris,
Cui neq; Medorum siluæ, neq; Bactra, neq; Indi,
Totáque thuriferis Panchaia certet arenis.
Quare etiam egregij vates ego carmina vestra
Haud equidem arguerim, qui pectora fessa legẽtũ
Interdum, atque aures recreatis carmine dulci.
Non ego post Celeicrates, post tribula dictas,
Rastraq;, plaustráque, & inflexo cũ vomere aratra
Addubitem flere extincti miserabile funus
Romani ducis, aut ruris laudare quietem
Post vites dictas Bacchi, & siluestria dona.
Vidi etiam qui iam perfecto munere longam
Subiecêre moram extremo sub fine vagantes
Exactorum operum, vacua dum carmina musa
In longum traherent, cuius dulcedine mira
Fessi animi cuperent iterúmque iterúmque redire.
Me nulla idcirco quiret vis sistere, quin post
Naturas & apum dictas, & liquida mella
Tristis Aristai questus, monitúsque parentis
Prosequerer dulci sermone, & Protea vinctum,

Addam Threicij carmen miserabile vatis,
Qualis populea queritur Philomela sub vmbra,
Vt Rhodope, vt Pãgæa fleāt, Rhæsi vt domus alta
Atque Getæ, atque Hebrus, & Actias Orithyia:
Non aliam ob causam reges qui in prælia euntes
Dinumerant, populósque, moram traxêre canentes
Aut Ligurum regi ob casum Phaëtontis amati
Dum gemit, & mæstum musa solatur amorem,
In siluis canonatas in corpore plumas,
Aut rursum Hippolytum superas venisse sub auras
Pæoniis reuocatum herbis, & amore Dianæ.
Nec verò interea quæ cuique insignia, quæ arma
Prætereunt: pingunt clypeos, atq; Hercule pulchro
Pulcher Auentinus satus olim insigne paternum
Centū angues, cinctámq; gerit serpētibus Hydrā.
Sæpe etiam loca amœna canūt, & frigida Tempe.
Nunc variis pingūt cum floribus auricomum ver,
Nunc virides liquidis inducunt fontibus vmbras,
Crebráque fluuiorum in ripis spatiantur opacis,
Aut Veneti Eridani, aut Aetoli Acheloi.
Addunt & Panas, Faunos, Dryadásque puellas,
Et centum æquoreas Nereo genitore sorores.
Sæpe tamen memorandum inter ludicra memento
Permiscere aliquid, breuiter mortalia corda
Quod moueat, tangens, humanæ commoda vitæ,
Quódque olim iubeant natos meminisse parentes.
At non exiguis etiam te insistere rebus
Abnuerim, si magna voles componere paruis,
Aut apibus Tyrios, aut Troia ex vrbe profectos

Formicis, Libycum properant dum linquere littus.
Sed non Ausonij rectè fœdissima musca
Militis æquarit numerum, cùm plurima mulctram
Peruolitat, neq; enim in Latio magno ore sonantē
Arma, ducésque decet tam viles decidere in res.
Nec dictis erit vllus honos, si cùm actus ab vrbe
Daunius hostili Teucris vrgentibus heros
Vix pugna absistit, similis dicetur asello
Quem pueri læto pascentem pinguia in agro
Ordea stipitibus duris detrudere tendunt
Instantes, quatiúntque sudes per terga, per armos.
Ille autem campo vix cedere, & inter eundum
Sæpè hîc atque illîc auidis insistere malis.
Omnia conueniunt, rerúmque simillima imago est.
Credo equidē, sed turpe pecus, nec Turnus asellum
Turnus auis, atauísque potens dignabitur heros.
Aptius hanc speciem referat Leo, quem neq; terga
Ira dare, aut virtus patitur, neque sufficit vnus
Tendere tot contra, telísque obstare sequentum.
Hoc quoque non studiis nobis leuioribus instat
Curandum, vt, quando non semper vera profamur
Fingentes, saltem sint illa simillima veris.
Vidi aliquos, qui, cum Glauco medio æquore belli
Tydides ferus occurrit, vix credere possunt
Tot traxisse moras longis sermonibus vsos
Inter sese ambos, dum feruent omnia cæde.
Alter enim diri narrat fera fata Lycurgi,
Crimine damnati falso, alter Bellerophontis
Facta refert, magna domitam virtute Chimæram,

Et

Et victos pariter Solymos, & Amazonas armis.
Nam quæ multa canunt ficta & nõ credita vates,
Dulcia quo vacuas teneant mendacia mentes,
Illis nulla fides, quam nec sibi denique aperti
Exposcunt, nec dissimulant, licet omnia obumbrent
Religione Deum, quæ non credenda profantur.
Idcirco solis perhibent armenta locuta
Mortua, & in verubus Vulcano tosta colurnis.
Vt minus acris equos itidem miremur Achillis,
Verbáque veliferas rostris fudisse carinas,
Omnia quæ porta veniunt insomnia eburna.
Disce etiam pulchri tibi si cura ordinis vlla est,
Res tantum semel effari, repetita bis aures
Ferre negant, subeunt fessas fastidia mentes.
Quanquã etiã hîc nostris cernes differre Pelasgos.
Nam tibi non referent semel illi somnia Atridæ.
Nec sat erit si retulerint quid fortis Achilles
Mente dolens Danaum sese subduxerit armis,
Ipse iterum Aeacides nisi solo in littore ponti
Flens eadem æquoreæ narrauerit omnia matri.
Quin etiam reges cùm dant mandata ferenda,
Cuncta canunt prius ipsi, eadẽ mox carmine eodẽ
Missi oratores repetunt nihil ordine verso,
Non sic Ausonius Venulus, legatus ab Arpis
Cùm redit Aetoli referens responsa tyranni.
Altum alis assurgat opus, tu nocte diéque
Exiguum meditator, vbi sint omnia culta,
Et visenda nouis iterúmque iterúmque figuris.
Quod si longarum cordi magis ampla viarum

Sunt ſpatia, anguſtis cùm res tibi finibus arcta,
In longum trahito arte. viæ tibi mille trahendi,
Mille modi. nam ficta potes multa addere veris,
Et petere hinc illinc variarum ſemina rerum.
Nónne vides, vt noſtra Deos in prælia ducant,
Hos Teucris, alios Danais ſocia arma ferentes,
Certantéſque inter ſe odiis, donec pater ipſe
Concilium vocet, atque ingentes molliat iras?
Cùm ſecura tamen penitus natura Deorum
Degat, & aſpectu noſtro ſummota quieſcat.
Addunt infernáſque domos regna inuia viuis,
Tartareóſque lacus, Ditémque, & Erinnyas atras.
Tum volucrum captant cantus, atq; omina pennæ.
Sæpe etiam hoſpitibus conuiuia læta receptis,
Regaléſque canunt epulas, vbi multa repoſtis
Narrantur dapibus vario ſermone viciſſim,
Nunc ludos celebrant magnorũ ad buſta virorum,
Annua nunc patriis peragunt Diis ſacra periclo
Seruati quondam, laudéſque ad ſidera tollunt
Aut Phœbi monſtro ingenti Pythone perempto,
Aut magni Alcidæ, Cacum vt vidêre iacentem.
Rege ſub Euryſtheo tulerit quos ille labores
Alterni repetunt cantu. ſuper omnia Caci
Speluncã adijciunt, ſpirantémque ignibus ipſum.
An memorem, quandoq; omnes intendere neruos
Cùm libuit, verbiſque ipſam rem æquare canendo,
Seu dicenda feri tempeſtas horrida ponti,
Ventorum & rabies, fractæque ad ſaxa carinæ
Aut Siculo anguſto, aut impacato Euxino?

Sin

Siue coorta repente lues, cùm multa ferarum
Corpora, multa hominum letho data, siue Sicana
Dicendum quantis terra tonet Aetna ruinis
Prorumpens atram cæli vsque ad sidera nubem
Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
Vidisti cùm bella canunt horrentia & arma,
Arma fremũt, miscentq; equitũ, peditumq; ruinas.
Ante oculos Martis sese offert tristis imago,
Non tantum vt dici videantur, sed fieri res,
Vnde ipsis nomen Graij fecère poëtis.
Armorum fragor audiri gemitúsque cadentum,
Cædentúmque ictus, & inania vota precantum.
Quis quoque, cùm captas euoluunt hostibus vrbes,
Temperet à lacrymis? tectorum ad culmina sæuas
Ire faces, paßimque domos inuoluere flammas
Cernere erit, trepidósque senes, puerósque parentes
Amplexos, flentésque ipsas ad sidera matres
Tollentes clamorem hostes intérque, suósque,
Abstractásque nurus adytis, arísque Deorum
Et crinem laniare, & pectora tundere palmis,
Hos fugere, ast illos ingentem abducere prædam,
Pérque domos, pérque alta ruunt delubra Deorũ,
Atq; hùc, atq; illuc tota discurritur vrbe. (vis?
Quid cũ animis sacer est furor additus, atq; potens
Nam variant species animorum, & pectora nostra
Nunc hos, nunc illos multo discrimine motus
Concipiunt, seu quòd cæli mutatur in horas
Tẽpestas, hominúmque simul quoq; pectora mutãt,
Seu quia non ijsdem respondent sæpe labore

Sensus

Sensus effœti, atque animus cum corpore languet:
Seu quia curarum interdum, vacuique doloris,
Interdum tristes cæco intus tundimur æstu.
Dij potius nostris ardorem hunc mentibus addunt;
Dij potius, felixque ideo qui tempora quiuit,
Aduentúmque Dei, & sacrũ expectare calorem,
Paulisperque operi posito subducere mentem,
Mutato donec redeat clementia cæli.
Sponte sua veniet iustum (ne accersite) tempus.
Interdum & siluis frondes, & fontibus humor
Desunt, nec victis semper caua flumina ripis
Plena fluunt, nec semper agros ver pingit apricos.
Sors eadem incertis contingit sæpe poetis.
Interdum exhaustæ languent ad carmina vires,
Absumptusq; vigor, studiorumq; immemor est mẽs;
Torpescunt sensus, circum præcordia sanguis
Stat gelidus: credas penitus migrasse camœnas,
Notaq; nũquã ipsum rediturũ in pectora Phœbũ,
Nil adeo Musæ, nil subuenit auctor Apollo.
Ah quoties aliquis frustra consueta retentat
Munera, nec cernit cælum se tendere contra,
Aduersosque Deos, atque implacabile numen?
Quidam autem inuentus, qui sæpe reduceret auras
Optatas veterum cantando carmina vatum,
Paulatímque animo blandum inuitaret amorem,
Donec collectæ vires, animíque refecti,
Et rediit vigor ille, velut post nubila, & imbres
Sol micat æthereus. vnde hæc tam clara repente
Tempestas? Deus ecce Deus iam corda fatigat,
Aliis

Altius insinuat venis, penitúsque per artus
Diditur, atque faces sæuas sub pectore versat.
Nec se iam capit acer agens calor, igneaq; intus
Vis sæuit, totóque agitat se corpore numen.
Ille autem exultans iactat iam non sua verba,
Oblitusq; hominum, mirum sonat, haud potis ignem
Excutere. inuitum miratur se ire, rapique
Præcipitem te Phœbe vocans, te Phœbe prementē
Vociferans, plenúsque Deo stimulísque subactus
Haud placidis. non ille dapum, non ille quietis,
Aut somni memor hanc potis est deponere curam.
Sæpe etiam in somnis memores Phœbeia versant
Munera, & inuenti quidam qui sæpe sopore
In medio Musis cecinêre, & Apolline digna.
Tantus amor famæ, præsentis tanta Dei vis.
Ne tamen ah nimium puer ô ne fide calori.
Non te fortunæ semper permittimus vti,
Præsentiq; auræ, sæuum dum pectore numen
Insidet. at potius ratioq;, & cura resistat.
Fræno siste furētem animum, & sub signa vocato,
Et premere, & laxas scito dare cautus habenas.
Atque ideo semper tunc expectare iubemus,
Dum fuerint placati animi, compressus & omnis
Impetus. hîc recolens sedato corde reuise
Omnia, quæ cæcus menti subiecerit ardor.
Præterea haud lateat te nil conarier artem,
Naturam nisi vt assimulet, propiúsque sequatur.
Hanc vnam vates sibi proposuêre magistram,
Quicquid agunt, huius semper vestigia seruant.

Hinc

Hinc varios moréſque hominũ, moresq; animantũ,
Aut ſtudia imparibus diuiſa ætatibus apta
Effingunt facie verborum, & imagine reddunt
Quæ tardóſque ſenes deceant, iuuenéſque virẽtes,
Fœmineumq; genus, quantum quoque rura colẽti,
Aut famulo diſtet regum alto è ſanguine cretus.
Nam mihi non placeat teneros ſi ſit grauis annos
Telemachus ſupra, ſenior ſi Neſtor inani
Gaudeat & ludo, & canibus, pictis've pharetris.
Et quoniam in noſtro multi perſæpe loquuntur
Carmine, verba illis pro conditione virorum,
Aut rerum damus, & proprij tribuuntur honores,
Cuique ſuus, ſeu mas, ſeu fœmina, ſiue Deus ſit.
Sẽper enim ſummus diuûm pater, atq; hominũ rex
Ipſe in concilio fatur, ſi forte coorta
Seditio, paucis. at non Venus aurea contra
Pauca refert Teucrûm indignos miſerata labores.
Ingreditur furiis, atque alta ſilentia rumpit
Acta furore graui Iuno, ac fœta vſque querelis.
Cúmque etiam iuueni gliſcat violentia maior,
Ardens cui virtus, animúſque in pectore præſens,
Nulla mora in Turno, nec dicta animoſa retractat.
Stat conferre manũ, & certamine prouocat hoſtem
Deſertorem Aſiæ. verùm quantum ille feroci
Virtute exuperat, tanto eſt impenſiùs æquum
Et pietate grauem, & ſedato corde Latinum
Conſulere, atq; omnes metuentem expendere caſus.
Multum etiam intererit, Didóne irata loquatur
An pacato animo. Libycas ſi linquere terras

Troianus paret, & desertum fallere amorem,
Sauiet, ac tota passim bacchabitur vrbe
Mentis inops, immanis, atrox verba aspera rũpet,
Confusasq; dabit voces, incertáque, & anceps
Quæ quibus ante ferat. quantum ah distabit ab illa
Didone, excepit Teucros quæ nuper egentes,
Soluere corde metum, atque iubens secludere curas,
Inuitánsque suis vellent considere regnis?
Nec te oratores pigeat, artísque magistros
Consuluisse, Sinon Phrygios quo fallere possit
Arte, dolis quocunque animos impellere doctus,
Quóve tenere queat Graios fandi auctor Vlysses
Stante domum Troia tandem discedere certos.
Quid tibi nunc dulcem præ cunctis Nestora dicam,
Qui toties inter primores Argiuorum
Ingentes potuit verbis componere lites,
Et mulcere animos, & mollia fingere corda?
Artibus his certè Cytherea instructa, dolísque
Arma rogat nato genitrix, & adultera læsum
Vulcanum alloquitur, dictisq; aspirat amorem.
Nam causas petit ex alto indeprensa, viriq;
Circuit occulta verborum indagine mentem.
Discitur hinc etenim sensus, mentésque legentum
Flectere, diuersosq; animis motus dare, vt illis
Imperet arte potens (dictu mirabile) vates.
Nam semper seu læta canat, seu tristia mærens,
Affectas implet tacita dulcedine mentes.
Quem non Threicij quondam sors aspera vatis
Molliat, amissam dum solo in littore secum

Eurydice solans ægrum testudine amorem
Te veniente die, te decedente vocaret?
Quid? puer Euryalus cum pulchros voluitur artus
Ah dolor, inq; humeros lapsa ceruice recumbens
Languescit moriens, ceu flos succisus aratro,
Ardet adire animus lectori, & currere in ipsum
Volscentem, puerinq; manum supponere mento
Labenti, ac largum frustra prohibere cruorem
Purpureo niueum signantem flumine pectus.
Postremo, tibi siqua instant dicenda, ruborem
Quæ tenerum incuterent Musis ad aperta, chorisq;
Virgineis, molli vel præterlabere tactu
Dissimulans, vel verte aliò, & rem suffice fictam.
Si pater omnipotens tonitru cælum omne ciebit,
Speluncam Dido dux & Troianus eandem
Deueniant, pudor vlterius nihil addere curet.
Nam sat erit, tellus quòd prima, & conscius æther
Connubij dent signũ, vlulentq; in vertice Nymphæ.
Né ve aliis impar nimium, ne Troilus armis
Ah puer infelix facito concurrat Achilli,
Quàm quibus in Libyco conspexit littore pictum
Illum Anchisiades heros, dum victus anhelis
Fertur equis, curruq; hæret resupinus inani,
Nec pueri veros congressus dicere cures.
Quid deceat, quid nõ, tibi nostri ostendere possunt
Inuenta ex aliis disce, & te plurima Achiuos
Consulere hortamur veteres, Argiuáque regna
Explorare oculis, & opimam auertere gazam
In Latium, atq; domum lætũ spolia ampla referre.

Haud

Haud minor est adeo virtus, si te audit Apollo,
Inuenta Argiuum in patriam conuertere vocem,
Quàm si tute aliquid intactum inueneris antè.
Aspice vt insignis peregrino incedat in auro
Fatidicæ Mantus, & Minci filius amnis;
Fulgeat vt magni exuuias indutus Homeri,
Nec pudet egregias arteis ostenderit, esto,
Græcia, tradiderit Latio præclara reperta,
Dum post in melius aliunde accepta Latini
Omnia rettulerint, dum longè maxima Roma
Vt bellis studiis, ita doctis artibus omnes,
Quot Sol cunque videt terrarum, anteiuerit vrbes.
Dij Romæ indigetes, Troiæ túque auctor Apollo,
Vnde genus nostrum cæli se tollit ad astra,
Hanc saltem auferri laudem prohibete Latinis.
Artibus emineat semper, studiísque Mineruæ
Italia, & gentes doceat pulcherrima Roma,
Quandoquidem armorum penitus fortuna recessit,
Tanta Italos inter creuit discordia reges.
Ipsi nos inter sæuos distringimus enses,
Nec patriam pudet externis aperire tyrannis.
Spes tamen Italiæ prostratæ affulserat ingens
Nuper, & egregiis animos erexerat ausis.
Heu frustra, inuidit laudi sors læua Latinæ,
Nec dum fata malis Italum exaturata quierunt.
Iam gentes longè positæ trepidare, ducésque
Externi iam diues Arabs, iam Nilus, & Indus
Audierant longè Tusci decora alta Leonis,
Audierãt Medycúmque genus, stirpémq; Deorũ.

Iam tum ille egregias curas accinxerat ardens
Pro patriæ decore, pro libertate sepulta
Antiquæ Ausoniæ germano fretus Iulo,
Qui cum partitus curarum ingentia semper
Pondera commissas rerum tractabat habenas
Idem regnatórque hominum, diuûmque sacerdos.
Iámque illum Europæ reges, génsque omnis in vnū
Conuersiq; oculos, conuersiq; ora tenebant.
Iámque duces animis illum concordibus omnes
Velle sequi trepidos in Turcas arma parantem.
Illum quadriiugo inuectum per mœnia curru
Roma triumphato vidisses protinus orbe.
Illum Tybri pater lætanti spumeus alueo
Exciperes Tuscus Tuscum, veheréque per vndas
Miratus habitúsque nouos, hominúmque figuras.
Issent post currus capti longo ordine reges,
Oblitúsque minas minor iret barbarus hostis,
Qui victis Solymis nunc, atque oriente subacto
Exultat fidens, orbísque affectat habenas
Efferus, atque Italæ iam iam (scelus) imminet oræ.
Visendi studio paßim Romana iuuentus
Per fora, pérque vias festa discurreret vrbe.
Ipse suos solio fulgens pater aureus alto
Aspiceret ciues longo post tempore visos,
Barbaricúmque aurum, prædæq; iuberet aceruos
Sacratis adytis, penitúsque alta arce reponi.
Verùm heu (Dij vestrū crimen) spes tanta repente
Italiæ absumpta, ac penitus fiducia ceßit.
Egregius moriens heros secum omnia vertit.

M. HIE

M. HIERONYMI VIDAE CREM. POET.

LIBER III.

*

NVnc autē linguæ studium, moremq; loquendi,
Quē vates, Musæq; p̄bēt, atq; auctor Apollo,
Expediam, curam extremam, finémque laborum.
Discendum indicia, & verborum lumina quæ sint
Munere Pieridum lustrandis addita rebus.
Ne te opere incæpto deterreat ardua meta,
Audendum puer, atque inuicto pectore agendum.
Iam te Pierides summa en de rupe propinquum
Voce vocant, viridíque ostentant fronde coronam
Victori, atque animo stimulos hortatibus addunt.
Iámque rosas calathis spargunt per nubila plenis
Desuper, & florum placido te plurima nimbo
Tempestas operit, gratúmque effusus odorem
Ambrosiæ liquor aspirat diuina voluptas.
Verborum in primis tenebras fuge, nubiláque atra.
Nam neque (si tantum fas credere) defuit olim
Qui lumen iucundum vltro, lucémque perosus
Obscuro nebulæ se circunfudit amictu.
Tantus amor noctis, latebræ tam dira cupido.
Ille ego sim, cui Pierides dent carmina Musæ
Lumine clara suo, externæ nihil indigna lucis.
Nec tamen id votis optandum denique magnis.
Ipse volens per te poteris, vis dædala fandi

Tot se adeo in facies, tot se conuertit in ora,
Mille trahens varia secum ratione colores.
Mille modis aperire datur, mentísque latebras,
Quique latent tacito arcani sub pectore motus.
Si tibi, dum trepidas, non hac successerit, & lux
Non datur hinc, te verte aliò, luménque require
Nunc hàc, nunc illàc, donec diffulserit vltro,
Claráque tempestas cælo radiarit aperto.
Quin etiam angustis si non vrgebere rebus,
Cum fandi tibi mille viæ, tibi mille figuræ
Occurrent, tu mille vias, tu mille figuras,
Nũc hãc, nunc aliã ingredere, & mutare memẽto
Iámq; hos, iamq; alios haud segnis sumere vultus.
Nempe inde illectas aures immensa voluptas
Detinet, & dulci pertentat pectora motu.
Ergo omnem curam impendũt, vt cernere nusquã
Sit formas similes naturæ exempla sequuti,
Dissimili quòd sint facie quæcunque sub astris
Vitales carpunt auras, genus omne ferarum,
Atque hominũ pictæ volucres, mutæq; natantes.
Nonne vides verbis vt veris sæpe relictis
Accersant simulata, aliundéque nomina porrò
Transportent, apténtque aliis ea rebus, vt ipsæ
Exuuiásque nouas, res, insolitósque colores
Induiæ sæpe externi mirentur amictus
Vnde illi, lætæque aliena luce fruantur,
Mutatóque habitu, nec iam sua nomina mallent?
Sæpe ideo cùm bella canunt, incendia credas
Cernere, diluuiúmque ingens surgentibus vndis.

Contrà

Contra etiam Martis pugnas imitabitur ignis,
Cum furit accensis acies Vulcania campis.
Nec turbato oritur quōdam minor æquore pugna.
Confligunt animosi Euri certamine vasto
Inter se, pugnántq; aduersis molibus vndæ.
Vsqueadeo paßim sua res insignia lætæ
Permutántque, iuuántq; vicißim, & mutua sese
Altera in alterius transformat protinus ora.
Tum specie capti gaudent spectare legentes.
Nam diuersa simul datur è re cernere eadem
Multarum simulachra animo subeuntia rerum.
Ceu cùm forte olim placidi liquidißima ponti
Aequora vicina spectat de rupe viator,
Tantum illi subiecta oculis est mobilis vnda.
Ille tamen siluas, intérq; virentia prata
Inspiciens miratur, aquæ quæ purior humor
Cuncta refert, captósq; eludit imagine visus.
Non aliter vates nunc huc traducere mentes
Nunc illuc, animísq; legentum apponere gaudet
Diuersas rerum species, dum tædia vitat.
Res humiles ille interea non secius effert
Splendore illustrans alieno, & lumina vestit,
Verborúmq; simul vitat dispendia parcus.
Hunc fandi morem (si vera audiuimus) ipsi
Cælicolæ exercent cæli in pentralibus altis,
Pieridum chorus in terras quem detulit olim,
Atq; homines docuère, Deum præclara reperta,
Illæ etenim Iouis æthera dicuntur in aula
Immixtæ superis festas agitare choreas,

Et semper canere alterna, Phœbíq; fruuntur
Colloquio, vatúmq; inspirant pectora ab alto.
Nec tamen haud solis fugit hæc me nota poetis,
Verùm etiã auctores alij experiuntur, & audent.
Præcipuè orantes causas, fandiq; magistri,
Seu sontes tendant legum compescere habenis,
Seu caros cupiant atris è mortis amicos
Faucibus eripere, & defletos reddere luci.
Quin etiam agricolas ea fandi nota voluptas
Exercet, dum læta seges, dum trudere gemmas
Incipiunt vites, sitientiáq; ætheris imbrem
Prata bibunt, ridéntq; satis surgentibus agri.
Hanc vulgo speciem propriæ penuria vocis
Intulit, indictísq; vrgens in rebus egestas.
Quippe vbi se vera ostendebãt nomina, nusquam
Fas erat hinc atq; hinc transferre, simillima veris.
Paulatim accreuêre artes, hominúmq; libido,
Quódq; olim vsus inops reperit, nũc ipsa voluptas
Postulat, hunc addens verborum rebus honorem.
Sic homines primùm venti vis aspera adegit,
Vitandíq; imbres stipulis horrentia tecta
Ponere, & informi sedem arctam claudere limo.
Nunc altæ æratis trabibus, Parijsq; columnis
Regifico surgunt ædes ad sidera luxu.
Parciùs ista tamen delibant, & minùs audent
Artifices alij, nec tanta licentia fandi
Cuiq; datur solis vulgo concessa poetis.
Nempe pedum hi duris cohibentur legibus, & se
Sponte sua spatijs angusti temporis arctant.

Liber

Liberius fas campum aliis decurrere apertum.
Sacri igitur vates facta, atq; infecta canentes
Libertate palàm gaudent maiore loquendi,
Quæsitiq; decent cultus magis, atq; colores
Insoliti, nec erit tanto ars deprensa pudori.
Crebrius hi fando gaudent super æthera miris
Tollere res (nec sit fas tantum credere) dictis,
It cælo clamor, tremit omnis murmure olympus.
Nec mora, bis vocem ingeminant, vrbísq; ruinas,
Fatáq;, præliáq;, & sortem execrantur iniquam,
O pater, ô patria, ô Priami domus inclyta quōdā,
Clamantes, cecidit prò Iupiter Ilion ingens.
Quid cùm Neptunum dicunt mare, vina Lyæum,
Et Cererem frumenta patrúmq; è nomine natos
Significant, memorántq; vrbes pro ciuibus ipsis?
Atq; ideo timor attonitos cùm inuaserit Afros,
Africa terribili tremet horrida terra tumultu.
Nec deerit, tibi pro fluuiis, próq; omnibus vndis
Pocula qui pressis Acheloia misceat vuis.
Ecce autem subitis conuersis vocibus vltrò
Sæpe aliquē longè absentem, desertáq; & antra,
Et solos monteis affantur: sæpe salutant
Siluásq;, fluuiósq;, & agros, sensuq; carentes
Speluncas, velut hæc sint responsura vocata:
Et vos ô vacui compellant nomine saltus.
Præterea verbis inimicos addere sensus
Oppositis, dum dissimulant, aliúdq; videbis
Sæpe loqui, atq; aliud simulata condere mente.
Egregia interà coniux ita nocte suprema

Deiphobo fidum capiti subduxerat ensem.
Nec minus insignis Drances, cum stragis aceruos
Tot dedit, & claris insigniit arua trophæis.
Quid sequar vlterius, quanta dulcedine captas
Detineant aures, vocem cùm rursus eandem
Ingeminant, modò non verborum cogat egestas?
Pan etiam Arcadia neget hoc si iudice præsens,
Pan etiam Arcadia dicam te iudice vanum.
Hæc adeò cùm sint, cùm fas audere poetis
Multa modis multis, tamen obseruare memento
Si quando haud proprijs rem mauis dicere verbis,
Translatisq; aliunde notis, longéq; petitis,
Ne nimiam ostendas, quærendo talia, curam.
Nanq; aliqui exercēt vim duram, & rebus iniqui
Natiuam eripiunt formam indignantibus ipsis,
Inuitásq; iubent alienos sumere vultus.
Haud magis imprudens mihi erit, & luminis expers
Qui puero ingentes habitus det ferre gigantis.
Quàm si quis stabula alta lares appellet equinos,
Aut crines magnæ genitricis gramina dicat.
Præstiterit vero faciem, spolia & sua cuiq;
Linquere, & interdū proprijs rem prodere verbis
Indicijsq; suis, ea sint modò digna Camœnis.
Res etiam poteris rebus conferre vicißim,
Nominibúsq; ambas verísque, suísq; vocare.
Quod faciens, fuge verborum dispēdia, paucísq;
Includas numeris, vnde illa simillima imago
Ducitur, & breuiter confer, ne forte priorum
Oblitus sermonum alio traducere mentem,

Inq;

Inq; alia ex aliis videare exordia labi.
Iamq; age, verborum qui sit delectus habendus,
Quæ ratio (nam nec sunt omnia versibus apta,
Omnia nec pariter tibi sunt vno ordine habenda)
Versibus ipsa etiam diuisa, & carmina quantum
Carminibus distant, tantum distantia verba
Sunt etiam inter se, quamuis communia multa.
Interdum inuenies versus diffusa per omnes.
Multa decent scenam, quæ sunt fugienda canenti
Aut Diuûm laudes, aut Heroum incyta facta.
Ergo altè vestiga oculis, aciémq; voluta
Verborum silua in magna, tum accommoda Musis
Selige, & insignes vocum depascere honores,
Vt nitidus puro versus tibi fulgeat auro.
Reijce degenerem turbam nil lucis habentem,
Indecoresq; notas, ne sit non digna supellex.
Quî fieri id poßit, veterum te semita vatum
Obseruata docebit. adi monimenta priorum
Crebra oculis, animóq; legens, & multa voluta.
Tum quamuis, longè si quis supereminet omnes,
Virtutem ex illo, ac rationem discere fandi
Te iubeam, cui contendas te reddere semper
Aßimilem, atq; habitus, gressusq; effingere euntis,
Quantum fata sinunt, & non auersus Apollo.
Haud tamen interea reliquum explorare labores
Abstiteris vatum, moneo, suspectáq; dicta
Sublegere & varium ex cunctis abducere gazam.
Nec dubitem versus hirsuti sæpe poetæ
Suspensus lustrare, & vestigare legendo,

Sicubi se quædam forte inter commoda versu
Dicta meo ostendant, quæ mox melioribus ipse
Auspicijs proprios possim mihi vertere in vsus
Detersa prorsus prisca rubigine scabra.
Flumina sæpe vides immundo turbida limo,
Haurit aquã tamen inde frequẽs concursus, & al-
Important puteis ad pocula. desuper illa (tis
Occultis diffusa canalibus insluit, omnémq;
Illabens bibulas labem exuit inter arenas.
Nil adeò incultum, quod non splendescere possit,
Præcipuè si cura vigil non desit, & vsq;
Mente premas multúmq; animo tecũ ipse voluttes.
Atq; ideo ex priscis semper quo more loquamur
Discendum quorum depascimur aurea dicta,
Præcipuumq; auidi rerum populamus honorem.
Aspice vt exuuias, veterúmq; insignia nobis
Aptemus: rerum accipimus nunc clara reperta:
Nũc seriẽ, atq; animũ verborũ, verba quoq; ipsa.
Nec pudet interdum alterius nos ore loquutos.
Cùm verò cultis moliris furta poëtis,
Cautiùs ingredere, & raptus memor occule versis
Verborum indicijs atq; ordine falle legentes
Mutato. noua sit facies, noua prorsus imago.
Munere (nec longum tempus) vix ipse peracto
Dicta recognosces veteris mutata poëtæ.
Sæpe palàm quidam rapiunt, cupiúntque videri
Omnibus intrepidi, ac furto lætantur in ipso
Deprensi, seu cum dictis nihil ordine verso
Longè alios ijsdem sensus mira arte dedêre,

Extae

Exueruntq; animos verborum impunè priores.
Seu cum certandi priscis succensa libido,
Et possessa diu, sed enim malè condita victis
Extorquere manu iuuat, in meliúsq; referre.
Ceu sata, mutatóq; solo felicius olim
Cernimus ad cælum translatas surgere plantas.
Poma quoq; vtilius succos oblita priores
Proueniunt, sic regna Asiæ, Troiæq; penates
Transtulit, auspicijs Phrygius melioribus heros
In Latium, quãuis (nam Diuûm fata vocabant)
Inuitus Phœnissa tuo de littore cessit,
Nec connubia læta, nec incepti Hymenæi
Flexerunt immitem animum. tu victa dolore
Occidis, & curæ vix ipsa in morte relinquunt.
Nunquam ô Dardaniæ tetigissent vestra carinæ
Littora, fors nulli poteras succumbere culpæ.
Ergo agite ô mecum securi accingite furtis
Vnà omnes pueri, passimq; auertite prædam.
Infelix autem (quidam nam sæpe reperti)
Viribus ipse suis temerè qui fisus, & arti,
Externæ quasi opis nihil indignus abnegat audax
Fida sequi veterum vestigia, dum sibi præda
Temperat heu nimium, atq; alienis parcere creuit,
Vana superstitio, Phœbi sine numine cura.
Haud longum tales ideo lætantur, & ipsi
Sæpe suis superant monimentis: illaudatiq;
Extremum ante diem fœtus fleuêre caducos,
Viuentésq; suæ viderunt funera famæ.
Quàm cuperent vano potiùs caruisse labore,

Eq; suis alias didicisse parentibus arteis?
Sæpe mihi placet antiquis alludere dictis,
Atq; aliud longe verbis proferre sub iisdem.
Nec mea iam sapiens per sese prodita quisquam
Furta redarguerit, quæ mox manifesta probabunt
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.
Tantùm absit pœnæ metuens infamis vt ipse
Furta velim tegere, atq; meas celare rapinas.
Non tamen omnia te priscis fas fidere, qui non
Omnia sufficient, quærenti pauca labore
Attentanda tuo nondum vlli audita supersunt.
Nos etiam quædam iccirco noua condere nulla
Relligio vetat, indictásq; effundere voces.
Ne vero hæc penitus fuerint ignota, suumq;
Agnoscant genus, & cognatam ostendere gentem
Possint, ac stirpis nitantur origine certæ.
Vsq; adeò patriæ tibi si penuria vocis
Obstabit, fas Graiugenùm felicibus oris
Deuehere informem massam, quam incude Latina
Informans patrium iubeas dediscere morem.
Sic quondam Ausoniæ succreuit copia linguæ.
Sic auctum Latium, quò plurima trāstulit Argis
Vsus, & exhaustis Itali potiuntur Athenis.
Nónne vides medijs vt multa erepta Mycenis
Graia genus fulgent nostris immixta, nec vllum
Apparet discrimen. eunt insignibus æquis
Vndiq; per Latios & ciuis, & aduena tractus.
Iam dudum nostri cessit sermonis egestas.
Raro vber patriæ, tibi raro opulentia deerit.

Ipse

Ipse suis Cicero thesauris omnia promet,
Auctoresq; alij nati felicibus annis
Omnia sufficient, nec solis crede poetis.
Saepe etiam vidi veterum inter carmina vatum
Barbarico versus cultu, gazaq; superbos.
Belgicaq; immisit trans alpes esseda Gallus
In Latium, & longae Macedum venere sarissae.
Et metuam ne deficiat me larga supellex
Verborum, angustiq; premat sermonis egestas?
Quin & victa situ, si me penuria adaxit,
Verba licet renouare, licet tua sancta vetustas
Vatibus indugredi sacraria. saepius olli
Aetatis gaudent insignibus antiquai,
Et veterum ornatus induti incedere auorum.
Non tamen ille veter squalor fuat vndiq;, & ater
Verborum situs his modus adsit denique, quando
Copia non desit, quorum nunc peruius vsus.
Tum quoq; si deerunt rebus sua nomina certa,
Fas illas apta verborum ambire corona,
Et late circunfusis comprendere dictis.
Verba etiam tum bina iuuat coniungere in vnum
Molliter inter se vinclo sociata iugali.
Verum plura nefas vulgo congesta coire,
Ipsaq; quadrifidis subniti carmina membris.
Itala nec passim fert monstra tricorpora tellus.
Horresco diros sonitus, ac leuia fundo
Inuitus per terricrepas per carmina voces.
Argolici quos ista decet concessa libido,
Talia connubia, & tales celebrant Hymenaeos.

Tergemi

Tergemini atrimmane struant ad sideras moles
Pelion addentes Ossæ, & Pelio Olympum.
At verbis etiam partes ingentia in ambas
Verba interpositis proscindere, seq; parare,
Deterere interdum licet, atq; abstraxe secando
Exiguam partem, & strinxisse fluentia membra.
Iccirco siquando ducum referenda, virúmq;
Nomina dura nimis dictu, atq; asperrima cultu,
Illa aliqui, nunc addentes, nunc inde putantes
Pauca minutatim leuant, ac mollia reddunt,
Sichæúmq; vocant mutata parte Sicarbam.
Hinc mihi Titanum pugnas, & sæua gigantum
Bella magis libeat canere, Enceladíq; tumultus,
Quàm populos Itala quondam virtute subactos,
Atq; triumphatas diuerso à littore gentes.
Sed neq; verborum causa vis vlla canentem,
Consilium præter, cogat res addere inanes,
Nomina sed rebus semper seruire iubeto
Omnia perpendens versus resonantia membra.
Verba etenim quædam ignarum te fallere possunt,
Ni vigiles, mandatum & munus obire recusent,
Fatentúrq; operi clam sese, & inertia cessent.
Cetera dum labor exercet concordia iussus
Quæq; suus. tantum illa dabũt numerũq;, sonũq;
Atq; ideo quid ferre queant, quid quæq; recusent
Explorare prius labor esto, & munera iusta
Mandato, ac proprium cunctis partire laborem.
Obscuros aliter crepitus, & murmura vana
Miscebis, ludésq; sonis fallacibus aures.

Nec

Nec tamen interdum vacuas, animóque carentes
Addubitem ipse volens incassum fundere voces,
Verbáque, quæ nullo fungantur munere sensus,
Diues vt egregio tantum, & conspectus amictu
Versus eat, dulcique sono demulceat aures:
Atque adeò quæ sint, ne verò quære, profectò
Illa tibi se sponte dabunt per se obuia passim.
Sæpe autem ruptis vinclis exempta volutes
Membra, & compactum quæsitor disiÿce versum,
Post iterum refice, & partes in pristina redde
Partibus auulsas: nunquam te libera vinclis
Incautum fallent resoluto carmine verba.
Hûc ades, hîc penitùs tibi totũ Helicona recludã.
Te Musæ puer hîc faciles penetralibus imis
Admittunt, sacrísque adytis inuitat Apollo.
Principio quoniam magni commercia cæli
Numina concessêre homini, cui carmina curæ,
Ipse Deum genitor diuinam noluit artem
Omnibus expositam vulgò, immeritísque patêre.
Atque ideo, turbam quo longè arceret inertem
Angustam esse viam voluit, paucísque licere.
Multa adeò incumbunt doctis vigilanda poëtis.
Haud satis est illis vtcunq; claudere versum,
Et res verborum propria vi reddere claras.
Omnia sed numeris vocum concordibus aptant,
Atque sono quæcunque canunt imitantur, & apta
Verborum facie, & quæsito carminis ore.
Nam diuersa opus est veluti dare versibus ora,
Diuersósque habitus, ne qualis primus, & alter,

Talis

Talis & inde alter, vultúque incedat eodem.
Hic melior motúque pedum, & pernicibus alis
Molle viam tacito lapsu per læuia radit.
Ille autem membris, ac mole ignauius ingens
Incedit tardo molimine subsidendo.
Ecce aliquis subit egregio pulcherrimus ore,
Cui lætum membris Venus omnibus afflat hono-
Contrà alius rudis informes ostendit & artus,
Hirsutúmque supercilium, ac caudam sinuosam
Ingratus visu, sonitu illætabilis ipso.
Nec verò hæ sine lege datæ, sine mente figuræ:
Sed facies sua pro meritis, habitusq́; sonúsque
Cunctis, cuique suus, vocum discrimine certo.
Ergo vbi iam nautæ spumas salis ære ruentes
Incubuêre mari, videas spumare reductis
Conuulsum remis, rostrísque tridentibus æquor.
Tunc longè sale saxa sonant, tunc & freta ventis
Incipiunt agitata tumescere: littore fluctus
Illidunt rauco, atque refracta remurmurat vnda
Ad scopulos, cumulo insequit̃ prærupt⁹ aquæ mõ
Nec mora, Trinacriã cernas procul intremere om-
Funditus, & montes concurrere montibus altos.
Cùm verò ex alto speculatus cærula Nereus
Leniit in morem stagni, placidæq́; paludis,
Labitur vncta vadis abies, natat vncta carina.
Hinc etiam solers mirabere sæpe legendo,
Sicubi Vulcanus siluis incendia misit,
Aut agro stipulas flamma crepitante cremari.
Nec minus exultant latices, cùm tęda sonore

Virgea

Virgea ſuggeritur coſtis vndantis aheni.
Carmine nec leui dicenda eſt ſcabra crepido.
Tum, ſi læta canunt, hilari quoque carmina vultu
Incedunt, lætúmque ſonant haud ſegnia verba,
Seu cùm vere nouo rident prata humida, ſeu cùm
Panditur interea domus omnipotentis olympi.
Contra autem ſeſe triſtes inamabile carmen
Induit in vultus, ſi forte inuiſa volucris
Nocte ſedens ſerum canit importuna per vmbras,
Vt quondam in buſtis, aut culminibus deſertis.
Verba etiam res exiguas anguſta ſequuntur,
Ingentéſque iuuant ingentia, cuncta gigantem
Vaſta decent, vultus immanes, pectora lata,
Et magni membrorum artus, magna oſſa, lacertiq́;.
Atque ideo ſi quid geritur molimine magno,
Adde moram, & pariter tecũ quoq; verba laborẽt
Segnia, ſeu quando vi multa gleba coactis
Aeternum frangenda bidentibus, æquore ſeu cùm
Cornua velatarum obuertimus antemnarum.
At mora ſi fuerit damno, properare iubebo.
Si ſe forte caua extulerit mala vipera terra,
Tolle moras, cape ſaxa manu, cape robora paſtor.
Ferte citi flammas, date tela, repellite peſtem.
Ipſe etiam verſus ruat, in præcépſque feratur,
Immenſo cùm præcipitans ruit Oceano nox,
Aut cùm perculſus grauiter procumbit humi bos.
Cumq; etiam requies rebus datur, ipſa quoq; vltrò
Carmina pauliſper curſu ceſſare videbis
In medio interrupta, quierunt cùm freta ponti,

Postquam auræ posuêre, quiescere protinus ipsum
Cernere erit, mediisque inceptis sistere versum.
Quid dicam, senior cùm telum imbelle sine ictu
Inualidus iacit, & defectis viribus æger?
Nam quoq; tum versus segni pariter pede lãguet.
Sanguis hebet, frigent effœtæ in corpore vires.
Fortem autem iuuenem deceat prorũpere in arces,
Euertisse domos, præfractáque quadrupedantum
Pectora pectoribus perrumpere, sternere turres
Ingentes, totóque ferum dare funera campo.
Nulla adeò vatum maior prudentia, quàm se
Aut premere, aut rerum pro maiestate canendo
Tollere. nunc illos animum summittere cernas
Verborum parcos, humiliq; obrepere gressu,
Textáque vix gracili deducere carmina filo.
Nunc illos verbis opulentos, diuite vena
Cernere erit fluere, ac laxis decurrere habenis
Fluxósque, ingentésque. redundat copia læta
Vbere felici, verborúmque ingruit agmen
Hibernarum instar niuium, cùm Iuppiter Alpes
Frigidus aereas, atque alta cacumina vestit.
Interdum verò cohibent vndantia lora,
Non humiles, non sublimes media inter vtrunque
Littus arant veluti spatia, & confinia radunt.
Sic demum portu læti conduntur in alto.
Quod superest, quæ postremò peragenda poëtæ
Expediam, postquam casus euaserit omnes,
Signáque perpetuum deduxit ad vltima carmen,
Exultans animo victor, lætúsque laborum

Non

Non totam subitò præceps secura per vrbem
Carmina vulgabit. ah ne sit gloria tanti,
Et dulcis famæ quondam malesuada cupido.
At patiens operum semper, metuénsque pericli
Expectet, donec sedata mente calorem
Paulatim exuerit, fœtúsque abolerit amorem
Ipse sui, curámque aliò traduxerit omnem.
Interea fidos adit haud securus amicos,
Vtq; velint inimicum animum, frontisque seueræ
Dura supercilia induere, & non parcere culpæ
Hos iterum atq; iterum rogat, admonitusq; latẽtis
Grates lætus agit vitij, & peccata fatetur
Sponte sua, quamuis etiam damnetur iniquo
Iudicio, & falsum queat ore refellere crimen.
Tum demum redit, & post longa obliuia per se
Incipit hîc illîc veterem explorare laborem.
Ecce autem ante oculos noua se fert vndiq; imago,
Longè alia heu facies rerum, mutatáque ab illis
Carmina, quæ tantũ antè recens cõfecta placebant.
Miratur tacitus, nec se cognoscit in illis
Immemor, atq; operũ piget, ac sese increpat vltro.
Tum retractat opus commissa piacula docta
Palladis arte luens. nunc hæc, nunc reijcit illa,
Omnia tuta timens, melioráque sufficit illis,
Attondétque comas stringens, siluámque fluentem,
Luxuriémque minutatim depascit inanem
Exercens durum imperium, dum funditus omnem
Nocturnis instans operis, operísque diurnis
Versibus eluerit labem, & commissa piarit.

Arduus hîc labor. hic autem durate poëtæ,
Gloria quos mouet æternæ pulcherrima famæ.
Tum si qua est etiam pars imperfecta relicta,
Olim dum properat furor, ingeniíque morari
Tempestas renuit, supplétque, & versibus affert
Inualidis miseratus opem, claudísque medetur.
Nec semel attrectare satis, verùm omne quotannis
Terq;, quatérque opus euoluendum, verbáq; versus
Aeternum immutanda coloribus. omne frequenti
Sæpe reuisendum studio per singula carmen.
Quod non vna dies, fors afferet altera, & vltro
Nullo olim studio, nulla olim in carmine cura
Deprensæ per se prodentur tempore culpæ,
Quæq; latent variæ densa inter nubila pestes.
Quin etiam doctum multum iuuet ille laborem,
Qui varias cæli creber mutauerit oras.
Nanque etiam mutant animi, genióque locorum
Diuersas species, diuersos pectora motus
Concipiunt, nostrísque nouæ se mentibus offert
Vltro aliquid semper lucis, tenebræq; recedunt,
Atque nouos operi semper fas addere flores.
Verùm esto hic etiam modus. huic imponere curæ
Nesciuêre aliqui finem, medicásque secandis
Morbis abstinuisse manus, & parcere tandem
Immites donec macie confectus, & æger
Aruit exhausto velut omnis sanguine fœtus,
Natiuúmque decus posuit, dum plurima vbique
Deformat sectos artus inhonesta cicatrix.
Tuq; ideo vitæ vsque memor breuioris, vbi annos

Post aliquot (neq; enim numerũ, neq; tẽpora pono
Certa tibi) addideris decoris satis, atq; nitoris,
Rumpe moras, opus ingentem dimitte per orbem,
Pérque manus, perq; ora virùm permitte vagari.
Continuò læto te dulces vndique amici
Gratantes plausu excipient. tua gloria cælo
Succedet, noménque tuum sinus vltimus orbis
Audiet, ac nullo diffusum abolebitur æuo.
Et dubitamus opes animo contemnere auari,
Nec potius sequimur dulces ante omnia Musas?
O fortunati, quibus olim hæc numina dextra
Annuerint præcepta sequi, quæ re ipse canendo
Iussa dedi plenus Phœbo, attonitúsque furore.
Quando non artes satis vllæ, hominúmq; labores,
Et mea dicta parum prosint, ni desuper adsit
Auxilium, ac præsens fauor omnipotentis olympi.
Ipse viam tantum potui docuisse repertam
Aonas ad montes, longéque ostendere Musas
Plaudentes celsæ choreas in vertice rupis,
Quo me haud ire sinũt vnquã fata inuida, & vsq;
Absterrẽtq;, arcẽtq; procul, nec summa iugi vnquã
Fas prensare manu fastigia. sat mihi, si quem,
Si quem olim longè aspiciam mea fida sequutum
Indicia exuperasse viam, summóque receptum
Vertice, & hærentes socios iuga ad alta vocantem.
Sed nonnulla tamen nostri quoq; gratia facti
Forsan erit. me fida olim præcepta canentem
Stipabunt iuuenes denso circum agmine fusi,
Et vocem excipient intenti sensibus omnes.

Tum vitæ si iusta meæ procedere lustra
Fata sinent, nec me viridi succiderit æuo
Impia mors: olli gelida tardante senecta
Languentem, & sera defessum ætate magistrum
Certatim prensa super alta cacumina dextra
Sæpe trahent, vltróque ferent per amœna locorum,
Et summi inualidum sistent ad limina Phœbi
Cantantem Musas, vatúmque inuenta piorum.
Virgilij ante omnes, læti hîc super astra feremus
Carminibus patriis laudes: decus vnde Latinum:
Vnde mihi vires, animus mihi ducitur vnde.
Primus vt Aoniis Musas deduxerit oris
Argolicum resonans Romana per oppida carmen.
Vt iuuenis Siculas siluis inflarit auenas,
Vtq; idem Ausonios animi miseratus agrestes
Extulerit sacros ruris super æthera honores
Triptolemi inuectus volucri per sidera curru:
Res demum ingressus Romanæ laudis ad arma
Excierit Latiũ omne, Phrygúmq; instruxerit alas
Verba Deo similis, decus à te principe nostrum
Omne pater. tibi Graiugenûm de gente trophæa
Suspendunt Itali vates tua signa sequuti.
Omnis in Elysiis vnum te Græcia campis
Miratúrque audítque vltro, assurgítque canenti.
Te sine nil nobis pulchrum. omnes ora Latini
In te, oculósque ferunt versi. tua maxima virtus
Omnibus auxilio est. tua libant carmina passim
Assidui, primis & te venerantur ab annis.
Ne tibi quis vatum certauerit, omnia cedant

Secla,

Secla, nec inuideant primos tibi laudis honores.
Fortunate operum, tua præstans gloria fama,
Quo quenquam aspirare nefas, sese extulit alis.
Nil adeò mortale sonas. tibi captus amore
Ipse suos animos, sua munera lætus Apollo
Addidit, ac multa præstantem insigniit arte.
Quodcunque hoc opus, atque artis, nostrique reperti
Vni grata tibi debet præclara iuuentus,
Quam docui, & rupis sacræ super ardua duxi,
Dum tua fida lego vestigia, te sequor vnum
O decus Italiæ, lux ò clarissima vatum,
Te colimus, tibi serta damus, tibi thura, tibi aras,
Et tibi ritè sacrum semper dicemus honorem,
Carminibus memores. salue sanctissime vates:
Laudibus augeri tua gloria nil potis vltra,
Et nostræ nil vocis eget. nos aspice præsens,
Pectoribusq; tuos castus infunde calores
Adueniens pater, atq; animis tete insere nostris.

FINIS.

M. HIERONYMI VIDÆ CREMONEN. BOMBYC.

LIBER I.

Q*VOS mores, quas aut paruis reptantibus artes*
Iuppiter addiderit, quæ fila tenacia Serum

Ore vomunt saturæ, vos mecum euoluite Nymphæ
Seriades: vos lanifici gregis aurea noſtis
Munera, quæ pater Italiæ prior intulit olim
Serius hùc patriis Serum deuectus ab oris.
Túque ades, & noſtro ſuccurre Iſabella labori
Nympha Padi in ripa magnis è regibus orta,
Quæ gentem pulchra auxiſti pulcherrima prole
Gonſagam, exiguis ades hùc non aſpera cœptis.
Et vos ô placidæ properate, vbi quæque, puellæ.
Veſtrũ opus hoc, veſtros faciles hîc diſcite cultus.
Id tineæ in ſiluis multis voluentibus annis
Gentibus ignotum vixit genus, aurea fruſtra
Edebant opera vmbriferis pendentia ramis:
Nam pluuiæ, latéque immites omnia venti
Vaſtabant, tenuinec honos, nec gloria filo
Vlla erat, in ſiluis ceu quondam more ferarum
Degebant homines antiquo robore nati.
Nondum vrbes, nondum certos gens dura penates
Nouerat, aut vllas vitam excoluiſſe per arteis.
Verùm poſtquam homini diuini eſt muneris vſus
Traditus: in tectis atque intra ſepta domorum
Silueſtres tineas alere, atque impendere curam
Cœpit, opes multi hinc ad ſummas emerſere.
Quamuis eſſe aliquas etiam nunc fertur in oris
Longè aliis gentes, quæ nondum in tecta relatas
Per lucos errare ſinunt, nullóque labore
Fila ſuo carpunt oneratis mollia ramis.
Namque malo aſſuetæ arboribus frondentibus illâ
Pubentes ſiluas, & quæque tenerrima carpunt,

Iniuſſæ

Iniussaq; instant operi. non horrida multum
Flabra nocent, neque prouisis prudentibus imbres.
Quippe vbi senserunt in nubes aëra cogi,
Diffugiunt trepidæ, foliísque sub omnibus hærent,
Securæq; hyemis velut alta ex arce sonantes
Accipiunt Austros, pulsatáque robora nimbis.
Sed túne, moneo, in siluis permitte vagari
Incustoditas, nec curam adhibere recusa
In tectis huius non gratia parua laboris.
Haud longum tempus fluet, & iam stamine multo
Diues eris, filóque ibis spectabilis aureo.
Principio ne te lateat quæ tradita agendæ
Sint illis vitæ spatia. breuis omnibus ætas,
Vix vlli Lunæ completur tertius orbis,
Et nunquam ex sese prolem vidêre creatam.
Intereunt omnes, pecus occidit omne quotannis,
Et cunctam euertunt fera fata ab origine gentem.
Immortale tamen restat genus his, neque morti
Est penitus locus, æternùm nam semina durant.
Ceu quondam siluæ si forte aut frigore diro,
Aut æstu arescant summæ, tamen abdita quædam
Vitalis superat vis in radicibus imis,
Et trunco exciso noua vere repullulat arbos.
Non secus extinctis bombycibus annuus ortus
Vsque noua in regnis proles succedit auitis.
Ne verò ante diem, sed tempestiua creata
Sit soboles, veto ne reuoces in luminis oras
Progeniem extinctam, attonsis cùm gramina cãpis
Nondum vlla, aut frondes apparent arbore nulla.

Ante noua incipiat morus reuirescere silua,
Néve fames teneris, néve obsint frigora alumnis.
Ipsi etiam morum agricolæ, ne tempora fallant,
Obseruare solent, nam cùm sese illa virentem
Induit in frondem, nostris tum protinus oris
Excessisse hyemem, & manes abÿsse sub imos
Nil dubitant, nec sæua vltra pecorive, satisve
Frigoráve glaciémve timent, canámve pruinam.
Præterea tibi Lunai gelidæ incrementa
Sunt seruanda senescentis fuge tempora læua.
Nec tum etiam liquidis cùm sese nuper ab vndis
Extulit Oceani, pallentésque humida vultus
Ostendit gracili incedens per inania cornu,
Vtile erit teneros ouis excludere fætus.
Expecta cùm plena animis, cùm lumine largo
Solis ab igne tumens, altúmque per æthera vecta
Carpit iter, fratrémque audet se attollere contra.
Tum fas fæturæ, tum iustum incumbere tempus,
Quandoquidem validas crescenti à lumine vires
Semina concipiunt genitalia. tum fauet æther,
Maiorémque trahunt nascentia membra vigorem.
Quo foueas autem pacto, mos ipse fouendi
Haud simplex. sunt quæ calido sub Sole relinquunt
Oua, recens donec fætus in luminis auras
Prodierit. tu conde sinu velamine tecta,
Nec pudeat roseas inter fouisse papillas,
Si te tangit honos, & flaui gloria fili.
Cúmque dies, altérque dies processerit, ecce
Cernere erit formis animantia feruere miris.

Ante

Ante opus omne tamen pete matutina Deorum
Limina, ferq; preces supplex, Diuisque litato
Auspicibus cunctorum operum, cùm mane sacerdos
Synceram Cererem, & Lenaeum libat honorem.
Nec non laniciŷ florem velamina prima
Suspendes templis. auertunt omnia fœtu
Munere placati superi mala, frigora, & aestus,
Et quae multa solent bombyci instare pericla.
Interea populis sedes, & tecta futuris
Ipsa nouare iube, tabulatáque victa senecta.
Non aptae sine sole domus, sine luce penates.
Sed duplices recta lumen regione fenestrae
Admittant, quarum surgentes altera Phœbi
Spectet equos, fessos contra altera, iámque cadẽtes,
Tum vitri pellucentes opponere quadras
Hinc atque hinc iubeo, lini aut firmißima texta.
Vt neque concutiant venti neque nubila nimbis
Conspergant, obsitq; intus penetrabile frigus.
Nec postrema fuit cautis praetendere cura
Retia rara. auium insidias, & callida furta
Auerte, illudit passer custodibus olim
Improbus, illudit chortis cristata volucris.
Dant stragẽ paßim rostris immitibus, impléntque
Ingluuiem, ac viuo viua abdunt corpora busto.
Nec, quibus est, tineae felicis copia multa,
Parietibus sedem affigunt, sed quattuor aequis
Tectorum in medio erectis hinc inde columnis
Plurima suspendunt tabulata, aulaeq; per altos
Surgunt mille gradus, digestaeq; ordine sedes.

Tuq;

Túque etiam, variæ vt nequeant irrepere pestes,
Parietis antiqui vitium ne neglige segnis.
Sed calce, aut creta linito, atque angusta viarum
Quæque time. mus sæpe cauis sese abdidit imis
Luce latens, at cùm in tenebris cinis occulit ignem
Sopitum, indulgétque graui custodia somno,
Improbus egreditur tutis ad furta latebris,
Et citus irreptat tabulis, sæuitque per omnes
Cæde madens aulas, prædámque auertit ab altis
Porticibus satur, atque cauis epulatur in antris,
Molire insidias, deceptum carcere claude,
Ignarúsque doli ipse sibimet vincula nectat,
Dum petit ostensam confidentissimus escam.
Quædã etiã trabibus, quibus omnis machina rectis
Nititur, auxiliantur, & imas sentibus armant,
Sentibus, & tribulis, ac iuniperi hirsutæ
Vulnificos addunt gladios, circũ vndique vt hostis
Indeprensus eat saltem per vulnera mille,
Nec referat captam multo nisi sanguine prædam.
Verùm age vix tenebras pepulit lux tertia rebus
Ecce sinu incipiunt tepido calefacta moueri
Semina, iam visenda nouis animalia formis
Irrepunt, passímque albis mantilibus errant.
Ne verò iam tum hæc thalamis sublimibus inser,
Exiguus primum capiet sobolem locus omnem,
Corpora deinde auctæ cunabula prima relinquent.
Tum cunctam in populos, in vicos diuide gentem,
Diuisasq; dabis sedes, secretáque regna.
Nec satis hoc semel. at quoties his arcta videbis

Esse domus spatia, augentur dum corpora cuique,
Has toties legere, inq; nauas diducere sedes
Ne dubita, donec tabulas impleueris omnes.
Nec tamen interea paruas non pascere oportet.
Vt primum hauserunt cæli auras, pabula poscunt,
Assuescunt iam tum dapibus, mensasq; requirunt.
Sed prodest, nondum thalamos experta puella
Prima manu teneras forsan si pascat alumnas.
Primam autẽ mori pubẽ, atque tenerrima semper
Quæq; legũt, dum grex tener est, atq; inscius aui.
Continuò veterum veluti memor ille parentum
Agnoscit vescas frondeis, ipsasq; recentes
Deposcit. nam si plenis seruentur in horreis
Hesternæ, dulcis succi corrumpitur aura,
Et sapor ingratus subit, atque inamabilis haustu
Mane petunt igitur siluas, & quaque reportant
Pabula lecta die famulæ, gratúmque laborem
Sortitæ inter se folia illibata canistris
Expediunt, legit illa, domum fert altera lecta,
Instaurant aliæ mensas, epulásque ministrant,
Pabula larga superiaciunt pecus omne tegentes.
Protinus emergunt tineæ, folióque iacenti
Victrices super assistunt, omnísque iuuentus
Vescitur, atque auidæ dapibus implentur opimis.
Fit strepitus, longè qualem olim sæpe solemus
Cùm pluit, in tecto clausis audire fenestris.
Nec mora, nec requies, properãt, & grandia morsu
Attondent folia emensæ, redeúntque, iterúmque
Incumbunt, longam nequeunt explerier aluum,

Dum

Dum superant frondes, & plenæ pabula mensæ.
Túque ideo parcis epulas moderare canistris,
Terque die tantum pasces: nam prodiga cunctam
Si frondem simul effundas, sine more, dapésque
Accumules, mensásque oneres, auertitur vltro
Ingratam saturum morum pecus, atque repente
Ipsa parit largi fastidia copia victus.
Paulatim inuita, metuant sibi pabula semper
Deficere, expecténtque dapes. prius injce ludens
Frōdem vnam, ac certare sine, illæ protinus omnes
Arrexêre animos cupidæ, prædámque capessunt
Certatim, pariterque ingens subit ardor edendi.
Tum demum solitas epulas effunde canistris,
Dum dapis optatæ fuerit compressa libido.
Sed ne longa fames noceat tamen aspice prudens,
Dum nimium differs epulas, & gaudia mensæ.
Nam soliti impastis si desit copia victus,
Nulla mora est, miseras macies deformat iniqua,
Pabula deinde parum exhaustis duplicare iuuabit,
Et vix longa dies lapsus in pristina reddet.
Dira fames adeo nocet, ac penuria edendi.
Quin etiam haud parui mutari pabula refert.
Est bicolor morus, bombyx vescetur vtraque,
Vtraque grata illi: cui vero assuerit, eandem,
Nigra, albénsve fuat, nullo discrimine amabit,
Quamuis Ausoniis laudetur nigra puellis.
Forte etiam si deficiant folia omnia mori,
Et subito siluæ (Di talem auertite casum)
Thisbææ arescant nimio æstu, aut frigore, queris
Quā-

Quásnam tum, pereántne res tibi funditus omnes,
Bombyci iubeam legere, & summittere frondes,
Orandi superi, eueniant ne talia nobis.
Si tamen vrgeris, conscendat robora pastor
Vlmea per siluas, & summa cacumina carpat.
His etenim arboribus multum est affinis origo.
Iámque ideo agricolæ morum didicère per agros
Inserere vmbrosæ ramis ingentibus vlmi,
Et steriles siluæ nunc dant bicoloria mora.
Sunt aliæ, quæ si fœtus sibi nascitur antè
Quàm Thisbæa nouis adolescat frontibus arbos,
Vrticámque, rubósque legũt, dum plurimus humor
Vere subest. at tu teneris tunc parce puellis,
Crura, manusq; arment facito, nec robora dura
Ascendat, permitte in siluis innuba virgo.
Verum operum patiens anus, & cui durior annis
Sit cutis (ingratæ facilis iactura senectæ)
Munere fungatur tali, ne forte quis altis
Egressus siluis Satyrorum è gente procaci
Suspiciat, teneræq; pudor notet ora puellæ.
Illa quoque in primis cura est vt pabula semper
Sicca legant, nulláque fluant aspergine siluæ
Aut pluuiæ, aut roris nocturni, quippe venenum
Sæpe fuit quamuis tenuis bombycibus humor.
Nunquam igitur, cùm nox horis silet intempestis,
Accedant siluam. expectent dum gurgite Eoæ
Tethyos exierit, sursúmque eduxerit omnem
Collectum noctis humorem purpureus Sol,
Et iam treis scandens supera alta peregerit horas.

Quod

Quid si forte etiam fuerit tunc humida silua,
Vt potes, è foliis stillantem decute rorem.
Profuit & siquando matutina pruina
Perstrinxit teneras frondes, ostendere Soli
Cratibus impositas, & frigora vincere flammis.
Cúmque tibi fuerint suspecti denique nimbi,
Appropera, calathos cape, moros scande, ministras
Voce voca, mitte in siluas, sine lege legunto
Obuia quæque, penum foliis, atque horrea comple,
Ne, dum sæuit hyems perdant ieiunia pubem
Laniuomam at parta securæ fronde fruantur.
Quòd si adeò sub tam cito non præuideris imbrem,
Ne turpi rigeat, maciéque faméque senescat
Omne pecus, validos in siluas mitte colonos,
Qui tibi vtraq; manu nũc hùc, nũc robora & illùc
Crebra agitent, frõdem patulis tu impone canistris
Rorantem, quando fatis vrgemur acerbis.
At labor interea famulas exerceat alter.
Cura sit hesternæ semesas tollere mensæ
Relliquias, tabulísque immundã auertere ventris
Proluuiem, mane antè pecus quàm pabula gustet,
Tergendæ sedes, & gramine peruerrendæ.
Tum Bacchi irrorãt gratum bene olentis odorem,
Purgatisque abigunt stabulis tristẽ omnibus aurã.
Hinc leuiter digito medicatis sedibus omnes
Traducunt cœtus lætos melioribus auris,
Nec super extremas errare licentiùs oras
Permittunt semper media ad penetralia cogunt,
Præcipitésque timent lapsus, altásque ruinas,
Huic

Huic generi facilis lethi via: protinus ægras
Delapsæ effundunt animas, lucémque relinquunt.
Siqua tamen superest, & cæli vescitur aura
Post casum, inspicito. nam si pars corporis vlla est
Læsa tibi deprensa, aliarum sedibus vltro
Proÿce, nec frustra libeat tibi pascere inertem.
Nullam operam omnino, nullum expectabis ab illa
Certa opus. ignauum deducet inutilis æuum,
Et comitum egregias tantùm mirabitur arteis.
Sæpe etiam impastas auerti pabula cernes,
Sopitásque graui velutitorpere veterno
In tabulis. hîc parce metu, ne corpora morbus
Forte aliquis, gentémque lues inuaserit ægram.
Hunc illis morem, natura hunc ipsa soporem
Addidit, indulgent somno. stratísque quiescunt,
Sopitísque dies alter transibit, & alter.
Cùm verò expulerit noctem lux tertia rebus,
Consurgent, lætæq; ad pabula nota redibunt.
Ergo illas tumidas iubeo obseruare. nec ingens
Nosse labor, ne improuisus sopor occupet. vltro
Signa dabunt ipsæ. cælo capita ardua tollent
Arrectæ, spernéntque dapes. tum pigra notabis
Corda, animos resides, insueta silentia mensis.
Non tamen adueniet somnus simul omnibus idem.
Insomnes aliquæ vigilant, dum turba quiescit
Cetera, nondum aptæ, teneros quibus alliget artus
Irrepens sopor, aduenient sua tempora & illis,
Atque omnes tandem demittent lumina somno.
Cura sit interea insomnes legere, atque vagantes,

Secretásque aliis aliam citò transfer in aulam.
Sopitæ stabulent simul his par omnibus ætas.
Vna operi incumbent, & eodem tempore sese
Artubus exoluent super ad conuexa volantes.
Dúmque Deus stratis, thalamísve silentibus ales
Regnat lethæo perfundens corpora rore,
Pabula subtrahito solita frondémque negato.
Nam tumidæ interea renouant torpentia alumnæ
Corpora, & exuuias veteres, ac tegmina ponunt,
Et nitidam induitur pubes renouata iuuentam.
Ceu fodêre domos serpentum vbi lubrica turba
Sub terram veniente hyeme, stant frigore inertes,
Dum redeat terris tepidi clementia veris.
Tum demum egreßi, ad Solem squalentia terga
Conuoluunt posita turpi cum pelle senecta.
Annuus hic illis mos, at bombycibus ipsis
Ter pigra, dum viuent, renouabit corpora somnus.
Iámque age, iam grandes fœtus, iam ducitur ætas
Vltima, turgenti filum tralucet in aluo
Omnibus, accingunt alacres, operíque parant se.
Pabula iam saturæ fugiunt, noua quærere regna
Ardor agit, tollunt oculos, arrectáque terga.
Omnia vestigant latè loca, sicubi rami
Arbutei, per quos sua poßint tendere fila,
Atque nouis priscos cupiunt mutare penates,
Et tabulæ extremis pendentes sedibus hærent.
Tum famulæ properare, omnes prouisa parare
Sarmenta, & steriles tectis inferre genistas.
Iámque illæ antiquas sedes, supera ardua linquũt:

Atque noua hospitia inuadant per vimina lenta
Demissæ, nisi succurrat nuruum ocius omnis
Hinc atque inde manus durum miserata laborem.
Ipsæ nam manibus secernunt grandia natu
Corpora iam matura operi, iámque apta labori,
Per ramósque locant arentes agmina densa.
Summotas alias arcent, dum funditus omnes
Corporeæ excedant labes, ac temporis orbe
Perfecto sua cuique dies exemerit omnem
Alui insinceræ illuuiem, purúmque relinquat
Lanicium, & fili tralucens simplicis aurum.
Sic vbi mitescunt pendentes vitibus vuæ,
Paulatim liquor ille intus rarescit, & aureus
Accedit color, elucent purißima musta.
Tum demum tabulis paßim sarmenta relictis
Complerunt omnes, pérque atria virgea latæ
Exercentur, & effundunt quæsita per æuum
Stamina ditis opes vteri, suspensaq; densos
Fila regunt inter ramos, atque ordine ducunt.
Mille legũt, relegúntque vias, atque orbibus orbes:
Agglomerant, cæco donec se carcere claudant
Sponte sua, tanta est edendi gloria fili.
Mox autem clausæ interiùs circum vndique lecta
Stamina condensant, teretisque oui instar opus fit.
Nullæ operum immunes. est omneis cernere paßim
Noctes atque dies niti præstante labore,
Et quasi de palma summas contendere vires.
Aspicias quasdam incipere, primúmque laborem
Tendere adhuc, quasdã obscuro iã carcere clausas.

Ast aliæ velut in nebula, fumóque nigranti
Nunc etiam apparent properantes intus, & omnes
Fas oculis spectare vias, variúmque laborem.
Quin & nonnulla paribus communia curis
Associant opera, & nebula clauduntur eadem.
Quædam adeò (visu miserabile) sæpe repertæ,
Dum tendunt superare alias, instántque labori,
Vitam opere in medio clausæ sub nocte dedisse
Ante diem ah miseræ. iacuit labor interruptus.
Parua mora est. tamē. vt se aliæ inclusêre latebris,
Extremóque manum summam imposuêre labori,
Exhaustæ intereunt omnes, terrásque relinquunt.
Ite animæ egregiæ, fortunatæq; laborum
Vltrò in fata alacres. vobis nempe altera fato
Corpora debentur, vobis miserata priorem
Eripiet formam Venus, atque ad dulcia reddet
Lumina, & aereas rursum reuocabit in auras.
Prima Venus docuit bombycem in tecta referre
Eductam siluis, atque hanc impendere curam.
Ante homines nati durum genus ilice rupta
In siluis nudi degebant more ferarum.
Nec dum vllus lini, nec dum vllus velleris vsus.
Verùm dura hyemis pellebant frigora, noctísque
Humorem fruticum se frondibus inuoluentes,
Et liquidos imbres vitabant arbore tecti,
Per noctémque cauis latitabant rupibus hirti.
Hic illic mixti latos impune per agros
Cum nudis nudi iuuenes errare puellis.
Ast vbi crescenti paulatim cognitus orbi
Irrepsit

Irrepsit pudor, exuuijs cœpêre ferarum,
Aut tergo bouis, aut villosi pelle leonis
Se tegere, & corijs inuoluere mollibus artus.
Ipsi etiam nudi degebant æthere in alto
Cælicolæ, cæliq; nurus discrimine nullo.
Prima Deum Pallas docuit committere campo
Enodis lini segetem, & tondere bidentem
Lanigeram, ac tenui telas intendere filo.
Illa quidem primum vario se ornauit amictu
Egregiam picto pallam circundata limbo.
Mox alias etiam texit ditißima diuas.
Nec mora, deinde nouã ostendit mortalibus artem.
Tantùm nuda Venus mærebat muneris expers
Egregij, ob formam textrici inuisa Mineruæ,
Atq; irrisa diu super Idalium frondosum
Se natósq; suos in siluis condidit atris,
Cui post optanti Fors & Deus attulit olim
Auxilium. nam Peliacis te in montibus altis
Phyllira Nympharum pulcherrima montanarum,
Saturnus captus forma, & florentibus annis
Viderat errantémq;, & gramina certa legentem.
Ah quoties precibus Nymphã Deus aspernantem
Tentau t supplex, ingratáq; munera verbis
Addidit? ah quoties nimbosis montibus errans
Matutinus iter tulit, & monstrauit in agris
Præsentes morbis herbas, vsumq; medendi?
Illa auersa Deum semper fugiebat amantem.
Quid faceret? Venerem supplex adit ipse, rogátq;
Auxilium, & meriti promittit præmia tanti.

Diua monet duræ frustra præcordia Nymphæ
Tentari, nulli pectus penetrabile amori,
Nec precibus, nec muneribus mutarier vllis,
Fallendámq; dolis tantùm furtísq; domandam.
Ergo se in faciem subitò transformet equinam
Imperat, & pascat qua gramina sueuerat illa
Quærere, vt ignaram furto aggrediatur opertus.
Nec mora præceptis, hinnitu Pelion altum
Clausus equo Deus impleuit, votóq; potitus
Vt tenuit frustra pugnātem, & multa recusantem,
Exin promerita Veneri pro munere magno
Semina clausa dedit niueo tenuißima linteo,
Et meriti memor his, inquit, pulcherrima texes
Diua tibi insignes tunicas nihil indiga lanæ,
Aut lini, quæ dona negat tibi iniqua Minerua.
Hinc præcepta dedit, diuinam & prodidit artem,
Quam primus, nati fugeret cùm protinus iras,
Deprendit solis meditando in montibus olim.
Insuper admonuit venturi præscius æui
Quondā aliquos, sed enim multò post, affore vates
Qui totum canerent præclara inuenta per orbem
Gratum opus Ausonijs, dum voluent fila, puellis.

M. HIERONYMI VIDAE CREM. BOMBYC. LIB. II.

R*Vrsus ades Nympha, incœptū iā perficemus*
O decus Italidūm fortunatißima matrum,

Quæ

Quæ vastas fessæ Italiæ miserata ruinas
Haud dubias pulchra spes nobis prole tulisti.
Tu iam læta tuos natos præstantibus ausis
Cælicolas ipsos supra se ferre videbis.
Aspice iam quantas ostentet corpore vires
Federicus puer, vt vultu decora alta parentum
Spondeat, vt veniant scintillæ ardentis ab ore,
Flagrantésq; micent oculi, vtq; horrentia semper
Bella sonet, puerúq; agitet se pectore Mauors,
Iámq; adeò nunc arma placent, iam feruidus acri
Gaudet equo, indomitúsq; animi, cupidúsq; pericli.
Hunc iam regna Asiæ metuũt, oriénsq; subactus,
Gangésq;, Tigrísq; tremũt, atq; Indus Hydaspes.
Sæpe hunc Euphratæ propter vaga flumina Eoæ
Bellentem aspicient multa inter milia matres,
Horrescéntq; animis hostem, paritérq; timebunt
Egregio iuueni, cæcóq; vrentur amore
Præstanti captæ forma, & iuuenilibus annis.
Gaudia mox trepidæ referet tibi quanta reuertẽs
Vltus auos Graiùm, Solymorúmq; eruta templa?
Tunc illum Minci in ripis facta ampla canentes
Carminibus tollent sublimem ad sidera vates.
Lanificas nos intereà reuocamur ad artes.
Frondosæ inuitant rursus sub tegmine mori
Seriades, gratáq; legunt è fronde coronam,
Quando nõdum ausim laurum sperare superbam,
Aut caput intonsis hederarum innectere ramis.
Ergo age, sarmentis dum se super aurea bombyx
Exercet, nitidúmq; edit de pectore filum,

Nempe tuæ intereà prorsus nihil indiga curæ est,
Dum nouies roseus se lauerit æquore Titan,
Disce laboranti pecori non pigra mederi,
Tristibus & morbis occurrere. vos quoq; nostri
Paruæ animæ exercent per tot discrimina casus,
Vestráq; pallentes infestant corpora morbi.
Corrupta siue illa lues cæli influit aura,
Seu vitio infectæ frondis, gens labitur ægra,
Et cœtus subitò serpunt contagia in omnes.
Inuadit mors, intereunt data corpora letho.
Et thalamis paßim tetro manantia tabo
Fusa iacent: perit omne pecus spes irrita fili.
Dij teneros, Dij vos fœtus arcete periclis,
Cùm nondum morbis præsentes omnibus herbas
Monstrarit natura, hominúmve industria solers
Nondum morborum causas deprenderit omnes.
Multa tamen, longo quæ nos inuenimus vsu,
Quæq; alij docuêre, tibi nunc dicere pergam.
Nil adeo tineis fuerit præsentiùs ægris,
Quàm subito è medio iucundo lumine cassas
Tollere, ne totam perfusa cadauera tabo
Latius incestent miserando funere gentem.
Nec minus inde tibi tristis contagia cæli
Sit studium vitare. iuuat cùm lucidus æther,
Cùm noctis gelidum Sol rorem sustulit, & cùm
Inter se alpinus Boreas, atq; humidus Auster
Pacem agitant, vitro detracto aperire fenestras,
Quóve almam lucem aspiciãt, quóve æthera purũ,
Aurarúmq; leues animas, & frigora captent.

Nempe

Nempe intro veniens Zephyris variantibus aër
Aëra dispellit pigrum nouus, & graue olentes
Lustrat, agens sese, thalamos variátq; saluber,
Qui nisi mutetur crebro, corrumpitur, haustúsq;
Inducit varios reptantum in corpora morbos.
Ceu puteis pigros latices nisi sæpius vrna
Hauseris, vt subitò inde locum nouus occupet hu-
Continuo sapor immotæ vitiatur aquai, (mor,
Oráq; potantum tristis perturbat amaror.
Tum verò ad Solem, blandíq; ad luminis auras
Exultare pecus videas, & corpora luci
Pandere. non tamen immisso sub Sole iacere
Securum fuit, aspiciant sed lumina longè.
Si verò fuerit gelidis Aquilonibus aer
Frigidus, aut nĩbos spirantibus humidus Austris,
Protinus in thalamos inferri profuit ignes.
Ne tamen infestet lacrymosus lumina fumus,
Ipsos occuluère cauis fornacibus ignes,
Vnde aditus fumo sit nusquam in tecta, sed extra
Respirans Vulcanus in aëra fumet apertum.
At calor interea placidus diffunditur intus
Paulatim, & tepidi calida è fornace vapores.
Sunt etiam, quæ, cùm nigrescit fœtibus arbos,
Incipiunt cùm mora rubescere, pabula lecta
Retibus imponunt raris, in péroq; foratis
Pellibus, in gyrúmq; agitant, iactántq; per auras.
Nanq; cadunt veluti per lata foramina grando
Nigrantes baccæ, vel quicquid inutile mensis,
Et tantùm folia ipsa manent, quod soluere mollem

Aluum mora ferunt, tristésq; inducere morbos.
Praeterea liquido respergi corpora oliuo
Mors erit extẽplo ali miseris, lucémq; relinquent.
Ergo vbi nocte gregẽ famulae, & stabula alta reui (sent,
Edico procul ardentem deponere testam,
In tenebris vbi pingue oleum depascitur ignis,
Ne super incautis gutta stillantis oliui
Decidat, ac totos deformet peste penates.
Vsq; adeo in venerem longas exercuit iras
Infensam inuentrix semper frondentis oliuae.
Exin cùm liquor officiat bombycibus omnis,
Praecipuè sale qui fuerit vitiatus amaro
Cùm semel attigerit, miseris erit acre venenum.
Protinus elucet languentibus aurea pellis,
Deinde tument, turpisq; animis ignauia venit
Desidibus. tandem rumpuntur, & omnia tetro
Inficiunt tabo: sanies fluit vndiq; membris,
Nec quicquam salso Venerẽ aequore profuit ortam.
Quaedam ideo siluas seruant nocteśq;, diésque.
Quandoquidem inuentae salso quae pabula rore
Inuidia infecêre (scelus prohibete nefandum
Diiq; Deaeq; omnes) caecum & liquêre venenum
In siluis, quod mox folijs bibit inscia bombyx.
Arce etiam strepitus: cantu caua cornua rauco,
Fistuláq; horribili procul absit ahenea bombo,
Tympanáque, & voces ludentis comprime pubis.
Inualidas saepe exanimat leue murmur alumnas.
Sed neq; tum pueri vastantes irrequieta
Cuncta manu hîc illîc, stragémq; impunè ferẽtes,

Iámq; has, iámq; illas digitis dum tãgere gaudẽt,
Intro ducantur, quos longè arcebis, & vltrò
Absistent, ætas si improuida ludificetur.
Verbis falle illos. tineas finge acre venenum
Inspirare animæ, vel spicula linquere caudis,
Atq; angues, colubrósq; voca, dirósq; chelidros.
Obseruabis item, ne qui gustauerit allij,
Aut cæpe, aut acris porri illætabile virus
Introeat, ne res pereat tibi funditus omnis.
Bombycem exanimem vidi sæpe ipse iacere
Afflatam famulæ grauiter spirantis odore.
Continuò vis illa subit, naré sq; lacessit,
Intimáq; infestum venit ad præcordia virus.
Non igitur cunctis aditus permiseris, illas
Spectatum quicunq; adeunt, quis spiritus ollis,
Quis vultus, vocísq; sonus, quis euntibus vltrò
Sit gressus, qui oculíve, notes. discrimine nullo
Limine anus omnis monstra infelicia longè
Pelle, nocent cantu tristes, oculísq; malignis.
Intro autem tantum iuuenes, pulchræq; puellæ
Ducendæ, queis forma, ætásq; ignara nocendi est.
Hîc impunè choros agitent, alternáq; læti
Idaliæ veneri, ac Saturno carmina dicant.
Quandoquidem memini Tusci alta in rupe Viterbi
Ipse senem vidisse ferum, cui dira rigebant
Ora, grauésq; oculi suffecti sanguine circum,
Frónsq; obscæna situ, hirtíq; in vertice cani.
Ille truci (scelus) obtutu genus omne necabat
Reptantum, tenueis animas, paruásq; volantes.

Quinetiam

Quinetiam si quando hortos ingressus, vbi annus
Exuit expleto turpem nouus orbe senectam,
Floribus & paßim per agros incanuit arbor,
Ille hortis stragem dedit, arboribúsq; ruinam,
Spémq; anni agricolæ mæsti fleuêre caducam.
Nã quocũq; aciem horribilẽ intẽdisset, ibi omneis
Cernere erat subitò afflatos languescere flores,
Mox album latè nimbum volitare per auras,
Nec tantum noceat raptor ferus Orithyiæ,
Si quando iratus malè tutis incubet hortis.
Nostram igitur si fortè domum prætermeet olim
Pestis, & ira Deûm talis, cùm plurima reptans
Compleuit sedes omneis, atq; atria circum,
Non illum affari libeat, longúmq; morari.
Sed properate fores famulæ, properate fenestras
Claudere, pestiferámq; auertite limine cladem.
Iam promissa dies terris lucem intulit almam,
Iam, licet, ingredere, artificum mirare laborem
Egregium, mirare artes, vt pendula ramis
Omnibus hæserunt varij glomeramina fili,
Qualiter autumni primo cum frigore in hortis
Arboribus pendent haud vno poma colore.
Sic hærent nitidi vario discrimine ramis
Folliculi, sunt quæ viridem traxêre colorem
E folijs, quæ depasta est Saturnia bombyx
Fila, auri quædam, electríq; simillima puri.
Omnibus est reliquus color albi velleris instar.
Ergo vbi per ramos iam perfecisse laborem
Clausas, quanq; suum, vigili exploraueris aure,

Atq; vbi nec strepitus, nec vim datur aplius vllã,
Audiri, sed iam motus requieuerit omnis:
Pelle moram, exonerare ramos, impone canistris.
Carpe vtraq; manu, & famulas properare iubeto.
Primus deinde labos extrema, & inutile quicquid
Lanicij detraxe, & luxuriantia circum
Vellera, quæ stuppæ veluti nodosa puellæ
Ruris pensa trahunt torquentes pollice fila,
Vnde sibi intexant festis gestanda diebus
Tegmina, cùm lætas agitant per prata choreas.
Hinc triplex delectus erit, meliora Deorum
Imponunt aris, aliqua in spem gentis, & anni
Venturi ad sobolem seruant de more creandam.
Cetera dein varios deuoluunt vestis in vsus.
Quæ verò in generis spem vis seruare caduci,
Delegito ex omni numero. neglecta quotannis
Degenerant proles magis ac magis, atq; propago
Deterior tibi semper erit labentibus annis.
Sed non ob sobolem multos seruare necesse est
Folliculos. capitum multorum semina partu
Vna dabit mater, centum quæq; oua relinquet.
Quos igitur fœturæ habiles prouideris, omneis
Connectes ducto per acus vestigia filo.
Sed parcens leuiter terebrato, extremáq; tantùm
Tangito acu tenui, ne inclusa cadauera ferro
Ah violes, & res euertas funditus omnes.
Post hinc consertos ita frigida sub loca conde,
Aut Bacchi in cella sub terram, aut sicubi montis
Exesi specus ardenti impenetrabile Phœbo,

Ne

Ne calor absumat defuncta cadauera vita,
Fata dabunt.quibus ad iucundum surgere lumen
Rursus, & in paruas volucrum se vertere formas,
Cùm primùm cælo stellas Aurora fugarit,
Et decies roseos Sol lauerit æquore currus.
Nā quondā (vt perhibēt) cū primos aurea fœtus
Nutriret Venus vmbrosis in vallibus Idæ,
Nuda cohors tenerum circum ludebat amorum,
Et nunc hîc manibus temerè,dare pabula blandis,
Nunc illîc tractare leui reptantia tactu
Corpora,Acidalióśq; toris diffundere flores.
Dum verò incauti nunc hûc,nunc protinus illûc
(Fortè parens aberat) studijs puerilibus errant,
Impliciti inter sese altis in cratibus vrgent.
Fit strepitus.pontes vastam traxêre ruinam
Lanifici stabula alta gregis:iacet vndiq; bombyx
Fusa solo,exanimum ingentes(miserabile)acerui.
Quam cladē accepit rediens vbi mater,& omnem
Cæde madere locum vidit procul,& genus omne
Funditus extinctum,totámq; ab origine gentem,
Et famulas nusquam sibi,nusquā occurrere natos,
Qui sese abdiderant siluis,tacitíq; latebant,
Infelix stetit ingenti perculsa dolore.
Tum furijs acta hûc illûc clamore supremum
Idalium impleuit natos,famulásq; requirens.
Nulla quies animo,noctésq; diésq; vagatur,
Incaßúmq; gemens solos interrogat agros.
Infernas etiam sedes,atq; atria Ditis
Aegra adijt,quò mœstæ animæ post fata feruntur

Squamigerũ pecudũ, atq; hominũ, vitæq; volãtũ,
Si fortè ipse sibi patruus rex maximus Orci
Annueret paucas animas in tarda reuerti
Corpora, vt inde nouã sobolem reuocaret in auras.
Iámq; ibant vmbræ tenues Styga circunfusæ
Obscuram, nigrósq; lacus, & rauca fluenta.
Tum dominæ aduentu lætæ circum ora volantes
Nondum oblitæ alis plausère & signa dederunt
Lætitiæ nondum trans liuida flumina vectæ
Agnouit Venus, & secum est lætata repertis.
Quam Saturnius horrentis regnator Auerni
Vt procul aspexit, multo est dignatus honore,
Permisitq; animas in corpora tarda reuerti
Rursus, vt extinctam sobolem reuocaret in auras,
Semináq; his generis penitùs repararet adempti,
Vtq; sequi possent dominam supera alta petentem,
Corporibus geminas renouatis addidit alas.
Hanc legem posuit tamẽ, vt genus omne quotãnis
Alitis in faciem se post opera atq; labores
Verteret, & nigros Orci bis viseret amnes.
Vt quosdam populos in Hyperborea pallene
Esse ferunt, qui se, vt nouies Tritonide in vnda
Merserunt, natis tollantur in aëra pennis.
Nonne vides, cùm carceribus exire reclusis
Instant ardentes, quanta nitantur opum vi?
Clausa obstat domus, & fili densissimus ordo.
Nec mora, nec requies, vestigant omnia circum,
Explorántq; aditus omneis, si qua potis extra
Rumpere, & optatæ rursum se reddere luci.

Ecce

Ecce autem vt rostro follem terrebrauit acuto,
Protinus erumpit (visu mirabile monstrum)
Alitis in paruæ bombyx collecta figuram,
Et noua se rerum facies mirantibus offert.
Nam quæ longa fuit tinea olim, fit leuis alis
Papilio tineæ pallentes concolor artus:
Ergo carceribus cùm rupit multa viam vis,
Et sese cæcis populi eripuêre tenebris
Aligeri, atque iterum lucis venêre sub auras,
Hærent attoniti rerum nouitate, neque audent
Remigio alarum se aperto credere cælo,
Dißimilésque sui tacitè noua corpora secum
Mirari, forma nec sese agnoscere in illa.
Cornua mirantur fronti, mirantur & alas,
Et vires nil supra audent tentare priores
Diffisi, memorésque sui, sed tum neque gustant
Pabula, nec vitæ quærunt alimenta prioris:
Tantus adhuc memores timor atri detinet Orci.
Nũc etiam ante oculos Styx liuida, nigraq; regna,
Tartareique canis tria guttura, monstráque Ditis
Impacata, breuis ne vitæ gaudia quærant.
Idcirco aligeræ neque frondem suffice genti
Incassum, neque potandos admoueris amnes.
Carpe manu resides, & funibus insidentes,
In tabulámque refer stratam velamine molli.
Quippe vbi subtracto se rursum ad fata vocari
Senserunt victu, turbantur. tum simul omnes,
Excidium veluti cælo terrísque propinquum
Immineat, cùm supremo mortalia cuncta

Vna

Vna dies dabit exitio, multósque per annos
Sustentata ruet perituri machina mundi,
Attoniti dubiis properant succurrere rebus.
Concubitu indulgent omnes, vt semina gentis
Munere defuncti vitæ post fata relinquant,
Et seruare genus valeant stirpémque tueri.
Nec vero, velut in siluis genus omne ferarum,
Alituúmque, vagos paßim furantur amores,
Sed connubia certa, sed electi hymenæi.
Ille suam tenet, illa suum, dulciq; fruuntur
Amplexu, caudis ambo per mutua nexis.
Instant, & validis iuncti compagibus hærent.
Nec veneris breuis vsus erit, vidère reuincti
Quartam sæpe diem, nec quas legère relinquent,
Donec vterque cadat. neq; enim, si viribus haustus
Mas prior occiderit, longum tamen ipsa superstes
Fœmina erit, sed vbi concepta effuderit oua,
Nulla mora, amplexu nondum diuulsa sequetur.
Idem omni interitus generi, fata omnibus æqua.
Aspicies miserans confusa cadauera paßim
Procubuisse toris genialibus. omnia primùm
Sedibus exportato, & tristia funera ducito.
Illis nanque operum est cunctorum finis & æui.
At verò quæ infusa vides mantilibus albis
Semina, ceu milij exigui tenuißima coge.
Hæc tibi post annum sobolis spes certa creandæ.
His etenim sese reparat moribunda quotannis
Seminibus, sobolésque venit noua semper ad auras.
Abde domo, his aptam super omnia delige sedem,

Quo neque sint aditus torrenti æstate calori,
Nec Boreæ bruma in media.contraria vis est
Vtraque seminibus seruandis,frigora dira
Vim genitalem omnem perimunt,frustraq́; souebis
Semen inane:calor verò si admissus in oua
Paulatim sese insinuet.parua est mora,proles
Ante diem superas incassum rumpet in auras,
Cùm frondes iam consumptæ,cùm pabula siluæ
Deficiunt,& tonsa comam Thisbeia nudos
Ostentat ramos populatis frondibus arbor.
Quòd si spes generis defecerit omnis vbique,
Semináque aruerint Iouis implacabilis ira,
Sicut apes teneri reparantur cæde iuuenci,
Hîc superaccedit tantum labor ante iuuencus
Bis denósque dies,bis denásque ordine noctes
Graminis arcendus pastu,prohibendus ab vndis.
Interea in stabulis tantum illi pinguia mori
Sufficiunt folia,& lactenti cortice ramus.
Viscera vbi cæsi fuerint liquefacta,videbis
Bombycem fractis condensam erumpere costis,
Atque globos toto tinearum efferuere tergo,
Et veluti putres passim concrescere fungos.
Quod superest moneo,generis tibi semina sunto
Annua,degenerant supra annum condita,& inde
Omnis abit vigor,atque intus vitalis hebet vis.
Tum verò lætas exercent fila puellas:
Haud breuis hic labor,exhausti cui nil satis vnquã
Dum redeat moro attonsæ noua vere iuuentus.
Folliculos primùm domitant feruentibus vndis,
Filaq́;

Filáque deuoluunt nigris fumantia ahenis,
Tum currente rota torquent, eadémque retorquēt,
Staminéque implicito cura est dissoluere nodos.
Hinc vocat extremum tandem textura laborem,
Intenduntq; nurus discretas pectine telas
Multifido, radiísque sonantibus intertexunt
Iactantes dextra, læuáque sequentia fila,
Alternisq; suus pedibus labor additus, atque
Desuper acta gemit tereti rota garrula neruo.
Nec mora, certantes properant, falluntq; laborem
Aut cantu, aut Veneris curæ narrantur inanes.
Nec modus est simplex texendi, nec genus vnum
Telarum, nunc rasa vides, & leuia texta,
Nunc pexis, leuitérque attonsis mollia villis.
Quin etiam varios tenui subtegmine pingunt
Nexilibus flores hederis, siluásque virentes,
Pomáq;, gramináq;, & ceruos, capreasq; fugaces.
Adde velut nebulas tenues velamina textu
Rara, quibus matres crines & tempora velant,
In templísque Deûm prohibent à puluere vultus.
Vidi etiam varium quæ mutant texta colorem,
Eludúntque oculos, vt discolor aura refulsit.
Quid sequar vlterius? nil vis humana reliquit
Intactum. filum tunicis includitur aureis,
Indutæque regent fuluo sub tegmine vestes,
Vt quondam Phryxi de finibus Aeëteis
Vecta ouis aurato fulgebat pectora villo,
Pectoráque & pexo pallentia terga metallo.
Et dubitant matres pinguem serere vndiq; morū,

Aut inter teneras bombycem ferre papillas?
Quid mirum, si iam totum diffusa per orbem
Saturni & Veneris pascunt pecora aurea gentes?
Mollia nec soli nouerunt stamina Seres.
Laniuomum ipsa genus Saturni munere magno
Iamdudum super Idalium, super alta Cythera
Trãstulit & Venus, & nostras penetrauit ad oras.
Quippe olim (sed fama annis obscura) regebat
Felices Seras læti ditißimus agri
Serius, antiquo patriæ de nomine dictus.
Mox acri infelix Phaethusæ incensus amore
Italiam petiit, postquam illam ad flumina magni
Audiit Eridani correptum fulmine fratrem
Flere diem noctémque, Iouis fera tela querentem.
Sed vix Ausonios fines, Oenotriáque arua
Attigerat, nouus ecce illi cùm perculit aures
Rumor, virgineam formam amisisse puellam,
Protinus & longos ad cælum tendere ramos
Pro manibus, duróque includi pectora libro.
Ah miseram, subito stetit acri corda dolore
Saucius, insignémque à pectore rupit amictum,
Pictus acu molles tunicas opera aurea Serum.
Tum viridi in ripa, caræ sub virginis vmbra
Impleuit cælum questu, dilectáque frustra
Robora complexus tereti dabat oscula ligno,
Et tenero ereptos in cortice flebat amores
Infelix non sceptra animum, non regna parentum
Alta mouere queunt, nec opimæ copia gazæ.
In patriam negat ire, placet tantum Itala tellus:
Nec

Nec procul Eridani ripis absistit, & omnem
Vitam agit in lacrymis, bis senos ordine menses
Illum adeo perhibent solos fleuisse per agros,
Et tandem superos extrema voce precatum,
Néve oculis lacrymæ, neu deesset luctibus humor
Perpetuus, superis quæ vota audita repente.
Perstat in incepto: gemitu nemora omnia complet.
Non oculis lacrymæ, non desit luctibus humor.
Soluunt se in lacrymas artus, & corpore toto
Liquitur humor, abitq; omnis conuersus in vndas.
Fit fluuius, cursúque breuissimus exit in alueum
Addua magne tuum, & tecũ in vada soluitur alti
Eridani, atque pedes Phaetusæ humectat amatæ
Flumine turrigeræ radens sata culta Cremonæ.
Mansit amor, veteres amni mansêre calores.
Sæpe illum fama est clausam sub cortice Nympham
Tentasse, optatum mox ascendisse cubile,
Tandem iuncta Dryas fluuio est; licitisq; hymenæis
Egressam rupta Diuam Deus arbore duxit.
Cui picturatas vario subtegmine vestes,
Illusasq; auro tunicas, & tenuia latæ
Texta dedit missa à patriis sibi munera terris,
Paucáque præterea bombycis semina donis
Addidit, ostendens huius quis muneris vsus.
Ipsa eadem egregias longo post tempore natas
Seriadas docuit patris de nomine dictas.
Mox illæ Ausonias passim sparsere per vrbes,
Et morum vmbrosam latos seuère per agros,
Vnde sacri viridem vates petiere coronam,

Et meritis gratas sibi deuinxêre puellas.

FINIS.

M. HIERONYMI VIDÆ CREMONEN. SCACCHIA LVDVS.

* * *

LVDIMVS effigiem belli, simulatáque veris
Prælia, buxo acies fictas, & ludicra regna,
Vt gemini inter se reges albúsque nigérque
Pro laude oppositi certent bicoloribus armis.
Dicite Seriades Nymphæ certamina tanta
Carminibus prorsus vatum illibata priorum.
Nulla via est: tamen ire iuuat, quo me rapit ardor,
Inuiáque audaci propero tentare iuuenta.
Vos per inaccessas rupes, & inhospita euntem
Saxa Deæ regite, ac secretum ostendite callem.
Vos huius ludi in primis meminisse necesse est.
Vos primæ studia hæc Italis monstrastis in oris
Scacchidis egregiæ monimentum insigne sororis.
Iuppiter Aethiopum sedes, & Memnonis arua
Iuerat, Oceani mensas dignatus amici,
Qui sibi tum optatis iunxit Tellurem Hymenæis.
Affuit vna omnis superûm chorus, omnia festo
Aequoris immensi resonabant littora plausu.

Vt

Vt dapibus compressa fames, mensæque remotæ,
Quo superùm mentes ludo mulceret inani,
Oceanus tabulam adferri iubet interpictam.
Sexaginta insunt & quatuor ordine sedes
Octono parte ex omni via limite quadrat
Ordinibus paribus, nec non forma omnibus vna
Sedibus, æquale & spacium, sed non color vnus.
Alternant semper variæ, subeuntq; vicißim
Albentes nigris, testudo picta supernè
Qualia deuexo gestat discrimina tergo.
Tum superis tacitè secum mirantibus inquit:
Marti aptam sedem, ludicráque castra videtis.
Hoc campo aduersas acies spectare licebit
Oppositis signis belli simulacra ciere,
Quæ quondam sub aquis gaudent spectacla tueri
Nereides, vastique omnis gens accola ponti,
Siquando placidũ mare, & humida regna quierũt.
En verò simulata adsunt qui prælia ludant.
Sic ait, & versa in tabulam deprompsit ab vrna
Arte laboratam buxum, simulataq; nostris
Corpora, torno acies fictas albásque nigrásque,
Agmina bina pari numeroq;, & viribus æquis,
Bis niuea cum veste octo, totidémque nigranti.
Vt variæ facies, pariter sunt & sua cuique
Nomina, diuersum munus, non æqua potestas.
Illic & reges paribus capita alta coronis,
Et regum pariter nuptas in bella paratas
Cernere erat. sunt qui pedibus certamina inire
Sueti, sunt & equis qui malint, quiq; sagittis,

Nec deest quæ ferat armatas in prælia turres
Bellua. vtrinque Indos credas spectare Elephātes.
Iamq; aciem in versum statuunt, structæq; cohortes
Procedunt campo, castrisq; locantur vtrisque.
Linea principio sublimes vltima reges
Parte vtraque capit, quartis in sedibus ambos
Tractu eodem aduersos inter se, sex tamen æquis
In medio sedes spatiis hinc inde relictæ.
Sede albus sese nigra tenet, ater in alba.
Proxima reginas capit orbita regibus ambæ
Hærent quæque suo, dextrum latus altera, læuum
Altera lege datis tangunt stationibus, atrúmque
Atra tenet campum, spatio stat candida in albo,
Et proprium seruant prima statione colorem.
Inde sagittiferi iuuenes de gente nigranti
Stant gemini, totidem pariter candore niuali,
Nomen Areiphilos Graij fecere vocantes,
Quod Marti ante alios cari fera bella lacessant.
Continuo hos inter rex, nec non regia coniunx
Clauduntur medij duo dehinc vtrinque corusci
Auratis equites sagulis, cristísque decori
Cornipedes in aperta parant certamina Martis.
Tum geminæ velut extremis in cornibus arces
Hinc atque hinc altis stant propugnacula muris,
Quas dorso immanes gestant in bella Elephanti.
Postremò subeunt octo hinc, atque inde secundis
Ordinibus pedites, castrísque armantur vtrisque
Armigeri partim regis, partímque ministræ
Virginis armisonæ, quæ prima pericula belli,

Con

Congressusque ineant primos, pugnámq; lacessant.
Non aliter campis legio se buxea vtrinque
Composuit duplici digestis ordine turmis,
Aduersisq; ambæ fulsere coloribus alæ,
Quàm Gallorum acies Alpino frigore lactea
Corpora si tendant albis in prælia signis
Auroræ populos contra & Phaethonte perustos
Insano Aethiopas, & nigri Memnonis alas.
Tum pater Oceanus rursus sic ore locutus:
Cælicolæ iam quænam acies, quæ castra videtis
Discite nũc (neq; enim sunt hæc sine legib⁹ arma)
Certandi leges, nequeant quas tendere contra.
Principio alterni reges in prælia mittunt
Quem pugnæ numero ex omni elegêre suorum.
Si niger arma ferens primus processit in æquor,
Continuo aduersum semper se candidus offert:
Nec plures licet ire simul facto agmine in hostem.
Propositum cunctis vnum, studium omnibus vnum
Obsessos reges inimicæ claudere gentis,
Ne quo impune queant fugere, atq; instantia fata
Euitare, etenim capiunt ita prælia finem.
Haud tamen interea cuneis obstantibus vltro
Parcunt, sed citius quo regem sternere letho
Desertum ualeant, cadunt ferro obuia passim
Agmina, rarescunt hîc illic funere semper
Vtraque castra nouo, magis ac magis area belli
Picturata patet, sternúntque, cadúntque vicissim.
Sed cadentem opus est sublati protinus hostis
Successisse loco, & conatus vindicis alæ

Sustinuisse semel. mox si vitauerit ictum
Inde referre licet se in tutum præpete planta.
At pedites prohibent leges certaminis vnos,
Cum semel exierint (facilis iactura) reuerti.
Nec verò incessus cunctis bellantibus idem,
Pugnandíve modus. pedites in prælia euntes
Euualeant vnam tantum transmittere sedem,
Inque hostem tendunt aduersi, & limite recto.
Congressu tamen in primo fas longiùs ire,
Et duplicare gradus concessum. at cominus hostem
Cum feriunt, ictum obliquant, & vulnera furtim
Intentant semper lateri, cauáque ilia cædunt:
Sed gemini claudũt aciem qui hinc inde Elephãti,
Cùm turres in bella gerunt, ac prælia miscent:
Recta fronte valent dextra, læuáque, retróque
Ferre aditum contra, campumq; impune per omnẽ
Proruere, ac totis paßim dare funera castris.
Ne tamen obliquis occultent nixibus ictum,
Qui tantum mos concessus pugnantibus arcu
Dilectis Marti ante alios. nam semper vterque
Fertur in obliquum, spatiis nigrantibus alter,
Alter candenti semper se limite versat,
Directisq; ineunt ambo fera bella sagittis,
Nec variare licet, quamuis fas ire per omnem
Hinc atq; hinc cãpũ, atq; omnes percurrere sedes,
Insultat sonipes ferus, atque repugnat habenis.
Nunquam continuo stipata per agmina ductu
Procurrit. tantum sursum sese arduus effert
Semper, & in gyrum gressus magno impete lunat

Curuatos, duplicémque datur transmittere sedem.
Si nigrante prius campo expectauerit, album
Mex petere, & sedis semper mutare colorem
Lex iubet, ac certo semper se sistere saltu.
At regina furens animis pars optima belli
In frontē, in terga, ac dextram, leuámque mouetur,
Itque iter obliquum, sed semper tramite recto
Procedit, neque enim curuato insurgere saltu
Cornipedum de more licet non terminus olli,
Nec cursus meta vlla datur. quocunque libido
Impulerit, licet ire, modo ne ex agmine quisquam
Hostilive suóve aditus occludat eunti.
Nulli etenim super educto fas agmina saltu
Transiliisse. equiti tantum hæc concessa potestas.
Cautius arma mouent gentis regnator vterque,
In quibus est omnis spes, ac fiducia belli.
Omnibus incolumi rege stat cernere ferro:
Sublato, pugna excedunt, & castra relinquunt.
Ille adeo in bello captus secum omnia vertit.
Ergo hærens cunctatur, cum venerantur, & omnes
Agmine circunstant denso, mediúmque tuentur.
Vtq; armis sæpe eripiant, sua corpora bello
Obiiciunt, mortémque optant pro rege pacisci.
Non illi studium feriendi, aut arma ciendi.
Se tegere est satis, atque instantia fata cauere.
Haud tamē obtulerit se quisquā impune ꝓpinquū
Obuius, ex omni nam summum parte nocendi
Ius habet. ille quidē haud procurrere longius ausit:
Sed postquam auspiciis primis progressus ab aula

Muta

Mutauit sedes proprias, non amplius vno
Vlterius fas ire gradu, seu vulneret hostem,
Seu vim tela ferant nullam, atque innoxius erret.
Hic mos certandi, hæc belli antiquissima iura.
Nunc aciem inter se certantes cernite vtranque.
Sic ait. at quoniam, quoties fera bella fatigant
Mortales, superi studiis diuersa fouentes
Ipsi etiam inter sese odiis bellantur iniquis,
Maximáque interdum toto ardent prælia cælo,
Iuppiter omnipotens solio rex fatus ab alto
Omneis abstinuisse iubet mortalibus armis,
Atque minis, ne quem foueant, perterret acerbis.
Tum Phœbum vocat intonsum, Atlantisq; nepotẽ
Egregium furto peperit quem candida Maia,
Insignes ambos facie, & florentibus annis.
Nondum Mercurius leuibus talaria plantis
Addiderat: nondum Titania lumina agebat
Per liquidum curru gemmato Phœbus olympum,
Tãtũ humeros pharetra insignis, & crinibus aureis.
Hos pater aduersis solos decernere iussit
Inter se studiis, & ludicra bella fouere,
Ac partes tutari ambas, quas vellet vterque.
Nec non proposuit victori præmia digna.
Dij magni sedêre. Deûm stat turba minorum
Circunfusa: cauent sed lege, & fœdere pacto.
Ne quisquam voce, aut nutu ludentibus ausit
Præuisos monstrare ictus, quem denique primum
Sors inferre aciem vocet, atque inuadere Martem,
Quæsitum, primúmque locum certaminis albo
Ducto

Ductori tulit, vt quem vellet primus in hostem
Mitteret: id sanè magni referre putabant.
Tum tacitus secum versat quem ducere contra
Conueniat, peditémque iubet procedere campum
In medium, qui reginam dirimebat ab hoste.
Ille gradus duplices superat, cui tum arbiter acer
Ipse etiam aduersum recto de gente nigranti
Tramite agit peditem, atque iubet subsistere contra
Aduenientem hostẽ, paribúsque occurrere in armis.
Stant ergo aduersis inter se frontibus ambo
In medijs campi spatiis, ac mutua tentant
Vulnera nequicquam, neq; enim vis vlla nocẽdi est
Armigeris, tractu dum miscent prælia eodem.
Subsidio socij dextra, læuáque frequentes
Hinc atq; hinc subeunt, latè & loca milite cõplent.
Alternantq; vices. nec dum tamen horrida miscent
Prælia, sed placidus medius Mars ludit in armis,
Excursúsque breues tentant, tutíque tenent se.
Iamq; pedes nigri rectoris, qui prior hostem
Contraijt, obliquum læua clam strinxerat ensem,
Atque album è medijs peditẽ citus abstulit armis,
Illiúsque locum arripuit præstantibus ausis,
Ah miser, instantem lateri non viderat hostem.
Ipse etiam cadit, & pugnas in morte relinquit.
Tum cautus fuscæ regnator gentis ab aula
Subduxit sese media, penitúsque repostis
Castrorum latebris extrema in fauce recondit,
Et peditum cuneis stipantibus abditus hæsit.
Nec mora, surgit eques bellator læuus vtrinque,

Et

Et mediis hinc inde insultant cœtibus ambo,
Alternique ruunt, & spargunt fata per hostes.
Sternuntur pedites passim miseranda iuuentus,
Quòd nequeant reuocare gradũ, sonat vngula cãpo
In medio, & totis miscentur funera castris.
Dum verò peditum intentus Latonius heros
Cædib⁹ instat atrox, equitémq; per agmina versat
Vastatorem alæ piceæ, longe Arcada maior
Ardor agit tacitis iamdudum inuadere furtis
Magnũ aliquid, peditumq; vltra sæpe obuiã trãsit
Agmina, cornipedem ducens in prælia læuum,
Qui regi insidias tendens hùc vertitur, atque hùc,
Per mediósque hostes impune infrenis oberrat.
Constitit, optatáque diu statione potitus
Lethum intentabat pariter regíque, Elephãtíque,
Alæ qui dextro cornu turritus in auras
Attollens caput ingenti se mole tenebat.
Delius ingemuit clauso succurrere regi
Admonitus, nanq; indefensum in morte Elephantẽ
Linquere se videt, atque ambos non posse periclo
Eripere, & fatis vrgeri cernit iniquis.
Cura prior sed enim est trepidum defendere regẽ,
Quem rapit in dextrum latus: at niger emicat ense
Stricto eques, & magnis Elephãtẽ intercipit ausis,
Dãnũ ingens, neq; enim est sæua post virginis arma
Bellantum numero ex omni magis vtilis alter.
Non tamen impune euades ait acer Apollo,
Et peditum cuneis, densáq; indagine cingit.
Ille igitur trepidare metu, certíque pericli

Frustra

Frustra velle fugã, nã hinc fata minatur Amazõ,
Inde obstat conserta phalanx. tandem altiùs acto
Virginis ense cadit, pulchræ solatia mortis.
Aestuat alba cohors latere heu minus vtilis vno,
Et magis, atque magis furit acri accensa dolore.
Sicut vbi dextrum taurus certamine cornu
Amisit, dum se aduerso fert pectore in hostem,
Sæuior in pugnam ruit armos sanguine, & altè
Colla animosa leuans, gemitu omnis sylua remugit.
Talis erat facies, cæsi post fata Elephantis,
Candentis turmæ. hinc furiis maioribus ardet
Phœbus, & vltrices hortatur in arma cohortes,
In ferrum, & cædes pronus, cupidusq; nocendi,
Incautusq; ambas perdit sine lege phalangas.
Dumq; hostes pariter cernat procumbere victos,
Ipse suos morti indefensos obijcit vltro.
Mercurius melior furto cunctatur, & hærens
Vsque alium ex alio spectando præuidet ictum.
Sæpe ille ex longo meditatus fata superbæ
Reginæ peditem perdendum comminus offert,
Dissimulatq; dolos, mox pœnitet, & trahit alto
Improbus, errorem fingens, suspiria corde.
Iamq; sagittiferi è dextro spicula cornu
Virginis in latus albentis tendebat. id hostis
Haud primùm sensit, peditemq; trahebat in atrã
Leua aciem rerũ ignarus. verùm improba cladem
Et tantas Erycina Venus miserata ruinas
Incauto iuueni furtim tacito innuit ore,
Atque oculis (Phœbo nam forte aduersa sedebat)

Nulla

Nulla mora, ad nutus diuæ tremefactus Apollo
Constitit, atque oculis latè agmina circunspexit:
Et subitò insidias sensit, peditémque retraxit,
Quē cõtra impulerat dextra impiger. atq; periclo,
Reginam eripuit. tum Maia Atlantide cretus
Littoreum caueæ concessum vocibus implet,
Reginam captam ingeminans. fremit vndiq; turba
Cælicolum studiis variis, seseq; tuetur
Phœbus, & his alto fatur de littore verbis:
Quæ porrò inuidia est dextram ludicra petenti
Præmia corrigere incautam, in meliúsque referre
Cùm nec pacta vetēt? Quod si Maia satè post hac
Id sedet omnino prohiberi, lege caueto:
Quique prior fuerit digitis impulsus in hostem,
Siue albus, piceúsve fuat, discrimine nullo
Ille eat, & dubij subeat discrimina Martis.
Dixit, & hæc toto placuit sententia circo
Cælicolis. Venerem obtutu clam versus acerbo
Iuppiter increpuit nec sensit filius Arcas.
Sed puer ingemuit labefactus corda dolore
Ingenti. vix se tenuit quin ludicra castra,
Iniectísque acies manibus confunderet ambas.
Tum secum statuit furtis certare, dolísque
Omnibus, ac totis fraudes innectere castris.
Iam tum igitur iuuenē pharetratū in prælia ducēs
Cornipedis simulare gradus iubet. ocius ille
Emicat, atque albæ reginæ fata minatur.
Non Phœbum latuêre doli. subrisit, & ore
Versus ad astantes: quàmuis accommoda furtis

Mercur

Mercurio sit dextra, inquit, fraudíque, dolísque
Callide Atlantiada inuigiles, haud me tamẽ vltra
Fallere erit, iámque improbe iniquã corrige dextrã.
Spectantum cunei ingenti risêre theatro,
Atque Arcas, veluti deceptus imagine falsa,
Summisit buxum concesso in prælia gressus
Arcum intendentem, vigilat iam cautus Apollo
Fraudésque, insidiásque timens, occultáque furta.
Ille etenim persæpe, manu dum ducit in hostes
Alternam buxum, ius contra, & fœdera pacta
Implicitans celeres digitos duo corpora bello
Obijciat simul, obseruet nisi prouidus hostis.
Iámque equitem contra nigrantem candidus arcũ
Intendens sese opposuit pharetratus, & arcet
Reginæ iugulo intentum. tum dexter oberrat
Huc atq; hùc Elephas, niueísque exultat in armis.
Hæserat in medio, dominæ, regíque minatus
Albus eques ratus impunè, & iam sorte superbus
Nequicquam spoliorum animum pascebat amore.
Non tulit hanc speciẽ iuuenis pharetratus, & arcu
Contendit calamum, seséque immittit in hostem,
Fata licet pedes intentet, moriturus in armis
Insigni pro laude, aluo mediæ hæsit arundo
Stridula, & ima chalybs descendit in ilia adactus.
Voluitur ille excussus humíque, & calcibus auras
Verberat: in ventos vita indignata recessit.
Inde sagittiferum sternit pedes, hunc pedes alter
Hostili de plebe necat: pugna aspera surgit.
Turribus occurrunt ingenti mole Elephanti.

Sæua pharetrigeri contendunt spicula neruis,
Quadrupedumq; gemit bicolor sub verbere campus.
Incaluêre animi parte ex vtraque, & in armis
Concurrunt densi simul omnis copia gentis
Albæq;, piceæq;, duces, ambæq; phalanges,
Confusæq; acies magno certamine totus
Densantur campus, virtus, fortunáque in vnum
Conueniunt. hi nunc victores agmina versa
Aequore agunt toto, versis referuntur habenis
Nunc ijdem, variantq; vices, & fluctuat omnis
Area bellorum: vasti velut æquoris vndæ
Si quando inter se recluso carcere sæua
Bella cient animosi Euri, vertuntq; profundum
Ionio in magno, aut vndisono Atlanteo,
Alternos voluunt procurua ad littora fluctus.
At medias acies inter crudescit Amazon
Candida plena animis, multisq; in millibus ardet.
Nanq; sagittiferum incursans, rediensq; Elephãtẽ
Nigrantes sternit dextra, læuaq; per alas
Fulminat, atque manu spargens hastilia sæuit.
Bellanti dant tela locum, retroq; residunt
Hinc, atque hinc inimicæ acies: per tela, per hostes
Illa ruit pulchram in mortem, simul vltima tentat
Castra fugæ fidens, animosq; in bella viriles
Sæua gerit, penetrat cuneos, aperítque viam vi.
Tandem fusca cohors, nigrantísque arbiter alæ
Ipse etiam arma suæ trepidus, viresque, animosq;
Virginis implorat, nulla est mora, feruida Amazõ
Emicat, atque ardens, paribus se sistit in armis.

Quem

Quē primū hasta, aut quem postremū bellica virgo
Demetis, aut quot humi candētia corpora linquis?
Semianimes voluuntur equi niueiq;, nigriq;,
Et peditum cunei, dilectáque pectora Marti
Aligera iuuenes ineuntes bella sagitta
Quis cladem fando illius, quis funera pugnæ,
Prostratosq; duces speret se æquare canendo?
Sternitur omne solum buxo, atq; miserrima cædes
Exoritur. confusa inter sese agmina cædunt,
Implicitæq; ruunt albæ, nigræq; phalanges.
Sternuntur pedites, & corpora quadrupedantum.
Nam versæ inter se iactantes mutua tela
Fœmineis ambæ nituntur Amazones armis
Vsque adeo certæ non cedere, donec in auras
Aut hæc, aut illa effundat cum sanguine multo
Sæuam animam, sola linquentes prælia morte.
Interea amborum populorum rector vterque
Captiuos hostes, & victa cadauera bello
Carcere seruabant castris vicina, cauentes
Ne capti semel aut obita iam morte iacentes
In vitam reuocati iterum certamina inirent.
At lateri innixus Phœbeo Threicius Mars
Iunctus amicitia puero Arcadi, si quid amico
Fata sinant prodesse, animum per cuncta volutat,
Obseruatq; omnes casus. tum corpora bina
Capta, pharetratū iuuenem, peditémque nigrantes
Cœtibus è functis iam vita, atque æthere cassis
Surripit, & castris rursum clam immittit apertis.
Ergo iterum gemini captiui prælia inibant,

Miscebantq; manus animosi, atque arma ferebant.
Haud secus (vt phibēt) cū Colchis nacta cadauer
Aut virgo Massylla recens, cantúque triformem
Sæpe ciens Hecaten, ac magni numina Ditis,
Falsam animā insinuat mēbris, aurásque loquaces.
Continuò erigitur corpus, loquitúrque, vidétque,
Et viuos inter fruitur cælestibus auris.
Non tulit indignum facinus Iunonia proles
Mulciber (ille dolum solus deprendit) & ore
Inclamat, Phœbúmque monet. Thrax palluit heros
Deprensus Phœbo exarsit dolor ossibus ingens.
Tum Marti pater omnipotens iratus iniqua
Præsidia abduci, atque indebita corpora bello
Protinus è castris iubet, atque retexere falsos
Hinc atque inde ictus, & cūcta in pristina reddit.
Iámque duces furiis ambo maioribus instant,
Regináſque ambas conuersa per agmina mittunt.
Cæde madent illæ toto æquore fata ferentes.
Considunt tandem obuersæ, regésque tuentur
Quæque suum. ecce autē bellatrix agminis albi
A tergo ferro inuasit, strauitque nigrantem
Ignaram. verùm ipsa etiam cadit icta sagitta
Ah misera, & spoliis haud longum exultat opimis.
Conuertêre oculos ambæ hinc, atque inde cohortes,
Atque acies lacrymis, & fœmineo vlulatu
Ambas incubuisse putes, dum funera ducunt.
Tum reges mæstos ipsa ad prætoria densi
Agglomerant sese circum. timor omnibus idem
Incumbit: par tempestas, par hausit vtrosque

Dilu-

Diluium populos, & sunt sua funera cuique.
Haud prorsus tamen ambobus defecerat omne
Robur. opes restant, & adhuc intacta iuuentus,
Tres pedites tibi Phœbe, sagittifer alter, & ingens
Bellua turrito dorso, totidémq; tibi Arcas
Excepto Elephante, alta qui nuper in aula
Pace fruens cecidit positus inglorius armis
Eminus aligera percussus arundine pectus.
Sed dexter tibi restat eques imperditus, hausit
Cetera bellantum Mars impius agmina, bellíque
Alea, florentes & desolauerat aulas.
At Cyllenæo iuueni spes occidit omnis.
Aestuat amissæ gentis memor, & suspirat
Heroas magnos tot fato corpora functa.
Non tamen excedit pugna. fracta agmina bello
Reliquias tenues immitis Apollinis astu
Cautior in pugnam mittit, post funera tanta
Si qua fata sinant gentis sarcire ruinas.
It nigrum campis agmen. stat vbiq; morari,
Fortunámq; omnem tentare, aditúsq; nocendi.
Exultat contra non æquo prælia motu
Cynthius inuadens. facies indigna cohortum,
Heu facies miseranda ducum, raro agmine aperta
Castra patent latè, viduatæ & ciuibus aulæ.
Mærebant vacuis thalamis regnator vtérq;
Iamdudum exosi sine coniuge tædia lecti.
Primus amor maneat quamuis immotus vtrisque,
Sors tamē ad noua cōiugia, atq; nouos hymenæos
Flectit iniqua. igitur primum rex agminis albi

Reginæ comites olim, fidásq; ministras
Regali inuitat thalamo, quæ funera mæstæ
Post fera bellatricis heræ tela irrita bello
Iactabant acies inter, cunctósq; nigrantes
Oppetere amissæ dominæ pro cæde paratæ.
Sed prius explorare ausus sedet, atq; viriles
Cunctarum spectare animos, vt digna cubile
Intret in hostiles sedes, atq; vltima castra
Hortatúrq;, iubétq; supremā apprendere metam.
Nulli fas etenim regis sperare cubile
(Pacta vetāt) nisi quæ per tela inuecta, per hostes
Transactis spatijs cunctis impunè suprema
Attigerit prius aduersi penetralia regis.
Arrexere animos famulæ, paritérq; per hostes
Limitibus properant rectis. tamen ocior ante it
Tertia, quam dextro ducebat semita cornu,
Exultátq; agitátq; animo connubia regis.
Nam comites spe sublapsa cessere volentes.
Illa volat cœptis immanibus, addidit alas
Gloria præpetibus plantis, & plurima merces.
Nulla obstat mora: nec facinus prohibere tyranno
Cura nigro est, nouáq; ipse etiam connubia tentat,
Et vacuis thalamis alias inducere nuptas.
Ergo iter alternæ accelerant, famulámq; sinistram
Quarto limite agit, saltu sed tardior vno
Parrhasius iuuenis. iámq; imperterrita virgo
Candida facta potens voti penetrauerat omnes
Sedes, atq; alacris meta consederat alta.
Tum rector iubet afferri sellámque, tiarámq;
Extin

Extinctæ ornatus, nec non fulgentia sceptra,
Dignatúrq; toro meritam, optatisq; hymenæis.
Gaudet cana cohors, insultatq; eminus atræ.
Haud lacrymas cohibet Maia satus æthera voce
Incessens, pictósq; à pectore rupit amictus.
Nigranti famulæ tantùm gradus vnus ad ipsam
Restabat metam ab misera, sed limite recto
Turritus fera fata Elephas impune minatur
Insurgens, si supremam contingere sedem
Audeat, & toto castra obsidet vltima tractu,
Et pauidam obseruans extremis sedibus arcet.
Interea noua regali dignata virago
Connubio exultans, toto dat funera campo.
Illam tollit honos nouus, & fortuna tumentem.
Fulminis in morem ruit, atq; nigrantia sæuit
Castra per, & sedes, ac sidera territat armis.
Horrescunt faciem inuisam nigra agmina crudæ
Virginis, atq; imæ exoptant telluris hiatus.
Diffugiunt trepidi vasto irrumpente fragore
Hoste, metúq; omnes acti glomerantur in vnum
Aulaï in medio iuxta latera ardua regis.
Haud secus alta boues sparsæ per pascua quondã,
Vt sensere lupum venientem, protinus omnes
Conueniũt trepidæ, & fortem facto agmine taurũ
Ductorem armenti implorant, ipsiq; propinquant
Certatim inter se trudentes cornua rauco
Murmure, mugitu longè nemora alta resultant.
At regina furens trepidos toto agmine victrix
Impingens in terga, ipsiq; ante omnia regi

 Fata

Fata parans, pugnas alta ad prætoria miscet,
Nunc ruit huc, nunc huc, tunc &, nisi læua fuisset
Mensill:, poterat candentem inuadere sedem
Limite in obliquum quarto, & concludere fauces.
Vltimus ille labor regi, gentíq; fuisset
Nigranti, & fatis arcas lugeret iniquis.
Nempe erat hinc lethi facilis via in ilia regis,
Nec poterat quisquam se tantæ opponere cladi.
Sensit Alantiades tacitus, dubióq; tremebant
Corda metu, accelerare hostẽ iubet improbus, ictũ
Ne videat, verbísq; rapit per inania mentem,
Castigátq; moras. adeon' iuuat vsq; morari,
Nec pudor est? quæ tanta animis ignauia? sic nos
Increpitas semper cunctantes impiger ipse?
Scilicet expectas dum nox certamina tollat?
His actus peditem imprudens dum captat Apollo
Præteriit fortunam, alacer vocem extulit astris
Lætitia exiliens Cyllenius. inde periclo
Regem ipsum eripiens opponit Amazonis armis
Haud inuitum equitem, qui sæuos arceat ictus.
Tum secum meditans candenti lethum elephanti,
Qui meta acerbat famulam, ne regis iniret
Concessos thalamos curuato perculit arcu.
Concidit, atq; ictu tellurem bellua vasto
Pulsauit moriens, dum regi intentat Apollo
Ne quicquam exitium. tum metã impunè ministra
Nigra tenet (nec Phœbus obest) iam regia coniux.
Iámq; alacres paribus certamina viribus ambo
Rursum ineunt, nuptásq; ferunt in bella secundas.

Tum,

Tum, quanquam ambiguæ spes sint, incertáq; belli
Alea adhuc, tamen, ac si palmæ certus, & omne
Discrimen positus sit supra, gaudia ficto
Ore puer Maiæ simulat, verbísq; superbit
Improbus insultans, astus genus, & sua creber
Vocibus extollens albæ premit arma cohortis.
Quem sic deprensa iuuenis Latonius arte
Increpitat: nondum extremam dubio vltima bello
Imposuit fortuna manum, & iam voce superbis.
Proinde mihi insulta, & tumidis reple omnia verbis,
Creta tuum annuerit tibi cùm victoria Martem.
Sed iam nulla mora est. tua nunc nunc irrita faxo
Dicta manu. hæc fatus reginã hortatur in hostes.
Continuo exoritur magnum certamen, & ingens
Hinc atq; hinc rabies, dum fixum vincere vtrisq;
Audentes in tela ruunt, stat multus vbiq;
Terror, vbiq; pauor, mortísq; simillima imago.
Nituntur cuncti aduersi, seséq; viro vir
Obtulit. inuigilant castris auertere pestem
Quisq; suis, hostémq; fugant, hostiliáq; ipsi
Castra petunt, variántq; vices, fortunáq; ludit
Spe cupidos, & corda moræ impatientia torquet.
Funera spargebat fuscæ regina cohortis
Per medias animosa acies: non æmula contra
Opposuit sese virgo, sed calle per hostes
Secreto interea regis tendebat ad alta
Limina. dein subito captis custodibus arcis
Irruit, atq; aditus irrumpens obsidet aulam,
Intentátq; necem regi. tum nigra virago,

Postquā altis vidit canum in penetralibus hostem,
Cæde madens strages cito linquit & imperfecta
Funera, & acta pedem retro exanimata repressit,
Nec timuit mediam se certæ opponere morti
Et patriæ, & trepido properans succurrere regi.
Hîc aliud maius Phœbo, grauiúsq; dolendum
Obijcitur. nam cornipedem Cyllenius atrum
Huc illuc agitans campo insultabat aperto.
Ardet equus, saltúq; furit, nec destitit ausis,
Donec reginæ pariter, regíq; minatus
Optatam tenuit sedem, exitióq; futurus
Aut huic, aut illi nigrantibus obsistit armis.
Vt vidit, tristi turbatus pectus Apollo
Ingemuit, largúsq; genis non defuit humor.
Et iam iam labi, atq; retro sublapsa referri
Spes omnis, fluxæ vires, auersa Deûm mens.
Arcas successu exultans, ac munere diuûm
Lætus, ouánsq;, animum vocémq; ad sidera tollit,
Et tandem redijt vigor in præcordia victo.
Protinus inclusam feriens sub tartara mittit
Reginam, & spolijs potitur non segnis opimis.
Tantum olli bellator equus cadit ilia fossus
Vltoris ferro regis. nondum tamen expes
Phœbus abit, sed pugnat adhuc, atq; agminis albi
Relliquiæ pedites duo, & arcu insignis eburno
Martis amor iuuenis nequicquam bella lacessunt.
Audentes facit amissæ spes lapsa salutis,
Succurrúntq; duci labenti in funera, sed non
Talibus auxilijs, nec defensoribus istis

Tempus eget. toto Maia satus æquore sæuit.
Instat vi multa nigra virgo, septáq; regis
Circuit excidium intẽtans, hac perfurit, atq; hac,
Nec requieuit enim, donec certamine iniquo
Relliquias gentis candentis, & vltima bello
Auxilia absumpsit. medio rex æquore inermis
Constitit amissis socijs, velut æthere in alto
Expulit ardentes flammas vbi lutea bigis
Luciferis aurora, tuus pulcherrimus ignis
Lucet adhuc Venus, & cælo mox vltimus exit.
Nulla salus illi superat, spes nulla salutis,
Non tamen excedit victus, sed claudere sese
Hostiles inter cuneos impunè per enses
Actus auet, donec nusquam spatia vlla supersint
Effugijs. nam si nemo illi fata minetur,
Nec superet sedes, quam impune capessere possit,
Nil tãtorum operum impensis foret omnibus actũ.
Sed labor effusus frustra, viréśq; fuissent,
Nec titulos quisquam, aut victoris nomen haberet.
Ergo per vacuas sedes, desertáq; castra
Nunc huc, rursum illuc incertos implicat orbes
Diffugiens, niger insequitur rex æquore toto,
Atq; fugæ semper spatiúmq;, abitúmq; relinquit.
Post vbi supremo tendentem limite gressum
Vidit, reginam sedes seruare secundas
Iussit, ab angustis ne se ille abducere posset
Ordinibus, tantúmq; fugæ misero vltima restat
Linea. tum sese contra niger æmulus infert
Dux gentis propiore gradu, sedes tamen vna

Alterum

Alterum ab alterius contactu summouet vsque.
Vt verò contra exultantem victus, & expes
Constitit inuitus, fortunam nacta virago
Extremam insiliit sedem totóq; minatur
Limite, nec misero restat locus amplius vsquam.
Tandem illum surgens virgo crudelis in ensem
Immolat, & finem imposuit sors aspera pugnæ
Ingenti superùm plausu, & clamore secundo.
Victor Atlantiades exultat littore toto
Improbus, & victo insultat, ridétq; dolentem:
Quem pater omnipotens ad se vocat, & dat habere
Felicem virgam qua puras euocet vmbras
Pallenti Styge, vt infectum scelus eluit ignis,
Quáq; Erebo damnet sontes, & carcere cæco,
Détq;, adimátq; oculis somnos, & funere in ipso
Lumina lethæo claudat perfusa sopore.
Mox verò gratum ludum mortalibus ipse
Ostendit Deus, & morem certaminis huius
Italiæ primũ docuit celebrare colonos.
Nãq; olim, vt perhibẽt, dilectã Scacchida, quã nõ
Inter Sariadas præstantior altera Nymphas,
Compreßit ripa errantem, & nil tale putantem,
Dum pascit niueos herbosa ad flumina olores:
Tum bicolorem illi buxum dedit, atq; pudoris
Amißi pretium vario ordine picturatam
Argentíq; auríq; grauẽ tabulam addidit, vsúmq;
Edocuit. Nymphæq; etiam nunc seruat honorem,
Et nomen ludus, celebrat quem maxima Roma,
Extremæq; hominum diuersa ad littora gentes.
Omnia

Omnia quæ puero quondam mihi ferre solebant
Seriades, patrij canerem dum ad flumina Serij.

FINIS.

M. HIERONYMI VIDÆ CREMONENSIS BVCOLICA.

*

ECLOGA I.
DAPHNIS.
Lycidas Amyntas.

ABSENTEM *Daphnim Lycidas, & pulcher Amyntas*
Pastores ambo, pueri, ambo ad Tybridis vndam
Flebant, & querulo mulcebant flumina cantu.
Dicite vos Musæ, & iuuenũ memorate querelas.
Dicite. nam motas ipsas ad carmina cautes,
Et requiesse suos perhibent vaga flumina cursus.
Incepit Lycidas, Lycidæ nam cedit Amyntas:
Has ô qui saltem voces tibi ventus ad aures
Daphni ferat, nostrũ Daphni absẽs nosce dolorẽ,
Nunc seu te immemorem nostri, pecorísq; relicti
Oblitum patria arua iuuant, & pascua tantum
Tusca tibi cordi Latij pro pinguibus agris
Antiqui Latij, & pro flauo Tyberino

Dilecti

Dilecti ripas formosas accolis Arni,
Seu tibi (quando vrgent sic Diuûm tristia iussa)
Sæpe animo occurrit quàm pinguia liqueris arua,
Dúmq; acrem frustra quærens lenire dolorem
Secretos lucos solus, secreta pererras
Littora, ad hos cæli conuertis lumina tractus,
Et tacitus tecum dicis: mea gaudia tellus
Illa habet, illa meos longè plaga seruat amores.
Daphni tuos abitus nostris in montibus vrsi
Informes gemuere. feræ lustra alta tenentes
Auditæ aereis in verticibus vlulasse.
His paßim audiri læta olim carmina in oris,
Carmináque, & dulces pastorum semper amores.
Nunc circum silet omnis ager, nunc pascua muta.
Hæc subitò liquit tecum omnis rura voluptas.
Hic aderas, aderant simul & fluuialia Nymphæ
Numina, Nympharúmq; timor per littora Fauni.
Hinc habes, hīc absunt simul& fluuialia Nymphæ
Numina, Nympharúmq; timor per littora Fauni.
Formosi hi tecum montes, formosáq; prata.
Te sine deformes montes, deformia prata.
Non horti flores apibus, non sidera rorem
Sufficiunt, gelidæ non linquunt arua pruinæ.
Vix paucas æger deserto in littore Amyntas
Ducit oues, paucas deserta in rupe capellas
Horrentíq; rubo, & carice pascit acuta.
Ah puer infelix, cui tu dum pascua cara
Commendas & oues fido, atq; armenta recedens,
Et tristis, dilecte vale, vix inquis, Amynta,

Nil

Nil potuit contra præ largo reddere fletu.
Illum, singultus dum non compescere longos,
Aut lacrymas valet aprico de colle iuuencæ
Fluminis immemores, & graminis admiratæ
Indigno flentis pueri doluere dolore.
Sit Lycidas subitò, sic deinde sequutus Amyntas.
Illa luce & oues fluuios, ac pabula læta
Fugêre, & saturis ipsi præsepibus vltro
Abstinuere boues clausi fœnilibus, & vos
Tardius ah miseræ rediistis monte capellæ.
Vt fontes sine aquis, vario vt sine gramine prata,
Vt sine Sole dies, Lunæ vt sine lumine noctes,
Hæc ita mæsta suo squalet sine Daphnide tellus.
Daphni decus ruris, pastorum Daphni voluptas,
Quæ modò surgebant tuguri tua culmina ad auras
Tybridis in ripa nunc semistructa videntur,
Ipsa etiam absentem dominum deserta morari.
Illac prateriens subsistit sæpe viator,
Siue viam carpit pedibus, seu puppe per vndas,
Et secum admirans: quondam hæc felicia tecta,
Felices, inquit, horti, cùm Daphnis adesset:
Nunc infelices horti, infelicia tecta.
Parcite custodes pecoris, cohibete capellas
O vos, ô cohibete & oues, hædósve petulcos,
Ne vites carpant immiti dente nouellas,
Quas posuit modò discedens hinc ordine Daphnis.
Et dixit: tamen ista mei monimenta manebunt.
Crescetis vites, vobiscum consita crescet
Vlmus, & exilij nostri numerabitis annos.

Sic

Sic ait, & dulci sese diuellit ab ora
Inuitus, tristísque: tamen subsistit, & hæret
Hîc illic, colles & respiciebat amatos,
Optabátque oculos in cara linquere terra.
Pastores aderant, omnes de collibus illum
Spectabant mœsti procul, ac discedere flebant.
At tu viue memor saltem pulcherrime nostri,
Viue tui memor ô Lycidæ pulcherrime Daphni.
Forsitan, & si quis cælo Deus aspicit alto
Pastorum curas, nostri miserebitur olim
Mitior, & caris reddet te protinus oris.
Sic pueri paribus se dum solantur auenis,
Illorum sera Tybris sub nocte querelas
Miratus flauum vitreis caput extulit antris:
Et vos ex imo gemuistis Naiades amne.

CORYDON.

ECLOGA II.

HOc mihi vos etiã Nymphæ concedite carmen
Seriades, vestris veniens quod nuper ab oris
Cantabat Corydon, grata dum texit in vmbra
Fiscellam amissi gregis immemor. ilicet illum
Cantantem nostri densa cinxere corona
Pastores admirati, Faunique sequuti,
Et vos vicinis Dryades properastis ab antris.
Nam Satyrum bifores audentem inflare cicutas
Ipsum dum cantu vocat in certamina Phœbum
Nunc canit, & dempta viuos cute detegit artus.
Cernenti, sparsæ rorabant sanguine siluæ

Narcißi nunc formosi meditatur amorem.
Ah puer infelix, quis te nouus error adegit?
Aut nihil est quod amas, & fallax ludit imago,
Aut tibi tute ignis, téque ardes nescius ipsum.
Tu tamen hanc tenero malè sanus pectore curam
Noctes atque dies versas. tibi flamma medullis
Altius insedit, séque oßibus implicat ignis.
Parcite fallaces puero iam parcite lymphæ.
Ipsæ etiam parcunt Nymphæ, quas lusit amantes.
Ipsi etiam parcunt iuuenes, quos torsit amantes
Durus, communis Diuûm puer, atq; hominũ fax.
Illum etiam montésque feri, desertáque latè
Fleuerunt nemora, vmbrosisq; in vallibus amnes,
Dum iacet in ripis, nec fonte recedit amato,
Et moriens cura extremum tabescit inani.
Hæc felix Corydon. dehinc addit Ariona cantu
Insignem. resonant omnes & Ariona saltus,
Et nemora, & montes, atque vmbrosæ conualles.
Vos quoque muscosi meministis Arionis amnes.
Quæ vos Nereides tenuit mora? nam properarunt
Aequoris excitum pecus omne, armẽtáque Protei,
Et curuam phocæ informes cinxere carinam,
Cùm nautæ insidiis sibi fata instantia cernens
Extremum caneret tristis solatia lethi:
Qualis Mæandri queritur moriturus ad vndam
Canus olor, qualis rauci per stagna Caystri.
Vos tamen ò tandem traxerunt carmina Nymphæ
Nereides, tutam cùm per vada salsa secaret
Supposito delphine viam, in patriámque rediret.

Dulcè etiam nunc fila mouens testudinis aureæ.
Quid caneret, nisi cæruleos per cærula diuos?
Oceanum imprimis, cuius sanctißima vbique
Iura tremunt vndæ, tumidiq; sub æquore fluctus,
A quo principium deducunt omnia paßim
Flumina sub terram occulto labentia tractu,
Mox eadem longo redeunt exercita cursu.
Addit vt & cælum, cælique nitentia tecta
Contemnat, liquidásque domos præponat olympo
Detentus blandis amplexibus Amphitrites.
Interea vitrea auricomus depascitur igni
Arua die, vitreo Sol nocte expectat in antro
Hospitis Oceani mensis exceptus amicis.
Interea roseis satura ad præsepia glaucæ
Sufficiunt, & flumen equis, & pabula Nymphæ
Diuina, ambrosiámque, & Pæoniam panaceam.
Cætera dehinc etiam canit alti numina ponti,
Cum Nereo, Glaucóque tridẽtiferum Neptunum.
Addit Nereidas centum. centum addit amores
Nereidum. toto responsant æquora ponto,
Huc ades ô Galatea: ades huc Pisæa Arethusa,
Nerine Galatea, argentea Neptunine.
Restabat, nautam infandum quæ pœna sequuta
Dicere, quos laqueos tulerit, quos perfidus ignes,
Pergebátq; canens Corydon, dum cuncta referret.
Sed non Sicanium, non ille oblitus Amyntam,
Omnes quem puerum pastores protinus, omnes
Depereunt nymphæ, nympharum semper amores
Ille habet, ille ipsas vrit sæuo igne Napæas.

Hûc ades ô formose puer. tibi carmina amantes
Grata canunt Musæ: tibi magno captus amore
Ipse suos numeros addit sua munera Apollo,
Eq; sua viridem texit tibi fronde coronam.
Hæc Corydon Tyberi nuper mirante canebat.
Cætera pastores meminêre ad flumina Mellæ.

NICE.

ECLOGA TERTIA.

Coniugis amißi funus pulcherrima Nice
Flebat, & in solis errabat montibus ægra,
Atque homines fugiens mæsto solatia amori
Nulla dabat, luctu sed cuncta implebat amaro
Flens noctem, flens lucem. ipsi iam funera montes
Lugebant Dauali. Daualum omnia respondebant.
Interea Nymphæ Damon correptus amore,
Vicina vt paucas seruabat rupe capellas,
Omnibus ah demens syluis errabat, & agris,
Atque hæc nequicquam vacuas iactabat ad auras:
O quis te nostris oculis pulcherrima virgo
Obiecit Deus, & visam te protinus idem
Eripuit nobis, sæuo vt consumerer igni?
Siue Dea es nemorum (certè Dea) siue tibi alta
Vndarum dominæ parent maris æquora & amnes,
Illa meo nunquam facies de pectore abibit.
Illam vos etiam mecum discetis amare
Intonsi montes, vos vmbriferæ conualles.
Siue greges inter captabo frigus, & auram,
Flumina seu propter salices in valle putabo,

Aut agitans instabo aliud quodcunque, tibi antè
Carmina pauca canam, & te pectore suspirabo,
Toto vnam te corde. prius dediscet amare
Gramina ouis, nemora alta feræ, vaga flumina (pisces,
Quā tua de nostris vellatur cura medullis
Si nec erunt Fauni, si nec mihi Oreades vllæ,
Montibus & solis dicam mea carmina syluis.
Ardebunt syluæ, montes ardebitis alti.
Quo fugis ah! Daualus non hæc post funera curat.
Siste gradū, atq; oculis rursum Dea reddere nostris.
O tibi si tantum hæ syluæ, si mollia prata
Hæc placeant, libeatq; his mecum in vallibus esse,
O has felices syluas, felicia prata,
Formosas nimium siluas, formosáque prata,
Formosas valles, sed tu formosior illis.
Coniugis hîc mecum dum carpent grata capellæ
Gramina, facta canes ingentia, vt hostibus vnus
Obstiterit sæpè, & prostratas ceperit vrbes,
Vtque duces victos tot magnis ceperit ausis
Vna eadémque die, tecum omnia quæ modo montes
Cantabant ipsi, Daualum omnia respondebant.
Alma suum hîc tecum non dedignetur Adonim
Flere Venus, tecúmque suas sociare querelas.
Ipse autem interea iuxta proiectus in herba
Insignem calathum tibi iunco, & vimine texam,
Et totum miris pergam variare figuris.
Primus erit labor hîc, primū hîc tamē argumētum
Coniugis extincti funus, miserabile funus,
Dum queritur se non bello, non fortibus armis

Oppetere, at lento paulatim cedere morbo.
Pallor erit gelido iuuenis morientis in ore,
Et sensim placida claudentur lumina morte.
Addua aquas iuxta fundet mæstissimus vrna,
Et circumfusæ tundent sua pectora Nymphæ
Spargentes stratis violā, mæstumq; Hyacinthum.
Exanimum circunstabunt, regésque ducésque
Mærentes, largóque vndabunt omnia fletu.
Parte alia heroum multis comitantibus addam
Longum iter ingressam te, si quod numen eunti
Coniugis annueret cari producere fata.
Quos non interea Diuos in vota vocabis?
Quas non muneribus cumulabis grandibus aras?
Omnes sed frustra diuos in vota vocabis.
Muneribus frustra cumulabis grandibus aras.
Ibis multa metu suspensa è montibus altis
Occurrent Dryades, & Oreades admiratæ,
Nympharumq; tibi passim chorus omnis eunti
Floribus è variis, viridíque è fronde coronas
Intexent sæui solatia vana doloris.
Cùm verò extinctum Daualum sæuissimus aures
Nuncius implebit, votis nihil omnibus actum,
Pallentem heu subito faciam, ingentíque dolore
Exanimem labi: stabunt circum ilicet omnes
Collapsam famulæ, gelidámque à flumine lymphā
Rorabunt, gelida vix tu reuocabere lympha.
Quos ah dein gemitus, quæ tum lamenta referrem:
Si possent gemitus iunco, aut lamenta referri?
Crudeles diuos, crudelia fata vocares,

Crudelem terram, quòd non sponte hisceret, & non
Te subitò orantem miserata hauriret hiatu,
Haud aliter tantum finiri posse dolorem.
Etrusci montes, testes vos omnia scitis.
Omnia vos mæstæ lamenta audistis, & ipsi,
Dum miseret, celsis de verticibus vlulastis.
Nam mihi cuncta senex puero prædixerat olim,
Dum moriens teneros commendat Tityrus agnos.
Sic Damon simul ibat. eum videre vagantem,
Atque hæc nequicquam sera sub nocte canentem
Carmina nymbosis stabulantes montibus vrsi,
Montibus & siluis, ac littoribus desertis.
Illa autem prærupta legens, atque inuia saxa
Nunc hac nunc illac fugere inde prēsa, nec vsquam
Apparere freti hyberna surdior vnda.
Illam vos amnes, vos ô genus amnibus vndæ,
Sistite, correptámque domum deducite Nymphæ.
Sola dies poterit tantum lenire dolorem.

FINIS.

M. HIERONYMI VIDÆ CARMINA DIVERSI GENERIS.

IO. MATTHAEO GIBERTO.

ME me rura iuuant mea,
Optatóque diu perfruor ocio,
Per te quod peperi mihi
Giberte, ô animi sola quies mei,
Pro quo mille adeam neces.
Nunc æstus vacuum glandifera iuuat
Euitare sub ilice,
Nunc audire Noti murmura garruli
Densas per nemorum comas
Haud longè scatebris fontis ab algidi.
Nec me desidiæ tamen,
Aut tu me argueris turpis inertiæ.
Canto nam modò carmina.
Ad præscripta modò me sapientium
Emendans animum colo.
Princeps te interea detinet vrbium
Roma principibus viris
Gratum inter proceres nobilem honoribus.
Suspiras tamen, & doles,
Fortunam cupiens persimilem meæ.
Mecum vt sæpe negotia

Vrbana, ac varias sollicitudines
Detestaris, & angeris,
Felicémque vocas me ter, & amplius.
Vt verum fatear tibi,
Permutare negem, tu tamen hæc cape
Hæc solatia amiculi,
Sortem æqua vt leuius mente feras tuam.
Sunt mortalibus omnia
Diuisa studia, & munera disparis
Vitæ, vt quisque humeris valet,
Diuis cuique suum distribuentibus
Aequo iudicio omnibus.
Non fossor ve, ouiúm ve arbiter horridus
Clauum temperet vrbium.
Non, quem templa iuuant, curiá ve, aut forum,
Sulcet diuite mercium
Mutator pelagus Carpathium rate.
His tu temporibus datus,
Esses vt patriæ præsidium, ac bonis.
Has natura tibi dedit
Artes, hoc dederunt dij studium tibi.
Ten' dices miserum rogo?
Nec contentus eris sorte tua dolens?
Vrbs te magna Quiritium
Mirata est puerum, publica munera
Tractantem grauiter, diu.
Vix nunc quarta tibi condita olympias,
Regum consiliis tamen
Iam dudum grauibus conscius interes.

Omnes Italiæ angulos
Fecisti meritis iam memores tui.
Omnis iam tibi Gallia,
Germanúsque ferox funera nil pauens
Debet: debet atrox Geta,
Debent Sauromatæq́;, & Morini vltimi,
Debent instabiles Scythæ,
Et tellus vbicunque est habitabilis.
Sed nihil est quoque, si sapis,
Quòd nostra hæc inhies vsque adeò ocia.
Ipsi quærimus in dies
Doctrina, studióque hanc sapientiam,
Quam nec forsitan assequi
Vnquam fata dabunt, aut labor irritus.
Huius tu nihil indiges.
Fers tecum puer hanc matris ab vbere
Raro munere cælitum,
Externáque tibi nulla opus est ope.

LEONI X. PONT. MAX.

ECquis ô lætam Leo gratus vrbem
Erigit rumor fera te parare
Barbaræ iam iam Latio imminenti
Funera genti?
Macte qui tantos animos superbus
Concipis, magnis noua te triumphis
Gloria inuitat, noua laurus, ô ter
Maxime regum.
O diem illam, qua rediens in vrbem

Arduis figes spolia ampla templis,
Quem duces omnes sacra Vaticani ad
Limina ducent.
Ante deiecti capita alta reges
Efferi incedent. minor ibit ille,
Qui modò deuicto Oriente Romæ
Dira minatur.
O vbi hîc captas numerabis vrbes,
Et ducum vita exuuias carentum,
O tuum quæ tunc meritò lacessent
Gaudia pectus?
Ergo age arrectam Ausoniam, & paratos
Publica Europæ voca ad arma reges,
Iámque spumosum videam latêre
Claßibus æquor.
Hoc auent omnes Itali, exterique.
Gestiunt cunctis animi. paratur
Martis ad præclara opera, & labores
Pulchra iuuentus.
Ipse ego, quamuis alia nitere
Mens erat lauro. ardeo nunc amore
Martis, armorúmque. tui relinquunt
Phœbe calores.
Nunc vocant artes aliæ. iuuet me
Iam grauem ferri strepitum, tubásque
Horridas audire, iuuent ruenteis
Cernere turmas.
Iam mihi densum videor per agmen
Caßide inclusus caput insuetum

Funera

Funera horrendum fera fulminanti
Spargere dextra.
Non ego pro te, laribúsque, & aris
Horream extremos penetrare ad Afros,
Non ego Xanthum galea caua potare nec Indum.
Pulueris multum, patiénsque Solis
Ibo quo Bellona vocabit, & Mars,
Hostium irrumpens cuneos ahena
Luce coruscus.
Et mihi pectus, mihi sanguis, & vis
Viuida, est præsens animus. trementi
Barbari tellure cadent mea sub
Cuspide reges.
Ante me haud alter vacuus timoris
Audeat muros superare capti
Oppidi, nemo prior obstinatas
Rumpere in arces.
Forsan & vestros aliquis triumphos
Dum canet vates Asiam, Africámque
Cedere, & victum iuga vestra ferre
Protinus orbem,
Me quoque heroas memorabit inter
Maximos. noscent animæ in periclis
Prodigum, expertémque metus futura
Secula Vidam.

IO. MATTHAEO GIBERTO.

HOc est olorum, dulcius vt canant
Giberte semper, quos senium premit,
Illísque

Illísque solis est senectus
Vsque adeò potior iuuenta.
Non id sacratis vatibus accidit,
Placere cantu Musa quibus dedit.
His obstat vsque obliuiosa
Consilijs melior senectus.
Vbi ligatus sanguis habet gelu,
Languéntque vires, mentem aliæ ilico
Curæ fatigant, suntq; semper
Postera deteriora primis
Natura rebus cuique suum dedit
Tempus, quod vltra non bene progredi est.
Non semper idem floret annus,
Aut foliis siluæ virescunt.
Lætis nitorem tristis hiems agris
Aufert procellis, atque gelu potens.
Nec se recognoscit sepulta, &
Sub niuibus stupet alma tellus.
Quid? qui ruenti non semel obstitit
Hosti, vt trementem destituit vigor,
Sedet sacramento solutus,
Et pueris sua facta narrat.
Tu me tamen vis versibus immori
Aeuo reclamante, & iuueni aptius
Subire discrimen, meámque
Sollicitans hiemem fatigas.
Ne coge, si qua forte nitescimus,
Luci priori inspergere nubila.
Iam fas Camœnis abdicato

Sit mihi ponere plectra, & artem.
Vos ô quibus vis, & vigor integer,
Dum feruet intus laudis adhuc amor,
Perstate, certatimque læti
Vela date egregio labori.
Mollem senectam me deceat magis
Traducere intra Socraticam domum,
Dum cogito quæ sit beatis
Post cineres animis voluptas.

IO. MATTHEO GIBERTO.

Scilicet hæc etiam nostrorum summa malorum
Defuerat Giberte, mea vt tu sola voluptas
Eriperêre mihi longinquas missus in oras?
Saltem ego si tecum consors, sociúsque laborum
Venissem, non infelix mihi, diisque viderer
Inuisus penitus, tibi si non vtilis essem
Consiliis, quando ante alios te maxima Pallas
Edocuit, mentémque aspirat Iuppiter altam.
Attamen hæsissem lateri fidißimus vnus
Vsque tuo, quascunque oras tecum ire paratus.
Ipse ego prima viæ tentare pericula possem,
Pérque niues altas vestigia figere primus,
Quæ tutò mox tu quires seruare sequendo.
Itamen, & magnis de rebus comminus altos
Pro patria intrepidò reges affare, decúsque
Tutare Italiæ, libertatémque tuorum,
Téque adeo egregiis clarum fer ad æthera factis.
Interea solis agitans in montibus æuum

Infelix

Infelix ægrum Musis solabor amorem,
Si te absente tamen venient ad carmina Musæ,
Nec mihi longè abiit tecum irreuocatus Apollo.
Nempe canã semper Medycũ facta ampla tuorum
Præclaræ decora alta domus, qua sospite nunquam
Italiam amissam, libertatémque fatebor,
Fata licet semper cœptis ingentibus obstent,
Atque ideo Leo mortales modò liquerit auras
Ereptus mediis (sic Dij voluere) triumphis.
Inuidit libertatem fors læua ruenti
Italiæ, inuidit partum decus omnis in illo
Spes pene extincta, & moriẽs secum omnia vertit.
Tu tamen interea tanto Giberte dolori,
Tam iusto parce ô gemitu, & mortalia tecum
Versa animo, cautúsque viæ te crede periclis,
Nec tibi tam vilis vitæ sit facta cupido.
Forsitan & siqua est benefactis gratia, & vsquam
Præmia sunt laudi sua, reges aduena amicos
Inuenies, tua magna quibus notißima virtus.
Ne tamen ô dulcem Ausoniam regionibus vllis
Posthabeas, caram né ve obliuiscere Romam.
Rumpe moras omneis, & caris reddere amicis.
Ipse tuum expectans reditum his in montibus aras
Muneribus cumulo magnis, Nymphasq́; precatus
Omnibus intacto voueo de flore coronas.
O illum mihi si concedant cernere amica
Astra diem, cùm tu extremis mihi redditus oris
Narrabis moresq́; hominum, diuersa locorúmque
Ingenia, atque exhausta viæ quæcunque pericla.

Si

Si verò ante tuos reditus me corpore fata
Exoluent isto, fert vt præsaga mihi mens,
Dum desiderio, magnóque absentis amore
Tabescens longum nequeo perferre dolorem,
Tecum erit hæc anima, & passim te amica sequetur
Pérque niues altas, pérque aspera frigora Rheni.
Sic saltem tua me tunc cernere facta iuuabit.
Tu demum rediens nostrum si forte sepulchrum
Aspicies, præter penitus non immemor ibis.
Non lacrymas (neq; enim tanti mea funera) posco,
Mî sat erit, tacito tecum si pectore dices:
Et nostri non est expers hic puluis amoris.
Tum mihi terra leuis, placida tū in morte quiescā.

GELELMI VIDAE ET LEONAE OSCASALAE PARENTVM MANIB.

HIc tamē vmbrosū nactus nemus, hîc loca sola,
Ne mea quis carpsit nimium lamēta seuerus,
Et nimium teneros fletus irriserit asper,
Mecum indulgebo luctu sub Thusculo alto,
Et lacrymis oculos explebo, & pectora planctu.
Luce querar, noctémque meis ploratibus addam.
Quod solum reputans præsaga mente verebar,
Vnde meis posset fortuna illudere rebus,
Accidit. Acta ratis prope iam mea tuta tenebat
Tot pelagi è scopulis victrix, portúque subibat.
Non ego Palladias nequicquam industrius arteis

Tentaram abstrusas iam rerum accedere causas,
Iam poteram varios cæli deprendere motus,
Et liquidos radio mundi describere tractus,
Iamq; canebā animus superans, audaxq; iuuenta,
Quæ nulli cecinere Leo iam carmina nostra
Ipse libens relegebat. ego illi carus, & auctus
Muneribusq; opibúsque & honoribus insignitus,
Omnia erāt mihi læta. animo nihil amplius vltra
Optabam, cunctis sat erat factum vndique votis,
Et digito cæli contingere summa videbar.
Ecce repente autem stridens insibilat Eurus,
Aequora turbantur, portúque auellor ab ipso.
Ecce repente ruens mihi acerbus vulnerat aures
Nuntius, atque ambos docet amisisse parentes,
Ante quidē genitorē, ægram subito inde parentem.
Fulmine quo duplici afflatus iaceo. omnis abit mēs,
Omnis & exanimi fugit de corpore sensus.
Heu genitor mihi adēpte, repēs, heu mater adēpta.
Non ego vos posthac, non amplius ora videbo
Cara, semel saltem ah licuisset vtrunque tueri
Ante obitus, vestraq; oculos saturare figura,
Congressúque frui faríque nouissima verba.
Ah dolor, ah pietas, non flens morientia pressi
Lumina, funereum non sum comitatus honorem.
Non potui vestro vobis in tempore adesse
Gratus luce magis, vita iucundior ipsa.
Non potui vobis spectabilis affulsisse,
Cùm mihi mutato cursu fortuna veniret
Lætior, & nunquam optatos offerret honores,

Quod dij vestri tantum memor, haud mihi parcēs,
Cui placitam Musis potius traducere vitam
Fœum erat; atq; humilē rerū altas discere causas.
Iobis conspicuos vnis ingressus honores
Subdere colla iugo potui male sueta, manúsque
Victus sponte dedi haud onus auersatus iniquum,
Quæ mihi cūcta olim (tibi enim cōmercia diuùm)
Prædixti toties venturi præscia mater.
Vos vnos agitabam animo, vestráque fruebar
Lætitia exultans, & gaudia vestra fouebam,
Mecum animo versans, quàm vobis illa futura
Læta dies, qua me vestris amplexi...
Irruerem improuisus ad oscula vix bene vtrique
Agnitus, insolitis titulis, & honoribus auctus
Scilicet, & longo tandem post tempore visus,
Dum tenuit me Roma, humili vos sede Cremonæ.
Vna erat hæc merces tantorum digna laborum.
Mens erat in gremiis studio iacere omnia vestris
Parta meo, & tantum vestros exponere in vsus,
Vt fuerat par. vos claras me scilicet arteis,
Re licet angusta, potius voluistis adire,
Quàm genere indignis studiis incumbere nostro.
Atque ideo doctas docilem misistis ad vrbes,
Quamuis in nostris lusisset lubrica rebus
Iam pridem fortuna, & opes vertisset auitas,
Et res fluxa alias potius reuocaret ad artes.
Quicquid opū hinc, quicquid nobis accessit honorū,
Vestrum est iure. fuisset sat mihi cernere coram
Lætos, atque meis gaudere laboribus ambos,

Vt volucrem perhibent inimicam fontibus hydris,
Esse piam, memorémque parentibus indulgere,
Inualidísque suo venatu tendere vitam.
In tota nihil esse domo me dulce fuisset,
Et nutus seruare, & iussa capessere vestra
Subiectum, ac positis famulari fascibus vltro.
Nil vnquam nisi quæ vestris placitura fuissent
Auribus, effari potuissem, sæpe ego ficto
Tristia celassem mentitus gaudia vultu,
Ne vos afficeret, siquid me carperet intus.
Quicquid amarũ in me latuisset, quicquid acerbũ,
Ad vos arte pia transissent dulcia tantum.
Tædia me vestræ cœpissent nulla senectæ,
Nec quæ multa solent vitia, atq; incommoda in illa
Esse ætate, meos poterant auertere sensus.
Cùm spueret vestrum alteruter grauis, exq; crearet
Plurimus, & rauca conspergeret omnia tussi,
Nulla horrescentis vultu asper signa dedissem
Cuncta ferens, vos ætatis nanque ante tulistis
Plura immunda meæ, cùm cultus nescius infans
Fœdarem toties in cunis humida strata.
Siqua autem vobis cassa, atque incondita verba
Exciderent, quando rerum illa est immemor ætas,
Riderem mecum. omnia pro puerilibus essent
Lusibus illa mihi, ceu vos risistis & ipsi
Ad teneros lusus nati, imperfectáque verba,
Cùm primas vix inciperem rudis edere voces.
Et quando mihi relligio sobolem abnuit, ambo
Cara fuissetis mihi pignora, dulcis vterque

Cum

Ceu puer, in nostra qui paruus luderet aula.
Cuncta, vtcunq; forent, mihi dulcia vestra fuissent.
Infelix, caris quicunque parentius audet
Dura loqui, aut aliud furiis immanibus actus
Moliri, extremas in mundi protinus oras
Ferte nefas nostro nusquam memoretur in orbe.
Quod mare, quæ tellus portentum tale feretis?
Ferte procul nulla vnquam relligione piandum.
Scilicet iis, per quos iucunda luce fruaris,
Lucem adimas ingratus, & almi luminis vsum
Eripias, per quos almum tibi lumen obortum est?
Ah mihi ne tantum sit credere. barbara corda
Vix capiunt Graiis per ludum inuenta poetis,
Ingnatos cùm tantus amor, cùm tanta parentum
Sit pietas, quibus vt proferrent fata, subirent
Ipsi mille neces, nec quicquam est dulce peremptis
Pignoribus. mærent orbi, vitámque morantur
Inuisam nil debentes cælestibus auris.
Iccirco, vt duram natis auertere poßint
Pauperiem, miserámque famem, tot adire labores
Cernimus, & certis vltro se offerre periclis.
Non me adeo fugit quantis pater optime curis
Anxius, aut quanto indulgebas sponte labori,
Vt mihi res tenues per tot discrimina rerum
Eriperes tantis bellorum fluctibus, vt nil
Detractum, licet irent tempora dura, periret.
Tu quoque sancta parens variis exercita curis
Pro gnato quas non aras, quæ non sacra adibas
Templa? quibus non tunc onerabas æthera votis

Caro cuncta timens capiti, bona cuncta precata?
Vt mihi ad ingenuas nitenti desuper arteis
Auxilium foret, & fauor omnipotentis olympi,
Et fors vsque comes crescenti innexa veniret
Virtuti, quæ nos ad opes efferret auitas.
Præcipuè mihi ne maculæ ob contagia turpes,
Aut animi pestes, commertiáve vlla nocerent.
Sed mihi mens puro foret vsque in corpore pura,
Ductaq; ad extremum inculpata adolesceret ætas,
Omnibus ornatum dum vis excellere rebus.
Quæ vobis meritis pro tantis mutua contra
Persoluam infelix, quæ vobis digna rependam?
Cũ mihi sint & opes, anim⁹ quoq; & ampla volũtas,
Idq; vnum affectarem. ast o mortalia nunquam
Gaudia plena satis, nunquam secura voluptas.
Aut aliquid cumulo semper deest, aut reuocat se
Fors infida repente, oculósque auertit amicos.
Fallaces hominum spes, heu nostra irrita vota.
Nil firmum satis, aut stabili munimine tutum.
Omnia in humanis rebus dubia, omnia nutant.
Vos mihi, læta forent cùm cætera, fata tulerunt,
Queis sine dulce mihi nihil est, nec amabile qcquã.
Accipite has saltem lacrymas, hæc carmina mæsta,
Quæ longum nati absentis testentur amorem.
Saluete æternum cari, atque valete parentes.
Vida Gelelme vale, vale Oscasaia Leona.
Sit precor ó vobis requies æterna sepultis,
Sit lux, quæ vestris æternùm affulgeat vmbris.

CL E.

CLEMENTI VII.
Pont.Max.

CLemens iniquis temporibus date
Tu semper alto pectore maximæ
Versas, & vrgeris regendo
Sollicitis super orbe curis.
Clades receptæ nunc etiam tibi
Frustra recursant, nec requiescere
Sinunt molestæ, dum peritus
Mente caues vigili in futurum.
Quiesce tandem, & cuncta videntibus
Hæc linque diuis, viue, nec omnibus
Angare defraudans querentem
Vsque adeo genium diebus.
Res ipse summus cæl colum arbiter
Nostras profundo numine temperat,
Causisq; causas vsque nectit
Perpetua in seriam catena,
Quam nulla poßit vis hominum, aut Deum
Loco mouere. hinc dura neceßitas
Illa illa non æquos labores
Aut homini bona fert inempta.
An tu illa, nostris quæ modo vidimus
Bacchata terris bella, tot vrbium
Graues ruinas, tot virorum
Funera, perpetuasq; clades,
Præsente quamuis consilio potens
Solo Latino auertere quiueris?
Deiq; decretum refringas

Duro adamante tot ante ſedis
Inciſum? auorum hæc parturijt ſcelus,
Delicta patrum his nos agitant malis,
Noſtro & merentes crimine, illi hæc
Semina poſt obitus relinquunt.
Tu morte peius militiæ ſciens
Bellum horruiſti ſemper, & aleam
Periculoſam pace certus
Cuncta pati potius manente.
Te bella circum te tamen vndiq;
Venêre (ineuitabile erat malum)
Longéq; deductæ haud volentem his
Motibus implicuere cauſæ.
Peiora multo nunc quoq; plurima
Nobis minantur ſidera, ni Deus
Ille ipſe placatus reflectat
Conſilia in melius ſeuera.
Orandus ille eſt. ipſe potens enim
Vnus morari, quæ properant, mala,
Solúſque, quam præfixit olim,
Ipſe poteſt abolere legem.
Noſtris rogatus forſitan annuet
Votis: ab alto plurimus æthere
In noſtra dilapſus benigna
Pectora numine ſe refundet.
Sed ante mens eſt cuiq; latentibus
Purganda morbis ſunt quoq; luridi
Mores retractandi, nec vltra
Progrediendum iter inſtitutum.

Tu

Tu sacra verò, tu pater, vt decet,
Tractabis aris præficiens bonos,
Procúlq; sacris inquinatum
Vulgus honoribus amouebis.

PACI.

PAx alma, dulce vbiq; nomen gentibus
Inter Deos pulcherrima
Pulcherrimos, quàm me tui expectatio
Torquet morantis ah nimis.
Tuum ne Diua viuus aduentum ampliùs,
Tempus videbóne aureum?
Vnquam ne erit, mundum his tenebris obsitum
Tuo vt serenes lumine?
Quando expetentem me Dea spe id irrita
Tanto beabis munere?
Vereor, laboriosa ne longè prius
Vincat senectus languidum,
Quàm rursus vrbes diuites conuiuijs
Ludísq; distinerier,
Quàm rura videam cantibus lætissimis
Omni sonare ab angulo,
Vnísq; ventorum duellis æquora
Metuenda, non Martis dolis.
Vt omne telum pereat, vt Chalybum genus
Haud nominetur ampliùs.
Vt regum auarities, & ambitio impotens
Sepulta sit sub æquore.

Absente te, vix vberes alunt agri
Nunquam colonum desidem:
Præsente verò, nuda saxa qui colit,
Vel dormiens, bonis fluit.
Tu grata Musis, tu in foro versantibus
Places, & vrbi præsides.
Tu merce transmarina opes parantibus
Voto inuocaris publico.
Te diuites, te vbiq; pauperum greges
Laboriosi prædicant.
Tibi viri, tibi pudicæ mulieres
Prægestientes supplicant.
Tui senes, tui pueri amantißimi,
Tui omnis ætas appetens.
Tu, si quid est mortalibus boni vspiam,
Id vna nobis comparas.
Tu sanitatem gentibus, sacráq; & opes,
Et victum, & annonam, & merum,
Securitatem, literas & otium,
Et nuptias, & liberos,
Vitámq; tandem affers amica cantibus,
Aduersa vero luctibus.
Tui simul Mars hauserit pedis sonum
Facesset hinc celerrimus.
Simul quiescent furta, cædes, vulnera,
Strages, ruinæ, incendia,
Tot orbitates liberorum, tot stupra,
Crebríq; raptus virginum.
Nec audietur amplius clangor tubæ

Viros

Viros cientis ad necem,
Iuuenémq; vellentis tenellæ ab coniugis
Gremio metu insperſum genas.
Quæ pluráq; viri, ſi viderent principes
Cùm bella initio cogitant:
Vel abſtinerent, vel quibuſuis ponerent
Mox cœpta conditionibus,
Neq; eos libido, neq; adeò ageret gloria,
Vt perderent cæci omnia.
Iſtis ſi ego ab malis procul tandem abſiem
Tranquillitati redditus,
Videámq; pendentes aceruos arduis
Scutorum vbiq; poſtibus,
Araneorum filá quos obduxerint
Nigros vetuſto in puluere,
Enſesq; rurſus, ferreáſq; cuſpides
In vomerem conflarier,
Vitam haud recuſem pauperem traducere
Fodiens agrum incuruus manu.
Saltem animus ablatus mihi his terroribus
Quieſceret liberrimus.
Poſſem laborem verſibus ſolarier
Cinctus olea canum caput.
Et nocte pauculos reuoluerem libros,
Vel imbre detentus die.
O diua largitrix bonorum vna omnium
Quo te vocabo nomine?
Quibus te honeſtis efferam præconijs?
Dignum vnde te verbum exprimam?

Opulenta salue. iam recurre hûc aurea,
Et nos tuo vultu bea.

TELLVRI.

HAs tibi terra fabas Albæ contermina muris
Dat Vida: in facili tu bona conde sinu.
Has serit esuriem populi miseratus egentis,
Pallida dum capta sæuit in vrbe fames.
Hoc ieiuna famem solari turba paratu,
Et teneras poterit carpere dente fabas.
Illa sua aspectans campum sublimis ab aula
Concipiet dulcem pectore lætitiam.
Hos legere, hos lectis vesci, prædámq; virentem
Vectam humero aspiciet ferre domum saturos.
Quam iuuet his sua vastari populatibus arua,
Et messes condi in horrea viua suas?
Tu bona tu interea tellus ne defice iactis
Seminibus, nusquam sit prior vlla seges.

SCIPIONI VEGIO medico.

PHæbo alius voti reus, herbarúmq; potenti
Thura ferat nato, sacrásq; exuscitet aras.
Ipse meis Vegi semper celebrabere donis,
Semper honore meo, te numinis instar habebo,
Ipse suas arteis vltro, sua munera Apollo
Concessit tibi, nec primos habet alter honores.
Tu reuocare animas in lucem corpore functas
Faucibus ex orci, atq; hominum producere fata,

Tu potes in media cymbam Styge sistere onustam,
Et vetitam nautæ seniori auertere prædam.
Quicquid ero posthac, quicquid mea cura laborũ,
Atq; operum tentabit, erit Vegi optime munus
Artis opisq; tuæ. tua me solertia vitæ
Reddidit in medio iactatum vortice lethi
Stabam indeprenso consumptus languide morbo
Membra. lues penitus totos exederat artus.
Circum aderant omnes ægræ, mea lumina, Musæ,
Atq; mihi inceptam miseri solatia lethi
Tendebant frustra palmarum è fronde coronam,
Quam mihi Idumæo sub vertice festinarant,
Dum canerem vnigenæ crudelia funera regis.
Hîc mea inexcitus tu lumina sponte subisti,
Ipsa salus tecum pariter mihi visa subisse.
Vt vidi, vt penitus fugit de corpore languor,
Atq; suum rediјt membris in pristina robur?
Quo tibi, quas potero tanto pro munere grates
Sẽper agã, & tibi nũc, vtcũq; hæc carmina pãgo,
Tu verò exigui munus ne despice amici,
Et seruasse pium non dedignabere vatem
Tot titulos inter, procerum post nomina tanta,
Pæonijs quos tu succis à morte reduxti.
Nec me post ipsos pigeat subnectere reges
Seruatos. non me tibi gloria sospite nulla est.
Si mihi opes, regúmq; genus læua astra negarunt
Nascenti, at mihi casta domus, sine labe penates,
Est animus, qui vincat opes, regúmq; coronas
Contemptu rerum recliq; insignis amore.

Forsitan

Forsitan ij meritò tibi debita præmia soluent
Aurum ingens, gemmásq;, & latis prædia fundis,
Ipse ego nil horum sed, dum mihi vita manebit,
Te, munúsq; tuum memor imo in pectore condens,
Seruabo vsq; recens nullóq; abolebitur æuo.
Præterea, si quid poterunt quoq; carmina nostra,
Quicquid agam, quicquid Musis suadẽtibus edã,
Semper eris mecum tentati muneris autor.
Auspice te iuuet incepto me carmine regem
Cælicolûm canere, & Musas super astra vocare,
Atq; inter diuûm sit dulce senescere laudes.
Te sine nulla meis accedet gloria cœptis.

ROMA DISCEDENS.

ROma vale: tibi debeo plurima, quòd mihi ꝑ te
Partum est ingenuis artibus, vnde habeã,
Nec iã egeã addictus nulli. mihi id est satis abs te.
Cætera, quæ poteras mî dare, linquo alijs.
Plúsq; meis oculis absens te semper amabo:
Et procul, vt colimus numina sancta colam.

IN QVENDAM.

CArmine quid carpis, qui nũquã carmĩe lædit,
Cui numeri insontes, & sine felle placent?
Vnum id te cruciat, quod vulgi à moribus absim,
Hincq; meis tendis moribus insidias,
Méq; remordentem cuperes tua cernere contra.
Nunquam hoc efficies. candida Musa mea est.

IN COENACVLO VILLAE Suæ Roncianæ.

HOspes si olus, dapésq; inemptas non piget
Cœnare mecum, accumbe, personam exue,
Natura disces quantuli indigeat cibi,
Ne transmarinis sit opus apparatibus.

FINIS.

QVæ Vida agnouit, exploratáque habuit, sua huc omnia ipse de scrinio suo deprompta adhuc viuens congessit. Si quid fortè præterea vllo vnquam tempore adiectum fuerit, adulterinum censeto ab aliquo aut maligno, aut in re aliena nimis officioso ac diligente adinuentum: quod de Poëticis tantùm dictum volo. Nam quæ soluta oratione ad Christi rem spectantia idem auctor conscripsit, propediem se itidem superstitem sospitemq; in lucem editurum sperat, Deo Opt. Max. approbante, atque iuuante, cui vni se, suáque omnia addixit, ac consecrauit.

ANTONIVS

GRYPHIVS.

2

Q.25
C.1

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm